

ALGEMENE PRACTISCHE RECHTSVERZAMELING

Camille PAULUS

Ondervoorzitter Universitaire Instelling Antwerpen
Buitengewoon docent Vrije Universiteit Brussel

en

Robert BOES

Rechter in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout
Assistent Vrije Universiteit Brussel

LASTGEVING

1978

WETENSCHAPPELIJKE UITGEVERIJ
E. STORY - SCIENTIA P.V.B.A.
GENT - LEUVEN

In deze verhandeling werd de stof bijgehouden tot 1 maart 1978.

© 1978 by E. STORY - SCIENTIA GENT

No part of this work may be reproduced in any form by print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk Depot: D. 1978/0009/21

INHOUD

INHOUD		V
LIJST VAN AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN		XI
LITERATUURLIJST		XIII
		Nrs.
TITEL I ALGEMENE BESCHOUWINGEN		1- 49
Hst. I	BEPALING	1- 9
	I. Bepaling	1- 3
	II. Het Duitse Prokura-systeem	4- 5
	III. Terminologie	6- 7
	IV. Enkele toepassingen	8- 9
Hst. II	KENMERKEN	10- 13
	I. Consensueel contract	10
	II. Contract intuitu personae	11
	III. Eenzijdig of wederkerig contract	12
	IV. Contract onder kosteloze titel	13
Hst. III	IN WIENS BELANG GESCHIEDT LASTGEVING	14- 18
	I. Principe	14
	II. Mandaat in het belang van de lasthebber	15- 16
	III. Mandaat in het belang van een derde	17
	IV. Mandaat gegeven door lastgevers met tegenstrijdige belangen	18
Hst. IV	VERGELIJKING MET VERWANTE RECHTSFIGUREN	19- 49
Afd. I	HUUR (VERHUUR) VAN WERK/DIENSTEN	19- 34
	I. Begrip	19
	II. Verschillen met lastgeving	20- 23
	III. Gemengde contracten	24- 34
	1. Principe	24- 26
	2. Enkele toepassingen	27- 34
	A. De makelaar in onroerende goederen	27- 28
	B. De handelsvertegenwoordiger	29- 30
	C. De verzekeringsmakelaar en -agent	31- 33
	D. De bouwpromotor	34

	Nrs.	
AFD. II	<i>COMMISSIE</i>	35- 38
	I. <i>Begrip</i>	35
	II. <i>Verschillen met lastgeving</i>	36- 37
	III. <i>Enkele toepassingen</i>	38
AFD. III	<i>NAAMLENING</i>	39- 41
AFD. IV	<i>KOOP-VERKOOP MET TUSSENPERSOON</i>	42- 43
AFD. V	<i>KOOP-VERKOOP MET COMMANDVERKLARING</i>	44- 45
AFD. VI	<i>ZAAKWAARNEMING</i>	46- 49
 TITEL II SOORTEN LASTGEVING		 50- 54
	I. <i>De conventionele lastgeving</i>	51
	II. <i>De wettelijke lastgeving</i>	52
	III. <i>De gerechtelijke lastgeving</i>	53- 54
 TITEL III BESTANDELEN		 55- 82
HST. I	TOESTEMMING	55- 64
	I. <i>Principe</i>	55
	II. <i>Toestemming van de lastgever</i>	56- 57
	III. <i>Toestemming van de lasthebber</i>	58- 60
	IV. <i>Gebreken in de toestemming</i>	61- 64
	a) <i>Dwaling</i>	61
	b) <i>Bedrog</i>	62
	c) <i>Geweld</i>	63
	d) <i>Benadeling</i>	64
HST. II	BEKWAAMHEID	65- 74
	I. <i>Bekwaamheid van de lastgever</i>	65- 67
	II. <i>Bekwaamheid van de lasthebber</i>	68- 74
HST. III	VOORWERP	75- 81
	I. <i>Begrip</i>	75- 79
	a) <i>Rechtshandeling</i>	75- 76
	b) <i>Rechtsvordering</i>	77- 78
	c) <i>Verschijsning in rechte</i>	79
	II. <i>Vereisten</i>	80- 81
HST. IV	OORZAAK	82
 TITEL IV VORM		 83- 95
	I. <i>Principe</i>	83- 84
	II. <i>Schriftelijke lastgeving</i>	85- 90
	III. <i>Stilzwijgende lastgeving</i>	91- 94
	a) <i>De stilzwijgende lastgeving van gemeen recht</i>	92
	b) <i>De stilzwijgende lastgeving gebaseerd op de gewoonte</i>	93- 94

	Nrs.
1. Algemeen	93
2. De tegensprekelijke vaststelling der schade	94
IV. Blanco-mandaat	95
TITEL V DRAAGWIJDTE	96-103
I. Principe	97
II. Mandaat in algemene bewoordingen	98- 99
III. Het uitdrukkelijk mandaat	100-101
IV. Toepassingen	102
V. Soevereine beoordeling van de rechter	103
TITEL VI BEWIJS	104-111
I. Schriftelijke of mondelinge lastgeving	105-106
a) Bewijs tussen partijen onderling	105
b) Bewijs ten opzichte van derden	106
II. Stilzwijgende lastgeving	107-111
A. De stilzwijgende lastgeving van gemeen recht	108-110
a) Bewijs tussen partijen onderling	108-109
b) Bewijs ten opzichte van derden	110
B. De stilzwijgende lastgeving gebaseerd op de gewoonte	111
TITEL VII ENKELE BIJZONDERE TYPES VAN LASTGEVING	112-133
HST. I DE ADVOCaat	112-119
HST. II DE NOTARIS	120-126
HST. III DE GERECHTSDEURWAARDER	127-131
HST. IV DE ARCHITECT	132-133
TITEL VIII VERBINTENISSEN VAN DE LASTHEBBER	134-183
HST. I UITVOERING VAN HET MANDAAT	135-159
I. Principe	135-137
II. Fout van de lasthebber	138-147
a) Principe	138-139
b) Middelenverbintenis	140
c) Ondeelbare verbintenis	141
d) Toepassingen	142
e) Overmacht en toeval	143
f) Afwijkende bedingen	144
g) Verjaring	145
h) Aansprakelijkheid van de lasthebber t.o.v. derden wegens foutieve uitvoering van zijn opdracht	146-147
III. Tegenpartij	148-150
IV. Plaatsvervangng	151-159

	Nrs.
a) Principe	151-153
b) Stilzwijgen van het contract	154
c) Verhouding lastgever-plaatsvervanger	155-156
d) Verhouding lastgever-derden met wie de plaatsvervanger heeft gehandeld	157
e) Hoofdelijkheid	158-159
Hst. II REKENING AFLEGGEN	160-183
I. Principe	160-161
II. Afwijkende bedingen	162-163
III. Vorm	164-166
IV. Samenstelling van de rekening	167-177
a) Het krachtens het mandaat ontvangene	168-170
b) Intrest	171-177
1. Op de geldsommen die hij voor eigen gebruik heeft besteed	172-175
2. Op het door hem verschuldigd saldo	176-177
V. Schuldvergelijking	178-179
VI. Kwijting	180-181
VII. Vordering tot het afleggen van rekening	182-183
TITEL IX VERBINTENISSEN VAN DE LASTGEVER	184-226
Hst. I HET BETALEN VAN HET BELOOFDE LOON	185-199
I. Principe	185-186
II. Enkele bijzonderheden	187-188
III. Fout van de lasthebber	189-193
IV. Herroeping van het mandaat	194
V. Overdreven loon - matiging door de rechter	195-198
VI. Verjaring	199
Hst. II HET VERGOEDEN VAN DE DOOR DE LASTHEBBER GEDANE VOORSCHOTTEN EN ONKOSTEN	200-210
I. Principe	200-203
II. Bewijs	204
III. Fout van de lasthebber	205
IV. Afwijkende bedingen	206
V. Intrest op de voorschotten	207-209
VI. Verjaring	210
Hst. III HET VERGOEDEN VAN HET DOOR DE LASTHEBBER GELEDEN VERLIES	211-217
I. Principe	211-213
II. Fout van de lasthebber	214
III. Overlijden van de lasthebber	215
IV. Afwijkende bedingen	216
V. Verjaring	217

	Nrs.	
HST. IV	WAARBORGEN VOOR DE LASTHEBBER	218-226
AFD. I	HOOFDELIJKHEID	219-224
	I. <i>Principe</i>	219
	II. <i>Begrip „gemeenschappelijke zaak”</i>	220-221
	III. <i>Toepassingsgebied</i>	222-223
	IV. <i>Afwijkende bedingen</i>	224
AFD. II	VOORRECHT	225
AFD. III	RETENTIERECHT	226
 TITEL X GEVOLGEN VAN DE LASTGEVING T.O.V. DERDEN		 227-260
HST. I	ALGEMENE PRINCIPES	227
HST. II	DE LASTHEBBER HEEFT GEHANDELD BINNEN DE PER- KEN VAN ZIJN MANDAAT	228-240
	a) <i>De lasthebber handelde in naam van de lastgever</i>	229-233
	b) <i>De lasthebber handelde in eigen naam</i>	234-237
	c) <i>Misdrijven en oneigenlijke misdrijven, begaan door de last- hebber</i>	238-240
HST. III	DE LASTHEBBER HEEFT GEHANDELD BUITEN DE PER- KEN VAN ZIJN MANDAAT	241-245
	A. <i>De wederpartij was op de hoogte van de draagwijdte van de lastgeving</i>	241-242
	a) <i>De lasthebber handelde in naam van de lastgever</i>	241
	b) <i>De lasthebber handelde in eigen naam</i>	242
	B. <i>De wederpartij was niet op de hoogte van de draagwijdte van de lastgeving</i>	243-245
	a) <i>De lasthebber handelde in naam van de lastgever</i>	244
	b) <i>De lasthebber handelde in eigen naam</i>	245
HST. IV	BEKRACHTIGING	246-251
HST. V	SCHIJNMANDAAT	252-260
 TITEL XI EINDE VAN DE LASTGEVING		 261-320
HST. I	GRONDEN VAN GEMEEN RECHT	262
HST. II	GRONDEN EIGEN AAN DE LASTGEVING	263-311
AFD. I	OVERLIJDEN VAN DE LASTHEBBER	263-269
	I. <i>Principe</i>	263-265
	II. <i>Afwijkende bedingen</i>	266
	III. <i>Verplichtingen van de erfgenamen</i>	267-269
AFD. II	OVERLIJDEN VAN DE LASTGEVER	270-278
	I. <i>Principe</i>	270-271
	II. <i>Afwijkende bedingen</i>	272-274
	III. <i>Verplichtingen van de lasthebber</i>	275-276
	IV. <i>Onwetendheid van de lasthebber</i>	277-278

	Nrs.	
AFD. III	ONBEKWAAMHEID, KENNELIJK ONVERMOGEN EN FAIL- LISSEMENT VAN LASTHEBBER EN LASTGEVER	279-286
	I. <i>Onbekwaamheid</i>	279-282
	II. <i>Kennelijk onvermogen of faillissement</i>	283-286
AFD. IV	OPZEGGING DOOR DE LASTHEBBER	287-292
	I. <i>Principe</i>	287
	II. <i>Vereisten</i>	288-291
	III. <i>Afwijkende bedingen</i>	292
AFD. V	HERROEPING DOOR DE LASTGEVER	293-311
	I. <i>Principe</i>	293-295
	II. <i>Vereisten</i>	296-300
	III. <i>Vorm</i>	301-302
	IV. <i>Afwijkende bedingen</i>	303-311
	A. <i>Onherroepelijkheidsbeding</i>	304-308
	B. <i>Schadebeding ingeval van herroeping</i>	309-311
HST. III	GEVOLGEN VAN HET EINDE VAN DE LASTGEVING	312-320
AFD. I	GEVOLGEN TUSSEN PARTIJEN ONDERLING	312-316
	I. <i>Algemeen</i>	312
	II. <i>Teruggave van de procuratie</i>	313
	III. <i>Onwetende lasthebber</i>	314-316
AFD. II	GEVOLGEN TEN OPZICHTE VAN DERDEN	317-320
ZAAKREGISTER		blz. 175

AFKORTINGEN EN CITEERWIJZEN

Alg.	Algemeen
<i>Ann. Not. Enr.</i>	Annales du Notariat et de l'Enregistrement (tot 1970)
Arbh.	Arbeidshof
Arbrb.	Arbeidsrechtbank
<i>Arr. Cass.</i>	Arresten van het Hof van Cassatie
<i>Arr. R. v. St.</i>	Arresten en Adviezen van de Raad van State, Afdeling Administratie
art.	Artikel(en)
<i>a.w.</i>	Aangehaald werk (<i>opere citato</i>)
B.	Boek
<i>Belg. Jud.</i>	La Belgique Judiciaire
B.G.B.	Bürgerliches Gesetzbuch (Duitsland)
<i>B.R.H.</i>	Belgische Rechtspraak in Handelszaken - Jurisprudence Commerciale de Belgique
Brussel	Hof van Beroep te Brussel
<i>Bull. Ass.</i>	Bulletin des Assurances
B.W.	Burgerlijk Wetboek
Cass.	Hof van Cassatie
Cass. fr.	Cour de Cassation (Frankrijk)
coöp. v.	Coöperatieve vennootschap
Corr.	Correctionele Rechtbank
E.E.G.	Europese Economische Gemeenschap
<i>e.v.</i>	En volgende
<i>Fac. Dr.</i>	Faculté de droit
fr.	Frans
<i>Gaz. Pal.</i>	La Gazette du Palais (Frankrijk)
Gent	Hof van Beroep te Gent
Ger. W.	Gerechtelijk Wetboek
H.G.B.	Handelsgesetzbuch (Duitsland)
H.R.	Hoge Raad der Nederlanden
Hypw.	Hypotheekwet
<i>J. Comm. Br.</i>	Jurisprudence Commerciale de Bruxelles
<i>J. Comm. Fl.</i>	Jurisprudence Commerciale des Flandres
<i>J.C.P.</i>	Juris-Classeur Périodique (Frankrijk)
<i>J. Liège</i>	Jurisprudence de la Cour d'appel de Liège
<i>J. P. Dr. Fisc.</i>	Journal Pratique de Droit Fiscal et Financier
<i>J. Port Anv.</i>	Jurisprudence du Port d'Anvers (vóór 1966; na 1966, <i>zie: R.H. Antw.</i>)
<i>J.T.</i>	Journal des Tribunaux
<i>J.T. Trav.</i>	Journal des Tribunaux du Travail
K.B.	Koninklijk Besluit
Kh.	Rechtbank van Koophandel
Ktg.	Kantongerecht
Luik	Hof van Beroep te Luik
<i>N.J.</i>	Nederlandse Jurisprudentie
<i>Nov.</i>	Les Nouvelles
<i>n.v.</i>	Naamloze vennootschap

<i>onuitg.</i>	Onuitgegeven
<i>Pand. B.</i>	Pandectes Belges
<i>Pand. Pér.</i>	Pandectes Périodiques
<i>Parl. Besch., Senaat</i>	Parlementaire bescheiden, Senaat
<i>Pas.</i>	Pasicrisie
<i>Pol.</i>	Politierechtbank
<i>p.v.b.a.</i>	Personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid
<i>Rb.</i>	Rechtbank
<i>R. Crit. J.B.</i>	Revue Critique de Jurisprudence Belge
<i>R. Dr. b.</i>	Revue de droit belge
<i>Rec. Dall.</i>	Recueil Dalloz
<i>R. Fisc.</i>	Revue fiscale
<i>Rec. Gén. Enr. Not.</i>	Recueil Général de l'Enregistrement et du Notariat
<i>R. J. Niv.</i>	Revue de la jurisprudence de Nivelles
<i>Rép. Gén. Not.</i>	Répertoire général pratique du notariat et de l'enregistrement
<i>Rép. Not.</i>	Répertoire notarial
<i>Rép. P. Dr. B.</i>	Répertoire Pratique du Droit belge
<i>Res Jura Imm.</i>	Res et Jura Immobilia
<i>R. Faill.</i>	Revue des Faillites, Concordats et Liquidations
<i>R.G.A.R.</i>	Revue Générale des Assurances et des Responsabilités
<i>R.H. Antw.</i>	Rechtspraak van de Haven van Antwerpen - Jurisprudence du Port d'Anvers (vanaf 1966, vroegere jaargangen afgekort <i>J. Port Ann.</i>)
<i>R.P. Not.</i>	Revue Pratique du Notariat belge (tot 1970)
<i>R.P.S.</i>	Revue Pratique des Sociétés Civiles et Commerciales
<i>R. Trim. Dr. Civ.</i>	Revue trimestrielle de droit civil
<i>R. Trim. Dr. Comm.</i>	Revue trimestrielle de droit commercial
<i>R. v. St.</i>	Raad van State
<i>R.W.</i>	Rechtskundig Weekblad
<i>Scheidsr. besliss.</i>	Scheidsrechterlijke beslissing
<i>Somm.</i>	Sommaire
<i>Staatsblad</i>	Belgisch Staatsblad
<i>Sv.</i>	Wetboek van Strafvordering
<i>Sw.</i>	Strafwetboek
<i>T.</i>	Titel
<i>T. Not.</i>	Tijdschrift voor Notarissen
<i>T.P.R.</i>	Tijdschrift voor privaatrecht
<i>T. Soc. R.</i>	Tijdschrift voor sociaal recht en van de Arbeidsgerechten
<i>Turnh. Rechtsl.</i>	Turnhouts Rechtsleven
<i>T. Vred.</i>	Tijdschrift voor Vrederechters
<i>Tw.</i>	Trefwoord
<i>Uitg.</i>	Uitgave
<i>Venn. W.</i>	Vennootschapswet
<i>vgl.</i>	Vergelijk
<i>Vred.</i>	Vrederechter
<i>v.z.w.</i>	Vereniging zonder winstoogmerk
<i>W.</i>	Wet, Wetboek
<i>Weekblad R.</i>	Weekblad van het Recht
<i>W. Kh.</i>	Wetboek van Koophandel

LITERATUURLIJST

1. Belgisch Recht

- BAETEMAN, G., DELVA, W. en CASMAN, H., *Overzicht van rechtspraak (1961-1971) - Huwelijksvermogensrecht*, T.P.R., 1972, blz. 419-577 (vooral blz. 496-498).
- BAX, M. en CASMAN, H., *Wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels*, R.W., 1976-1977, 321-378.
- BRAAS, *Précis de procédure civile*, deel I, uitg. 1944.
- CASMAN, H., *Enkele aspecten van de rechtstoestand van feitelijke gescheiden echtgenoten*, T.P.R., 1974, blz. 45-75 (vooral blz. 70-72).
- CLITS, H., *Het huishoudelijk mandaat van de gehuwde vrouw*, R.W., 1968-1969, 1633-1646.
- CLOSSSET, Ch.-L. en SILANCE, L., *A propos de certains intermédiaires commerciaux: les intermédiaires à la vente et les agents d'affaires*, J.T., 1967, blz. 565-569.
- CLOQUET, A., *Deskundigenonderzoek in zaken van privaatrecht*, A.P.R., uitg. 1975.
- DALCO, R.O., *Nov., V, Traité de la responsabilité civile*, deel I, *Les causes de responsabilité*, Bruxelles, 1967.
- DALCO, R.O., *Examen de jurisprudence (1968-1972) - La responsabilité délictuelle et quasi délictuelle*, R. Crit. J. B., 1973, blz. 627-680 (vooral blz. 629).
- DE BACKER, R., *Les agents d'affaires parasites et véreux*, J.T., 1948, blz. 69-71.
- DE BERSAQUES, A., *Le juge peut-il réduire le salaire stipulé par le locateur d'industrie?*, R. Crit. J.B., 1954, blz. 190-201.
- DECKERS, F., *Le mandat in Répertoire Notarial*, deel IX, *Principaux contrats usuels*, Bruxelles, 1970.
- DE HARVEN, P., *Etude sur la notion de l'apparence en droit privé*, R. Dr. b., X, 1938, blz. 91-116.
- DEL CARILL, M., noot bij Corr. Charleroi, 8 oktober 1966, R.G.A.R., 1967, nr. 7805.
- DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, deel V, *Les principaux contrats*, 3de uitgave, Bruxelles, 1972.
- DEKKERS, R., *Handboek burgerlijk recht*, deel II, 2de uitgave, Brussel, 1971.
- DEKKERS, R., *De la rupture des contrats à durée illimitée*, R. Crit. J.B., 1957, blz. 316-324.
- DERYCKE, R., *Voorrechten*, A.P.R., uitg. 1958 (vooral nrs. 124-129).
- DERYCKE, R., *Enkele beschouwingen over het retentierecht*, R.W., 1961-1962, 2117-2126.
- DISCART, A., *Het mandaat van de curator van een faillissement*, R.W., 1964-1965, 897-908.
- DURIEUX, A., noot bij Rb. Leopoldstad, 5 december 1950, J.T. d'Outremer, 1950-1951, blz. 172.
- FAGNART, J.L., *L'obligation in solidum dans la responsabilité contractuelle*, R. Crit. J.B., 1975, blz. 233-255.
- FALLY, J., *Réductibilité du salaire du mandataire*, R. Crit. J.B., 1951, blz. 50-56.
- FALLY, J., noot bij Luik, 28 oktober 1946, R. Crit. J.B., 1948, blz. 70-80.

- FREDERICQ, L. en S., *Handboek van Belgisch handelsrecht*, deel I, tweede druk, 1976.
- GHEYSEN, S., *Dading*, A.P.R., uitg. 1966.
- HARMEL, L. en BOURSEAU, R., *Les sources et la nature de la responsabilité civile des notaires en droit belge de 1830 à 1962*, Liège, 1964, blz. 275-309.
- HERBOTS, J., noot bij Cass., 7 december 1973, R.W., 1973-1974, 1600-1604.
- HOUTEKIER, A., *De wetgeving betreffende de depot- en handelsreizigersovereenkomsten*, R.W., 1968-1969, 337-352.
- J.B., noot bij Luik, 9 maart 1939, R. P. Not., 1941, 106.
- KLUYSKENS, A., *Beginnselen van burgerlijk recht*, deel IV, *De contracten*, uitg. 1952.
- KRUIHOF, R., PAULUS, C. en MOONS, H., *Overzicht van rechtspraak (1965-1973) - Verbintenissen*, T.P.R., 1975, blz. 439-542 en 715-784.
- LALOUX, P., *Les intermédiaires de l'assurance*, R.G.A.R., 1938, nr. 2648.
- LAURENT, F., *Principes de droit civil*, delen XXVII en XXVIII, Bruxelles, 1887.
- LIMPENS, J. en VAN DAMME, J., *Examen de jurisprudence (1953-1955) - Les obligations*, R. Crit. J.B., 1956, blz. 199-240 (vooral blz. 200-202).
- LIMPENS, J. en VAN DAMME, J., *Examen de jurisprudence (1956-1959)*, R. Crit. J.B., 1960, blz. 335-409 (vooral blz. 342).
- MATTHIJS, J. en BAETEMAN, G., *Overzicht van rechtspraak (1961-1964) - Verbintenissen*, T.P.R., 1966, blz. 67-136 en 225-299 (vooral blz. 75-78).
- M.G., noot bij Gent, 25 juni 1952, Bull. Ass., 1953, 270.
- M.H., noot bij Rb. Luik, 6 juli 1961, J. Liège, 1961-1962, 36.
- M.H., noot bij Rb. Luik, 1 juni 1965, J. Liège, 1965-1966, 148.
- M.H., noot bij Kh. Luik, 29 juni 1965, J. Liège, 1965-1966, 157.
- MOREAU-MARGREVE, I., *Encore la clause pénale: nouvelle phase d'une crise*, R. Crit. J.B., 1973, blz. 307-314.
- PANDECTES BELGES, deel LXI, Tw. Mandat, Bruxelles, 1898.
- PAULUS, C., *Zaakwaarneming*, A.P.R., uitg. 1970.
- PERILLEUX, J., *La solidarité et l'obligation in solidum dans la responsabilité contractuelle*, R.G.A.R., 1975, nr. 9519.
- P.D., noot bij Cass., 6 febr. 1953, R.P.S., 1953, 224.
- RASIR, R., *Cumul de la responsabilité contractuelle et aquilienne*, J.T., 1976, blz. 164-165.
- REPertoire PRATIQUE DU DROIT BELGE, deel VII, Tw. Mandat, Bruxelles, 1950.
- REPertoire PRATIQUE DU DROIT BELGE, deel VIII, Tw. Notaire, door HAUCHAMPS, C., Bruxelles, 1936.
- REUMONT, E., noot bij Rb. Charleroi, 2 januari 1956, J.T., 1956, blz. 256.
- REUMONT, E., *La représentation par avocat*, J.T., 1947, blz. 305-309.
- REUMONT, E., *L'avocat mandataire*, J.T., 1965, blz. 149-150.
- RONSE, J., *De vennootschapswetgeving 1973 - Commentaar van de wet van 6 maart 1973 tot aanpassing aan de eerste E.G.-richtlijn van 9 maart 1968*, Gent, 1973.
- RONSE, J., *Algemeen deel van het vennootschapsrecht*, derde uitg., Leuven, 1975.
- RONSE, J., *Beschouwingen over marginale toetsing in het privaatrecht*, Liber Amicorum W. Onclin, uitg. 1976.
- RONSE, J., *Schade en schadeloosstelling*, A.P.R., uitg. 1957.
- RONSE, J., *Delegatieovereenkomst*, A.P.R., uitg. 1954.
- SCHICKS, A. en VANISTERBEECK, A., *Traité formulaire de la pratique notariale*, deel III, Bruxelles, 1926.
- SIMONT, L. en DE GAVRE, J., *Examen de jurisprudence (1965-1968) - Les contrats spéciaux*,

- R. Crit. J.B., 1970, blz. 113-184 (vooral blz. 153-168).
- SIMONT, L. en DE GAVRE, J., *Examen de jurisprudence (1969-1975) - Contrats spéciaux*, R. Crit. J.B., 1977, blz. 374-406.
- TRACHTÉ, M.G., *De verzekeringsbemiddelaars - Beschouwingen in verband met het ministerieel besluit van 1 juni 1971, waarbij het bedrag van sommige aan de tussenpersonen in verzekeringen toegekende commissielonen wordt beperkt*, R.W., 1971-1972, 1273-1299.
- TROPLONG, M., *Le droit civil expliqué suivant l'ordre du code - Du mandat, du cautionnement et des transactions*, Bruxelles, 1846.
- VAN GERVEN, W., *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel I, Antwerpen, 1973.
- VAN GERVEN, W., *Bewindsbevoegdheid - Rechtsvergelijkende bijdrage tot een algemene theorie van bewind over andermans vermogen*, Brussel, 1962.
- VAN HECKE, G., *De locatio operis faciendi - Een bijdrage tot de systematiek van de contracttypes*, T.P.R., 1966, blz. 343-354.
- VAN HOUTTE, J., *Sociétés à responsabilité limitée*, in *Répertoire notarial*, deel XII, Bruxelles, 1973.
- VAN LENNEP, R., *Gerechtelijk Wetboek*, deel I, Leuven, 1969.
- VAN OEVELEN, A., *Over de samenloop tussen quasi-delictuele en contractuele aansprakelijkheid*, noot bij Cass., 3 dec. 1976, R.W., 1977-78, 1305-1309.
- VAN REEPINGHEN, Ch., *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, deel II, Brussel, 1964.
- VAN RYN, J., *Principes de droit commercial*, delen I en II, Bruxelles, 1954-1957.
- VAN RYN, J., *Le concours des responsabilités contractuelle et delictuelle*, R. Crit. J.B., 1957, blz. 297-309.
- WALEFFE, F. en ARON-BARA, H., *Quelques remarques au sujet du statut juridique des agents d'assurance*, Belg. Jud., 1938, 322-324.
- W.G., noot bij Cass., 6 september 1966, *Pas.*, 1967, I, 14.
- W.G., noot bij Cass., 24 jan. 1974, *Pas.*, 1974, I, 553.
- W.G., noot bij Cass., 16 mei 1974, *Pas.*, 1974, I, 973.

2. Frans Recht

- ARNTZ, E.R.N., *Cours de droit civil français*, deel IV, Paris, 1880.
- AUBERT, J.-L., noot bij Cass. fr., 16 juni 1970, *Rec. Dall.*, 1971, 261.
- AUBRY en RAU, *Droit civil français*, deel VI, *Contrats civils divers, quasi-contrats, responsabilité civile*, door Ponsard, A. en Dejean de la Batie, N., 7de uitg., Paris, 1975.
- BAUDRY-LACANTINERIE, G., *Traité théorique et pratique de droit civil*, deel XXIV, *Des contrats aléatoires, du mandat, du cautionnement, de la transaction*, Paris, 1907.
- BIGOT, J., noot bij Cass. fr., 27 december 1960, *Rec. Dall.*, 1961, blz. 492-494.
- CALAIS-AULOY, J., noot bij Cass. fr., 13 december 1962, *Rec. Dall.*, 1963, blz. 277-279.
- CALAIS-AULOY, J., noot bij Cass. fr., 30 november 1965, *Rec. Dall.*, 1966, blz. 449-450.
- CALAIS-AULOY, J., noot bij Cass. fr., 29 april 1969, *Rec. Dall.*, 1970, blz. 23-25.
- COLIN, A. en CAPITANT, H., *Cours élémentaire de droit civil français*, deel II, 4de uitg., Paris, 1924.
- CORNU, G., noot bij Cass. fr., 13 december 1962, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1963, blz. 572-574.
- CORNU, G., noot bij Cass. fr., 30 november 1965, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1966, blz. 830-831.
- CORNU, G., noot bij Cass. fr., 29 maart en 25 mei 1967, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1968, blz. 169-170.
- CORNU, G., noot bij Cass. fr., 29 april 1969, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1969, blz. 804-806.
- CORNU, G., *Jurisprudence française en matière de droit civil - Contrats spéciaux*, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1975, blz. 556-558.

- DEMOGUE, R., *Traité des obligations en général*, deel I, Paris, 1923.
- ESMEIN, M., noot bij Cass. fr., 13 december 1962, *J.C.P.*, 1963, II, nr. 13105.
- F.T., noot bij Cass. fr., 21 april 1898, *Rec. Dall.*, 1898, I, 433.
- GUILLOUARD, L., *Traité des contrats aléatoires et du mandat*, Paris, 1894.
- GUILLOUARD, L., *Traité du nantissement et du droit de rétention*, Paris, 1895.
- GUYÉNOT, J., noot bij Cass. fr., 13 mei 1970, *Rec. Dall.*, 1970, 701.
- HAMEL, J., *Le contrat de commission - Etudes de droit commercial sous la direction de J. Hamel*, Paris, 1949.
- HEMARD, J., *Chronique de jurisprudence - Ventes, transports et autres contrats commerciaux*, *R. Trim. Dr. Comm.*, 1957, blz. 425-445 (vooral nr. 21).
- HUC, Th., *Commentaire théorique et pratique du code civil*, deel XII, Paris, 1899.
- JOSSERAND, L., *Cours de droit civil positif français*, deel II, *Théorie générale des obligations, les principaux contrats du droit civil, les suretés*, Paris, 1930.
- LAMBERT, J., noot bij Cass. fr., 8 okt. 1969, *Rec. Dall.*, 1970, 145.
- LINDON, R., noot bij Cass. fr., 29 april 1969, *J.C.P.*, 1969, II, nr. 15972.
- PLANIOL, M., *Traité élémentaire de droit civil*, deel II, Paris, 1909.
- PLANIOL, M. en RIPERT, G., *Traité pratique de droit civil français*, deel XI, *Contrats civils*, door Savatier, L., Rouast, A., Besson, A. en Lepargneur, J., 2de uitg., Paris, 1954.
- PONT, P., *Explication du Code Napoléon*, deel IX, *Commentaire - Traité des petits contrats*, vol. 1, blz. 401-625.
- THIRY, V., *Cours de droit civil*, deel IV, Paris, 1893.

3. Nederlands Recht

- ASSER, C., *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, deel III, *Bijzondere overeenkomsten*, bewerkt door Kamphuisen, P.W., derde druk, Zwolle, 1960.
- PITLO, A., *Het verbintenissenrecht naar het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Haarlem, 1964.
- VAN BRAKEL, S., *Leerboek van het Nederlandse verbintenissenrecht*, deel II, 2de druk.
- HOFFMAN, L.C., *Het Nederlands verbintenissenrecht*, deel II, *De bijzondere overeenkomsten*, Groningen, 1942.
- MEIJERS, E.M., *Artikel 1374, 3de lid B.W. en het zogenaamde bindend advies*, Verzamelde privaatrechtelijke opstellen, deel III, *Verbintenissenrecht*, blz. 131-142, Leiden, 1955.
- CLAVAREAU, P.J.A., *Enige hulpovereenkomsten*, Leiden, 1947.
- SUYLING, J. Ph., *Inleiding tot het burgerlijk recht*, Haarlem, 1931.

4. Duits Recht

- COING, H., *Le développement de la procuration (Vollmacht) en droit allemand*, Université Libre de Bruxelles, Faculté de droit, Travaux et Conférences, 1964, I, blz. 45 e.v.

TITEL I

ALGEMENE BESCHOUWINGEN

HOOFDSTUK I

BEPALING

I. Bepaling

1 Artikel 1984 B.W. definieert lastgeving als volgt: „Lastgeving of volmacht is een handeling, waarbij een persoon aan een ander de macht geeft om iets voor de lastgever en in zijn naam te doen.” In een tweede lid wordt eraan toegevoegd dat „het contract slechts tot stand komt door de aanneming van de lasthebber”.

Deze wettelijke omschrijving van lastgeving wordt door de auteurs terecht fel bekritiseerd (DE PAGE, V, nr. 355; LAURENT, XXVII, nr. 332; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 361; PLANIOL, II, nr. 2231; PONT, *Mandat*, nr. 798). Zij verwacht immers de begrippen „lastgeving” en „volmacht”, die nochtans een verschillende betekenis hebben en daarom ook duidelijk van elkaar moeten onderscheiden worden.

Het eerste lid van artikel 1984 B.W. definieert eigenlijk niet de „lastgeving”, maar wel de „volmacht”, d.i. de macht die door een bepaald persoon aan een ander wordt gegeven om hem bij een bepaalde rechtshandeling te vertegenwoordigen. Lastgeving is echter meer. Het is een overeenkomst, een contract, waarbij de ene partij de andere het in haar naam en voor haar rekening verrichten van één of meer rechtshandelingen toevertrouwt, opdracht die deze laatste aanvaardt (*vgl.* DE PAGE, V, nr. 355; DEKKERS, II, nr. 1260; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1427; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 172; PRITLO, III, blz. 519). De aanvaarding door de lasthebber is essentieel, zoniet is er geen wilsovereenstemming en bijgevolg geen contract. In het tweede lid van artikel 1984 B.W. wordt deze voorwaarde weliswaar uitdrukkelijk gesteld, maar de tekst van dit lid sluit onvoldoende duidelijk aan bij de eerste zinsnede.

Het contract van lastgeving veronderstelt dus twee elementen:

1. de m a c h t (bevoegdheid) om in andermans naam op te treden en
2. de o p d r a c h t (verplichting) om de rechtshandeling in naam van de lastgever te verrichten. Indien iemand immers alleen maar de macht krijgt om een bepaalde handeling te verrichten, dan is hij daartoe niet verplicht. De overeenkomst van lastgeving echter vestigt juist deze verplichting (VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, nr. 140, blz. 451 e.v.; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 713).

2 Uit wat voorafgaat, blijkt dat telkens er lastgeving is, er ook volmacht (vertegenwoordigingsbevoegdheid) is. Artikel 1984 B.W. stelt immers voorop dat de lasthebber handelt in naam en voor rekening van de lastgever; hij v e r t e g e n - w o o r d i g t dus de mandant. Deze vertegenwoordiging is een essentieel kenmerk van lastgeving. Zij heeft tot gevolg dat lastgeving enkel rechtshandelingen (d.w.z. daden met de bedoeling rechten of plichten te scheppen) tot voorwerp kan hebben (zie verder, nrs. 75 e.v.). Voor het verrichten van materiële daden (die niet gesteld worden met de bedoeling rechten of verbintenissen te doen ontstaan) kan men zich immers niet laten vertegenwoordigen. In dit geval kan dan ook nooit sprake zijn van lastgeving, wél van een dienstverhuring of gewoonweg van een vriendendienst, naargelang al dan niet een loon bedongen werd (DE PAGE, V, nr. 361; DEKKERS, II,

nr. 1261; KLUYSKENS, IV, nr. 509; LAURENT, XXVII, nr. 401; AUBRY en RAU, § 410, tekst en noot 2 *bis*; PLANIOL en RIPERT, XI, nrs. 1427 en 1430; PONT, *Mandat*, nr. 810; Cass., 27 maart 1968, *Pas.*, 1968, I, 916; zie ook verder, nrs. 19-23).

Het weze evenwel opgemerkt dat de vertegenwoordiging door de lasthebber ook op bedekte wijze kan geschieden. Dit is b.v. het geval bij commissie en naamlening (zie verder, nrs. 35-41). De opdrachtnemer treedt dan wel op voor rekening van de opdrachtgever, doch *proprio nomine* (in eigen naam), zodat hij ten opzichte van derden zelf als contracterende partij zal beschouwd worden en tegenover hen persoonlijk gebonden is. Zijn verhouding met de opdrachtgever blijft evenwel door de regels van het mandaat beheerst.

Commissie en naamlening worden als bijzondere vormen van lastgeving beschouwd (DE PAGE, V, nr. 370; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1427; *Le contrat de commission, Etudes de droit commercial sous la direction de J. Hamel*, 1949, blz. 9). Vermits in deze gevallen de lasthebber evenwel in eigen naam optreedt, hebben sommigen gemeend te mogen vooropstellen dat de „vertegenwoordiging” niet essentieel is voor lastgeving (COLIN en CAPITANT, II, nr. 925; zie ook: Gent, 3 maart 1890, *Pas.*, 1890, II, 223). Deze opvatting is, zoals DE PAGE terecht opmerkt, fout. Tussen partijen is er ook ingeval van commissie en naamlening wel degelijk vertegenwoordiging. Zij komt enkel niet tot uiting ten opzichte van derden. Er mag hier derhalve niet gesproken worden van lastgeving zonder vertegenwoordiging, maar enkel van lastgeving zonder vertegenwoordiging ten opzichte van derden (DE PAGE, V, nr. 370).

3 Is er ingeval van lastgeving in principe dus steeds volmacht, onderstelt omgekeerd volmacht niet altijd lastgeving. De macht om in andermans naam op te treden kan ook uit een andere overeenkomst (b.v. arbeidsovereenkomst), uit een eenzijdige rechtshandeling of uit de wet (b.v. de ouders en de voogd) ontstaan.

II. Het Duitse *Prokura*-systeem

4 In tegenstelling met het systeem van de Code Civil, waar lastgeving en volmacht steeds aan elkaar gekoppeld zijn, werd in het Duitse recht de volmacht van de overeenkomst van lastgeving losgemaakt. Het loont de moeite even de Duitse regeling onder de loupe te nemen, temeer daar ze inspirerend heeft gewerkt bij het uitstippelen van de Europese Richtlijn, waaraan onze Venn. W. door de wet van 6 maart 1973 werd aangepast.

Het Duitse *Bürgerliches Gesetzbuch* behandelt de lastgeving totaal gescheiden van de volmacht. Lastgeving is een contract, dat het recht verleent en tevens de verbintenis inhoudt een opdracht voor een ander te volbrengen (*Geschäftsführung*). Zij heeft de behartiging van andermans zaak tot voorwerp. Naar Duits recht regelt het mandaat enkel de interne verhouding tussen hem die de opdracht uitvoert en diegene voor wie ze wordt volbracht.

Volmacht daarentegen is geen contract, maar een eenzijdige rechtshandeling, waarbij het recht wordt verleend om iemand t.o.v. een derde te vertegenwoordigen (*Volmachterleitung*). De vertegenwoordiger neemt geen bepaalde verbintenissen op zich, maar is enkel gerechtigd om in naam van de vertegenwoordigde te handelen, met het gevolg dat deze laatste rechtstreeks alle rechten of verplichtingen verwerft, die ingevolge het optreden van de gevolmachtigde ontstaan.

Terwijl lastgeving de interne verhouding tussen partijen regelt, viseert volmacht dus de verhouding tussen de vertegenwoordigde en derden, waarmee de vertegenwoor-

diger, krachtens zijn volmacht, heeft gehandeld (COING, *Le développement de la procuration (Vollmacht) en droit allemand, U.L.B., Fac. Dr., Travaux et Conférences*, 1964, I, blz. 45 e.v.).

Op te merken valt dat de eenzijdige volmachtsverlening zowel t.o.v. de gevolmachtigde, als t.o.v. geïnteresseerde derden kan worden gedaan.

Lastgeving en volmacht kunnen gepaard gaan, wat dikwijls het geval zal zijn. Deze koppeling is in het Duits recht echter niet noodzakelijk.

Door de externe regeling van de volmacht en de bevoegdheid om voor een ander op te treden — wat enkel belang heeft voor derden — van de interne regeling van de lastgeving los te maken, wordt het meteen ook mogelijk het stellen van rechtshandelingen als criterium van de lastgeving op te geven (VAN HECKE, *De locatio operis faciendi. - Een bijdrage tot de systematiek van de contracttypes, T.P.R., 1966, blz. 353*).

5 Uit de loskoppeling van de volmacht van de overeenkomst van lastgeving ontwikkelde zich in het Duitse handelsrecht de rechtsfiguur van de *Prokura*, d.i. een vorm van vertegenwoordiging in het raam van een handelsonderneming (§ 48 e.v. *Handelsgesetzbuch*; zie hierover COING, *a.w.*, blz. 47 e.v. en RONSE, *De vennootschapswetgeving 1973*, blz. 148 e.v.). De omvang van de vertegenwoordigingsmacht van de *Prokurist* is door de wet bepaald. Zij is zeer ruim en omvat alle rechtshandelingen die het voeren van een handelsonderneming met zich brengt, met uitzondering van het vervreemden van onroerende goederen en het toestaan van hypotheek. Indien deze wettelijke bevoegdheid ingevolge een overeenkomst tussen opdrachtgever en *Prokurist* werd beperkt, dan heeft deze enkel betekenis tussen partijen, maar kan zij niet worden ingeroepen tegenover derden.

Clausules betreffende de bevoegdheid van de vertegenwoordiger hebben dus enkel interne werking, terwijl de externe vertegenwoordigingsmacht bij wet bepaald wordt.

Dit *Prokura*-systeem werd uitgebreid tot de vennootschappen. Zoals voor de *Prokurist* werd de vertegenwoordigingsmacht van de vennootschapsorganen wettelijk vastgelegd. Zij is evenwel nog ruimer dan die van de *Prokurist*, vermits zij ook het vervreemden en bezwaren met hypotheek van onroerende goederen inhoudt. Ook hier weer zullen, wanneer in de statuten van de vennootschap deze vertegenwoordigingsmacht werd beperkt, deze statutaire clausules enkel interne werking hebben, maar niet kunnen ingeroepen worden jegens derden, zelfs niet indien zij bekendgemaakt werden.

Wij vinden in dit systeem, dat de grootste bescherming verzekert van derden die met de organen van de vennootschap handelen, opnieuw het onderscheid tussen enerzijds de bestuursbevoegdheid, m.a.w. de bevoegdheid van de vennootschapsorganen om de belangen van de vennootschap te behartigen t.o.v. de vennootschap zélf en anderzijds de vertegenwoordigingsmacht, m.a.w. de bevoegdheid om de vennootschap t.o.v. derden te vertegenwoordigen. De Duitse wetgeving laat wel een beperking toe van het ene (bestuursbevoegdheid), maar niet van het andere (vertegenwoordigingsbevoegdheid). Ingeval van statutaire restrictie van de bestuursbevoegdheid van de beheerders zullen dezen inderdaad bij overschrijding van hun bevoegdheid jegens de vennootschap aansprakelijk kunnen gesteld worden; t.o.v. derden blijft de vertegenwoordigingsmacht, ondanks de beperkende clausules, evenwel onaangetast. Deze Duitse regeling werd, ingevolge de eerste Europese Richtlijn, in ons Belgisch ven-

nootschapsrecht ingevoerd. Jammer genoeg werd zij niet toepasselijk gemaakt op alle vennootschappen met rechtspersoonlijkheid, maar enkel op de N.V. (art. 54, 63 en 63 *bis* Venn. W.) en de P.V.B.A. (art. 130 Venn. W.).

Voor de overige vennootschappen blijft derhalve de vroegere onzekerheid bestaan, die haar oorsprong vindt in de mogelijkheid om van de wet afwijkende bekend-gemaakte statutaire bevoegdheidsbeperkingen aan derden tegen te werpen. Zoals RONSE schrijft, „mag evenwel verwacht worden dat de nieuwe regeling ook met betrekking tot de andere vennootschappen en rechtspersonen een aantrekkingskracht zal uitoefenen, zodat, indien de wetgever in gebreke blijft, een jurisprudentiële evolutie in de zin van een interne harmonisatie van het systeem van vertegenwoordiging op gang zal gebracht worden” (RONSE, *a.w.*, blz. 151, nr. 290).

III. Terminologie

6 Artikel 1984 B.W. spreekt van „lastgeving of volmacht”. Zoals aangetoond, hebben deze begrippen een verschillende inhoud (zie boven, nrs. 1-5).

Volmacht betekent evenwel niet alleen de bevoegdheid om iemand bij het verrichten van een bepaalde rechtshandeling te vertegenwoordigen. Met „volmacht” of „procuratie” wordt ook het geschrift, het document, aangeduid, dat hem die in naam van een ander optreedt, wordt ter hand gesteld, met de bedoeling hem toe te laten zijn vertegenwoordigingsmacht te bewijzen tegenover derden met wie hij handelt.

7 Ingeval van lastgeving wordt zelden een geschrift opgemaakt van de overeenkomst en daarnaast ook nog een procuratie opgesteld. Gewoonlijk beperkt men zich tot de procuratie. Het weze evenwel opgemerkt dat dit document op zichzelf niet volstaat om het bestaan van de lastgeving tussen partijen te bewijzen. De procuratie bewijst enkel de macht die de lasthebber heeft bekomen om in naam van de lastgever te handelen, doch niet de aanvaarding door de mandataris (DE PAGE, V, nr. 372). Anders wordt het wanneer op de procuratie de handtekening van de lasthebber voorkomt. Hieruit mag dan afgeleid worden, dat hij de hem toevertrouwde opdracht heeft aanvaard (zie verder, nr. 59).

Dikwijls zal de procuratie zelfs niet meer in het bezit zijn van de lasthebber. De derde met wie hij handelt, heeft immers niet alleen het recht de overlegging van de procuratie te eisen, maar hij mag dit document ook bijhouden als eventueel wapen tegen de lastgever, voor het geval deze de gegeven volmacht zou betwisten. De derde mag de lastgeving dan met alle middelen bewijzen, doch het is duidelijk dat de procuratie de zaak voor hem heelwat zal vereenvoudigen (zie verder, nr. 106).

Wanneer het mandaat bij authentieke akte en in minuut werd verleend (zie verder, nr. 90), dan dient de derde zich te wenden tot de notaris, bij wie het origineel van het contract berust.

IV. Enkele toepassingen

8 Worden doorgaans als lasthebbers beschouwd:

— de met het afsluiten van een verkoop, koop, verhuring, huur, lening of ontlending belaste personen (DE PAGE, V, nr. 362, A);

— de beheerder van onroerende goederen, in zoverre het beheer rechtshandelingen met betrekking tot het onroerend goed betreft (DE PAGE, V, nr. 362, A);

— de beheerder van een portefeuille, die gemachtigd werd tot het aankopen, verkopen en te gelde maken van aandelen, tot het inschrijven op kapitaalsverhogingen, enz. (DE PAGE, V, nr. 362, A);

— de wisselagent (DE PAGE, V, nr. 362, A);

— de gerechtsdeurwaarder (DE PAGE, V, nr. 362, A; zie ook: Kh. Antwerpen, 20 mei 1963, *R.W.*, 1965-66, 923, en verder, nrs. 127-131);

— de vertegenwoordigers van een vennootschap, bevoegd om voor rekening van de vennootschap contracten met derden af te sluiten (Rb. Brussel, 13 maart 1967, *J.T.*, 1967, 297);

— hij die bevoegdheid bekomt om namens zijn opdrachtgever de nietigheid van een rechtshandeling te vorderen of te verzaken (Cass., 11 jan. 1963, *Pas.*, 1963, I, 552; *vgl.* Luik, 19 nov. 1963, *Jur. Liège*, 1963-64, 185);

— de persoon of het agentschap, gelast met de inning van een schuldvordering in naam van de schuldeiser tegen betaling van een commissie (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 47; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1434, 2°; Cass., 10 okt. 1895, *Pas.*, 1895, I, 286; Luik, 20 okt. 1936, *Pas.*, 1937, II, 86; Kh. Brussel, 9 okt. 1961, *J. Comm. Br.*, 1962, 37; *vgl.* DE PAGE, V, nr. 362, B);

— het bestuur van de postcheck, wanneer het in opdracht van één van haar rekeninghouders een bedrag van diens rekening op de rekening van een ander rekeninghouder overschrijft (Brussel, 1 dec. 1964, *Pas.*, 1965, II, 269);

Er dient opgemerkt dat, wanneer de postcheck in opdracht van één van haar rekeninghouders een bepaalde som overschrijft aan een bank, met het verzoek dit bedrag over te boeken op de rekening van één van de cliënten van de bank, de bank op haar beurt als lasthebber van haar cliënt optreedt en niet van hem die aan de postcheck het bevel tot overschrijving gaf (Brussel, 29 jan. 1965, *Pas.*, 1966, II, 36).

— de verzekeraar, wanneer hij optreedt krachtens artikelen 20 e.v. van de typepolis inzake de verplichte verzekering der motorvoertuigen (wet van 1 juli 1956; Luik, 18 jan. 1965, *R.G.A.R.*, 1967, nr. 7804; Corr. Charleroi, 8 okt. 1966, *R.G.A.R.*, 1967, nr. 7805, met noot DEL CARILL; zie hierover ook verder, nr. 41);

Men neemt aan dat de draagwijdte van dit mandaat in strafzaken, waar de persoonlijke belangen van de verzekerde bijzonder geraakt worden, enigszins beperkter is dan in burgerlijke zaken (zie noot DEL CARILL bij Corr. Charleroi, 8 okt. 1966, hoger geciteerd).

— de beheerder of zaakvoerder van een vennootschap (DE PAGE, V, nr. 362, A, en IV, nr. 846; VAN RYN, I, blz. 386). De wet bepaalt zulks uitdrukkelijk voor de N.V. (art. 53 e.v. en art. 63 Venn. W.), voor de P.V.B.A. (art. 129, eerste lid, Venn. W.) en voor de Coöp. V. (art. 143, derde lid, Venn. W.). Zij zijn de lasthebbers van de vennootschap-rechtspersoon, niet van de algemene vergadering, noch van de vennoten of aandeelhouders (RONSE, *Alg. deel van het vennootschapsrecht*), zoals soms ten onrechte wordt beweerd (*vgl.* VAN RYN, I, nr. 372, blz. 585);

Het kwalificeren van de beheerder of zaakvoerder van een vennootschap als lasthebber wordt door sommigen nochtans bekritiseerd (RONSE, *De vennootschapswetgeving*, 1973, nr. 371). Aangehaald wordt dat de taak van een beheerder of zaakvoerder verder reikt dan deze van lasthebber. Zij betreft het intern bestuur van de vennootschap, wat o.m. inhoudt: het bepalen en voeren van het vennootschapsbeleid, het opmaken van jaarrekeningen en verslaggeving, het doen van voorstellen ter algemene vergadering, enz. Dit is anders en meer dan het verrichten van rechtshandelingen.

Ook wordt opgemerkt dat de lastgever zélf kan doen wat hij aan zijn lasthebber heeft opgedragen, terwijl de vennootschap, handelend door een ander orgaan, m.n. de algemene verga-

dering, niet zélf de handelingen kan verrichten waartoe de raad van beheer krachtens wet exclusief bevoegd is.

Uiteindelijk wordt de zelfstandige bevoegdheid van de zaakvoerder of van de raad van beheer om, binnen de perken van zijn wettelijke of statutaire bevoegdheid, naar eigen inzicht te handelen in het belang van de vennootschap tot verwezenlijking van haar doel, niet verenigbaar geacht met het begrip van de lastgeving.

Bijkomend nog wordt gesteld dat, indien de wetgever aan het woord lasthebbers, waarmee hij de beheerder of zaakvoerder heeft omschreven, alle gevolgen zou hebben willen verbinden die uit lastgeving voortvloeien, hun statuut niet nader zou uitgewerkt zijn, zoals dit thans wel in de wet gebeurd is (b.v. art. 53 en art. 55, derde lid, Venn. W. — beheerder kan te allen tijde worden ontslagen — t.o.v. art. 2004 B.W. (zie verder, nrs. 293 e.v.); art. 53 Venn. W. — beheerders verlenen hun ambt bezoldigd of kosteloos — t.o.v. art. 1986 B.W. (zie verder, nrs. 13, 185 e.v.); art. 61 Venn. W. t.o.v. art. 1997 B.W. (zie verder, nrs. 227 e.v.).

Als conclusie wordt dan ook voorgesteld de overeenkomst tussen de vennootschap en haar beheerders of zaakvoerders als een onbenoemde overeenkomst te beschouwen, waarop de regels betreffende lastgeving van toepassing zijn, voor zover die niet uitgesloten zijn door de rechtsbetrekking die eigen is aan de verschillende vennootschapsvormen (RONSE, *Algemeen deel van het vennootschapsrecht*, blz. 343 e.v.). Zo wordt het zinvol geacht art. 1992 e.v. B.W. (zie verder, nrs. 138 e.v.) toe te passen inzake de aansprakelijkheid van de beheerders en zaakvoerders jegens hun vennootschap. Hetzelfde geldt voor art. 2007 B.W. (zie verder, nrs. 287 e.v.), waaruit voortvloeit dat beheerders en zaakvoerders vrijwillig ontslag kunnen nemen door enkele kennisgeving aan de vennootschap, tenzij anders bedongen is.

— de vereffenaar van een vennootschap (DE PAGE, V, nr. 362, A; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 387; Rb. Brussel, 18 mei 1889, *J.T.*, 1889, 842; Rb. Brussel, 28 april 1965, *R.P.S.*, 1968, 29).

Vele van de boven vermelde kritische beschouwingen, in verband met de beheerders en zaakvoerders, zijn evenwel *mutatis mutandis* ook op de vereffenaar van een vennootschap toepasbaar.

— wat de vraag betreft of de advocaat en de notaris lasthebbers zijn: zie verder, nrs. 112-126.

9 Zijn daarentegen als zodanig geen lasthebbers: de geneesheer, de architect (zie verder, nrs. 132 en 133), de deskundige (zie hierover nochtans nr. 94), de scheidsrechter, de handelsvertegenwoordiger (zie verder, nrs. 29 en 30), de technische of administratieve directeur van een vennootschap of van een handelszaak (DE PAGE, V, nr. 362, B; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 383; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1430; zie ook verder, nrs. 19, 132 en 133). Zij verlenen hun opdrachtgever technische bijstand, maar verrichten doorgaans in zijn naam geen rechtshandelingen.

Het contract van de directeur van een N.V. is een arbeidsovereenkomst voor bedienden (DE PAGE, IV, nr. 849; zie ook: VAN HECKE, *a.w.*, blz. 350 en 351). Hetzelfde geldt voor de directeur van een P.V.B.A. (Cass., 12 nov. 1964, *Pas.*, 1965, I, 254). Dit blijft zo, wanneer deze directeur tevens lid is van de raad van beheer. Hij cumuleert dan twee functies en is door twee contractuele verhoudingen gebonden (VAN RYN, I, blz. 413; Cass., 11 sept. 1959, *Pas.*, 1960, I, 36; Cass., 4 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 675). Door het Hof van Cassatie werd evenwel beslist dat, wanneer de directeur niet alleen lid is van de raad van beheer, maar tevens de voornaamste aandeelhouder is, hij niet meer kan beschouwd worden als een werknemer (Cass., 14 juni 1957, *Pas.*, 1957, I, 1229). In zulke situatie ontbreekt klaarblijkelijk de ondergeschiktheid, voorwaarde voor een arbeidsovereenkomst (zie verder, nr. 19).

Is de directeur van een N.V. tegelijk belast met het dagelijks beheer van de vennootschap, dan is hij evenmin een werknemer, maar een lasthebber, overeenkomstig art. 63 Venn. W., aldus het Arbeidshof te Luik (Arbh. Luik, 9 febr. 1972, *T. Soc. R.*, 1972, 263).

HOOFDSTUK II

KENMERKEN

I. Consensueel contract

10 Lastgeving komt tot stand door de toestemming van partijen, zonder dat enige formaliteit vereist is (DE PAGE, V, nr. 357; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 29; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 364; PONT, *Mandat*, nr. 800; zie ook verder, nr. 83).

Uitzonderlijk zal het mandaat evenwel schriftelijk of zelfs bij authentieke akte moeten worden verleend (zie verder, nrs. 87 en 89).

II. Contract *intuitu personae*

11 Lastgeving is een *intuitu personae*-contract in hoofde van de lasthebber. De lastgever zal immers slechts die persoon in wie hij vertrouwen stelt en die hij voldoende bekwaam acht, als lasthebber aanstellen (DE PAGE, V, nr. 360).

Dit *intuitu personae*-karakter heeft tot gevolg dat:

- het mandaat beëindigd wordt door het overlijden, de latere onbekwaamverklaring, het kennelijk onvermogen of het faillissement van de lasthebber (zie verder, nrs. 263-269 en 279-286);
- de lasthebber zich in principe niet mag laten vervangen zonder toestemming van de lastgever (zie verder, nrs. 151-159).

Het weze opgemerkt dat ingeval van onbezoldigd mandaat de lastgeving ook een *intuitu personae*-contract is in hoofde van de lastgever. Men zal immers niet bereid zijn om het even wie een dienst te bewijzen. Indien de lastgeving evenwel bezoldigd is, dan valt dit *intuitu personae*-aspect in hoofde van de mandant meestal weg.

III. Eenzijdig of wederkerig contract (*naargelang de lastgeving kosteloos of bezoldigd is*)

12 Wanneer de lastgeving kosteloos is, is het contract eenzijdig. Er zijn dan immers alleen maar verbintenissen in hoofde van de lasthebber. De verbintenissen van de lastgever, waarvan sprake in de artikelen 1998, 1999, 2000 en 2001 B.W., ontstaan immers niet uit het contract, maar vloeien voort uit latere eventuele feiten of handelingen. Sommigen spreken ingeval van onbezoldigd mandaat dan ook van een „onvolmaakte wederkerige overeenkomst” (DE PAGE, V, nr. 358; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 365; PONT, *Mandat*, nr. 801; TROPLONG, *Mandat*, nr. 11). Vermits kosteloze lastgeving een eenzijdig contract is, zijn in dit geval de artikelen 1184 en 1325 B.W. niet van toepassing. Ze zijn dat wel ingeval van bezoldigde lastgeving.

Op artikel 1184 B.W. zal in de praktijk echter zelden een beroep worden gedaan, gezien de mogelijkheid van zowel lastgever als lasthebber het mandaat éénzijdig te beëindigen (zie verder, nrs. 293 e.v.).

IV. Contract onder kosteloze titel

13 Artikel 1986 B.W. bepaalt uitdrukkelijk dat de „lastgeving om niet geschiedt, tenzij het tegendeel bedongen is”.

In de geest van het Burgerlijk Wetboek is de betaling van een loon dus een uitzondering. Op dit stuk heeft de lastgeving de jongste jaren evenwel een belangrijke evolutie ondergaan (zie verder, nrs. 185 e.v.).

HOOFDSTUK III

IN WIENS BELANG GESCHIEDT LASTGEVING ?

I. Principe

14 Doorgaans beoogt lastgeving uitsluitend het belang van de lastgever. Het is immers in diens naam en voor diens rekening dat de lasthebber zich van een bepaalde opdracht kwijt.

Bij het vervullen van deze taak mag hij niet als wederpartij optreden (zie verder, nrs. 74 en 148-150). Evenmin mag hij, als verlengstuk van de persoon van de mandant, ten nadele van voornoemde, enig persoonlijk voordeel uit de lastgeving halen. Hierbij wordt van hem een scrupuleuze getrouwheid gevergd (zie verder, nr. 169).

II. Mandaat in het belang van de lasthebber

15 Impliceren de hierboven geciteerde strenge regels dat het uitgesloten is dat lastgeving tegelijkertijd in het belang van de lasthebber kan geschieden? Geenszins. Het mandaat dat ook de lasthebber tot voordeel strekt, is geldig, op voorwaarde evenwel dat het belang van de mandataris, in verband met de te verrichten rechtshandeling, niet strijdig is met dat van de lastgever (DE PAGE, V, nr. 469, B, b).

Een voorbeeld van een lastgeving die zowel het belang van lasthebber, als dat van lastgever beoogt, vinden wij in het volgende geval. A huurde een huis van B voor onbepaalde termijn, met recht van onderverhuring. C, de onderhuurder, kwam met hoofdhuurder A overeen dat hij (C) in het goed mocht blijven wonen, zolang de huurovereenkomst tussen A en B bleef bestaan en dat, indien huurder A het goed zou verwerven, onderhuurder C tot op het ogenblik van zijn overlijden de woning zou kunnen betrekken. C werd nadien door A als lasthebber aangesteld, om de huuraangelegenheden met B te regelen en zo mogelijk een koop van het huis te realiseren. Beslist werd dat deze lastgeving het gemeenschappelijk belang van lastgever en lasthebber beoogde en als zodanig onherroepelijk was (Rb. Leopoldstad, 5 dec. 1950, *J.T. d'Outremer*, 1950-51, 172, met noot DURIEUX; zie ook verder, nr. 304).

16 Hoewel geen betwisting bestaat omtrent de geldigheid van een lastgeving in het gemeenschappelijk belang van lastgever en lasthebber, is dat wel het geval in verband met het mandaat dat uitsluitend tot voordeel van de lasthebber strekt.

Volgens KLUYSKENS is een lastgeving die uitsluitend in het belang van de lasthebber gegeven is, ondenkbaar (KLUYSKENS, IV, nr. 515). DE PAGE en ook PLANIOL en RIPERT denken er evenwel anders over. Zij stellen dat een lastgeving niet nietig is, omdat zij uitsluitend in het belang van de lasthebber geschiedt. Zij kan immers de voorwaarde zijn van een andere overeenkomst, waaraan zij onafscheidelijk verbonden is (DE PAGE, V, nr. 469, B, d; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; Gent, 10 jan. 1975, *R.W.*, 1977-78, 462; zie ook verder, nr. 306, c).

Ook in de Nederlandse rechtsleer pleit de meerderheid voor de geldigheid van een dergelijk type van lastgeving (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 717; VAN BRAKEL, blz.

344; *anders*: HOFMAN, blz. 435). Wel wordt terecht opgemerkt dat indien partijen bedoeld hebben dat de betrokkene enkel bevoegd is, doch niet verplicht is de rechtshandeling te verrichten, er dan van lastgeving geen sprake kan zijn, omdat in dit geval de opdracht ontbreekt (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 717; zie ook boven, nrs. 1 e.v.).

Dat een lastgeving, gegeven in het uitsluitend belang van de lasthebber, geldig is, is tevens de mening van het Hof van Beroep te Brussel. Een firma had aan haar schuldeiser aandelen in pand gegeven. Achteraf machtigde zij de schuldeiser om in haar naam deze aandelen te verkopen tegen de prijs en de voorwaarden door hem te bepalen. Het motief dat later door de firma werd aangehaald om deze verkoop teniet te doen, nl. dat het in casu een ongeldige lastgeving betrof, daar zij uitsluitend het belang van de lasthebber beoogde, werd door het Hof verworpen (Brussel, 13 juli 1953, R.W., 1953-54, 165).

Er dient evenwel opgemerkt te worden dat de kwestieuze lastgeving geenszins het uitsluitend belang van de lasthebber beoogde. De lastgever had er immers ontegensprekelijk eveneens baat bij, vermits zijn schuldenlast verminderd werd met de opbrengst van de verkoop der aandelen.

Bovendien rijst de vraag of het in het besproken geval wel degelijk een lastgeving betrof, dan wel een onherroepelijke volmacht. De schuldeiser werd immers enkel gemachtigd, d.w.z. gerechtigd om in naam van de schuldenaar te verkopen, echter niet verplicht. Een essentieel element van lastgeving, nl. de verplichting om namens de opdrachtgever te handelen, ontbreekt dan ook (zie over verschil tussen lastgeving en volmacht: boven, nrs. 1 e.v.).

III. Mandaat in het belang van een derde

17 Men is het er algemeen over eens dat lastgeving ook in het belang van een derde mag gegeven worden (DE PAGE, V, nr. 469, B, c). Zulks doet zich vaak voor bij betalingen.

De artikelen 1236 en 1237 B.W. voorzien trouwens uitdrukkelijk dat een betaling door een lasthebber van de schuldenaar kan geschieden, tenzij de schuldeiser er belang bij heeft dat de betaling door de schuldenaar zelf zou verricht worden. Dit laatste is het geval bij contracten *intuitu personae*.

Een lastgeving die de betaling van een schuld door een lasthebber tot voorwerp heeft, is een mandaat, gegeven in het belang van een derde (de schuldeiser), doch niet in diens „uitsluitend” belang. Ook de lastgever zélf heeft immers baat bij dit mandaat, vermits hij ingevolge de betaling door zijn lasthebber bevrijd wordt van zijn schuld. In de praktijk kunnen zich echter ook lastgevingen voordoen, die exclusief het belang van een derde beogen.

Dit is bijvoorbeeld het geval, wanneer de lasthebber de derde een schenking doet in opdracht van de lastgever. Ook de geldigheid van deze mandaten wordt niet betwist.

IV. Mandaat gegeven door lastgevers met tegenstrijdige belangen

18 Het komt voor dat meerdere lastgevers samen een zelfde persoon als lasthebber aanduiden om een rechtshandeling te verrichten in hun gezamenlijke naam en voor hun rekening. Dit stelt geen moeilijkheden, indien deze mandanten allen dezelfde belangen hebben bij de lastgeving. De lasthebber zal dit gemeenschappelijk belang dan gewetensvol dienen te behartigen.

In de praktijk gebeurt het echter ook dat twee of meer personen met verschillende of zelfs tegenstrijdige belangen, in onderling akkoord en buiten de wettelijke arbitrage, een persoon gelasten een akkoord uit te werken ter beslechting van een tussen hen bestaand geschil omtrent een overeenkomst, een rechtsverhouding of een element hiervan, en vooraf overeenkomen dat zij zich door het optreden van deze persoon zullen gebonden achten.

Dit doet zich o.m. voor (zie DE PAGE, V, nr. 364) wanneer:

- partijen de bepaling van de koopprijs aan een derde overlaten (art. 1592 B.W.);
- bij een betwisting omtrent het ereloon van een advocaat, raadsman en cliënt overeenkomen zich te zullen schikken naar het oordeel van de Raad der Orde;
- bij een geschil partijen zich niet wensen te richten tot de rechtbank en evenmin een beroep willen doen op arbitrage, maar een derde aanstellen om een akkoord op te stellen en de voorwaarden ervan te bepalen, akkoord dat nadien door hen niet meer zal kunnen betwist worden;
- bij een meningsverschil tussen verzekeraar en verzekerde, in verband met het bedrag van de schade, betrokkenen overeenkomen zich definitief te zullen neerleggen bij de schatting door een in gemeen overleg aangeduid deskundige;
- inzake huur, partijen beslissen de waarde van de door de huurder opgerichte gebouwen of aangebrachte beplantingen, of de huurschade definitief en niet louter ten titel van advies te laten bepalen door een in onderling akkoord aangesteld expert.

Het gaat in al deze gevallen ongetwijfeld om geldige contracten, maar zijn het ook lastgevingsovereenkomsten?

Volgens DE PAGE wel. Vermits het voorwerp van deze contracten niet van louter materiële aard is, kan er immers geen sprake zijn van verhuring van diensten (DE PAGE, V, nr. 364). Evenmin betreft het een arbitrage, vermits de opdrachtnemer niet als een scheidsrechter over betwiste rechten oordeelt. Dit is duidelijk, wanneer het gaat om de bepaling van de koopprijs, maar misschien minder evident, wanneer opdracht wordt gegeven aan een derde om een akkoord uit te werken ter beslechting van een geschil tussen partijen. Nochtans is ook dit geen arbitrage, daar in dit geval de derde gelast wordt met het bepalen van de voorwaarden van een akkoord, wat helemaal wat anders is dan het uitspraak doen over betwiste rechten (DE PAGE, V, nr. 364, noot 7). In casu kan ook niet van een dading gesproken worden, vermits er tussen partijen geen wederzijdse toegevingen zijn geschied, wat essentieel is voor deze vorm van contract (zie Tw. *Dading*, door GHEYSEN, nr. 51; Cass., 6 febr. 1964, *Pas.*, 1964, I, 596; Rb. Luik, 24 dec. 1964, *J. Liège*, 1964-65, 154). Het zijn dan ook wel degelijk mandaten, stelt DE PAGE, omdat de opdrachtnemer zijn opdrachtgevers „vertegenwoordigt” bij een juridische handeling. Wel gaat het hier om lastgevingen met een bijzonder karakter, in die zin dat de lasthebber, in tegenstelling met wat gebruikelijk is, niet in contact treedt met derden.

Voor DE PAGE is deze particulariteit echter geen beletsel om deze overeenkomsten als lastgeving te kwalificeren. De regels van het mandaat zijn er dan ook op toepasselijk, op voorwaarde evenwel dat zij niet tegen de eigen aard van deze contracten indruisen. Zó zijn deze mandaten onherroepelijk, daar zulks ontgensprekelijk de wil is van contractanten.

CLOQUET gaat met de leer van DE PAGE niet akkoord (zie Tw. *Het deskundigenonderzoek*, door CLOQUET, nr. 24). Hij besteedt vooral aandacht aan de expertise tot conventionele bepaling van de prijs. Zijn beschouwingen gelden echter *mutatis mutandis* ook voor de andere contracten, waarbij personen met verschillende belangen

iemand gelasten met een omzeggens gelijkaardige opdracht en bij voorbaat verklaren zich bij het resultaat ervan te zullen neerleggen. Volgens hem kan er in dit geval van lastgeving geen sprake zijn, daar hij die door partijen werd aangeduid, hen niet „vertegenwoordigt” om een rechtshandeling af te sluiten. De rechtshandeling tussen partijen, krachtens welke hij optreedt, bestaat (behalve in het geval van de verkoop) reeds vooraf en dient enkel aangevuld te worden met een gegeven, door hem te bezorgen. Hij sluit echter geen overeenkomst, maar doet alleen een voorwaarde van de voorafbestaande overeenkomst in vervulling gaan. CLOQUET betwist verder de geldigheid van een lastgeving die het behartigen van tegenstrijdige belangen tot voorwerp heeft. Tegen dit argument van CLOQUET kan aangevoerd worden dat in alle hoger geciteerde gevallen de eigenlijke taak van de opdrachtnemer niet bestaat in het dienen van „tegenstrijdige, uiteenlopende” belangen, maar wel in het naar best vermogen, objectief uitvoeren van een last, zonder hierbij één van zijn opdrachtgevers te bevoordelen. Dat is het werkelijk voorwerp van de contracten van het type, zoals hierboven vermeld. Terecht voert hij evenwel aan dat er in hoofde van de opdrachtnemer, aan wie bij overeenkomst tussen twee of meerdere partijen de bevoegdheid is gegeven om de inhoud van een reeds bestaande overeenkomst nader aan te vullen of uit te leggen, geen werkelijk vertegenwoordigingsrecht bestaat om een rechtshandeling af te sluiten.

De kwestieuze overeenkomsten worden vandaag doorgaans dan ook niet meer als lastgevingen aangezien, maar als contracten *sui generis*, waaraan de naam „bindend advies” is gegeven (zie: Tw. *Dading*, GHEYSEN, nr. 51; MEYERS, *Art. 1374, 3e lid B.W. en het zogenaamd Bindend Advies*, Verz. Privaatr. Opstellen, III, blz. 131; CLAVAREAU, *Enige hulpovereenkomsten*, Leiden, 1947, blz. 113; RONSE, *Beschouwingen over marginale toetsing in het privaatrecht*, Feestbundel Onclin, blz. 367 e.v., inz. blz. 373).

HOOFDSTUK IV

VERGELIJKING MET VERWANTE RECHTSFIGUREN

AFDELING I

HUUR (VERHUUR) VAN WERK/DIENSTEN

I. Begrip

19 Huur (verhuur) van werk/diensten is het contract, waarbij één van de partijen zich verbindt tot het verrichten van een prestatie tegen betaling van een bedrag, dat tussen partijen werd overeengekomen (art. 1710 B.W.; DE PAGE, IV, nr. 835). De belangrijkste vormen ervan zijn de arbeidsovereenkomsten voor bedienden of werklieden. Daarnaast is er de aanneming van werk. Dit is de overeenkomst, waarbij een persoon zich ertoe verbindt tegen betaling van een bepaalde prijs een bepaald werk voor een ander te verrichten (DE PAGE, IV, nr. 844). Bijvoorbeeld: het bouwcontract, het contract tussen geneesheer en patiënt, de overeenkomst met de garagist die een wagen zal herstellen, het contract met een architect, enz. (DE PAGE, IV, nrs. 847 en 856; DEKKERS, II, nrs. 1102 en 1103). Ook dit is een vorm van dienstverhuring. De aanneming van werk onderscheidt zich evenwel van de eerstgenoemde vorm van huur van diensten door het gemis aan ondergeschiktheid. Terwijl de arbeidsovereenkomsten voor bedienden of werklieden gekenmerkt worden door een band van ondergeschiktheid van de werknemers t.o.v. de werkgever, moet de aannemer zich weliswaar naar de wensen van zijn cliënt richten, doch blijft hij vrij in de keuze van zijn middelen (DE PAGE, IV, nr. 845; DEKKERS, II, nr. 1097; VAN HECKE, *a.w.*, blz. 345 en 346; ASSER-KAMPHUISEN, blz. 298; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 772; Cass., 9 juni 1955, *Pas.*, 1955, I, 1097).

II. Verschillen met lastgeving

20 Huur (verhuur) van werk/diensten onderscheidt zich in de allereerste plaats van de lastgeving door de natuur van de handeling die het voorwerp van het contract uitmaakt. Lastgeving kan enkel rechtshandelingen betreffen (zie hoger, nr. 4); huur (verhuur) van werk/diensten daarentegen heeft materiële daden (die ook van intellectuele aard kunnen zijn) tot voorwerp (DE PAGE, V, nrs. 361 en 362; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1430). Bovendien handelt de lasthebber steeds in naam en voor rekening van de lastgever; hij vertegenwoordigt deze (zie hoger, nrs. 1 en 4). Hij die zijn diensten verhuurt, doet zulks niet. Hij moet enkel het beloofde werk presteren. Er is evenwel geen vertegenwoordiging (DE PAGE, V, nr. 362; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 337; COLIN en CAPITANT, II, nr. 703; PONT, *Mandat*, nrs. 823 e.v.).

21 Wat meer specifiek de arbeidsovereenkomsten voor bedienden en werklieden betreft, is er nog een bijkomend verschil met de lastgeving. Zoals hoger vermeld,

beschouwd als een gemengd contract (zie boven, nr. 24, en verder, nr. 28), soms evenwel ook als een onbenoemd contract *sui generis*, waarop de algemene principes van het verbintenissenrecht van toepassing zijn.

Deze laatste houding werd door de rechtbank van koophandel te Brussel aangenomen tegenover een overeenkomst met een reisagentschap, contract, waarin kenmerken én van lastgeving én van dienstverhuring worden aangetroffen. Bij de koop van een vliegtuigbiljet en de huur van een wagen voor haar cliënt treedt het agentschap immers op als lasthebber. Het reserveren van een hotelkamer en het uitstippelen van een vakantieplan zijn daarentegen typische resultaatverbintenissen, eigen aan de dienstverhuring, m.n. de aanneming (Kh. Brussel, 29 maart 1971, *B.R.H.*, 1971, I, 551).

2. Enkele toepassingen

A. DE MAKELAAR IN ONROERENDE GOEDEREN

27 Ook wat de contracten met makelaars in onroerende goederen betreft, zijn vaak moeilijkheden gerezen.

De essentiële opdracht van deze tussenpersonen bestaat erin te zoeken naar iemand die bereid is met hun cliënt een contract van koop-verkoop af te sluiten. Hun taak behelst doorgaans niet het contracteren zélf namens hun opdrachtgever, maar beperkt zich tot prospectiewerk en het in contact brengen van de kandidaat-medecontractant met hun cliënt. Als dusdanig verrichten zij geen rechtshandelingen, maar louter materiële daden. De overeenkomst die hen tegenover hun opdrachtgever bindt, is dan ook ontegensprekelijk een dienstverhuring (DE PAGE, IV, nr. 849, en V, nr. 362, B; DEKKERS, II, nrs. 755 en 1294; DE BERSAQUES, *Le juge peut-il réduire le salaire stipulé par le locateur d'industrie*, *R. Crit. J. B.*, 1954, 190 e.v.; DE BACKER, *Les agents d'affaires parasites et véreux*, *J.T.*, 1948, 69 en 71; FALLY, *Réductibilité du salaire du mandataire*, *R. Crit. J. B.*, 1951, 50 e.v.; *Pand. B.*, *Tw. Agent d'affaires*, nr. 25; SILANCE en CLOSSET, *A propos de certains intermédiaires commerciaux*, *J.T.*, 1967, 565, nrs. 10-15; VAN RYN, III, nrs. 1784 en 1849; Cass., 3 april 1964, *Pas.*, 1964, I, 824; Brussel, 12 mei 1950, *J. Comm. Br.*, 1950, 271, met noot; Brussel, 9 juni 1959, *J.T.*, 1959, 528; Brussel, 28 jan. 1963, *Pas.*, 1964, II, 233; Brussel, 15 nov. 1973, *B.R.H.*, 1974, I, 135; Rb. Brussel, 29 okt. 1964, *J.T.*, 1965, 195; Rb. Namen, 10 juni 1967, *J. Liège*, 1968-69, 27; Kh. Brussel, 12 jan. 1949, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1951, nr. 19069; Kh. Brussel, 30 maart 1951, *J. Comm. Br.*, 1951, 205; Kh. Brussel, 27 maart 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 159; Kh. Brussel, 9 okt. 1961, *J. Comm. Br.*, 1962, 37; Kh. Brussel, 1 maart 1962, *J. Comm. Br.*, 1962, 297; Kh. Brussel, 8 okt. 1963, *J. Comm. Br.*, 1964, 30, met noot; Kh. Brussel, 16 febr. 1965, *J. Comm. Br.*, 1965, 206; Kh. Brussel, 10 dec. 1965, *J. Comm. Br.*, 1966, 173; Kh. Luik, 20 mei 1960, *J. Liège*, 1959-60, 299; Kh. Luik, 18 dec. 1965, *J. Liège*, 1965-66, 141; Kh. Namen, 8 maart 1962, *Res Jura Imm.*, 1963, 345; Kh. Verviers, 24 dec. 1964, *J. Liège*, 1964-65, 205; Parijs, 2 okt. 1965, *R. P. Not.*, 1968, 36; *anders: Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 67 en *Tw. Agent d'affaires*, nr. 8; Rb. Luik, 27 jan. 1958, *J.T.*, 1958, 190).

28 Het komt evenwel voor — hoewel uitzonderlijk — dat zij, naast hun eigenlijke taak, mandaat bekomen om, indien nodig, namens hun cliënt de koop of verkoop zélf af te sluiten. De vraag rijst of in dit geval de makelaarsovereenkomst nog

langer een dienstverhuring blijft. Meestal wordt aangenomen van wel. Het gaat in dit geval om een gemengd contract, waarvan het mandaat tot het afsluiten van de koop slechts een bijkomend onderdeel is. De overeenkomst in haar geheel blijft evenwel beheerst door de regels van dienstverhuring (DE PAGE, IV, nrs. 4, C, 844, 847 en 849; FALLY, *a.w.*, 51; FREDERICQ, I, 193; *Pand. B.*, Tw. *Agent d'affaires*, nr. 25; SILANCE en CLOSSET, *a.w.*, nr. 16; VAN RYN, III, nrs. 1851 en 1853; zie in dezelfde zin: ASSER, III, blz. 723-724; Brussel, 9 juni 1959, *J.T.*, 1959, 528; Kh. Luik, 20 mei 1960, *J. Liège*, 1959-60, 299; Kh. Brussel, 20 febr. 1970, *B.R.H.*, 1970, 681).

Sommigen houden er evenwel een andere mening op na. Volgens hen domineert de lastgeving (Luik, 20 mei 1969, *J. Liège*, 1969-70, 185; Rb. Luik, 6 juli 1961, *J. Liège*, 1961-62, 36; Kh. Luik, 29 juni 1965, *J. Liège*, 1965-66, 157, met noot M.H.; Rb. Aarlen, 16 juni 1970, *J. Liège*, 1970-71, 38; Rb. Luik, 27 juni 1973, *J.T.*, 1973, 625; zie ook: Cass. fr., 19 jan. 1970, *Rec. Dall.*, 1970, *Somm.*, 117). Deze laatste zienswijze lijkt evenwel niet de juiste. De fundamentele taak van de tussenpersoon blijft immers het opzoeken van een kandidaat-medecontractant. Het is in de allereerste plaats hiervoor dat op hem een beroep wordt gedaan. Dat de makelaar daarnaast de bevoegdheid bekomt zijn opdrachtgever ook bij het afsluiten van de overeenkomst te vertegenwoordigen, is louter bijkomstig. De dienstverhuring primeert dan ook op het mandaat. Het zijn bijgevolg hoofdzakelijk de regels van dit contract, die op de relatie makelaar-cliënt van toepassing blijven.

B. DE HANDELSVERTEGENWOORDIGER

29 Artikel 2 van de wet van 30 juli 1963, tot instelling van het statuut der handelsvertegenwoordigers (*Staatsblad*, 7 aug. 1963), definieert de handelsaktiviteit als „de aktiviteit die erin bestaat een cliënteel op te sporen en te bezoeken, met het oog op het onderhandelen over of het afsluiten van zaken, onder het gezag, voor rekening en in naam van één of meer opdrachtgevers”. Deze aktiviteit dient op voortdurende wijze te worden uitgeoefend, hoewel het mogelijk is de vertegenwoordiger met bijkomstige taken van andere aard te belasten (zie: HOUTEKIER, *De Wetgeving betreffende de depot- en handelsreizigersovereenkomsten*, R.W., 1968-69, 337). De overeenkomst die de vertegenwoordiger met zijn opdrachtgever bindt, wordt, ongeacht de titel die de tussenpersoon wordt toegekend, vermoed een arbeidsovereenkomst voor bedienden te zijn, tenzij het tegendeel wordt bewezen (art. 2 van de wet van 30 juli 1963).

30 De wet van 30 juli 1963 bepaalt uitdrukkelijk dat zij niet van toepassing is op de bezoldigde lasthebber (art. 2, vierde lid). Als zodanig wordt beschouwd: de vertegenwoordiger die bij het opnemen van de bestelling, ook de verkoop zélf afsluit, zonder dat een bevestiging van de aanvaarding van de bestelling door de opdrachtgever nodig is. De vertegenwoordiger stelt dan immers een rechtshandeling (verkoop) in naam en voor rekening van de opdrachtgever. Door het feit dat de opdrachtgever zijn vertegenwoordiger de macht gegeven heeft rechtshandelingen in zijn naam en voor zijn rekening te verrichten, heeft hij blijk gegeven van een speciaal vertrouwen in de vertegenwoordiger, waardoor deze uit het statuut van de handelsvertegenwoordiger wordt gebannen (DE BISEAU DE HAUTEVILLE, *Le statut des représentants de commerce*, blz. 73 en 74).

Vermits de vertegenwoordiger in dit geval een bezoldigd lasthebber is, zal zijn overeenkomst met de opdrachtgever, overeenkomstig artikel 2004 B.W., door deze laatste zonder enige vooropzetting kunnen beëindigd worden. Ook kan de vertegenwoordiger alsdan geen recht op schadevergoeding laten gelden, tenzij hij kan aantonen dat de verbreking van de overeenkomst zich op een voor hem ongeschikt oogenblik voordoet (Brussel, 3 febr. 1960, *J.T.*, 1960, 506; *anders nochtans*: Gent, 25 mei 1928, *J. Comm. Fl.*, 1929, nr. 4974; Parijs, 31 jan. 1953, *J.T.*, 1953, 323, met noot; Kh. Seine, 28 april 1952, *Gaz. Pal.*, 1952, II, 62, met noot; DEKKERS, noot bij Gent, 16 jan. 1956, *R. Crit. J. B.*, 1957, 316, volgens wie de lastgeving, wanneer deze zich in de professionele activiteit van de lasthebber situeert, dient beschouwd te worden als een lastgeving in het belang zowel van de lastgever, als van de lasthebber en derhalve onherroepelijk (zie hierover verder, nrs. 304-306).

Samenvattend kan gesteld worden dat, om te weten of een vertegenwoordiger een bediende of een lasthebber is, steeds de aard van de door partijen aangegane verbin-tenissen zal moeten onderzocht worden (Voorbereidende werkzaamheden tot de wet van 30 juli 1963, *Parl. Besch.*, Senaat, nr. 185, dd. 7 mei 1963, blz. 34 en 40). De taak van een handelsvertegenwoordiger beperkt zich, in de geest van de wet, tot het zoeken van medecontractanten. Het is de werkgever-opdrachtgever die later het contract afsluit, wanneer hij het order aanvaardt of vermoed wordt het te hebben aanvaard. Het is ook dan pas dat de handelsvertegenwoordiger voor dat order recht heeft op commissieloon.

Mag de tussenpersoon echter in naam en voor rekening van de opdrachtgever het contract afsluiten, zonder dat deze het order vooraf heeft aanvaard, dan is hij niet langer een handelsvertegenwoordiger (bediende), maar een lasthebber.

C. DE VERZEKERINGSMAKELAAR EN -AGENT

31 De vraag rijst eveneens of zij die optreden als tussenpersoon van een verze-keringsmaatschappij, de verzekeringsagenten en -makelaars (zie over deze begrip-pen: LALOUX, *Les intermédiaires de l'assurance*, R.G.A.R., 1938, nr. 2648; TRACHTÉ, *De Verzekeringbemiddelaar*, R.W., 1971-72, 1273), lasthebbers zijn? Ook hier weer zal moeten nagegaan worden wat de opdracht van de tussenpersoon precies omvat en in welke verhouding hij staat t.o.v. de verzekeringsmaatschappij. Is hij rechtstreeks ondergeschikt aan de maatschappij en is zijn taak beperkt tot het opzoeken van kandi-daten voor het afsluiten van een verzekeringscontract, dan handelt hij niet als last-hebber, maar als dienstverhuurder. Hij stelt dan immers geen rechtshandelingen, maar louter materiële daden. Bekomt hij uitzonderlijk mandaat om de verzekeraar bij het afsluiten van het contract te vertegenwoordigen, dan is deze lastgeving bijkomstig en blijft de dienstverhuring overheersen (DE PAGE, IV, nr. 849, noot 5; zie ook: WALEFFE en ARON-BARA, *Quelques remarques au sujet du statut juridique des agents d'assurances*, Belg. *Jud.*, 1938, 322).

32 Minder duidelijk is evenwel de situatie van de tussenpersoon die volledig zelf-standig optreedt en niet de rechtstreeks ondergeschikte is van een verzekeringsmaat-schappij. Zijn activiteit bestaat in het bezorgen van contractanten aan één of meer-dere maatschappijen, met welke hij doorgaans in contact is.

Het ontbreken van de band van ondergeschiktheid en het feit dat hij niet werkt tegen een vaste vergoeding, maar tegen een commissie, heeft de rechtspraak ertoe geleid hier niet langer van dienstverhuring te gewagen, maar dit soort van tussen-

persoon als lasthebber te bestempelen (Kh. Brussel, 25 febr. 1927, *R.G.A.R.*, 1927, 48; Kh. Namen, 9 juni 1933, *J. Liège*, 1933, 231; Kh. Brussel, 6 april 1938, *J. Comm. Br.*, 1938, 384). Deze zienswijze werd evenwel fel bekritiseerd. Gesteld werd dat het ontbreken van een band van ondergeschiktheid tussen de vertegenwoordiger en de maatschappij op zichzelf niet volstaat om het contract als lastgeving te kwalificeren, doch de zelfstandig optredende tussenpersoon slechts als mandataris kan beschouwd worden, indien hem ook de bevoegdheid werd toegekend om namens de verzekeringsmaatschappij te handelen en te contracteren (WALEFFE en ARON-BARA, *a.w.*).

33 Nu is vandaag de bevoegdheid van de verzekeringsagenten en -makelaars doorgaans vrij omvangrijk. Zó zijn zij vaak gerechtigd de premies te innen en wordt de vereffening van de vergoedingen in hun handen als geldig aangezien (Kh. Oostende, 13 mei 1965, *R.G.A.R.*, 1967, nr. 7848). Soms zelfs wordt hen de macht gegeven „alle handelingen in naam van de verzekeringsmaatschappij te stellen”, wat inhoudt dat zij niet alleen gerechtigd zijn tot het innen van de premies, maar ook om de maatschappij in rechte te vertegenwoordigen en alle rechtsvorderingen namens haar in te stellen (Brussel, 15 april 1969, *Pas.*, 1969, II, 161). In dit laatste geval is er geen twijfel dat de tussenpersoon als lasthebber van de verzekeraar fungeert. Echter ook de zelfstandig optredende makelaar of agent wordt als dusdanig beschouwd, wanneer hij de bevoegdheid heeft de premies namens de maatschappij te innen (DE PAGE, IV, nr. 849, noot 5; LALOUX, *a.w.*).

Niet alleen van de verzekeraar kan de tussenpersoon mandataris zijn, hij is ook de lasthebber van de verzekerde voor diens betrekkingen met de verzekeringsmaatschappij (LALOUX, *a.w.*). Aan de uitvoering van deze lastgeving dient hij de nodige zorgen te besteden.

Hij is derhalve aansprakelijk, wanneer hij heeft nagelaten het risico te laten dekken waartoe hij door zijn cliënt was verzocht (Luik, 14 okt. 1961, *Pas.*, 1963, II, 133).

Ook voor het doen van aangifte van schadegevallen wordt hij als mandataris van de verzekerde beschouwd.

Indien hij de maatschappij laattijdig verwittigt, waardoor deze haar tussenkomst weigert, is hij dan ook aansprakelijk (Rb. Brussel, 9 dec. 1968, *R.G.A.R.*, 1970, nr. 8452). De vraag rijst evenwel of, wanneer vaststaat dat de verzekerde binnen de gestelde termijn het schadegeval aan de tussenpersoon heeft aangegeven, maar deze heeft nagelaten de maatschappij hiervan te informeren, de verzekeraar kan weigeren tussen te komen. Met betrekking tot dit probleem lijkt het verdedigbaar te stellen, dat de verzekeraar zijn tussenkomst niet kan weigeren wanneer de tussenpersoon ook de verzekeringspremies namens de maatschappij ontvangt. In dit geval immers mag de verzekerde de tussenpersoon terecht beschouwen als de lasthebber van de maatschappij en mag hij er ook van uitgaan dat de lastgeving tevens de aangifte van schadegevallen omvat, ook al werd daartoe niet expliciet volmacht verleend door de maatschappij. In dit geval kan toepassing gemaakt worden van de leer van het schijnmandaat. Het kan immers niet geloofwaardig worden dat de verzekerde de makelaar of agent meestal met de maatschappij identificeert en het hem doorgaans onmogelijk is uit te maken voor welke handelingen wél en voor welke niet laatstgenoemde als lasthebber van de maatschappij optreedt.

De tussenpersoon die namens de maatschappij premies int, dient voor de aangifte van de ongevallen dus eveneens als lasthebber beschouwd te worden, echter niet van de verzekerde, maar wél van de maatschappij. Met een dergelijke oplossing zouden in de praktijk vele problemen op een billijke wijze kunnen opgelost worden.

D. DE BOUWPROMOTOR

34 Steeds op het vlak van het onderscheid tussen lastgeving en dienstverhuring hebben zich ook moeilijkheden voorgedaan met de zgn. „bouwpromotoren”. Vaak wordt hen door hun cliënt de bevoegdheid toegekend overeenkomsten met een architect en een aannemer af te sluiten en de daaruit voortvloeiende betalingen te verrichten. Handelt de promotor als lasthebber of is het contract dat hem met zijn cliënt bindt, een aannemingsovereenkomst? De rechtspraak kwalificeerde de overeenkomst doorgaans als een aanneming (Rb. Brussel, 29 okt. 1964, *J.T.*, 1965, 195; Cass. fr., 19 febr. 1968, *Rec. Dall.*, 1968, 393, met noot). In die zin heeft de wetgever op 9 juli 1971 het vraagstuk ook opgelost. In artikel 3 van deze wet, tot regeling van de woningbouw en de verkoop van in aanbouw zijnde woningen, werd bepaald dat elk contract, dat een verbintenis inhoudt een huis te bouwen of te doen bouwen, een aannemingscontract is, onderworpen aan de desbetreffende bepalingen van het Burgerlijk Wetboek.

AFDELING II

COMMISSIE

I. Begrip

35 Het commissiecontract is de overeenkomst, waarbij een persoon zich ertoe verbindt in eigen naam, doch voor rekening van een ander, één of meer handelsverrichtingen te volbrengen (FREDERICQ, I, nr. 111; Cass., 20 okt. 1976, *R.W.*, 1976-77, 1274).

II. Verschillen met lastgeving

36 Net zoals de lasthebber treedt de commissionair dus op voor rekening van een ander, doch in tegenstelling met de mandataris handelt hij in eigen naam. Hij is dan ook persoonlijk tegenover derden gebonden (DE PAGE, V, nr. 366; FREDERICQ, I, nr. 111; Cass., 6 nov. 1958, *Par.*, 1959, I, 244; Kh. Antwerpen, 12 juni 1952, *J. Port Anv.*, 1954, 456; Kh. Antwerpen, 30 juli 1953, *R.W.*, 1953-54, 1039). Commissie is dus een vorm van lastgeving (zie: W. Kh., B. I, T. VII, art. 13), met die particulariteit dat het mandaat hier slechts geldt tussen partijen, doch niet tegenover de derden met wie de commissionaris handelt.

Vermits het commissiecontract een vorm van lastgeving is, mag de committent de overeenkomst éézijdig beëindigen, zonder enige uitleg en zonder voorafgaande opzegging (Kh. Antwerpen, 11 juli 1951, *R.W.*, 1951-52, 664).

37 Terwijl de lastgeving in principe om niet geschiedt, hoewel van dit kenmerk van de lastgeving vandaag nog zeer weinig is overgebleven (zie verder, nr. 185), is de commissionair in beginsel steeds bezoldigd (FREDERICQ, I, nr. 110; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Commission*, nr. 44).

III. Enkele toepassingen

38 Hierna volgen ter verduidelijking enkele voorbeelden van commissiecontracten.

Wordt als een commissie beschouwd: de overeenkomst waarbij de verdeler van een film een persoon gelast met de verdeling van deze film voor projectie in zalen over het hele land. Deze laatste onderhandelt in eigen naam met de bioscoopuitbaters, aan wie hij de film verhuurt. Hij is derhalve persoonlijk tegenover hen gebonden. Zijn relatie t.o.v. de verdeler van de film is er echter een van lasthebber tot lastgever (Kh. Brussel, 31 maart 1960, *J. Comm. Br.*, 1960, 216).

Het contract waarbij een persoon een ander gelast met het sluiten van bevrachtingsovereenkomsten met een vervoerder op binnenlandse wateren, werd eveneens als een commissieovereenkomst gekwalificeerd (Cass., 6 nov. 1958, *J.T.*, 1959, 105; zie ook: Cass., 13 sept. 1974, *Pas.*, 1975, I, 40).

AFDELING III

NAAMLNING

39 Naamlning is het contract waarbij een persoon een ander gelast met het verrichten van een rechtshandeling voor zijn rekening, zonder dat evenwel hun onderlinge relatie ten opzichte van derden tot uiting komt (DE PAGE, V, nr. 477). Het gaat hier dus om een vorm van lastgeving, waarbij tussen partijen evenwel is overeengekomen dat de lasthebber zijn hoedanigheid tegenover derden niet zal laten blijken, maar dezen in de waan zal laten dat hij voor eigen rekening optreedt. Het is werkelijk een „geheim mandaat” (DEKKERS, II, nr. 1265).

Het is in de intentie van partijen om hun onderlinge mandaatverhouding verborgen te houden, dat dan ook het verschil ligt tussen naamlning en commissie. In beide gevallen handelt de opdrachtnemer voor rekening van een ander, maar bindt hij zich persoonlijk tegenover derden. Ingeval van naamlning is het echter de bedoeling van partijen voor de derde verborgen te houden dat de persoon met wie hij handelt, in werkelijkheid voor andermans rekening optreedt. Deze intentie is vreemd aan commissie (DE PAGE, V, nrs. 366 en 477, B).

40 Ingeval van naamlning is er dus veinzing. Daar simulatie echter niet noodzakelijk bedrieglijk is, kreeg het contract van naamlning de bescherming van de rechtspraak (Cass., 6 mei 1915, *Pas.*, 1915-16, I, 285; Cass., 21 okt. 1948, *Pas.*, 1948, I, 585). Slechts wanneer het contract tot doel heeft een dwingend wettelijk voorschrift te omzeilen (b.v. een onbekwaamheid bij verkoop of schenking) of derden te bedriegen, is het niet geldig.

Dit laatste is bijvoorbeeld het geval, wanneer men door middel van een stroman een fiscale bepaling wil omzeilen, schuldvergelijking wil voorkomen of bepaalde goederen aan mogelijke vervolgingen van schuldeisers wil onttrekken (DE PAGE, V, nr. 478).

Is de naamlning daarentegen geldig, dan worden de verhoudingen tussen partijen geregeld op eenzelfde wijze als bij lastgeving (DE PAGE, V, nr. 479; Brussel, 22 febr. 1927, *R. P. Not.*, 1928, 648). De stroman zal dan ook alle rechten die hij ingevolge zijn optreden tegenover de wederpartij heeft bekomen, aan zijn opdrachtgever moeten overdragen (Cass., 5 jan. 1961, *Pas.*, 1961, I, 481; zie over dit arrest ook verder, nr. 236). Tegenover de wederpartij met wie hij heeft gecontracteerd, is echter enkel de stroman gehouden. De wederpartij zal zich nochtans

ook tot de opdrachtgever kunnen wenden, wanneer zij op de hoogte was van de tegenbrief (art. 1321 B.W.), die tussen de partijen bestond en waaruit de naamlening blijkt (DE PAGE, V, nr. 480).

Interessant is de vraag of hij die als stroman een handelsactiviteit uitoefent, zelf de hoedanigheid van koopman bekomt. Algemeen wordt aangenomen van wel, vermits de stroman zich persoonlijk bindt en/of in eigen naam rechten verwerft (zie VAN RIJN en HEENEN, I, tweede druk, blz. 327, nr. 327; Cass., 5 jan. 1961, hoger geciteerd).

Is echter omgekeerd hij die een handel drijft door tussenkomst van een stroman, koopman? Volgens de rechtsleer mag niet *a priori* de hoedanigheid van koopman toegekend worden aan degene die een beroep doet op een stroman voor het drijven van een handelszaak. Men stelt evenwel dat derden wanneer zij er belang bij hebben, steeds mogen doen vaststellen dat in werkelijkheid hij die zich achter een stroman heeft verschuld, eveneens handelaar was (VAN RIJN en HEENEN, *o.w.*, blz. 327, nr. 327).

41 Door het Hof van Beroep te Gent werd als geldig aangezien, het contract tijdens de oorlog afgesloten tussen een persoon van Joodse afstamming en een immobiliënvennootschap, waarbij was overeengekomen dat de vennootschap in eigen naam, doch met gelden van eerstgenoemde, een onroerend goed zou aankopen en beheren tot na de oorlog. Het Hof ging ervan uit dat de aankoop rechtstreeks door de Israëliër was geschied en dat de vennootschap als lasthebber rekenschap verschuldigd was van haar beheer (Gent, 8 jan. 1951, *T. Not.*, 1959, 217).

Hoger werd reeds aangestipt dat er lastgeving is, wanneer de verzekeraar, overeenkomstig de artikelen 20 e.v. van de type-polis inzake de verplichte verzekering der motorvoertuigen, het proces leidt in naam van de verzekerde (zie boven, nr. 8). Men neemt aan dat deze lastgeving met naamlening gepaard gaat, vermits de verzekeraar zich bij de uitvoering van het mandaat van de naam van de verzekerde bedient.

Dit vergt enige commentaar. Door de ondertekening van het verzekeringscontract gaat de verzekerde de verbintenis aan de leiding van elk proces, in verband met een schadegeval, aan de verzekeraar over te laten. Hierdoor bekomt de verzekeraar de dubbele hoedanigheid van lasthebber en lastgever van de verzekerde. Als mandataris is hij ermee gelast in naam van de verzekerde onderhandelingen te voeren omtrent de schadegevallen (Brussel, 12 mei 1971, *Par.*, 1971, II, 261) en de door de verzekerde aan derden toegebrachte schade te vergoeden. Tegelijk is hij echter ook lastgever, de verzekerde opdracht gevend de nodige procedure te voeren, opdat de verzekeraar de gerechtelijke regeling van deze schade op gepaste wijze ten uitvoer zou kunnen brengen. Als lastgever geeft de verzekeraar de verzekerde dus opdracht een proces te voeren in zijn eigen naam, maar voor rekening van de verzekeraar (Luik, 18 jan. 1965, *R.G.A.R.*, 1967, nr. 7804; Corr. Charleroi, 8 okt. 1966, *R.G.A.R.*, 1967, nr. 7805, met noot DEL CARRIL). Door de clause in het contract heeft de verzekerde de leiding van dit proces evenwel toevertrouwd aan de verzekeraar. Deze zal zich hierbij van de naam van de verzekerde bedienen, daar het geding in naam van deze laatste wordt gevoerd. Vandaar dat **gewaagd wordt van naamlening**. Dit is echter geen werkelijke naamlening, vermits het niet de bedoeling is van verzekerde en verzekeraar hun onderlinge mandaatverhouding verborgen te houden, wat juist specifiek is voor naamlening (zie boven, nr. 39).

AFDELING IV

KOOP-VERKOOP MET TUSSENPERSOON

42 Wanneer een koop-verkoop plaats heeft door bemiddeling van een tussenpersoon, is het soms moeilijk uit te maken of deze een koper of verkoper is, dan wel een lasthebber, die ermee gelast werd te kopen of te verkopen.

Het onderscheid is nochtans belangrijk. Een verkochte zaak kan bij faillissement van

de koper immers niet gerevindiceerd worden, in tegenstelling met de zaak die aan een lasthebber toevertrouwd werd met de opdracht deze te verkopen (*Rép. P. Dr. B., Tw. Commission*, nrs. 297 e.v.). Ook is enkel de mandataris rekenschap verschuldigd, niet de koper (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 52). Bij opeenvolgende verkoopen is bovendien mutatierecht verschuldigd bij elke verkoop. Ingeval van lastgeving zal dit recht slechts éénmaal dienen betaald te worden (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 52).

43 Hoe lastgeving van de koop-verkoop met tussenpersoon onderscheiden? Door na te gaan of tussen de verkoper en de tussenpersoon eigendomsoverdracht van het voorwerp van de overeenkomst heeft plaats gehad. Is zulks het geval, dan gaat het om een verkoop (Cass., 9 febr. 1933, *Pas.*, 1933, I, 103). Geschiedde ~~daar~~ tegen geen eigendomsoverdracht en heeft de tussenpersoon in naam en voor rekening van de verkoper of koper gehandeld, dan is het een lastgeving.

De benaming die partijen aan het contract gegeven hebben, speelt hoegenaamd geen rol voor de kwalificatie van de overeenkomst. Alleen hun werkelijke bedoeling is van belang (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 42). Zó is de overeenkomst tussen een groot- en een kleinhandelaar, waarbij eerstgenoemde aan de kleinhandelaar koopwaar levert onder de verplichting voor deze laatste ofwel de prijs van de goederen, zoals vermeld op de factuur, te betalen, ofwel de niet-verkochte goederen terug te geven, een koop onder ontbindende voorwaarde (de voorwaarde is de afwezigheid van wederverkoop), op voorwaarde dat de eigendom van de koopwaar onmiddellijk aan de kleinhandelaar werd overgedragen. Was zulks niet het geval, dan is de overeenkomst een lastgeving of een commissiecontract (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 48; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 368 en 369; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1434; noot bij Toulouse, 9 juli 1891, *Rec. Dall.*, 1894, II, 138). De Franse *Cour de Cassation* verdedigde evenwel een andere stelling en beschouwde de overeenkomst waarbij een juwelier zich juwelen liet overhandigen door een groothandelaar, met de bedoeling deze uit te kiezen die zijn cliënteel eventueel zou kunnen behagen, als een mandaat en niet als een voorwaardelijke verkoop (Cass. fr., 3 dec. 1892, *Rec. Dall.*, 1893, I, 265; zie ook Cass. fr., 21 april 1898, *Rec. Dall.*, 1898, I, 433, met noot).

AFDELING V

KOOP-VERKOOP MET COMMANDVERKLARING

44 Ingevolge de commandverklaring behoudt de koper zich het recht voor om een persoon aan te duiden die zijn plaats zal innemen (DE PAGE, V, nr. 279; DEKKERS, II, nr. 874). De mogelijkheid tot commandverklaring dient uitdrukkelijk voorzien te zijn in het koopcontract zelf of in de notariële akte van toewijzing. De commandverklaring moet tevens binnen een tussen partijen overeengekomen termijn geschieden (DE PAGE, IV, nr. 282; DEKKERS, II, nr. 875). Duidt de schijnbare koper binnen de gestelde termijn de command aan, dan neemt deze de plaats van eerstgenoemde in vanaf de datum van de koop.

Na de commandverklaring zijn de verhoudingen dus net alsof een lastgeving bij de verkoop zou hebben bestaan. De schijnbare koper wordt verondersteld als lasthebber van de command te zijn opgetreden (DE PAGE, IV, nr. 283; DEKKERS, II, nr. 875; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 54). Het gevolg hiervan is dat slechts éénmaal eigendomsoverdracht plaats heeft. Om fiscaal slechts één enkel mutatierecht ver-

schuldigd te zijn, moet de commandverklaring evenwel aan het Bestuur van Registratie en Domeinen betekend worden de eerste werkdag na de toewijzing of het sluiten van het contract (art. 159, 1°, W. Registratier.).

Een toepassing van de hiervoor vermelde regels vindt men in artikel 1590 G. Wetb., dat handelt over de veiling van een inbeslaggenomen onroerend goed. Dit artikel voorziet uitdrukkelijk dat de koper achteraf een lastgever kan aanwijzen, op voorwaarde dat hij deze aan de benoemde notaris aangeeft of hem die aangifte betekent, uiterlijk de eerste werkdag na die waarop de wettelijke termijn voor het doen van een hoger bod verstrijkt. De koper is, wanneer hij een lastgever aanduidt, bovendien verplicht de solventie en de burgerlijke bekwaamheid van deze laatste te waarborgen.

45 Koop-verkoop met commandverklaring mag nochtans niet met lastgeving gelijkgesteld worden. De lasthebber handelt in principe in naam en voor rekening van een ander. Maakt hij zulks niet bekend aan de derde, dan is er commissie of naamgeving (zie boven, nrs. 35-41). Bij verkoop met commandverklaring treedt de schijnbare koper daarentegen op in eigen naam. Hij „vertegenwoordigt” de command niet. Alleen behoudt hij zich het recht voor later de naam van de werkelijke koper bekend te maken. Een dergelijk recht om een plaatsvervanger aan te duiden, is vreemd aan lastgeving.

Ook moet bij verkoop met commandverklaring de command binnen de gestelde termijn aangewezen worden. Voor de lasthebber daarentegen is geen enkele termijn gesteld om de naam van de mandant bekend te maken (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. Mandat, nr. 54).

AFDELING VI

ZAAKWAARNEMING

46 Er is zaakwaarneming, wanneer iemand ingeval van nood andermans zaken behartigt, zonder daartoe wettelijk of contractueel verplicht te zijn, niet uit vrijgevigheid, maar om hem een dienst te bewijzen (DE PAGE, II, nr. 1069; DEKKERS, II, nr. 298; LAURENT, XX, nr. 310; KLUYSKENS, I, nr. 347; PLANIOL en RIPERT, VII, 5; Tw. *Zaakwaarneming*, door PAULUS, nr. 1). Zowel bij zaakwaarneming, als ingeval van lastgeving handelt men dus voor rekening van een ander.

47 Zaakwaarneming verschilt evenwel van lastgeving door het feit dat, vooraleer de waarnemer optreedt, elke overeenkomst van beheer tussen de waarnemer en de eigenaar van de zaak ontbreekt (PAULUS, *a.w.*, nr. 5).

Op dit onderscheid werd gewezen in een belangrijk cassatiearrest (Cass., 8 nov. 1956, *Par.*, 1957, I, 244). Een huurder van een handelspand had na verloop van negen jaar de huurhernieuwing slechts gevraagd aan één van de twee medeëigenaars van het gehuurde goed (vader en meerderjarige zoon). Om te beslissen dat deze betekening geldig was ten aanzien van de beide eigenaars, had de rechtbank te Luik geargumenteed „dat uit de elementen van het dossier gebleken was dat de vader met volle toestemming van de zoon als waarnemer van de onverdeelde zaak was opgetreden”. Door het Hof van Cassatie werd opgemerkt dat, wanneer vaststaat dat de vader met volle toestemming van de zoon was opgetreden, hij onmogelijk als zaakwaarnemer kon hebben gehandeld. Zaakwaarneming veronderstelt immers de inmenging in andermans zaken zonder voorafgaande overeenkomst. Uit de argumentatie van de rechtbank kon, volgens het Hof, echter wel een stilzwijgende lastgeving worden afgeleid, mer als

voorwerp het beheer van een onroerend goed. Dergelijk beheer omvat o.m. de bevoegdheid betekeningen te ontvangen, die dit goed aanbelangen (zie ook: DE PAGE, V, nr. 368; Cass., 17 juli 1925, *Pas.*, 1925, I, 384; Cass., 22 sept. 1955, *Pas.*, 1956, I, 21; Brussel, 20 maart 1959, *Pas.*, 1960, II, 133).

48 Ander verschilpunt tussen beide rechtsfiguren bestaat erin dat de daad waarbij de lasthebber de lastgever vertegenwoordigt, noodzakelijk een rechtshandeling moet zijn (zie boven, nr. 4), terwijl zaakwaarneming ook materiële daden tot voorwerp kan hebben (PAULUS, *a.w.*, nr. 5).

De lasthebber kan ook steeds de lastgeving opzeggen (zie verder, nrs. 287 e.v.), en ingeval van overlijden van de lastgever duurt zijn verbintenis enkel voort in zover er dringende noodzakelijkheid bestaat (zie verder, nr. 275). Daarentegen moet de zaakwaarnemer de zaakwaarneming voortzetten en voltooien totdat de belanghebbende of diens erfgenaam de leiding van de zaak kan overnemen (PAULUS, *a.w.*, nr. 5).

In tegenstelling met de lasthebber, die zich niet om de accessoria van de zaak dient te bekommeren, moet de zaakwaarnemer zich belasten met alles wat bij de zaak behoort (PAULUS, *a.w.*, nr. 5).

Artikel 2002 B.W., waarbij bepaald wordt dat „wanneer verscheidene personen een lasthebber hebben aangesteld voor een gemeenschappelijke zaak, ieder van hen hoofdelijk jegens hem verbonden is voor alle gevolgen van de lastgeving” (zie verder, nrs. 219 e.v.), geldt niet voor zaakwaarneming (PAULUS, *a.w.*, nr. 5).

Verder dient opgemerkt te worden dat het blote feit dat de belanghebbende op de hoogte is van de zaakwaarneming, nog niet betekent dat er stilzwijgende lastgeving is (DE PAGE, II, nrs. 1071 en 1074, A, 2°; KLUYSKENS, I, nr. 350, 4°). Artikel 1372 B.W. bepaalt immers uitdrukkelijk dat zaakwaarneming „met of buiten het weten van de belanghebbende” kan geschieden. De grens tussen zaakwaarneming met weten van de belanghebbende en stilzwijgende lastgeving zal aan de hand van de begeleidende omstandigheden moeten getrokken worden (PAULUS, *a.w.*, nr. 5).

49 Ondanks deze fundamentele verschillen bestaan er toch tal van contactpunten tussen zaakwaarneming en lastgeving. Artikel 1372 B.W. bepaalt immers dat hij die vrijwillig eens anders zaak waarneemt, hetzij met, hetzij buiten het weten van de eigenaar, zich onderwerpt „aan alle verplichtingen, die zouden ontstaan uit een uitdrukkelijke lastgeving, die hij van de eigenaar zou hebben gekregen”.

Vermeldenswaard in dit verband is het vonnis van de rechtbank te Brussel dd. 22 januari 1958 (*J.T.*, 1958, 203). Twee rechtspersonen, A en B, werden als aansprakelijken *in solidum* veroordeeld. Ingevolge dit vonnis werd A door het slachtoffer aangesproken tot betaling van de volledige schadevergoeding. Nadien voerde A een geding tegen B, om hun beider aandeel in de schadeverwekkende feiten te horen bepalen en om, in verhouding met het aandeel van B, terugbetaling te bekomen van de door hem betaalde vergoeding, vermeerderd met de intresten sedert de datum van de betaling.

De rechtbank kende deze intresten toe, op grond van de overweging dat A, die het slachtoffer volledig had vergoed, als zaakwaarnemer van B was opgetreden en dat hij derhalve, naar analogie met artikel 2001 B.W., betreffende lastgeving, recht had op de intresten van gedane voorschotten vanaf de dag waarop deze werden gedaan.

Deze argumentatie gaat evenwel niet op. Vooreerst kan *in casu* moeilijk van zaakwaarneming gesproken worden, vermits de betaling door A niet spontaan geschiedde, ter behartiging van de belangen van B, doch integendeel werd afgedwongen na een veroordeling door de recht-

bank. Ook is het fout artikel 2001 B.W., dat over lastgeving handelt, tot zaakwaarneming uit te breiden. De betaling van intresten betreft immers een verplichting van de belanghebbende, dus de lastgever, terwijl artikel 1372 enkel een gelijkschakeling met lastgeving voorziet, voor zover het om de verplichtingen van de „zaakwaarnemer” gaat, die toch de gelijke is van de lasthebber. De rechtbank had trouwens een andere mogelijkheid om de intresten toe te kennen. Door toepassing van artikel 1251, 3°, B.W., was A, die de totale schade vergoedde, t.o.v. B immers gesubrogeerd in de rechten van de schadelijder. Ingevolge deze subrogatie kon hij derhalve het bedrag terugvorderen dat hij ter bevrijding van zijn medeschuldenaar had betaald, evenals de intresten vanaf de dag der betaling. Deze intresten worden inderdaad niet als verwijlsintresten beschouwd, waarvoor ingebrekestelling vereist is (art. 1153 B.W.), maar als vergoedende intresten waarop de gesubrogeerde, die in alle rechten van de oorspronkelijke schuldeiser treedt, eveneens recht heeft (Cass., 27 jan. 1966, *Pas.*, 1966, I, 679).

TITEL II

SOORTEN LASTGEVING

50 Door de auteurs wordt (zie o.m.: DE PAGE, V, nr. 371; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 511; PONT, *Mandat*, nr. 891) op grond van de oorsprong van het mandaat een onderscheid gemaakt tussen:

- de conventionele lastgeving;
- de wettelijke lastgeving;
- de gerechtelijke lastgeving.

I. De conventionele lastgeving

51 Zij ontstaat uit een vrijwillig tussen partijen afgesloten overeenkomst. Het is deze vorm van lastgeving die in deze studie wordt behandeld en die het B.W. beoogt in de artikelen 1984 tot 2010.

II. De wettelijke lastgeving

52 In zekere gevallen wordt door de wetgever aan bepaalde personen een bestuurs- en vertegenwoordigingsbevoegdheid opgedragen. Dit is o.m. het geval voor de ouders en de voogd. Men heeft deze personen „wettelijke lasthebbers” genoemd. Het gaat hier echter niet om lasthebbers in de zin van wat het B.W. hieronder verstaat. De macht om in naam en voor rekening van een ander op te treden vloeit in deze gevallen immers niet voort uit een werkelijke lastgevingsovereenkomst, maar uit de wet. Bovendien zijn deze wettelijke vertegenwoordigers onderworpen aan bijzondere, van lastgeving verschillende regels.

Ook de advocaat wordt vaak als wettelijk lasthebber *ad litem* van zijn cliënt gekwalificeerd. Hetzelfde geldt voor de gerechtsdeurwaarder (DE PAGE, V, nr. 371) en voor de sociale secretariaten, die als wettelijk lasthebber beschouwd worden van de aangesloten werkgever, wanneer zij optreden krachtens artikel 27 van de wet van 27 juni 1969 (Cass., 7 okt. 1974, R.G.A.R., 1975, nr. 9380; R.W., 1974-75, 2019). Deze zienswijze is evenwel voor kritiek vatbaar. Dat de advocaat (zie verder, nrs. 113 e.v.), de gerechtsdeurwaarder (zie verder, nrs. 127 e.v.) en de sociale secretariaten in bepaalde gevallen wel degelijk als lasthebber van hun cliënt handelen, wordt niet betwist. Uit het feit dat de wet het stellen van wel omschreven rechtshandelingen enkel aan voormelde types van vertegenwoordigers overlaat, afleiden dat zij wettelijke lasthebbers zijn, lijkt evenwel overdreven. Er mag inderdaad niet uit het oog verloren worden dat de keuze van de lasthebber volledig aan de lastgever wordt overgelaten. De cliënt kiest inderdaad vrij op welk advocaat, gerechtsdeurwaarder of sociaal secretariaat hij een beroep zal doen. Het contractuele aspect blijft dan ook overheersen, zodat het voorkeur verdient in de besproken gevallen niet van een wettelijke, maar wel van een conventionele lastgeving te spreken. Deze lastgeving is evenwel in die zin speciaal, dat de draagwijdte ervan door de wet is vastgelegd.

III. De gerechtelijke lastgeving

53 Ook hier gaat het om een lastgeving die door de wet wordt voorzien. Bovendien wordt hier de persoon van de lasthebber door de rechter aangeduid.

Gerechtelijke lasthebbers zijn bijvoorbeeld: de curator van een onbeheerde nalatenschap (art. 811 B.W. en 1228 Ger. W.), de curator van een faillissement, die geacht wordt zowel de gefailleerde, als diens schuldeisers te vertegenwoordigen (art. 446 W. Kh.; DE PAGE, V, nr. 362, A en III, nr. 794, B, 3°; DISCART, *Het mandaat van de curator van een faillissement*, R.W., 1964-65, 897; Cass., 29 okt. 1976, J.T., 1976, 267), de voorlopige beheerder van de goederen

van de afwezige (art. 112 B.W.). Ook de machtiging die door de rechter, op grond van het vroegere artikel 218 B.W. (thans art. 221: zie wet van 14 juli 1976, betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels), aan de echtgenote wordt verleend om, met uitsluiting van haar echtgenoot, een gedeelte van diens inkomsten of opbrengst van zijn arbeid te ontvangen, wordt als een gerechtelijk mandaat beschouwd (Cass., 13 okt. 1938, *Pas.*, 1938, I, 315; Cass., 6 juni 1946, *Pas.*, 1946, I, 236; Brussel, 2 dec. 1969, *Pas.*, 1970, II, 55).

Luidens artikel 220, § 1, B.W., zoals gewijzigd door voormelde wet van 14 juli 1976, kan indien één der echtgenoten afwezig of onbekwaamverklaard is, of in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven, de andere echtgenoot zich door de rechtbank van eerste aanleg laten machtigen om de in artikel 215, § 1, B.W. bedoelde handelingen te verrichten. Hij kan zich in deze gevallen tevens door de vrederechter laten machtigen om de door derden verschuldigde geldsommen geheel of ten dele te ontvangen ten behoeve van de huishouding (art. 220, § 3, B.W.). In hetzelfde artikel 220 B.W. wordt verder vermeld dat indien de echtgenoot, die in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven, geen lasthebber heeft aangesteld of geen wettelijke vertegenwoordiger heeft, de andere echtgenoot aan de rechtbank van eerste aanleg kan vragen om in zijn plaats te worden gesteld voor de uitoefening van al zijn bevoegdheden of een gedeelte ervan (art. 220, § 2, B.W.). In elk van deze drie gevallen, voorzien door artikel 220 B.W., is de aangestelde echtgenoot een gerechtelijk lasthebber.

54 Dezelfde opmerking dient hier gemaakt als voor de zgn. wettelijke lastgeving. Ook in deze gevallen vloeit de vertegenwoordigingsbevoegdheid niet voort uit een werkelijke lastgevingsovereenkomst, zoals bedoeld in de artikelen 1984-2010 B.W. Toch zijn de gerechtelijke lastgevingen deels onderworpen aan dezelfde beginselen als deze die van toepassing zijn op de conventionele lastgeving, maar bovendien aan een aantal bijzondere, onderling verschillende regels, o.m. inzake aanduiding van lasthebber, duur van het mandaat, draagwijdte ervan en onbekwaamheden (DE PAGE, V, nr. 371; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 511; PONT, *Mandat*, nr. 891).

Vermits de verplichtingen van de gerechtelijke lasthebbers in hoofdzaak dus dezelfde zijn als deze van de conventionele mandataris, werd beslist dat de echtgenote die door de rechter gemachtigd werd om een deel van het inkomen van haar man in ontvangst te nemen, overeenkomstig artikel 1989 B.W., niet meer mag ontvangen dan wat in de machtiging voorzien werd (Rb. Brussel, 22 okt. 1970, *J.T.*, 1971, 118).

TITEL III

BESTANDELEN

HOOFDSTUK I

TOESTEMMING

I. Principe

55 Zoals elke overeenkomst vereist ook lastgeving de ondubbelzinnige toestemming van de contracterende partijen (DE PAGE, V, nr. 357; LAURENT, XXVII, nr. 377; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 96). Opdat er een geldige lastgevingsovereenkomst zou zijn, is het dus niet voldoende dat de lastgever een ander de macht geeft om in zijn naam en voor zijn rekening een rechtshandeling te stellen, doch moet de lasthebber zich tevens met deze opdracht akkoord hebben verklaard. Artikel 1984, tweede lid, B.W., stelt zulks trouwens uitdrukkelijk (zie boven, nr. 3).

Deze aanvaarding door de lasthebber dient echter niet noodzakelijk uitdrukkelijk te zijn, ze kan eveneens stilzwijgend geschieden (art. 1985, tweede lid, B.W.).

Hoewel het aanbod tot lastgeving meestal van de lastgever zal uitgaan, is ook het omgekeerde mogelijk. In dit geval ontstaat het contract eveneens slechts op het ogenblik dat het aanbod van de lasthebber om in naam en voor rekening van een ander een rechtshandeling te verrichten door de kandidaat-opdrachtgever is aanvaard (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 241). Zoals vermeld, is lastgeving een consensueel contract en volstaat derhalve de toestemming van partijen om het contract tot stand te brengen (zie boven, nr. 10).

II. Toestemming van de lastgever

56 De lastgever kan zijn toestemming op om het even welke wijze verlenen: uitdrukkelijk of stilzwijgend (DE PAGE, V, nr. 374; LAURENT, XXVII, nr. 383; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1454; PONT, *Mandat*, nr. 845; zie ook verder, nr. 83).

In bepaalde gevallen zal de procuratie evenwel uitzonderlijk bij authentieke akte moeten verleend worden (zie verder, nr. 87).

In ieder geval dient de toestemming van de lastgever te dateren van vóór de voltrekking van de rechtshandeling waarmee de mandataris gelast werd (Cass., 8 nov. 1956, *Par.*, 1957, I, 244).

Betwistingen in verband met de toestemming van de lastgever zullen zich vooral voordoen, wanneer het mandaat stilzwijgend werd verleend. Het is dan aan de feitenrechter na te gaan of uit de omstandigheden al dan niet de toestemming van de mandant mag afgeleid worden (LAURENT, XXVII, nr. 390).

57 Het wettelijk en het gerechtelijk mandaat vormen uitzonderingen op de regel dat de lastgever vrij zijn toestemming tot de overeenkomst moet hebben gegeven, opdat er een geldige lastgeving zou zijn. In deze gevallen wordt het mandaat immers aan de lastgever opgedragen door de wet zélf of door een gerechtelijke beslissing (zie boven, nrs. 52 en 53).

Er is nog een ander geval waar de lastgever tóch zal gehouden zijn, ook al heeft hij niet zijn toestemming gegeven, nl. wanneer de derde met wie de pseudo-lasthebber handelde, er ten stelligste mocht op vertrouwen dat deze in naam van een lastgever optrad. Er is dan schijnmandaat (zie verder, nrs. 252 e.v.).

III. Toestemming van de lasthebber

58 De opdracht gegeven door de lastgever, om in zijn naam en voor zijn rekening een rechtshandeling te stellen, moet door de lasthebber worden aanvaard. Zolang dit niet is gebeurd, is er geen lastgeving (art. 1984, tweede lid, B.W.).

Voor de lastgever kan het van belang zijn te weten of de lasthebber al dan niet zijn aanbod heeft aanvaard. Indien het aanbod door de mandataris werd aanvaard, kan de mandant immers op zijn beslissing alleen nog terugkomen door de regels in verband met de herroeping van de lastgeving in acht te nemen (zie verder, nrs. 293 e.v.). Daarentegen ontnemt hij enkel een aanbod aan de lasthebber, zolang deze laatste de hem voorgestelde opdracht niet heeft aanvaard.

Artikel 1985, tweede lid, B.W., bepaalt dat de aanvaarding door de lasthebber uitdrukkelijk of stilzwijgend kan geschieden. Een stilzwijgende aanvaarding kan blijken uit de omstandigheden, vooral uit het feit dat de lasthebber het mandaat heeft uitgevoerd (art. 1985, tweede lid, B.W.). Het behoort aan de feitenrechter te oordelen of de lasthebber al dan niet zijn toestemming heeft verleend (LAURENT, XXVII, nr. 393).

59 Doorgaans geeft de lastgever aan de lasthebber een procuratie, d.w.z. een geschrift, aan de hand waarvan de mandataris derden zijn hoedanigheid van lasthebber zal kunnen bewijzen (zie boven, nr. 6). Deze procuratie bevat gewoonlijk echter niet de toestemming van de lasthebber, bijvoorbeeld door middel van zijn handtekening. Ze bewijst dus niet noodzakelijk dat er een lastgevingscontract is tot stand gekomen. In dit verband dienen evenwel twee omstandigheden onderscheiden te worden. Werd de procuratie persoonlijk door de lastgever aan de lasthebber overhandigd, zonder dat deze laatste zich heeft verzet, dan kan uit dit gebrek aan reactie zijn aanvaarding afgeleid worden. Indien de procuratie echter niet persoonlijk aan de lasthebber werd overhandigd, kan diens stilzwijgen niet gelden als aanvaarding. De toestemming van de mandataris zal dan moeten blijken uit de uitvoering van de opdracht, waarmee hij belast is geworden, of althans uit een begin van uitvoering ervan (DE PAGE, V, nr. 355; LAURENT, XXVII, nr. 392; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 244).

60 Overlijdt de lastgever vooraleer de lasthebber zijn toestemming heeft gegeven, dan is er geen contract (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1542).

Deze regel werd door het Hof van Beroep te Brussel toegepast in het volgende geval. Een persoon werd ertoe gemachtigd rechten, in verband met levensverzekeringscontracten, over te dragen aan een ander. De mandant overleed evenwel vooraleer de lasthebber zijn toestemming met deze opdracht had gegeven. Daar er op het ogenblik van het overlijden van de lastgever geen wilsovereenstemming kon vastgesteld worden tussen lastgever en lasthebber, oordeelde het Hof dat er geen overeenkomst was en dat de lasthebber nadien de opdracht niet meer kon aanvaarden (Brussel, 22 juli 1902, *Pas.*, 1903, II, 263).

IV. Gebreken in de toestemming

a) Dwaling

61 Dwaling is een oorzaak van nietigheid van de overeenkomst, wanneer zij de zelfstandigheid betreft van de zaak, die het voorwerp ervan uitmaakt. Onder zelf-

standigheid van de zaak moet worden verstaan ieder element, zonder hetwelk het contract niet zou afgesloten zijn (KRUIHOF, PAULUS, MOONS, *Overzicht rechtspraak verbintenissen (1965-73)*, T.P.R., 1975, nr. 26). Op grond van artikel 1110 B.W. is dwaling omtrent de persoon van de medecontractant in beginsel geen oorzaak van nietigheid, tenzij kan aangetoond worden dat de overeenkomst hoofdzakelijk omwille van deze persoon is aangegaan. Inzake lastgeving, dat een *intuitu personae*-contract is (zie boven, nr. 11), kan zulks zich voordoen.

Zó werd de lastgeving, gegeven aan een gefailleerde vennootschap, zonder dat de lastgever op de hoogte was van dit faillissement, nietig verklaard. Ingevolge het faillissement konden de organen van de vennootschap de rechtshandeling niet meer namens de vennootschap stellen en het was zeker niet de intentie van de lastgever de rechtshandeling (overdracht van gelden) door de curator te laten verrichten (Kh. Brussel, 23 juni 1966, *J. Comm. Br.*, 1966, 290).

b) *Bedrog*

62 Bedrog kan worden omschreven als opzettelijke misleiding. Het bestaat uit een psychologisch element, nl. het opzet om te misleiden, en een materieel element, nl. de middelen tot misleiding (zie: DECLERCK-GOLDFRACHT, noot bij Cass., 6 mei 1971, *R. Crit. J. B.*, 1972, 260).

Inzake lastgeving doet bedrog zich in de praktijk wel eens voor met de volmachten, verleend door bejaarde personen, om hun spaargelden af te halen van de bank. Vaak worden zij tot deze lastgeving door de lasthebber geïnspireerd op grond van redenen, die niet met de werkelijkheid overeenstemmen.

c) *Geweld*

63 Geweld is de bedreiging, gebruikt om de toestemming van iemand te bekomen. Het is ook inzake lastgeving een grond voor de vernietiging van het contract, wanneer volgende voorwaarden vervuld zijn (zie: DE PAGE, I, nrs. 58 e.v.; KRUIHOF, PAULUS, MOONS, *a.w.*, nr. 39):

— het geweld moet doorslaggevend zijn geweest bij het geven van de toestemming;

— het kwaad waarmee bedreigd wordt, moet nakend zijn zodat het een onmiddellijke vrees doet ontstaan;

— de bedreiging moet van die aard zijn dat zij op een redelijk persoon indruk maakt, zij het dat rekening dient te worden gehouden met de leeftijd, het geslacht en de stand van het slachtoffer;

— het geweld moet ongeoorloofd zijn.

d) *Benadeling*

64 Benadeling noemt men het geldelijk verlies dat voor een partij voortvloeit uit de wanverhouding tussen hetgeen ze bedingt en hetgeen ze belooft (KRUIHOF, PAULUS, MOONS, *a.w.*, nr. 42).

In ons Burgerlijk Wetboek wordt benadeling in principe slechts aangenomen ten aan-

zien van minderjarigen en dan nog niet zo de benadeling enkel het gevolg is van een toevallige en onvoorzienbare gebeurtenis (art. 1306 B.W.).

Is het slachtoffer meerderjarig, dan geldt de benadeling als rechtsgrond tot vernietiging of vermindering van de contractuele verbintenis slechts voor enkele bijzondere overeenkomsten en in bepaalde omstandigheden (art. 1118 B.W.; DE PAGE, I, nrs. 70 en 71).

Daarnaast heeft de rechtsleer en de rechtspraak evenwel de leer van de „gekwalificeerde” of „omstandige benadeling” ingevoerd. Deze wordt weerhouden, wanneer een duidelijke en gewichtige wanverhouding tussen de wederzijdse verbintenissen haar oorsprong vindt in het uitbuiten door de ene contractant van de ondergeschikte positie, de benarde toestand, de zwakte, de onervarenheid of de nalatigheid van de andere (zie: KRUIHOF, PAULUS, MOONS, *a.w.*, nr. 43). De omstandige benadeling steunt op quasi-delictuele aansprakelijkheid ingevolge een misbruik van recht. De rechter zal derhalve een schadevergoeding kunnen toekennen, die de vorm kan aannemen van een vermindering van de overdreven verbintenis. Deze theorie werd o.m. bij de bezoldigde lastgeving meermaals aangenomen om overdreven lonen te verminderen (zie verder, nr. 197).

HOOFDSTUK II

BEKWAAMHEID

I. Bekwaamheid van de lastgever

65 Vermits de lasthebber de lastgever „vertegenwoordigt” (zie boven, nr. 4) en alleen laatstgenoemde door de daden van de lasthebber wordt gebonden, dient hij de nodige bekwaamheid te bezitten om de rechtshandeling, waarmee hij de mandataris lastte, zélf te verrichten (DE PAGE, V, nr. 382; KLUYSKENS, IV, nr. 510; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 411; COLIN en CAPITANT, II, nr. 931; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1444; Brussel, 29 maart 1950, *R. P. Not.*, 1950, 165).

Zó mag de ontvoogde minderjarige, overeenkomstig artikel 481 B.W., verhuringen aangaan, waarvan de duur 9 jaar niet overschrijdt. Tevens mag hij zijn inkomsten in ontvangst nemen, daarvan kwijting geven en alle daden van louter beheer stellen. Niets belet de ontvoogde minderjarige deze daden aan een lasthebber over te laten, vermits de wetgever hem toelaat al deze handelingen zélf te verrichten (*Rép. Not.*, IX, *Mandat*, nr. 5).

Daarentegen verbiedt artikel 482 B.W. hem roerende kapitalen in ontvangst te nemen zonder bijstand van zijn curator, die over de belegging van het ontvangen kapitaal dient te waken. Met deze regel voor ogen werd beslist, dat de ontvoogde minderjarige slechts bekwaam is mandaat te verlenen tot vervreemding van zijn roerende goederen, wanneer hij daartoe door zijn curator werd gemachtigd. Niets verbiedt hem evenwel zijn curator zélf als lasthebber aan te duiden, die dan de dubbele hoedanigheid van contractueel en wettelijk lasthebber in zich verenigt. De aldus door de curator als lasthebber verrichte verkoop van roerende goederen van de minderjarige is dan ook geldig (Brussel, 7 mei 1909, *Belg. Jud.*, 1909, 625).

Dit arrest van het Hof van Beroep te Brussel is correct voor zover het beslist dat niets de ontvoogde minderjarige belet zijn curator als lasthebber aan te stellen. Het Hof vergist zich evenwel wanneer het de curator ook als wettelijk mandataris kwalificeert. De curator vertegenwoordigt immers niet zoals de voogd, maar verleent enkel bijstand aan de ontvoogde minderjarige. Bij gebrek aan vertegenwoordiging mag de curator dan ook niet als wettelijk mandataris beschouwd worden.

Door het Hof van Cassatie werd beslist dat, vermits de testator zelf over zijn nalatenschap moet beschikken, hij onbekwaam is hiertoe een lasthebber aan te stellen (Cass., 21 febr. 1884, *Pas.*, 1884, I, 61).

66 Om de bekwaamheid van de lastgever te beoordelen, dient men zich te plaatsen op het ogenblik van het aangaan van de lastgevingsovereenkomst (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 103; Rb. Bergen, 16 maart 1934, *Pas.*, 1934, III, 129). Het is echter vanzelfsprekend dat de bekwaamheid van de mandant ook nog moet bestaan op het moment dat de rechtshandeling, die het voorwerp van de lastgeving uitmaakt, door de lasthebber wordt verricht.

Er weze opgemerkt dat feitelijke krankzinnigheid van de lastgever de vertegenwoordiging niet belet, indien vaststaat dat de mandant bij zijn verstand was op het ogenblik van de lastgeving. Een niet ontzette krankzinnige behoudt immers volle bekwaamheid. Zijn daden blijven dus geldig, tenzij men voor elk afzonderlijk gebrek aan toestemming bewijst (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 103; *Rép. Not.*, IX, *Mandat*, nr. 5).

67 Onbekwaamheid van de lastgever heeft de nietigheid van de lastgeving en van de door de lasthebber verrichte handelingen tot gevolg. Deze nietigheid zal volstrekt of betrekkelijk zijn, naargelang de onbekwaamheid tot het verrichten van

de bewuste rechtshandeling de openbare orde of de goede zeden aanbelangt, dan wel louter is ingesteld ter bescherming van private belangen. Is de nietigheid slechts betrekkelijk, dan is, overeenkomstig artikel 1338 B.W., later bevestiging mogelijk. De nietigheid wordt evenwel niet gedekt louter door het achteraf bekwaam worden van de lastgever of de goede trouw van de lasthebber of de wederpartij met wie gehandeld werd (LAURENT, XXVII, nr. 400; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 103).

Dit is ook de stelling van de Franse *Cour de Cassation*, volgens welke een lastgeving, verleend door een onbekwame, niet geldig mag verklaard worden onder het voorwendsel dat de lasthebber en de derde te goeder trouw waren. In beginsel worden zij die met een onbekwame contracteren, geacht de onbekwaamheid van hun medecontractant te kennen, in het bijzonder wanneer deze een gefailleerde is (wat *in casu* het geval was). Indien men zou toelaten dat mandaten, verleend door een gefailleerde, achteraf zouden kunnen geldig verklaard worden ingevolge de goede trouw van de lasthebber of van derden, dan zouden alle gefailleerden hiervan misbruik kunnen maken om mandaten te verlenen aan naïeve lasthebbers, met het doel aldus onrechtstreeks over hun goederen te beschikken en hun schuldeisers te benadelen (Cass. fr., 14 jan. 1862, *Rec. Dall.*, 1862, I, 168).

PLANIOL en RIPERT daarentegen pleiten voor de toepassing van de theorie van het schijnmandaat ingeval van goede trouw van de derden met wie de lasthebber handelde (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1444; zie ook verder, nrs. 252 e.v.). Deze stelling lijkt ons enkel verdedigbaar ingeval van bedrog van de lastgever en zo de derden ingevolge dit bedrog in de waan verkeerden dat de mandant wel degelijk bekwaam was. Zij hebben dan recht op bescherming. Is er evenwel geen bedrog, dan blijft de lastgeving nietig, ook al was de derde te goeder trouw, zoniet zou de deur geopend worden voor misbruiken als deze, waarvan sprake in het hierboven geciteerde Franse cassatiearrest.

II. Bekwaamheid van de lasthebber

68 De lasthebber zélf dient niet bekwaam te zijn om de rechtshandelingen, die hem werden opgedragen, te verrichten. Het is voldoende dat deze bekwaamheid bestaat in hoofde van de mandant, vermits alleen hij door de daden van de lasthebber wordt gebonden (DE PAGE, V, nr. 383; DEKKERS, II, nr. 1269; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 105).

Dat een onbekwame als lasthebber kan fungeren, is enkel waar, wanneer de lasthebber de lastgever werkelijk „vertegenwoordigt”, m.a.w. in diens naam en voor diens rekening optreedt tegenover derden. Handelt de opdrachtnemer, zoals ingeval van commissie en naamlening, enkel voor rekening van de opdrachtgever, doch in eigen naam (zie boven, nrs. 35 en 39), dan zal hij de vereiste bekwaamheid moeten bezitten, daar hij in deze gevallen door de derde als medecontractant wordt beschouwd (KLUYSKENS, IV, nr. 509).

69 Artikel 1990 B.W. citeert de ontvoogde minderjarige als mogelijk onbekwaam lasthebber. De wet van 14 juli 1976, betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, schrapt de gehuwde vrouw uit dit artikel. Rechtsleer en rechtspraak zijn het er evenwel over eens dat de wetgever enkel de ontvoogde minderjarige en vroeger de gehuwde vrouw heeft vermeld, omdat men onder de onbekwamen hen meestal als lasthebber koos. Niets belet echter dat ook andere onbekwamen tot lasthebber aangesteld worden (DE PAGE, V, nr. 383; COLIN en CAPITANT, II, nr. 931; Cass. fr., 5 dec. 1933,

Pas., 1935, II, 20). Zó kan een niet-ontvoogd minderjarige lasthebber zijn (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 106; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 417; PLANIOL en RIPERT, I, nr. 693; Gent, 19 jan. 1923, *Pas.*, 1925, II, 151).

Door een gevestigde rechtspraak wordt trouwens aanvaard dat een minderjarige student die een kamer huurt, handelt krachtens een stilzwijgende lastgeving, hem verleend door zijn ouders (Rb. Leuven, 28 maart 1956, *R.W.*, 1956-57, 827).

Eveneens werd beslist dat het bijvoegsel van een verzekeringspolis, opgesteld op verzoek van de verzekerde, op geldige wijze ondertekend werd door diens minderjarige dochter, die als lasthebber van de verzekerde was opgetreden. Door het niet-terugzenden van het bijvoegsel op het ogenblik van de ontvangst mocht de lastgeving als bekrachtigd worden beschouwd (Kh. Oostende, 1 maart 1951, *Bull. Ass.*, 1951, 383).

70 De lastgeving, toevertrouwd aan een onbekwame, heeft wat de verhouding lastgever-derden betreft, precies dezelfde gevolgen als de lastgeving, gegeven aan een bewkame.

Als de lastgever mandaat verleent aan een onbekwame, moet hij voor de eventuele gevolgen hiervan instaan. Hij wordt verondersteld te weten wie hij kiest en als hij het risico wil lopen zijn mandaat gebrekkig te zien uitvoeren door een onbekwaam lasthebber, dan dient hij hiervan de verantwoordelijkheid te dragen. Hij alleen wordt geacht te hebben gecontracteerd met de derde en hij alleen is ten opzichte van die derde gebonden (DE PAGE, V, nr. 383; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 418; PITLO, III, blz. 525).

71 Speelt de bekwaamheid van de lasthebber dus hoegenaamd geen rol in de verhouding lastgever-derden, dan is dit totaal anders, wat de relatie van de lastgever ten opzichte van de onbekwame lasthebber zélf betreft. Het contract van lastgeving, afgesloten met een onbekwaam lasthebber, zonder dat deze op de vereiste wijze werd bijgestaan, is immers aangetast door een betrekkelijke nietigheid. De onbekwame mandataris kan deze nietigheid invoeren, om zich aldus te onttrekken aan de verbintenissen die voor hem uit de lastgeving voortvloeien (b.v. wanneer hij in de uitvoering van zijn opdracht een fout heeft begaan) (DE PAGE, V, nr. 383; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 113; PITLO, III, blz. 525; Rb. Dendermonde, 18 juli 1925, *Pas.*, 1925, III, 202).

Artikel 1990 B.W. stelt zulks uitdrukkelijk voor de ontvoogde minderjarige, doch, zoals werd aangestipt, mag deze bepaling tot de overige onbekwamen worden uitgebreid (zie boven, nr. 69).

Men neemt aan dat de onbekwame lasthebber zich evenwel niet op zijn onbekwaamheid mag beroepen, wat misdrijven en oneigenlijke misdrijven betreft. Hiervoor blijft ook de onbekwame mandataris instaan. De wet beschermt hem niet tegen bedrog, noch tegen een eventuele vermogensverschuiving zonder oorzaak (DE PAGE, V, nr. 383; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 418; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1445; PONT, *Mandat*, nr. 966; Rb. Brussel, 24 nov. 1920, *Pas.*, 1921, III, 178; zie ook: PITLO, III, blz. 525).

72 Artikel 1028 B.W. voorziet een vorm van lastgeving, die niet op geldige wijze door een onbekwame kan verricht worden, nl. de uitvoering van uiterste wilsbeschikkingen (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 417; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 57).

De vraag rijst evenwel of hier van lastgeving mag gesproken worden. Mandaat neemt inderdaad in beginsel een einde bij het overlijden van de lastgever. Van dit beginsel kan enkel afgeweken worden, op voorwaarde dat met de lastgeving reeds vóór de dood van de lastgever aan aanvang werd genomen. Mandaten *post mortem* zijn niet geldig (zie verder, nr. 273). Het mandaat van de uitvoerder van laatste wilsbeschikkingen maakt hierop een uitzondering. De uitvoerder van laatste wilsbeschikkingen kan zijn taak immers slechts na het overlijden van zijn opdrachtgever aanvaatten. Het gaat hier dan ook om een lastgeving met eigen, specifieke karakteristieken.

73 Er bestaan tevens inzake lastgeving enkele bijzondere onbekwaamheden:

— Een notaris mag in principe geen beheerder of zaakvoerder zijn van een handelsvennootschap of van een handels- of nijverheidsbedrijf (Wet van 25 Ventôse jaar XI, gewijzigd bij K.B. van 13 dec. 1935, art. 6, 7°, 8° en laatste lid).

— Een niet in eer hersteld gefailleerde en sommige strafrechtelijk veroordeelden mogen niet als wisselagent optreden, noch beheerder of commissaris van een vennootschap zijn (K.B. van 24 okt. 1934, art. 1 en 3).

— Een notarisklerk mag geen lasthebber zijn van de partijen die betrokken zijn bij de akten, verleden vóór de notaris bij wie hij werkzaam is, tenzij mits schriftelijk mandaat (Wet van 25 Ventôse jaar XI, gewijzigd bij K.B. van 13 dec. 1935, art. 6, 4°).

— Artikel 442 B.W. somt een aantal personen op, die geen voogd (i.e. wettelijk lasthebber van een minderjarige) kunnen zijn.

— Ook wordt aangenomen dat een griffier niet als lasthebber mag optreden in een zaak, waarin hij zijn functie van griffier dient te vervullen (Cass. fr., 3 febr. 1892, *Rec. Dall.*, 1892, I, 210).

74 Het is evident dat een algemene onbekwaamheid bestaat om lasthebber te zijn in hoofde van een persoon die omtrent de te verrichten rechtshandeling strijdige belangen heeft met de lastgever (b.v. art. 1596 B.W.). Tussen partijen tegenstrijdige belangen, die geen verband houden met de te verrichten rechtshandeling, hebben dus niet automatisch onbekwaamheid tot het sluiten van een lastgeving tot gevolg (DE PAGE, V, nr. 384; DEKKERS, II, nr. 1270; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1446; zie ook: Cass. fr., 11 nov. 1907, *Rép. Gén. Not.*, 1908, 78). Wel is het de lasthebber verboden als tegenpartij op te treden in het contract dat hij namens de lastgever moet afsluiten (zie verder, nrs. 148-150).

HOOFDSTUK III

VOORWERP

I. Begrip

a) *Rechtshandeling*

75 Het voorwerp van de lastgeving is de daad die de lasthebber in naam en voor rekening van de lastgever moet verrichten (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 115). Zoals vermeld, kan lastgeving enkel rechtshandelingen tot voorwerp hebben en zijn louter materiële daden uitgesloten (zie boven, nr. 2). Een rechtshandeling is een daad die gesteld wordt met de bedoeling rechten of verbintenissen te scheppen (DEKKERS, II, nr. 1261; VAN GERVEN, *a.w.*, blz. 281).

Op grond van de regel dat lastgeving enkel een rechtshandeling tot voorwerp kan hebben, weigerde de Franse *Cour de Cassation* terecht de landbouwer die een vrachtwagenbestuurder hulp had geboden, als lasthebber te beschouwen. Zijn eis, op grond van lastgeving, tot vergoeding voor de kwetsuur, die hij bij het verlenen van deze hulp had opgelopen, werd derhalve afgewezen (Cass. fr., 27 mei 1959, *J.T.*, 1959, 715). Om dezelfde reden is ook de privé-detective die ermee gelast wordt elementen te verzamelen, met het oog op de vaststelling van een overspel, geen lasthebber (Brussel, 27 febr. 1968, *Pas.*, 1968, II, 153).

Er weze opgemerkt dat in algemene regel een onrechtmatige daad geen rechtshandeling is. Er zijn weliswaar juridische gevolgen aan verbonden, doch het is niet met deze intentie dat de daad wordt gesteld. Het gaat hier om een materieel feit met een juridisch gevolg (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 116, 1°; COLIN en CAPITANT, I, nr. 265). Wordt de onrechtmatige daad echter gesteld met de bedoeling er juridische gevolgen aan te verbinden, dan is zij wel degelijk een rechtshandeling (b.v. bedrog bij het aangaan van een overeenkomst).

Ook in Nederland wordt door de auteurs vrij algemeen aangenomen dat lastgeving tot rechtshandelingen beperkt blijft (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 717). Bij arrest van 10 december 1936 heeft de Hoge Raad zich bij dit standpunt aangesloten (*N.J.*, 1937, 525, met noot E.M.M.).

De lagere rechtsmachten blijken, evenwel ten onrechte, nog herhaaldelijk lastgeving aan te nemen, zelfs indien van rechtshandelingen geen sprake is (zie o.m. Rb. Almelo, 19 nov. 1930, *N.J.*, 1931, 476; Ktg. Groningen, 22 sept. 1937, *N.J.*, 1939, 194).

76 Alle rechtshandelingen, zowel patrimoniale, als extra-patrimoniale, kunnen het voorwerp van een lastgeving uitmaken (DE PAGE, V, nr. 365; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1456). Het mandaat omtrent extra-patrimoniale rechtshandelingen, zoals adoptie of de erkenning van een natuurlijk kind, zal echter steeds bij authentieke akte moeten geschieden (zie verder, nr. 87).

Volgens de Nederlandse rechtsleer evenwel kan lastgeving uitsluitend rechtshandelingen op het gebied van het vermogensrecht betreffen (zie o.m.: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 717).

b) *Rechtsvordering*

77 Ook een rechtsvordering kan door een lasthebber ingesteld worden. De regel „Nul, hors le Roi, ne plaide par procureur” staat zulks niet in de weg, op voor-

waarde dat een regelmatig bewijs voorhanden is van het bestaan en de draagwijdte van het mandaat en de naam van de lastgever in elke procedure-akte wordt vermeld (DE PAGE, V, nr. 365; *Rép. P. Dr. B., Tw. Action*, nrs. 73 e.v.; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 441; Rb. Brussel, 17 juni 1966, *J.T.*, 1966, 633; Kh. Brussel, 15 maart 1967, *R.W.*, 1966-67, 1972). Het enige doel van deze vermelding is te vermijden dat de tegenpartij zich zou vergissen omtrent de identiteit van diegene die tegen haar optreedt (Cass., 30 mei 1968, *Pas.*, 1968, I, 113; Brussel, 6 febr. 1967, *B.R.H.*, 1969, I, 296). Door het Hof van Cassatie werd dan ook beslist dat de vordering, ingesteld door een lasthebber, zonder dat deze de naam van zijn lastgever vermeldde, niet onontvankelijk is, indien vaststaat dat de tegenpartij wist van wie de vordering in werkelijkheid uitging (Cass., 30 mei 1968, hoger geciteerd; Brussel, 15 april 1969, *Pas.*, 1969, II, 161; Rb. Brussel, 9 mei 1964, *R.P.S.*, 1967, 62, met noot; Kh. Brussel, 15 maart 1967, *J. Comm. Br.*, 1967, 176).

Deze zienswijze van het Hof van Cassatie lijkt op het eerste gezicht strijdig met deze die het Hof innam in een vroeger arrest van 21 oktober 1948 (Cass., 21 okt. 1948, *Pas.*, 1948, I, 585), maar is het bij nader onderzoek niet.

Inzake een ongeval was schade toegebracht aan materialen, eigendom van A, die vervoerd werden door B. C, de verzekeringsmaatschappij van A, had deze laatste voor de opgelopen schade vergoed. C had op geldige wijze afstand gedaan van het subrogatierecht, voorzien door artikel 22 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen. A had er zich evenwel t.o.v. C toe verbonden in persoonlijke naam, maar voor rekening van C, een vordering tot schadeloosstelling in te stellen tegen B, op grond van het vervoercontract.

Waar vastgesteld werd dat eiser A slechts de naamlener of stroman was van de verzekeringsmaatschappij C, aan wie uiteindelijk het gevorderde bedrag zou toekomen, werd in het arrest, dat het voorwerp van de voorziening in cassatie uitmaakte, de door A ingestelde vordering onontvankelijk verklaard wegens schending van het principe „Nul, hors le Roi, ne plaide par procureur” en bij gebrek aan belang in hoofde van A.

Het Hof van Cassatie was het daarmee echter niet eens. Er werd gesteld dat een vordering wel degelijk door een naamlener kan ingesteld worden, op voorwaarde dat zulks niet geschiedt met de bedoeling de tegenpartij in haar rechten te benadelen of om een wetsbepaling te omzeilen, wat *in casu* niet het geval was.

Wanneer het Hof het instellen van een rechtsvordering door een naamlener toelaat, komt zulks strijdig voor met de stelling, ingenomen in het arrest van 30 mei 1968, als zou een rechtsvordering door een lasthebber, zonder vermelding van de naam van de lastgever, enkel toegelaten zijn voor zover de tegenpartij weet van wie de vordering in werkelijkheid uitgaat. Met „naamlening” heeft men in het arrest van 21 oktober 1948 echter enkel willen aangeven dat A niet voor eigen rekening, maar wel voor deze van C optrad. Tussen A en C bestond evenwel geen werkelijke naamleningsovereenkomst, vermits het niet hun bedoeling was hun onderlinge verhouding verborgen te houden, wat essentieel is om van deze vorm van contract te kunnen gewagen (zie boven, nrs. 39-41).

78 Inzake rechtsvorderingen uitgaande van verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid, is het belangrijk aan te stippen dat de voorzitter en de secretaris van dergelijke vereniging geacht worden hiervoor mandaat van de leden te hebben bekomen (KLUYSKENS, IV, nr. 415; zie ook: Cass., 6 dec. 1977, *R.W.*, 1977-78, 1688).

In beginsel zouden alle namen van de leden van de feitelijke vereniging in het inleidend exploit moeten vermeld worden. In het licht van de hogervermelde beslissing van het Hof van Cassatie d.d. 30 mei 1968 wordt de procedure evenwel als geldig aangezien, ook al heeft men zich beperkt tot de vermelding van de namen van voorzitter en secretaris in de dagvaarding, wanneer vaststaat dat de tegenpartij wist van wie de vordering in werkelijkheid uitging (zie in deze zin reeds vóór het betreffende cassatiearrest: Brussel, 24 dec. 1894, *R.P.S.*, 1895, 44; Rb. Luik, 26 maart 1924, *R.P.S.*, 1924, 229).

Voorzitter en secretaris worden vermoed van de overige leden van de vereniging mandaat te hebben bekomen, niet alleen voor het instellen van rechtsvorderingen namens de vereniging, maar ook voor het verweer tegen een actie die de vereniging viseert. Met deze regel voor ogen werd beslist dat derden de leden van een feitelijke vereniging geldig kunnen dagvaarden in de persoon van de voorzitter en de secretaris (Vred. Luik, 6 maart 1888, *Pas.*, 1888, III, 216).

Het mandaat van voorzitter en secretaris kan echter in *limine litis* betwist worden. In dit geval zal de lastgeving volgens de gewone regels van bewijs dienen aangetoond te worden (zie verder, nrs. 104-111).

c) *Verschijsing in rechte*

79 Wat de verschijning in rechte betreft, ook deze kan aan een lasthebber worden overgelaten. Echter niet om het even wie kan op dit stuk als mandataris optreden. Overeenkomstig artikel 728 Ger. W. kunnen partijen zich op het ogenblik van de rechtsingang en later enkel door een advocaat laten vertegenwoordigen. Alleen vóór de vrederechter, de rechtbank van koophandel en de arbeidsgerechten (eerste aanleg en hoger beroep) wordt op deze regel een afwijking toegestaan. Hier is vertegenwoordiging ook mogelijk door de echtgenoot of een bloed- of aanverwant. Deze dient dan evenwel in het bezit te zijn van een schriftelijke volmacht en speciaal door de rechter zijn toegelaten (art. 728, tweede lid, Ger. W.). Vóór de arbeidsgerechten kan, mits dezelfde voorwaarden, eveneens de afgevaardigde van een representatieve organisatie van arbeiders of bedienden als gevolmachtigde optreden (art. 728, derde lid, Ger. W.).

Beslist werd dat de vertegenwoordiging in rechte door de echtgenoot deze niet het recht verleent hoger beroep aan te tekenen. De akte van hoger beroep kan slechts door de appellant zélf of door zijn advocaat worden ondertekend (Arbh. Luik, 19 april 1971, *J.T.*, 1971, 220). Daartegenover staat evenwel de beslissing van het Hof van Beroep te Gent, volgens hetwelk de echtgenoot, als lasthebber van zijn echtgenote, gerechtigd is hoger beroep in te stellen tegen de beslissing van de directeur van de belastingen en bijgevolg, in het raam van deze lastgeving, geldig een advocaat kan gelasten met het indienen van het rechtsmiddel, nu artikel 279 W. Ink. bel. voorziet dat het hoger beroep moet worden ingesteld bij verzoekschrift in persoon of door een gevolmachtigd advocaat (Gent, 23 april 1971, *R. Fisc.*, 1972, 72).

Uit artikel 728, eerste lid, Ger. W., blijkt *a contrario* dat vóór de rechtsingang een partij vóór de rechtbank kan vertegenwoordigd worden door een ander lasthebber dan een advocaat. Dit lijkt ons bijzonder van belang met het oog op de toepassing van de artikelen 731-734 Ger. W., betreffende de minnelijke schikking. Deze is soms zelfs verplicht (*vgl.* art. 1345 en 734 Ger. W.). Laten partijen zich bij een dergelijke poging tot minnelijke schikking vertegenwoordigen door een ander lasthebber dan een advocaat, dan zal deze in ieder geval in het bezit moeten zijn van een bijzonder mandaat, dat hem bevoegdheid verleent om een dading aan te gaan. Artikel 728, *in fine*, Ger. W. bepaalt uitdrukkelijk dat zaakwaarnemers niet als gevolmachtigde in rechte kunnen verschijnen. Een rechtspersoon kan vóór de rechtbank enkel vertegenwoordigd worden door een advocaat of door zijn bevoegde organen (art. 703 Ger. W.).

Om van zijn identiteit te doen blijken in de dagvaarding en in elke akte van rechtspleging, is het voldoende de benaming van de rechtspersoon, zijn rechtskarakter en maatschappelijke zetel op te geven (art. 703, tweede lid, Ger. W.). De partij tegen wie zodanige akte van rechtspleging wordt ingeroepen, heeft evenwel het recht om in elke stand van het geding te eisen dat de

rechtspersoon haar de identiteit mededeelt van de natuurlijke personen die zijn organen zijn (art. 703, derde lid, Ger. W.).

Met de regel voor ogen dat een rechtspersoon slechts door tussenkomst van een advocaat of van zijn bevoegde organen in rechte kan optreden, werd gevonnist dat een naamloze vennootschap niet vóór de rechtbank kan vertegenwoordigd worden door haar afgevaardigd-beheerder, aangezien het voeren van processen niet binnen het dagelijks beheer valt en hij daarvoor dus niet bevoegd is (Vred. Borgerhout, 25 juli 1969, *R.W.*, 1969-70, 582; Vred. Rochefort, 16 mei 1969, *J. Liège*, 1968-69, 287; anders: Vred. Antwerpen, 22 mei 1969, *R.W.*, 1968-69, 1958).

Volledigheidshalve weze vermeld dat een feitelijke vereniging vóór de rechtbank dient vertegenwoordigd te worden door al haar leden samen of door een advocaat, wat in de praktijk doorgaans het geval zal zijn. De advocaat zal dan niet de vereniging als dusdanig vertegenwoordigen, maar wél elk lid ervan afzonderlijk. Een vonnis waarbij dergelijke vereniging is betrokken, betreft dan ook elk lid ervan voor zijn deel.

Luidens de artikelen 478 en 479 Ger. W. kunnen vóór het Hof van Cassatie in burgerlijke zaken alleen advocaten bij het Hof van Cassatie optreden en conclusies nemen. Deze advocaten vertegenwoordigen de partijen vóór het Hof op geldige wijze en zonder dat zij van enige volmacht moeten doen blijken.

II. Vereisten

80 Zoals voor elk contract moet ook inzake lastgeving het voorwerp bepaald of bepaalbaar zijn, mogelijk en geoorloofd, zoniet is het mandaat nietig (DE PAGE, I, nrs. 83-94; DEKKERS, II, nrs. 66-76).

81 Het volstaat echter niet dat de rechtshandeling waarmee de mandataris gelast werd, op zichzelf geoorloofd is. Er mag tevens geen enkele wettekst of overeenkomst bestaan, die de uitvoering ervan door een lasthebber verbiedt (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 443; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 58; Gent, 10 april 1888, *Pand. Pér.*, 1888, 1041; Rb. Brugge, 13 mei 1863, *Belg. Jud.*, 1865, 609).

Zó kan men zich niet door een lasthebber laten vertegenwoordigen:

— voor het aangaan van een huwelijk (DE PAGE, V, nr. 365; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1456);

— voor het opstellen van een testament (DE PAGE, V, nr. 365; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1456; Cass., 21 febr. 1884, *Pas.*, 1884, I, 61);

— voor het verschijnen in rechte, wanneer een persoonlijke verschijning vereist is. Dit is o.m. het geval:

— voor de aanleggende partij bij het aanbieden van het verzoekschrift tot echtscheiding in de procedure van echtscheiding wegens bepaalde redenen of wegens ontwrichting van het huwelijk door feitelijke scheiding van meer dan tien jaar (art. 1254, tweede lid, Ger. W.). Hetzelfde geldt bij scheiding van tafel en bed;

— voor beide partijen in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming (art. 1289 Ger. W.);

— voor de beklaagde vóór de correctionele rechtbank (art. 185 Sv.). De beklaagde kan zich echter wel door een advocaat laten vertegenwoordigen in zaken betreffende misdrijven waarop geen hoofdgevangenisstraf is gesteld, in debatten die slechts betrekking hebben op een exceptie

of op een russengeschil, dat de zaak zelf niet raakt en bij de behandeling van de burgerlijke belangen. De correctionele rechtbank kan de beklaagde ook toelating verlenen zich door een advocaat te laten vertegenwoordigen. Er moet dan echter worden aangetoond dat het de beklaagde onmogelijk is persoonlijk te verschijnen (b.v. ingeval van ziekte). Artikel 185 Sv. is eveneens van toepassing tijdens de rechtspleging in hoger beroep (art. 211 Sv.; Cass., 1 okt. 1963, *Pas.*, 1963, I, 140) en voor het verschijnen van de verdachte vóór het onderzoeksgerecht, wanneer de verdachte en de raadkamer zich onmogelijk kunnen verplaatsen (Cass., 6 sept. 1976, *R.W.*, 1976-77, 2144, met noot VANDEPLAS);

— voor het afleggen van de eed (DEKKERS, II, nr. 1264; LAURENT, XXVII, nr. 401; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 442; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1456; Rb. Luik, 2 juni 1959, *J.T.*, 1959, 516);

— voor het verschijnen van een verdachte vóór het onderzoeksgerecht, wanneer dit uitspraak doet omtrent de bevestiging van een bevel tot aanhouding (Cass., 27 okt. 1975, *R.W.*, 1976-77, 1272, met noot VANDEPLAS; zie ook: art. 15 van de wet van 25 okt. 1919), of voor het geven van de volgens artikel 3 van de wet van 29 juni 1944 vereiste instemming met de maatregel van opschorting (Antwerpen, 21 juni 1977, *R.W.*, 1977-78, 1262, met noot VANDEPLAS). Vertegenwoordiging door de advocaat is wel toegelaten vóór het onderzoeksgerecht, wanneer de procedure vóór de raadkamer geregeld wordt, het onderzoek is afgelopen (Cass., 27 okt. 1975, hoger vermeld) of bij onmogelijkheid tot verplaatsen in hoofde van de verdachte en de raadkamer (Cass., 6 sept. 1976, hoger vermeld).

HOOFDSTUK IV

OORZAAK

82 De lastgeving moet ook een geldige oorzaak hebben (zie over het begrip „oorzaak”: Cass., 13 nov. 1969, *R. Crit. J. B.*, 1970, 326, met noot VAN OMMESLAGHE). Hierbij dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de „intrinsieke oorzaak” en de „extrinsieke oorzaak”. De intrinsieke oorzaak is de bestaansreden of rechtvaardiging van de verbintenis (KRUIHOF, PAULUS en MOONS, *a.w.*, nr. 53). Ingeval van onbezoldigde lastgeving valt deze intrinsieke oorzaak samen met het voorwerp van het contract. Is de lastgeving bezoldigd, dan is de intrinsieke oorzaak van de overeenkomst voor de lastgever de te verrichten rechtshandeling, voor de lasthebber de vergoeding. De intrinsieke oorzaak dient te beantwoorden aan de vereisten die gelden voor het voorwerp van het contract.

Daarnaast is er de extrinsieke oorzaak, i.e. het opzet dat door de uitvoering van de verbintenissen wordt nagestreefd (KRUIHOF, PAULUS en MOONS, *a.w.*, nr. 54). Het is wanneer deze bedoeling, die tenslotte vreemd is aan het voorwerp van de overeenkomst, strijdig is met de openbare orde of de goede zeden, dat het contract nietig is wegens ongeoorloofde oorzaak.

TITEL IV
VORM

I. Principe

83 Lastgeving is een consensueel contract. Zij komt tot stand door de loutere wils-overeenstemming van partijen en is aan geen vorm gebonden (zie boven, nr. 10). Mandaat kan dan ook verleend worden bij authentieke akte, bij een onderhands geschrift, bij brief, mondeling en zelfs stilzwijgend.

Zó kan bijvoorbeeld een lastgeving om een dading af te sluiten mondeling verleend worden (Cass., 17 nov. 1976, *R.W.*, 1976-77, 1517 en over dit arrest ook verder, nr. 106, *in fine*). Dat lastgeving ook stilzwijgend tot stand kan komen, werd aanvankelijk nochtans berwist (JOSSEAND, II, nr. 1505). Reden hiertoe is de redactie van artikel 1985 B.W. Dit artikel bepaalt in het tweede lid dat „de aanvaarding van de lastgeving ook stilzwijgend kan geschieden en blijken uit de uitvoering ervan door de lasthebber”. Uit dit voorschrift werd *a contrario* afgeleid dat de opdracht niet stilzwijgend door de lastgever kan gegeven worden. De geschiedenis van het overeenkomstige artikel van het B.W. leert echter dat deze interpretatie fout is. Oorspronkelijk bepaalde artikel 1985 in het eerste lid immers dat de last schriftelijk moest gegeven worden, terwijl het tweede lid bepaalde dat de aanvaarding van de last ook stilzwijgend kan geschieden. Later heeft men het eerste lid in die zin gewijzigd dat ook mondelinge lastgeving mogelijk was, waarmee men wilde poneren dat voor de lastgeving geen andere regels golden dan voor de overige contracten. De tegenstelling met het tweede lid was daardoor echter verloren gegaan (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 719). Terecht is men vandaag dan ook algemeen van oordeel dat niet alleen de aanvaarding van de lastgeving door de lasthebber stilzwijgend kan zijn, maar ook de mandant stilzwijgend zijn wil kan uiten (DE PAGE, V, nr. 374; LAURENT, XXVII, nr. 383; ARNTZ, IV, nr. 1460; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 719; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 481; COLIN en CAPITANT, II, nr. 930; PITLO, III, blz. 524; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1454; Cass., 2 dec. 1886, *Pas.*, 1887, I, 6).

84 Lastgever en lasthebber dienen hun toestemming niet op dezelfde wijze te geven. Indien bijvoorbeeld de lastgever in een brief de last opdraagt, moet de aanvaarding door de lasthebber niet noodzakelijk eveneens door een brief geschieden. Zij kan evengoed mondeling of stilzwijgend zijn (DE PAGE, V, nr. 374).

II. Schriftelijke lastgeving

85 Partijen kunnen hun akkoord schriftelijk vastleggen, hetzij in eenzelfde akte (authentieke of onderhandse), hetzij in afzonderlijke stukken (b.v. per brief).

Indien echter enkel de lastgever een brief verstuurt, waarin de last wordt opgedragen, doch de lasthebber niet schriftelijk zijn akkoord betuigt, maar gewoon de last uitvoert, zal de brief van de lastgever op zichzelf enkel als procuratie gelden. Vermits in dit geval de aanvaarding door de lasthebber stilzwijgend geschiedde, is de lastgevingsovereenkomst dus niet schriftelijk afgesloten (enkel aanbod), maar stilzwijgend (DE PAGE, V, nr. 401, A, 1°; *anders*: COLIN en CAPITANT, II, nr. 930, *in fine*).

86 Geschiedt de lastgeving kosteloos, dan volstaat voor het bewijs ervan tussen partijen één exemplaar van de overeenkomst. Is zij daarentegen bezoldigd, dan zijn, overeenkomstig artikel 1325 B.W., twee exemplaren vereist (DE PAGE, V, nr. 375; LAURENT, XXVII, nr. 446; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 476; *anders*: GUILLOUARD, *Mandat*, nrs. 10, 14, 35 en 37; PONT, *Mandat*, nrs. 801, 802 en 862; TROPLONG, *Mandat*, nr. 11).

87 In bepaalde gevallen dient het mandaat uitzonderlijk bij authentieke akte te worden verleend, nl.:

a) wanneer de wet zulks oplegt:

b.v. — artikel 36 B.W., dat voorziet dat, wanneer de persoonlijke verschijning niet vereist is, men zich bij het opmaken van een akte van de burgerlijke stand kan laten vertegenwoordigen door een gemachtigde, voorzien van een bijzondere en authentieke volmacht;

— artikel 66 B.W., volgens hetwelk de akte van verzet tegen een huwelijk dient te worden ondertekend door diegene die zich tegen het huwelijk verzet of door zijn gemachtigde, die dan evenwel in het bezit dient te zijn van een bijzondere en authentieke volmacht;

— artikel 76 van de wet van 16 december 1851, betreffende de voorrechten en hypotheeken, dat bepaalt dat volmachten voor het vestigen van hypotheeken bij authentieke akte of bij een in rechte of vóór notaris erkende onderhandse akte dienen opgesteld te worden;

— artikel 16 van de wet van 15 mei 1922, dat een authentieke volmacht vereist om namens een lastgever de naturalisatie aan te vragen.

b) wanneer het mandaat een rechtshandeling betreft, die bij authentieke akte dient te geschieden.

Men neemt evenwel aan dat in dit geval het mandaat slechts in dezelfde vorm moet verleend worden, wanneer het opmaken van de authentieke akte geboden is ter bescherming van partijen of één van hen. Beoogt men met het opstellen van een authentieke akte echter enkel het belang van derden, dan is geen authentieke volmacht vereist. Dit laatste is het geval, wanneer de authentieke akte bedoeld is als bewijsmiddel voor derden of als instrument tot bekendmaking van de handeling (DE PAGE, V, nr. 376, b; LAURENT, IX, nrs. 379 en 429; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 465 en 469; COLIN en CAPITANT, II, nr. 929; GUILLOUARD, *Mandat*, nrs. 40 en 41; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1451).

Met deze regel voor ogen wordt een authentieke volmacht vereist voor het verrichten van een schenking (DE PAGE, V, nr. 376, b; LAURENT, XXVII, nr. 445; Gent, 27 febr. 1883, *Par.*, 1883, II, 250), voor het afsluiten van een huwelijkscontract (DE PAGE, V, nr. 376, b; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 468; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1451; Cass. fr., 5 jan. 1957, *Ann. Not. Enr.*, 1957, 241), voor het vertegenwoordigen van de personen die overeenkomstig artikel 349 B.W., hun toestemming dienen te verlenen inzake adoptie (Brussel, 15 nov. 1973, *J.T.*, 1974, 84) en bij subrogatie door toedoen van de schuldenaar (art. 1250, 2°, B.W.; DE PAGE, V, nr. 376, b).

Hoewel de N.V., op straffe van nietigheid, bij authentieke akte dient opgericht te worden (art. 4 Venn. W.), kan de oprichter zich door een houder van een onderhandse volmacht laten vertegenwoordigen (art. 31, eerste lid, Venn. W.). De wetgever heeft geoordeeld dat het eisen van een authentieke volmacht te aanzienlijke kosten zou veroorzaken; die oplossing ware trouwens in strijd geweest met de wetsbepaling die de oprichting van de vennootschap ook bij inschrijving voorziet (FREDERICQ, I, nr. 723). Dezelfde oplossing wordt aangenomen voor de P.V.B.A., hoewel de wet dit niet, zoals voor de N.V., expliciet voorziet (FREDERICQ, II, nr. 994; VAN HOUTTE, *Traité des sociétés de personnes à responsabilité limitée*, nr. 63).

c) Wanneer het gaat om akten, die op grond van artikel 2, eerste lid, *in fine*, van de wet van 16 december 1851, inzake voorrechten en hypotheeken, dienen overgeschreven te worden op het kantoor van de bewaarder van de hypotheeken (DE PAGE, V, nr. 376, c; LAURENT, XXIV, nr. 130).

Er weze evenwel verduidelijkt dat een authentieke volmacht hier enkel kan geëist worden, wanneer een betwisting rijst omtrent de tegenstelbaarheid van de akte aan

derden. Zulks werd duidelijk gesteld door het Hof van Cassatie in zijn arrest van 30 oktober 1958 (*Pas.*, 1959, I, 216). De overschrijving op het hypotheekkantoor heeft immers enkel het tegenstelbaar maken van de akte aan derden op het oog. Zij is evenwel niet noodzakelijk voor de geldigheid van de akte zélf. Wanneer derhalve de betwisting niet deze tegenstelbaarheid betreft, maar wel de geldigheid van de door de lasthebber verrichte handeling (in casu een verkoop), mag niet vereist worden dat de procuratie, door de verkoper aan zijn lasthebber verleend om hem vóór de notaris te vertegenwoordigen, een authentieke akte is, wanneer de lastgeving vaststaat en geldig is.

88 Het authentiek mandaat is echter uitzonderlijk en doet geenszins afbreuk aan het beginsel dat lastgeving een consensueel contract is. Terecht merkt DE PAGE trouwens op dat in alle hoger vermelde gevallen het eigenlijk niet de lastgevingsovereenkomst zélf is die bij authentieke akte moet worden afgesloten, maar enkel de procuratie (het document waaruit de macht van de lasthebber blijkt) authentiek hoeft te zijn (DE PAGE, V, nr. 376; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 720).

89 Soms ook eist de wet een schriftelijk mandaat, dat evenwel onderhands mag zijn, b.v.:

— voor de verschijning door een gevolmachtigde vóór de vrederechter, de rechtbank van koophandel en de arbeidsgerechten (art. 728, tweede en derde lid, Ger. W.; zie ook boven, nr. 79);

— voor verhaal op de rechter of wraking van de rechter door een bijzondere gemachtigde (art. 1143 en 835 Ger. W.).

90 Inzake authentieke akten blijft de procuratie in brevet of minuut steeds gehecht aan de minuut van de akte (Wet van 25 Ventôse jaar XI, art. 12, *in fine*; DE PAGE, V, nr. 376). Voor de volmachten die gevoegd moeten blijven bij de akten van de burgerlijke stand, voorziet artikel 44 B.W. evenwel dat ze moeten neergelegd worden op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg, samen met het dubbel van de registers van de burgerlijke stand.

De volmachten om bij een authentieke akte te verschijnen, worden gewoonlijk in brevet opgemaakt, m.a.w. het origineel wordt aan de lasthebber meegegeven, om het te gebruiken bij het opmaken van de authentieke akte waarvoor hij volmacht heeft en het bij deze akte te voegen. De notaris, bij wie de volmacht werd opgesteld, maakt er gewoon melding van in zijn repertorium (Wet van 25 Ventôse jaar XI, art. 20). Wanneer de wet evenwel een volmacht in minuut eist (zoals b.v. bij de schenking), zal dit procédé niet worden gevolgd. Een uitgifte van de volmacht moet dan gehecht worden aan de minuut van de schenking of aan de minuut van de aanneming der schenking, wanneer deze bij afzonderlijke akte geschiedt (art. 933, tweede lid, B.W.; SCHICKS en VANISTERBEEK, III, 443).

III. Stilzwijgende lastgeving

91 Zoals vermeld, kan lastgeving ook stilzwijgend tot stand komen en is het niet alleen de lasthebber die stilzwijgend zijn wil kan uiten, maar ook de lastgever (zie

boven, nr. 83).

Terecht maakt DE PAGE inzake stilzwijgend mandaat een onderscheid tussen dit van gemeen recht en dit gebaseerd op de gewoonte (DE PAGE, V, nr. 379).

a) *De stilzwijgende lastgeving van gemeen recht*

92 Ingevolge een bestaande relatie tussen partijen kan van één van hen een stilzwijgende opdracht uitgaan om in zijn naam en voor zijn rekening een rechtshandeling te verrichten en deze taak kan door de andere eveneens stilzwijgend worden aanvaard. Op deze wijze ontstaat tussen beiden een lastgevingsovereenkomst. Het betreft hier de toepassing van het gemeen recht inzake consensuele overeenkomsten (DE PAGE, V, nr. 379, A). Rijst later betwisting over het bestaan van de lastgeving, gelden de bewijsregels uiteengezet in de nrs. 107-110 (zie verder).

Door het Hof van Cassatie werd een vader geacht stilzwijgend mandaat te hebben bekomen van zijn meerderjarige zoon om alle betekeningen te ontvangen in verband met het onroerend goed dat hen in onverdeeldheid toebehoorde (Cass., 8 nov. 1956, *Pas.*, 1957, I, 244; zie over dit arrest ook boven, nr. 47).

Ook werd gevonnist dat ervan mag uitgegaan worden dat de vrouw een stilzwijgende lastgeving heeft verleend aan haar echtgenoot, om in overleg met de huurder de huurschade aan één van haar eigen goederen vast te stellen en het schadebedrag te ontvangen (Rb. Brussel, 19 febr. 1965, *Pas.*, 1966, III, 22).

Een stilzwijgend mandaat werd eveneens weerhouden in het volgende geval. Een verkoopagent had, na daartoe opdracht te hebben gekregen van de vrouw, die beweerde als lasthebber van haar echtgenoot te handelen, een onroerend goed van deze laatste verkocht. De verkoopagent werd toegelaten dit mandaat, dat als een stilzwijgend mandaat van gemeen recht werd beschouwd, met alle middelen te bewijzen (Vred. Brugge, 8 jan. 1954, *T. Vred.*, 1954, 233).

In dezelfde zin werd de terugbetaling van ontleende sommen en de intresten ervan aan de echtgenote van de lener geldig geacht, op grond van een stilzwijgend mandaat, dat de vrouw daartoe van haar man had bekomen (Rb. Brussel, 17 juli 1956, *Pas.*, 1957, III, 73).

Door het Hof van Beroep te Gent werd aangenomen dat de Duitse militaire bezettingsautoriteiten tegenover Belgische leveranciers waren opgetreden als stilzwijgende lasthebbers van Duitse firma's (Gent, 23 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 542).

b) *De stilzwijgende lastgeving gebaseerd op de gewoonte*

1. Algemeen

93 Hiermee worden de lastgevingen bedoeld die hun oorsprong vinden in een algemeen erkend gebruik (DE PAGE, V, nr. 379, B). Betwistingen in verband met deze lastgevingen kunnen nooit het bestaan ervan betreffen, wel de draagwijdte (zie verder, nr. 111).

Het type-voorbeeld van een stilzwijgende lastgeving gebaseerd op de gewoonte was het huishoudelijk mandaat van de gehuwde vrouw. De man werd vermoed mandaat te hebben verleend aan zijn echtgenote om te voorzien in de dagelijkse behoeften van het huishouden (zie hierover: DE PAGE, I, nr. 737; CLITS, *Het huishoudelijk mandaat van de gehuwde vrouw*, *R.W.*, 1968-69, 1633; BAETEMAN, DELVA en CASMAN, *Overzicht rechtspraak Huwelijksgoederenrecht (1961-1971)*, *T.P.R.*, 1972, 496;

CASMAN, *Enkele aspecten van de rechtstoestand van feitelijke gescheiden echtgenoten*, T.P.R., 1974, 70).

De recente wet van 14 juli 1976 (*Staatsblad*, 18 sept. 1976), waardoor het huwelijksgoederenrecht werd gewijzigd, heeft met de lange traditie van het huishoudelijk mandaat echter gebroken. Door deze wet werden de artikelen 1415 en 1416 B.W. in die zin gewijzigd, dat voortaan zowel de man, als de vrouw volledige handlingsbevoegdheid hebben voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen. Het huishoudelijk mandaat van de vrouw heeft aldus alle betekenis verloren (zie hierover: BAX en CASMAN, Wet van 14 juli 1976, betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *R.W.*, 1976-77, 321).

Wel is er nog steeds artikel 219 B.W., dat voorziet dat „iedere echtgenoot tijdens het huwelijk aan de andere algemeen of bijzondere last kan geven om hem te vertegenwoordigen in de uitoefening van de bevoegdheden die zijn huwelijksvermogen hem laat of toekent”. Dit mandaat is echter geen lastgeving gebaseerd op de gewoonte.

Een aantal andere stilzwijgende lastgevingen gebaseerd op de gewoonte blijven evenwel voortbestaan. Eén ervan is het mandaat van de meester aan zijn dienstbode voor de dagelijkse aankopen ten behoeve van het huishouden (DE PAGE, V, nr. 379, B; LAURENT, XXVII, nr. 390; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1454). Een ander is dat van de notaris aan zijn kassier om betalingen te ontvangen (DE PAGE, V, nr. 379, B). Terecht merkt DE PAGE op dat bij het weerhouden van lastgevingen op grond van de gewoonte met de meeste omzichtigheid moet worden gehandeld en steeds dient onderzocht te worden of wel degelijk een algemeen, vaststaand en erkend gebruik bestaat (DE PAGE, V, nr. 379, B).

2. De tegensprekelijke vaststelling der schade

94 Door de rechtspraak wordt ook, op grond van het gebruik, aangenomen dat de persoon, die zijn bij een ongeval beschadigde wagen aan een hersteller toevertrouwt, deze stilzwijgend mandaat verleent om hem bij de tegensprekelijke vaststelling van de schade te vertegenwoordigen (Gent, 25 juni 1952, *Bull. Ass.*, 1953, 270, met noot; Corr. Aarlen, 28 jan. 1970, *J. Liège*, 1969-70, 252; Vred. Dendermonde, 6 jan. 1972, *R.W.*, 1971-72, 1608; zie ook verder, nr. 111).

In casu gaat het inderdaad niet om een expertise, waarbij de deskundige louter technische, materiële vaststellingen doet en zijn bevindingen ten titel van advies mededeelt aan de persoon of personen, die hem aangesteld hebben, wat neerkomt op een verhuring van diensten (zie Tw. *Deskundigenonderzoek*, door CLOQUET, nrs. 1-5). Bij een tegensprekelijke vaststelling van de schade aan een in een ongeval betrokken voertuig sluiten de deskundige, als lasthebber van de verzekeringsmaatschappij die hij vertegenwoordigt, en de garagist, als lasthebber van de eigenaar van het beschadigd voertuig, benevens de door hen voorafgaandelijk verrichte materiële vaststellingen der schade, een overeenkomst af in naam en voor rekening van hun lastgevers omtrent de hoegrootheid van de schade (in geld uitgedrukt) en de duur van de herstellingen. De garagist en de deskundige stellen derhalve in naam en voor rekening van een ander een rechtshandeling en zijn bijgevolg lasthebbers (Rb. Brussel, 24 juni 1969, *Bull. Ass.*, 1969, 649).

In de praktijk gebeurt het soms dat de schadelijder zijn voertuig laat herstellen bij een ander

garagist dan deze die hem bij de tegensprekelijke vaststelling van de schade vertegenwoordigde en dit tegen een lagere prijs dan deze die met de expert van de verzekeringsmaatschappij was overeengekomen. Zulks heeft de verzekeringsmaatschappijen ertoe geleid formuleren op te stellen van tegensprekelijke vaststellingen der schade met dubbele schatting van de schade. In dit systeem geeft het hoogste bedrag de herstellingsprijs weer, voor zover de herstelling uitgevoerd wordt in de onderneming van de gemandateerde garagist of onder zijn verantwoordelijkheid. Het andere en lagere bedrag is de schatting van het nadeel, voortvloeiend uit de stoffelijke schade aan het voertuig, in de hypothese dat de herstelling niet geschiedt of elders dan in de onderneming van de gemandateerde garagist.

Deze werkwijze heeft in gevallen waar de wagen uiteindelijk niet bij de gemandateerde garagist werd hersteld, aanleiding gegeven tot uiteenlopende rechtspraak. In sommige beslissingen werd enkel het laagste bedrag als schadevergoeding toegekend, onder de motivering dat er slechts één objectieve schade is en de schadelijder de verplichting heeft zijn schade zoveel mogelijk te beperken (art. 17 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen; Corr. Dendermonde, 9 jan. 1973, *R.G.A.R.*, nr. 9273; Rb. Brussel, 24 sept. 1975, *R.G.A.R.*, nr. 9634). Soms ook hield men het bij het laagste bedrag bij ontstentenis van bewijs van herstelling van het beschadigd voertuig, met akte van voorbehoud evenwel voor het verschil met het hoogste bedrag, ingeval het bewijs van herstelling tegen een hogere prijs zou voorgelegd worden (Vred. Bergen, 13 febr. 1974, *R.G.A.R.*, nr. 9293).

Meestal werd het systeem van de dubbele schatting echter terecht verworpen (zie o.m.: Kh. Brussel, 19 febr. 1970, *R.G.A.R.*, nr. 8517; Pol. Charleroi, 13 okt. 1972, *R.G.A.R.*, nr. 9015; Vred. Gent, 10 okt. 1973, *R.W.*, 1973-74, 885; in dezelfde zin: Corr. Turnhout, 13 april 1976, *Turnh. Rechtsl.*, 1977-78, 14). Hiervoor werden diverse argumenten aangehaald. Zó werd aangevoerd dat er maar één objectieve schade bestaat en de schadelijder recht heeft op een vergoeding die hem moet toelaten zijn voertuig te laten herstellen in de staat waarin het zich bevond vóór de aanrijding en zulks zonder dat hij kan verplicht worden deze herstelling in werkelijkheid te laten uitvoeren (Cass., 19 sept. 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 79). Ook werd gesteld dat de garagist, zonder uitdrukkelijke, bijzondere volmacht, niet kan vermoed worden stilzwijgend last te hebben ontvangen om namens zijn opdrachtgever te verzaken aan een deel van de schadevergoeding waarop deze recht heeft, wanneer deze opdrachtgever zou verkiezen zijn voertuig niet te laten herstellen of de herstelling bij een andere garagist te laten uitvoeren. Bij het ondertekenen van het tweede en laagste schadebedrag is de garagist-lasthebber dan ook de draagwijdte van zijn mandaat te buiten gegaan, zodat de eigenaar van het beschadigd voertuig voor dit tweede bedrag niet gebonden is (Rb. Brussel, 2 febr. 1967, *J. Comm. Br.*, 1967, 226; Kh. Brussel, 19 febr. 1970, *J.T.*, 1970, 416; Kh. Gent, 20 okt. 1970, *R.W.*, 1970-71, 766; *R.G.A.R.*, nr. 8587; Brussel, 25 jan. 1972, *R.G.A.R.*, nr. 9111).

Volgens anderen is de lastgeving voor dubbele schatting ongeldig, omdat er tegenstrijdige belangen bestaan tussen de garagist-lasthebber en de schadelijder-lastgever omtrent het voorwerp der lastgeving. De garagist-lasthebber heeft er alle belang bij het tweede schadebedrag zo laag mogelijk te stellen, om zijn lastgever ertoe te brengen zich niet tot een andere hersteller te wenden. Dit is evenwel strijdig met het belang van de lastgever, die het schadebedrag zo hoog mogelijk wenst bepaald te zien om volledig vergoed te worden (Vred. Gent, 10 okt. 1973, *R.G.A.R.*, nr. 9208).

Volledigheidshalve dient vermeld dat de tegensprekelijke vaststelling van de schade volgens het systeem van de dubbele schatting niet kan aangevochten worden en op grond van artikel 1134 B.W. dient nageleefd te worden, wanneer de schadelijder zelf het expertiseverslag medeondertekend heeft (Corr. Turnhout, 6 mei 1976, *onuitg.*).

De rechtspraak die — weliswaar met diverse motieven — de dubbele schatting van de schade afkeurde, heeft de verzekeringsmaatschappijen tot een nieuwe werkwijze geïnspireerd, waarbij de draagwijdte van de lastgeving die door de verzekeraar aan de expert wordt gegeven, beperkt wordt. In het nieuwe systeem bekommt de deskundige slechts opdracht om een overeenkomst af te sluiten, met betrekking tot de kosten van herstelling, voor zover deze zal geschieden in de werkplaats van de door de schadelijder aangeduide garagist of onder diens verantwoordelijkheid en rekening houdend met diens uitbatingskosten. Het is dus slechts in die mate dat de deskundige als lasthebber de verzekeringsmaatschappij contractueel verbindt. Op het formulier van de tegensprekelijke vaststelling der schade wordt dan ook uitdrukkelijk

bepaald dat het overeengekomen bedrag voor de herstelling slechts tegen de verzekeringsmaatschappij zal kunnen ingeroepen worden, op voorwaarde dat het voertuig hersteld wordt in de onderneming van de ondertekenaar-garagist of onder diens verantwoordelijkheid. In verband met deze nieuwe formulering kan evenwel weer aangevoerd worden dat de garage door de ondertekening van dergelijk document zijn mandaat te buiten gaat, zodat de schadelijder-lastgever niet zou gebonden zijn.

Buiten zijn lastgeving bepaalt de deskundige, zonder tussenkomst van de garage, een tweede schadebedrag, dat lager is dan het eerste en dat, volgens hem, overeenstemt met de opgelopen schade, voor het geval dat het voertuig helemaal niet, ofwel in een andere garage zou hersteld worden. Dit tweede schadebedrag wordt door de verzekeringsmaatschappij aan de schadelijder aangeboden. Gaat deze niet akkoord met dit tweede schadebedrag, dan staat het hem vrij een nieuwe expertise uit te lokken.

De vroegere „conventionele” dubbele schatting, steunend op een uitdrukkelijke opdracht, wordt dus vervangen door een voorwaardelijke schatting, steunend op een aanbod van schadeloosstelling in natura, uit te voeren bij de door de schadelijder gemandateerde garage.

Ondanks dit nieuwe systeem is het niet ondenkbaar dat de rechtbanken, ingeval van niet-herstelling van het beschadigd voertuig of ingeval van herstelling elders dan bij de gemandateerde garage, toch het hoogste schadebedrag zullen toekennen. Deze toekenning zal dan niet op contractuele basis geschieden (de deskundige trad immers bij het bepalen van het schadebedrag slechts als lasthebber op, voor zover de herstelling bij de ondertekenaar-garagist zou geschieden), maar rekening houden met de regel dat er slechts één objectieve schade bestaat en dat deze niet met het laagste bedrag overeenstemt. Billijkheidshalve kan de rechter tevens, zelfs boven een schadeloosstelling in specifieke vorm, aan een geldelijk herstel op basis van het hoogste schadebedrag de voorkeur geven, wanneer andere vormen van herstel of het niet aannemen van het de schade voldoende benaderend en tussen partijen overeengekomen schadebedrag, tot al te talrijke betwistingen of latere expertises aanleiding zou kunnen geven, betwistingen welke bovendien tot gevolg zouden hebben dat de benadeelde langer op de schadeloosstelling zou dienen te wachten (zie: Tw. *Schade en schadeloosstelling*, nrs. 289-294).

IV. Blanco-mandaat

95 Het komt voor dat de procuratie die aan iemand gegeven wordt om zijn vertegenwoordigingsmacht tegenover derden te bewijzen, in blanco wordt verleend (b.v. niet de naam van de vertegenwoordiger vermeldt, niet aangeeft voor welke rechtshandeling de vertegenwoordigingsmacht precies geldt, de prijs oningevuld laat bij een mandaat tot verkoop, enz.). Algemeen wordt de lastgeving verleend onder vorm van een dergelijke blanco-procuratie als geldig beschouwd (DE PAGE, V, nr. 380; LAURENT, XXVII, nrs. 391 en 447; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1443; Cass., 30 maart 1893, *Pas.*, 1893, I, 149; Gent, 6 juni 1900, *Pas.*, 1901, II, 13).

Er dient evenwel opgemerkt te worden dat alvorens ingeval van blanco-procuratie tot lastgeving mag geconcludeerd worden, vooraf dient onderzocht te worden of er naast de „bevoegdheid” om in andermans naam op te treden, ook „opdracht” tot vertegenwoordiging werd gegeven, zoniet is er immers enkel volmacht en geen lastgeving (zie boven, nr. 1).

Het gevaar voor bedrog is bij lastgevingen verleend onder vorm van een blanco-procuratie natuurlijk zeer groot. Vrij algemeen wordt evenwel aangenomen dat de lastgever het risico van zijn eigen onvoorzichtigheid moet dragen en hij ingeval van blanco-procuratie, op grond van de theorie van het schijnmandaat, gebonden is t.o.v. derden (zie verder, nr. 255). Volgens het Hof van Beroep te Luik impliceert een blanco-mandaat zelfs een voorafgaandelijke bekrachtiging van de door de lasthebber namens de lastgever gestelde handelingen (Luik, 4 juni 1973, *Pas.*, 1973, II, 71 en over dit arrest verder, nr. 248).

TITEL V

DRAAGWIJDTE

96 De vraag naar de omvang van de lastgeving is enorm belangrijk. De oplossing ervan bepaalt immers de macht van de lasthebber en ook het gebonden zijn van de lastgever (DE PAGE, V, nr. 386; DEKKERS, II, nr. 1271). In beginsel kan deze immers enkel aangesproken worden, wanneer de lasthebber de perken van zijn mandaat niet heeft overschreden (zie verder, nr. 227).

I. Principe

97 Op grond van het beginsel van de wilsautonomie (art. 1134 B.W.) zijn het de partijen zélf die de omvang van het mandaat bepalen. Het staat hen vrij een beperkt (bijzonder) of een onbeperkt (algemeen) mandaat te sluiten (art. 1987 B.W.).

Een onbeperkt mandaat betreft alle zaken van de lasthebber.

Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer iemand, die voor lange tijd op reis vertrekt naar het buitenland, een ander gelast met het behartigen van al zijn patrimoniale belangen tijdens de duur van zijn afwezigheid (DE PAGE, V, nr. 388).

Een bijzonder mandaat heeft slechts betrekking op één welbepaalde zaak of handeling of op een aantal welbepaalde zaken of handelingen (DE PAGE, V, nr. 388).

Enkele voorbeelden: het mandaat tot aankoop van een schilderij; tot beheer van een handelszaak of een aandelenportefeuille; tot vertegenwoordiging in een proces (DE PAGE, V, nr. 388; DEKKERS, II, nr. 1271); tot het doen van een erkenning of tot wraking van een rechter (zie verder, nr. 117).

Algemeen kan gesteld worden dat elk mandaat dat niet op „alle zaken” van de lastgever slaat, een bijzonder mandaat is (DE PAGE, V, nr. 388; Cass., 12 dec. 1974, R.W., 1974-75, 2482).

Gezien de wil van partijen primeert, moet de rechter, ingeval van een betwisting aangaande de omvang van het mandaat, steeds in de allereerste plaats pogen te achterhalen welke de preciese bedoeling van de contractanten is geweest. Indien deze intentie onmogelijk of niet met voldoende zekerheid uit de tekst van de overeenkomst of van de procuratie of uit de omstandigheden kan afgeleid worden, dan dient de rechter zich te laten leiden door de hierna uiteengezette interpretatieregels, vervat in de artikelen 1988 en 1989 B.W.

II. Mandaat in algemene bewoordingen (art. 1988 B.W.)

98 Een eerste interpretatieregel ten behoeve van de rechter is deze, geponeerd door artikel 1988 B.W. „Lastgeving, in algemene bewoordingen uitgedrukt, omvat alleen daden van beheer.” Opdat de lasthebber ook daden van beschikking zou kunnen stellen, is dus een uitdrukkelijk mandaat vereist (zie verder, nr. 100).

Wat dient onder „daden van beheer” verstaan te worden?

De wetgever geeft van dit begrip geen preciese definitie. Wél geeft artikel 1988, tweede lid, B.W. enkele voorbeelden van wat niet als dusdanig kan beschouwd worden, nl. „goederen vervreemden of met hypotheek bezwaren of enige andere daad van eigendom verrichten”.

Zoals DE PAGE terecht voorhoudt, moet de term „beheersdaden” met rede geïnterpreteerd worden en is het louter technisch karakter van de handeling niet steeds

bepalend voor de juridische kwalificatie ervan. Zó kan een verkoop een beheersdaad *sensu lato* zijn, wanneer het gaat om goederen die aan bederf onderhevig zijn. Hetzelfde geldt voor de verkoop van titels waarvan de waarde aanzienlijk dreigt te verminderen. In een lastgeving tot beheer van een portefeuille is dit ontegensprekelijk een daad van beheer, gezien het bewarend karakter van deze handeling (DE PAGE, V, nr. 391; zie ook: PRTLO, III, blz. 526).

99 Er weze opgemerkt dat een mandaat in „algemene bewoordingen” niet hetzelfde is als een „algemeen mandaat”. Wel kan een algemeen mandaat in algemene bewoordingen gegeven zijn. In dit geval slaat het wel op „alle zaken” van de mandant, doch geeft het de mandataris niet de macht „alle handelingen” in verband met deze zaken te stellen. Echter ook een bijzonder mandaat kan in algemene bewoordingen gesteld zijn, waarbij zich dan eveneens de vraag stelt naar de preciese omvang van de macht van de lasthebber (DE PAGE, V, nr. 389; PRTLO, III, blz. 526).

III. Uitdrukkelijk mandaat (art. 1989 B.W.)

100 De lasthebber kan slechts daden van beschikking stellen, indien hij daartoe „uitdrukkelijk” mandaat heeft bekomen (art. 1988, tweede lid, B.W.). De term „uitdrukkelijk” mandaat zou verkeerdelijk de indruk kunnen wekken dat ingeval van stilzwijgende lastgeving daden van beschikking derhalve uitgesloten zijn. Dit is niet het geval. Met „uitdrukkelijk” mandaat wordt enkel bedoeld dat geen twijfel mag bestaan omtrent de intentie van de lastgever ook dergelijke daden aan de lasthebber toe te vertrouwen. Het is niet noodzakelijk dat alle daden van beschikking, die de lasthebber mag verrichten, zijn opgesomd. Het volstaat dat de lastgever duidelijk zijn wil heeft te kennen gegeven beschikkingsdaden niet uit te sluiten (DE PAGE, V, nr. 392). Beter ware geweest te spreken van „gespecificeerd” in plaats van „uitdrukkelijk” mandaat (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 721).

101 Ook voor de uitdrukkelijke mandaten is er een interpretatieregel, nl. artikel 1989 B.W., dat bepaalt dat „de lasthebber niets mag doen buiten hetgeen in zijn lastgeving begrepen is en dat de macht om een dading te treffen, niet de macht omvat om een compromis aan te gaan”. Dit laatste is slechts een voorbeeld. De regel is evenwel duidelijk: een uitdrukkelijk mandaat is van strikte interpretatie (DE PAGE, V, nr. 393).

IV. Toepassingen

102 Hierna volgen enkele voorbeelden van de wijze waarop de interpretatieregels, vervat in de artikelen 1988 en 1989 B.W., door de rechtspraak worden toegepast.

Zó wordt aangenomen dat de lastgeving tot beheer van een portefeuille aan de lasthebber niet het recht verleent om een procedure namens de lastgever aan te vatten (Kh. Luik, 18 febr. 1930, *J. Liège*, 1930, 110).

Ook kent het mandaat om onderhandelingen te voeren, de lasthebber in beginsel niet de bevoegdheid toe om de aansprakelijkheid van de lastgever te erkennen. Wanneer evenwel de verzekeraar, overeenkomstig de artikelen 20 e.v. van de typepolis inzake de verplichte verzeke-

ring der motorvoertuigen, het proces leidt in naam van de verzekerde (zie ook boven, nr. 41), binden de door hem namens de verzekerde genomen besluiten laatstgenoemde. De verzekerde kan derhalve, om zich door voormelde besluiten niet gebonden te achten, nadien niet invoeren dat het proces op het ogenblik van deze besluiten geleid werd door de verzekeraar (Brussel, 12 mei 1971, *Pas.*, 1971, II, 261).

Het mandaat „belastingsaangelegenheden te regelen” wordt niet beschouwd als een mandaat in algemene bewoordingen, maar als een uitdrukkelijke lastgeving, die de macht van de lasthebber niet beperkt tot het voeren van besprekingen, maar hem tevens de bevoegdheid verleent een akkoord te treffen. Derhalve is het de lastgever niet meer mogelijk aanslagen te betwisten, gevestigd op belastbare winsten, waarover de lasthebber zich t.o.v. de directeur van de belastingen akkoord heeft verklaard (Cass., 24 jan. 1961, *Pas.*, 1961, I, 558, met noot; *R.W.*, 1960-61, 1417; Cass., 9 okt. 1962, *Pas.*, 1963, I, 178; Cass., 11 juni 1971, *Pas.*, 1971, I, 961).

Hetzelfde geldt voor de lastgeving, waarvan de bewoordingen luiden: „Volmacht in fiscale zaken aan ... tot afhandeling en bespreking”. De term „afhandeling” impliceert een uitdrukkelijk mandaat om aan de betwistingen een einde te stellen en akkoorden af te sluiten (Cass., 23 dec. 1958, *T. Not.*, 1959, 49).

In dezelfde zin werd beslist dat de volmacht van vertegenwoordiging, die gegeven wordt door een rechtsonderhorige aan een afgevaardigde van het syndicaat, met een opdracht „schikkingen en akkoorden te nemen”, insluit dat de lasthebber een vergelijk in de verzoeningsprocedure vóór het arbeidsgerecht kan aangaan (*Arbrb. Aalst*, 10 juni 1966, *T. Soc. R.*, 1967, 124).

Met de regel voor ogen dat een uitdrukkelijk mandaat van strikte interpretatie is, werd beslist dat de lastgeving waarbij een persoon werd opgedragen een onroerend goed te beheren en een koper ervoor te zoeken, niet inhoudt dat de lasthebber het goed mag verkopen (Parijs, 2 okt. 1965, *R. P. Not.*, 1968, 36).

Evenmin omvat het mandaat, verleend aan een verzekeringsmakelaar, om de hernieuwing en de aanpassing van een polis te regelen, de macht voor de makelaar om namens zijn opdrachtgever een nieuw verzekeringscontract af te sluiten, zonder het akkoord van deze laatste omtrent de keuze van verzekeraar en de voorwaarden van de overeenkomst (Brussel, 24 sept. 1965, *R. H. Antw.*, 1966, 301).

Tevens werd gevonnist dat de opdracht van de hersteller, die de eigenaar van een bij een ongeval beschadigd voertuig als lasthebber vertegenwoordigt bij de minnelijke vaststelling van de schade, beperkt is tot het tegensprekelijk vaststellen van de schade en de duur van de herstelling. Komen in het expertiseverslag, dat door de hersteller werd ondertekend, clausules voor die geen betrekking hebben op de hiervoor omschreven opdracht, dan is de lastgever erdoor niet gebonden (Brussel, 2 febr. 1967, *J. Comm. Br.*, 1967, 226; Brussel, 25 jan. 1972, *R.G.A.R.*, nr. 9111; zie ook boven, nr. 94).

Ook de handelsvertegenwoordigers hebben in beginsel geen mandaat om de prijs te ontvangen van de koopwaar, die geleverd werd door de firma die zij vertegenwoordigen. De betaling in hun handen bevrijdt de koper dan ook niet (*Kh. Brussel*, 28 april 1925, *J. Comm. Br.*, 1925, 97; *Kh. Luik*, 7 juni 1926, *J. Liège*, 1926, 224; *Kh. Brussel*, 8 okt. 1927, *J. Port. Anv.*, 1928, 123; zie ook boven, nr. 29).

Ingevolge de strikte interpretatie impliceert het mandaat van de notaris om intresten op ontleende gelden te ontvangen, niet dat ook het ontleende kapitaal geldig aan hem kan terugbetaald worden (Brussel, 27 jan. 1939, *Pas.*, 1939, II, 65). Uitgaande van hetzelfde principe werd beslist dat de lastgeving tot in ontvangsname van ontleende sommen, de lasthebber niet machtigt kwijting te verlenen aan de ontleners na gedeeltelijke betaling door deze laatste (Brussel, 11 jan. 1952, *Pas.*, 1953, II, 49).

De regel dat een uitdrukkelijk mandaat van strikte interpretatie is, dient evenwel met rede toegepast te worden. Er moet dan ook van uitgegaan worden dat de lasthebber de macht heeft alle handelingen te verrichten die noodzakelijk of gebruikelijk horen bij de zaak waarvoor lastgeving gegeven werd (KLUYSKENS, IV, nr. 511). Zó omvat bijvoorbeeld de lastgeving om een schuldvordering te innen, ook de macht een kwijting af te leveren en handlichting te verlenen van de hypotheek, waardoor de betaling van de schuld was gewaarborgd (KLUYSKENS, IV, nr. 511; LAURENT, XXVII, nr. 436; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 352; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1462). Ook impliceert het mandaat om verhaal in te dienen tegen een beslis-

sing, de bevoegdheid om een advocaat met het verrichten van deze procedurehandeling te gelasten (Gent, 23 april 1971, *R. Fisc.*, 1972, 72).

Ook werd gevonnist dat een bank mocht aannemen dat de zelfstandige handelsvertegenwoordiger, die de bevoegdheid bezat om namens de vennootschap bestellingen op te nemen, facturen uit te schrijven en volledig voor rekening van de vennootschap op te treden, ook een bankrekening op naam van deze vennootschap kan openen (Kh. Brussel, 11 dec. 1974, *R.W.*, 1974-75, 2036).

V. Soevereine beoordeling door de rechter

103 Het weze herhaald dat de interpretatieregels, geponeerd door de artikelen 1988 en 1989 B.W., slechts richtlijnen zijn voor de rechter voor het geval de werkelijke bedoeling van partijen niet kan achterhaald worden. Indien de rechter evenwel meent uit bepaalde omstandigheden van de zaak, waarover hij soeverein oordeelt, de werkelijke wil van partijen te kunnen afleiden, zal hij de artikelen 1988 of 1989 B.W. niet toepassen, doch de omvang van het mandaat interpreteren, uitgaande van wat, volgens hem, de werkelijke bedoeling van contractanten was. Deze soevereine beoordeling moet evenwel met de termen van de volmacht verenigbaar zijn en dient tevens te blijken uit vaststaande omstandigheden. De rechter mag zich bijvoorbeeld niet baseren op feiten die door getuigen zouden moeten bewezen worden (DE PAGE, V, nr. 396; Cass., 3 mei 1955, *Pas.*, 1955, I, 961; Cass., 23 juni 1958, *Pas.*, 1958, I, 1191; Cass., 24 jan. 1961, hoger geciteerd; Cass., 9 okt. 1962, hoger geciteerd; Cass., 12 dec. 1974, *R.W.*, 1974-75, 2482 en over dit arrest *R. Crit. J. B.*, 1977, blz. 387-389).

Een illustratie van de regel dat de rechter uit onbetwiste omstandigheden de bedoeling van partijen mag afleiden, vinden wij in het volgende geval. In een leningovereenkomst was bedongen dat partijen woonplaats kozen ter studie van de notaris. Tevens was gestipuleerd dat alle betalingen dienden te geschieden aan de schuldeiser zélf, zijn gevolmachtigde of zijn rechtverkrijgende. Uit de samenvoeging van deze twee clausules werd afgeleid dat de schuldeiser stilzwijgend mandaat had verleend aan de notaris om de sommen te ontvangen en kwijting te verlenen. De omstandigheid dat de schuldeiser bij de voltrekking van de rechtshandeling vertegenwoordigd werd door de klerk van de notaris, zonder zélf in contact te zijn geweest met de ontlener en het feit dat de ontlener reeds aan de notaris intresten van de lening had betaald, zonder verzet van de schuldeiser, bevestigden deze zienswijze (Gent, 23 febr. 1956, *Pas.*, 1957, II, 52).

Het beginsel dat de wil der partijen primeert op de wettelijke interpretatieregels, werd ook toegepast in het cassatiearrest dat vooropstelde dat de lastgeving, verleend om zich bezig te houden met de reclamaties van de mandant inzake belastingaanslagen, een mandaat in algemene bewoordingen is, doch de rechter uit de omstandigheden terecht mocht afleiden dat het klaarblijkelijk de wil was van partijen de lasthebber meer te laten verrichten dan louter beheersdaden (Cass., 3 mei 1955, *Pas.*, 1955, I, 961).

TITEL VI

BEWIJS

104 In verband met deze materie meeft lange tijd verwarring bestaan (zie o.m.: BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 501-510). DE PAGE heeft echter ook hier voor duidelijkheid gezorgd. Terecht past hij, bij gebrek aan specifieke bepalingen, de regels van gemeen recht inzake bewijs ook op de lastgeving toe. Tevens maakt hij een onderscheid tussen:

— de schriftelijke en mondelinge lastgeving enerzijds en de stilzwijgende lastgeving anderzijds;

— het bewijs van de lastgeving tussen partijen onderling en het bewijs t.o.v. derden (DE PAGE, V, nrs. 397-401).

De theorie van DE PAGE werd door de rechtspraak overgenomen.

De vraag welke bewijsmiddelen toegelaten zijn, zal vooral rijzen bij betwistingen omtrent het bestaan van de lastgeving. Betreft de discussie de omvang van het mandaat, zal immers vooral een beroep worden gedaan op de artikelen 1988 en 1989 B.W. (zie boven, nrs. 98-101). Ingeval van stilzwijgend mandaat kunnen de bewijsmoeilijkheden echter ook op de draagwijdte van het mandaat betrekking hebben.

I. Schriftelijke of mondelinge lastgeving

a) *Bewijs tussen partijen onderling*

105 Voor het bewijzen van een schriftelijke of mondelinge lastgeving dienen partijen zich te gedragen naar de regels van gemeen recht (*vgl.* art. 1985 B.W.).

Wanneer het voorwerp van het mandaat een waarde van 3.000 fr. overschrijdt, is derhalve een schriftelijk bewijs vereist (art. 1341 B.W.; Luik, 9 dec. 1954, *Pas.*, 1955, II, 135; Brussel, 13 nov. 1962, *Pas.*, 1962, II, 125).

Een bewijs door getuigen of vermoedens kan slechts worden toegelaten:

— in handelszaken (art. 1341, tweede lid, B.W.), waar de bewijsvoering vrij blijft (W. Kh., B. I, T. III, art. 25);

— indien reeds een begin van schriftelijk bewijs bestaat (art. 1347 B.W.);

— indien het partijen onmogelijk is geweest zich een schriftelijk bewijs te verschaffen (art. 1348, 2° en 3°, B.W.);

Volgens de rechtbank te Gent kan deze onmogelijkheid resulteren uit de nauwe verwantschap die tussen partijen bestaat (Rb. Gent, 6 juli 1927, *R. P. Not.*, 1928, 282). Door het Hof van Beroep te Luik wordt deze zienswijze evenwel verworpen (Luik, 9 dec. 1954, hoger geciteerd).

— indien het geschrift door een toeval werd vernietigd of verloren is gegaan (art. 1348, 4°, B.W.).

Partijen kunnen tevens een beroep doen op de beslissende eed (art. 1358 B.W.) of op de bekentenis (art. 1354 B.W.; Arbrb. Charleroi, 11 dec. 1972, *Pas.*, 1973, III, 52).

Bij gebrek aan geschrift wordt het mandaat vaak door buitengerechtelijke bekentenis van de lasthebber bewezen (art. 1355 B.W.), vooral door de uitvoering zelf (art. 1985, tweede lid, B.W.). De mondelinge buitengerechtelijke bekentenis is echter niet toegelaten (*vgl.* art. 1355 B.W.).

Het weze herhaald dat de procuratie op zichzelf tussen partijen niet het bewijs levert van de lastgevingsovereenkomst, tenzij de handtekening van de lasthebber op de procuratie werd aangebracht (zie boven, nr. 59).

Ingeval van bezoldigde lastgeving moet bovendien worden voldaan aan het vereiste van artikel 1325 B.W., d.w.z. dat van de onderhandse volmacht zoveel exemplaren moeten opgemaakt zijn als er partijen zijn die een onderscheiden belang hebben (DE PAGE, V, nrs. 372, 374, 375 en 377; LAURENT, XXVII, nrs. 332 en 448; Vred. Grivegnée, 9 okt. 1928, *J. Liège*, 1928, 200).

b) *Bewijs t.o.v. derden*

106 Veronderstellen wij dat de wederpartij, die met de lasthebber gecontracteerd heeft, zich later tot de lastgever richt, om van hem de uitvoering van de door zijn lasthebber aangegane verbintenis te bekomen en de mandant het bestaan van de lastgeving betwist. Is de wederpartij dan verplicht — in de hypothese dat het een zaak met een waarde van meer dan 3.000 fr. betreft — overeenkomstig artikel 1341 B.W. het bewijs schriftelijk te leveren? Volgens DE PAGE niet. Artikel 1341 B.W. geldt immers enkel voor zover de mogelijkheid bestond zich een schriftelijk bewijs te verschaffen. Deze mogelijkheid was voor de wederpartij niet voorhanden, vermits zij geen partij was in het contract dat tussen lastgever en lasthebber werd afgesloten. De wederpartij, die de lastgever aanspreekt en op het verweer stuit dat het mandaat niet bestaat of althans niet de beweerde omvang heeft, mag het bewijs van dat bestaan, resp. die omvang, dan ook met alle mogelijke bewijsmiddelen leveren, aldus DE PAGE (DE PAGE, V, nrs. 399, B en 400; zie ook: FALLY, noot bij Luik, 28 okt. 1946, *R. Crit. J. B.*, 1948, blz. 77-79).

Anderen betwisten deze zienswijze en merken op dat de wederpartij zich toch de procuratie kan doen voorleggen en deze behouden om ze achteraf eventueel als een bewijsmiddel tegen de lastgever aan te wenden (KLUYSKENS, IV, nr. 514, *in fine*; LAURENT, XXVII, nr. 453; SCHICKS en VANISTERBEECK, II, nr. 447; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1453). DE PAGE laat hiertegen evenwel gelden dat het kennis nemen van de procuratie door de wederpartij enkel een recht is, doch hoegenaamd geen plicht. De procuratie is bovendien voor de wederpartij enkel een bewijs van de uitgebreidheid van de macht van de lasthebber, doch niet van de lastgeving zelf (DE PAGE, V, nr. 399, B).

Deze verdeeldheid in de rechtsleer had een gelijkaardige situatie in de rechtspraak tot gevolg en dit niettegenstaande een arrest van het Hof van Cassatie dd. 11 december 1897 (*Pas.*, 1898, I, 10). In ondubbelzinnige bewoordingen had het Hof toen beslist dat het mandaat om een som geld in ontvangst te nemen, mondeling kan verleend worden en dat bijgevolg, overeenkomstig de artikelen 1348 en 1353 B.W., derden het bewijs van deze lastgeving, ongeacht de waarde ervan, zelfs door vermoedens mogen leveren. Dit standpunt werd gevolgd door de Hoven van Beroep te Luik, Gent en Brussel (Luik, 8 mei 1936, *Pas.*, 1937, II, 119; Luik, 28 okt. 1946, *R. Crit. J. B.*, 1948, 66, met noot FALLY; Gent, 23 febr. 1956, *Pas.*, 1957, II, 53; Brussel, 13 okt. 1956, *Pas.*, 1958, II, 34; zie ook: Rb. Brussel, 3 dec. 1941, *R. P. Not.*, 1942, 154; Rb. Mechelen, 13 juli 1953, *J.T.*, 1954, 196). In een later arrest stapte het Hof van Beroep te Brussel evenwel van deze zienswijze af en eiste een begin van schriftelijk bewijs, alvorens aan de wederpartij toe te laten het bewijs door getuigen te leveren (Brussel, 16 dec. 1958, *Pas.*, 1960, II, 43; *J.T.*, 1959, 718; zie ook in dezelfde zin: Rb. Brussel, 10 juli 1951, *R. P. Not.*, 1951,

264; Rb. Charleroi, 2 jan. 1956, *Pas.*, 1956, III, 89; *J.T.*, 1956, 255, met noot REUMONT). Ook de Franse Cour de Cassation houdt het bij deze laatste mening (Cass. fr., 22 mei 1959, *Rec. Dall.*, 1959, I, 490). De uitspraak van het Franse opperste gerechtshof heeft ons Hof van Cassatie evenwel niet beïnvloed. In een arrest van 18 september 1964 werd de vroeger ingenomen stelling bevestigd.

„Al heeft een derde, alvorens met een lasthebber te handelen, het recht de overlegging van een volmacht te eisen, ten einde zich van het bestaan van de lastgeving te vergewissen, is hij er nochtans niet toe gehouden zulks te doen. Wanneer hij het niet doet, b.v. omdat hij voldoende zekerheid heeft omtrent het bestaan en de omvang van de lastgeving, is het gevolg daarvan dat, ingeval van latere ontkenning ervan door de lastgever, hij ertoe gehouden is het bewijs van de lastgeving door alle bewijsmiddelen bij te brengen, doch geenszins dat hij het bestaan van de lastgeving achteraf kan ontkennen, wanneer noch de lastgever, noch de lasthebber dienaangaande enige betwisting opperen” (Cass., 18 sept. 1964, *R.W.*, 1965-66, 1103). Nog niet zo heel lang geleden werd dit standpunt nogmaals herhaald (Cass., 29 mei 1974, *R.W.*, 1974-75, 348; Cass., 17 nov. 1976, *R.W.*, 1976-77, 1517).

In het arrest van 17 november 1976 ging het om een lastgeving die door een werknemer zou zijn verleend aan zijn syndicaal afgevaardigde, om een dading af te sluiten met de werkgever. Door het Hof van Cassatie werd gesteld dat de werkgever een derde is t.o.v. de lastgeving, overeengekomen tussen een werknemer en zijn lasthebber (de vakbondsafgevaardigde) en dat de werkgever, als derde, de lastgeving door vermoedens mag bewijzen, zelfs indien de zaak de som of de waarde van 3.000 fr. te boven gaat.

Ook werd terecht beslist dat de tussen de werkgever en de vakbondsafgevaardigde (lasthebber) afgesloten dading niet kon bewezen worden aan de hand van een bekentenis, afgelegd door de lasthebber. Overeenkomstig artikel 1356 B.W. dient voorafgaandelijk onderzocht te worden of de vakbondsafgevaardigde van de werknemer (lastgever) wel degelijk bijzondere last had bekomen om de met de derde afgesloten overeenkomst te bekennen (zie ook verder, nr. 230).

II. Stilzwijgende lastgeving

107 Een bijkomend onderscheid dient hier te worden gemaakt tussen het stilzwijgend mandaat van gemeen recht en de stilzwijgende lastgeving gebaseerd op de gewoonte (DE PAGE, V, nr. 401; zie ook boven, nrs. 91-93).

A. DE STILZWIJGENDE LASTGEVING VAN GEMEEN RECHT

a) *Bewijs tussen partijen onderling*

108 Wat het bewijs tussen partijen betreft, is de toestand ingeval van stilzwijgend mandaat dezelfde als bij de mondelinge lastgeving, m.a.w. toepassing dient gemaakt van de regels, uiteengezet in nummer 105 (zie ook DE PAGE, V, nr. 401, A, 1°; Brussel, 13 nov. 1962, *Pas.*, 1964, II, 125).

109 Terecht neemt de rechtspraak evenwel aan dat, ook al overschrijdt het voorwerp van het mandaat 3.000 fr., een geschrift niet noodzakelijk is, indien de rechter het bestaan van het mandaat kan afleiden uit vaststaande, niet betwiste feiten, die uit de debatten moeten blijken, zonder een verdere onderzoeksmaatregel vereist is (Cass., 2 dec. 1886, *Pas.*, 1887, I, 7; Cass., 30 dec. 1886, *Pas.*, 1887, I, 39; Cass., 8 febr. 1945, *Pas.*, 1945, I, 111; Cass., 9 sept. 1965, *Pas.*, 1966, I, 36; Brussel,

22 maart 1930, *J. Comm. Br.*, 1930, 157; Rb. Luik, 30 juni 1886 en 11 jan. 1888, *Pas.*, 1888, II, 158; Rb. Luik, 6 febr. 1912, *R. P. Not.*, 1912, 135; R. v. St., 5 april 1967, *Arr. R. v. St.*, 1967, 365).

Niet betwiste feiten impliceert een buitengerechtelijke bekentenis van het bestaan van het contract. Doorgaans zullen deze feiten immers een bewijs inhouden van de uitvoering van het mandaat en nu is de uitvoering van een contract één van de vormen van de buitengerechtelijke bekentenis (DE PAGE, V, nr. 401, A, 1°; zie ook: DE PAGE, III, nr. 1032 en Cass., 19 okt. 1944, *Pas.*, 1945, I, 14).

b) *Bewijs t.o.v. derden*

110 Net als ingeval van schriftelijke of mondelinge lastgeving (zie boven, nr. 106), wordt vandaag algemeen aangenomen dat derden ook een stilzwijgend mandaat met alle rechtsmiddelen mogen bewijzen.

Zó werd de verkoopagent, die van de echtgenote van de eigenaar van een onroerend goed opdracht ontving dit goed te verkopen, toegelaten het mandaat, dat de vrouw van haar man beweerde te hebben ontvangen, met alle middelen te bewijzen, vooreerst omdat hij zich geen titel kon verschaffen van de echtelijke lastgeving of in ieder geval niet verplicht was zich dergelijke titel aan te schaffen en tevens omdat een mandaat van die aard, hoewel geen stilzwijgend huishoudelijk mandaat, niettemin stilzwijgend gegeven werd, op grond van het gemeen recht (Vred. Brugge, 8 jan. 1954, *T. Vred.*, 1954, 233).

Dezelfde regel werd toegepast voor een hypothecaire ontlener, die de lastgeving, gegeven door de lener aan zijn notaris om terugbetaling van de ontleende sommen te ontvangen, met alle middelen mocht bewijzen, getuigen inbegrepen. In casu was de lening terugbetaald aan de notaris. Deze had echter de gelden verduisterd. De hypothecaire ontlener wilde echter geen tweede maal betalen en diende hiertoe derhalve de voormelde lastgeving te bewijzen tussen lener en notaris (Brussel, 13 okt. 1956, *Pas.*, 1958, II, 34; zie ook: Gent, 23 febr. 1956, *Pas.*, 1957, II, 52).

De rechtbank te Brussel achtte het stilzwijgend mandaat, door de vrouw gegeven aan haar man, om in overleg met de huurder de huurschade aan een eigen goed van de vrouw forfaitair vast te stellen, bewezen door de feiten, aangehaald door de huurder, nl. dat de gelden op een rekening van de man dienden gestort te worden en dat het de echtgenoot was die bij de aanvang van de huur het geschrift met beschrijving van de staat van het verhuurde goed ondertekende (Rb. Brussel, 19 febr. 1965, *Pas.*, 1966, III, 22).

Door het Hof van Beroep te Gent werd, op grond van vermoedens, die werden ingeroepen door een Belgisch industrieel, aangenomen dat een Duitse firma stilzwijgend mandaat had verleend aan de Duitse militaire bezettingsautoriteiten om bij deze Belgische industrieel goederen te bestellen (Gent, 23 april 1955, *R.W.*, 1955-56, 542).

B. DE STILZWIJGENDE LASTGEVING GEBASEERD OP DE GEWOONTE

111 De bewijsmoeilijkheden zullen in dit geval niet het bestaan van de lastgeving betreffen, maar wel de omvang ervan.

Bij de oplossing van deze moeilijkheden zullen de gebruiken van doorslaggevende betekenis zijn. Het is de taak van de rechter deze gebruiken te achterhalen. In ieder geval is artikel 1341 B.W. hier niet toepasselijk en ook de interpretatieregels, vervat in de artikelen 1988 en 1989 B.W., verliezen terzake haast alle betekenis (DE PAGE, V, nr. 401, B; COLIN en CAPITANT, II, nr. 930).

Door de rechtspraak wordt, op grond van het gebruik, aangenomen dat de persoon die zijn bij een ongeval beschadigde wagen aan een hersteller toevertrouwt, deze laatste stilzwijgend mandaat verleent om, zelfs in aanwezigheid van de eigenaar, een schaderaming op te stellen met de expert van de verzekeringsmaatschappij van de verantwoordelijke voor het ongeval (Gent, 25 juni 1952, *Bull. Ass.*, 1953, 270, met noot; Vred. Dendermonde, 6 jan. 1972, *R.W.*, 1972-73, 1607; zie boven, nr. 94).

De lastgeving, gegeven aan de notaris tot het voeren van onderhandelingen met het oog op het afsluiten van een hypothecaire lening, werd daarentegen niet als een stilzwijgend mandaat gebaseerd op de gewoonte weerhouden. De notaris zal derhalve zijn mandaat moeten bewijzen overeenkomstig artikel 1341 B.W. (Rb. Gent, 11 maart 1960, *T. Not.*, 1960, 171). Het louter voeren van onderhandelingen, met het oog op het afsluiten van een hypothecaire lening, is evenwel geen rechtshandeling, zodat in casu door de rechtbank verkeerdelijk van een lastgeving werd gewaagd, temeer daar, volgens de notaris, de akte van lening op zijn studie moest worden verleden, waardoor het uitgesloten is dat hij als lasthebber van één der partijen is opgetreden (zie verder, nr. 120).

TITEL VII

ENKELE BIJZONDERE TYPES VAN LASTGEVING

HOOFDSTUK I

DE ADVOCaat

112 Algemeen werd de overeenkomst tussen advocaat en cliënt niet als een lastgeving beschouwd. Vermits de taak van de advocaat vooral het verlenen van juridische bijstand omvatte, werd het contract raadsman-client doorgaans als een dienstverhuring (aanneming) gekwalificeerd (DE PAGE, V, nr. 362, B; DEKKERS, II, nr. 1103; Luik, 19 dec. 1966, *R. P. Not.*, 1967, 29; Rb. Charleroi, 2 jan. 1956, *J.T.*, 1956, 255, met noot REUMONT). Sommigen meenden nochtans hier niet van een dienstverhuring te mogen gewagen en spraken liever van een onbenoemd contract (*Pand. B.*, Tw. *Avocat*, nr. 2), terwijl nog anderen voorhielden dat de advocaat geenszins contractueel tegenover zijn cliënt gebonden is (AUBRY en RAU, IV, § 344; REUMONT, *La représentation par avocat*, *J.T.*, 1947, 305; REUMONT, noot bij Rb. Charleroi, 2 jan. 1956, hoger geciteerd; REUMONT, *L'avocat mandataire*, *J.T.*, 1965, 149).

113 De gerechtelijke hervorming, met de totstandkoming van het nieuw gerechtelijk wetboek, heeft — door de afschaffing van de pleitbezorgers — de opdracht van de advocaat evenwel van raadsman tot wettelijk vertegenwoordiger van zijn cliënt uitgebreid. De advocaat alleen — behoudens in de gevallen waarvan sprake in artikel 728, tweede en derde lid, Ger. W. (zie boven, nr. 79) en inzake strafprocedure vóór de correctionele rechtbank (art. 185 Sv.) en het assisenhof — kan de partij vóór de rechtbank vertegenwoordigen, namens haar vorderingen instellen, pleiten en conclusies nemen (art. 440 en 728, eerste lid, Ger. W.). In deze hoedanigheid is de advocaat de lasthebber van zijn cliënt. Deze lastgeving betitelt men als het mandaat *ad litem* (zie hierover: noot W.G. bij Cass., 24 jan. 1974, *Pas.*, 1974, I, 553).

Vermits voor de cliënt de keuze van de advocaat vrij is en ook de advocaat vrij zijn opdracht al dan niet kan aanvaarden, wordt de verhouding advocaat-client geregeld door de beginselen van de conventionele lastgeving. De draagwijdte van de lastgeving *ad litem* is evenwel wettelijk bepaald (zie ook boven, nr. 52).

114 Vandaag kan de situatie dus als volgt samengevat worden. Treedt de advocaat enkel op als raadsman van zijn cliënt (b.v. wanneer hij een advies geeft bij consultatie en wanneer hij de betichte, als diens persoonlijk verschijnen vereist is, verdedigt vóór de correctionele rechtbank), dan is hij geen lasthebber. De verhouding met zijn cliënt is echter ontegensprekelijk van contractuele aard. De stelling dat dit contract een dienstverhuring (aanneming) is, verdient dan ook voorkeur.

Zodra de advocaat evenwel gelast wordt met het voeren van een procedure namens zijn cliënt of het verdedigen van diens belangen in een geding (op voorwaarde dat geen persoonlijke verschijning vereist is), verandert de situatie. De advocaat handelt dan wel degelijk als mandataris. De lastgeving wordt in dit geval overwegend en derhalve bepalend voor de verhouding advocaat-client.

115 Hoever reikt het mandaat *ad litem* van de advocaat?

Vrij algemeen wordt aangenomen dat de advocaat, in uitvoering van deze lastgeving, alle handelingen mag stellen die noodzakelijk voorkomen om een rechtsgeding te beëindigen. Zó mag hij o.m. in naam en voor rekening van zijn cliënt een geding inleiden, een verweer volgen, middelen opwerpen, bijkomende vorderingen instellen, conclusies nemen en het bekomen vonnis ten uitvoer leggen, eventueel door tussenkomst van een gerechtsdeurwaarder (REUMONT, *a.w.*, *J.T.*, 1947, 308).

Wat het optreden van de advocaat bij de uitvoering van het vonnis betreft, dient de opmerkelijke beslissing geciteerd van de rechtbank te Brussel dd. 29 juni 1964, waar een beroep werd gedaan op de theorie van het schijnmandaat, om de cliënt gebonden te verklaren door de wijze waarop zijn advocaat de uitvoering van een vonnis had georganiseerd met de raadsman van de tegenpartij (*J.T.*, 1964, 636; zie hierover ook verder, nr. 253).

116 Als gevolmachtigde van zijn cliënt verschijnt de advocaat zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist (art. 440, tweede lid, Ger. W.; *Arbh.* Brussel, 21 april 1974, *R.W.*, 1974-75, 546; zie ook verder, nr. 117). Hij hoeft dus geen houder van de stukken te zijn. Het bewijs van het mandaat van de advocaat ligt besloten in zijn optreden of is vervat in de verklaring dat hij die opdracht heeft. Het bewijs moet niet geleverd en mag niet gevorderd worden in de mate dat het voorhanden is door de gedraging als advocaat. Het enige wat mag worden gevorderd, is dat het zou bevestigd worden door verklaring. De advocaat is inderdaad verplicht op interpellatie te bevestigen dat hij die welbepaalde opdracht heeft (zie: VAN LENNEP, *Ger. W.*, I, blz. 381).

Sedert de wet van 20 december 1974, betreffende de vertegenwoordiging van de beklaagden, de burgerlijk aansprakelijke personen en de burgerlijke partijen vóór de strafrechtbanken, is het vereiste „houder van stukken” eveneens afgeschaft voor de strafrechtbanken.

Het vermoeden van lastgeving in hoofde van de advocaat kan evenwel betwist worden. Overeenkomstig artikel 848 Ger. W. mag de cliënt bewijzen dat hij de door de advocaat verrichte proceshandeling nooit gelast, toegelaten of bekrachtigd heeft. Hij zal de rechtbank dan verzoeken deze handeling van onwaarde te verklaren. De vordering tot ontkenning van de verrichte proceshandeling dient te worden gedaan volgens de regels van de tussenkomst, eventueel samen met de uitoefening van een rechtsmiddel of naderhand met de herroeping van het gewijsde. De advocaat is dan verweerder in deze procedure (art. 849 Ger. W.).

117 Zoals boven vermeld (zie nr. 116), zal de advocaat, zelfs wanneer hij als lasthebber *ad litem* optreedt, bepaalde rechtshandelingen slechts kunnen verrichten, wanneer hij daartoe een bijzonder mandaat heeft bekomen.

Dit is het geval voor:

— de afstand van geding, rechtsvordering of proceshandeling (art. 820-827 Ger. W.; (zie ook: Brussel, 28 april 1969, *Pas.*, 1969, II, 181);

— de wraking van de rechter (art. 835 Ger. W. eist hiervoor een schriftelijke volmacht);

— elke aanbieding, erkenning of toestemming (art. 850 Ger. W.). Bedoeld wordt iedere akte waarbij aan een recht verzaakt wordt, bijvoorbeeld een transactie (Brussel, 12 april 1932, *R. P. Not.*, 1934, 750), een gerechtelijke bekentenis (Cass., 18 sept. 1964, *Pas.*, 1965, I, 61; Brussel, 31 dec. 1890, *Pas.*, 1891, II, 188; Rb. Charleroi, 2 jan. 1956, hoger geciteerd; Rb. Brussel, 7 nov. 1957, *R.W.*, 1957-58, 960; zie ook: Cass., 17 nov. 1976, *R.W.*, 1976-77, 1517 en over dit arrest boven,

nr. 106) of een dading (Cass., 3 okt. 1940, *Pas.*, 1940, I, 239; Rb. Luik, 1 juni 1965, *J. Liège*, 1965-66, 148, met noot M.H.);

— de uitdrukkelijke berusting in een tussengekomen vonnis (art. 1045 Ger. W.; zie ook: Cass., 18 sept. 1964, hoger geciteerd; Brussel, 26 sept. 1959, *Pas.*, 1961, II, 61 en anders: Rb. Dinant, 25 maart 1964, *J. Liège*, 1963-64, 245);

— het verhaal op de rechter (waarvoor art. 1143 Ger. W. een schriftelijke volmacht vereist);

— het instellen van hoger beroep tegen een tussengekomen vonnis (Cass., 15 sept. 1958, *J.T.*, 1958, 650; Luik, 19 sept. 1963, *Pas.*, 1964, II, 178; zie ook: Cass., 24 jan. 1974, *J.T.*, 1974, 463; *Pas.*, 1974, I, 553, met noot W.G.);

— het zich voorzien in cassatie (Cass., 28 april 1964, *Pas.*, 1964, I, 920; Cass., 6 sept. 1966, *Pas.*, 1967, I, 14, met noot W.G.).

118 Wanneer een bijzondere lastgeving vereist is, is de situatie, wat het bewijs van het mandaat betreft, anders dan wat inzake het mandaat *ad litem* van de advocaat gebruikelijk is. Waar in beginsel de advocaat geacht wordt voor de verrichte rechtshandeling mandaat te hebben bekomen, met het gevolg dat hij die de verrichte proceshandeling betwist, zal moeten bewijzen dat hij de advocaat daartoe nooit opdracht heeft gegeven (zie boven, nr. 116), dient er in de gevallen waarin een bijzonder mandaat wordt geveerd, daarentegen te worden van uitgegaan dat de advocaat niet bevoegd is om de verrichte handeling te stellen. In een eventuele procedure tot ontkenning zullen zij die voorhouden dat de advocaat wel degelijk bevoegdheid bezat om de gewraakte rechtshandeling te stellen, dan ook het mandaat dienen te bewijzen. Vandaar trouwens dat artikel 850 Ger. W. aan de gedingvoerende partijen het recht geeft de rechter te verzoeken geen rekening te houden met aanbiedingen, erkenningen of toestemmingen, die niet gewettigd zijn door de handtekening van diegene van wie ze uitgaan of van zijn bijzondere gemachtigde. Dit artikel vindt zijn rechtvaardiging in de overweging dat iedere pleiter er belang bij heeft dat de beslissing die zal worden uitgesproken, niet opnieuw ter sprake zou worden gebracht, naar aanleiding van een rechtspleging van ontkenning (VAN REEPINGHEN, *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, II, blz. 204 en 205).

119 Buiten het mandaat *ad litem* kan de advocaat natuurlijk nog in andere gevallen als lasthebber van zijn cliënt optreden, wanneer hij door deze laatste met het verrichten van een welbepaalde rechtshandeling wordt belast (b.v. het doen van een huuropzegging: Rb. Aarlen, 12 jan. 1971, *J. Liège*, 1970-71, 172 en over dit vonnis: *R. Crit. J. B.*, 1977, blz. 385-386; het aangaan van privaatrechtelijke verbindingen).

tenissen: Luik, 12 maart 1974, *J. Liège*, 1973-74, 24). Het bewijs van dergelijke lastgeving moet volgens de gewone bewijsregels inzake lastgeving worden geleverd (zie boven, nrs. 104 e.v.).

HOOFDSTUK II

DE NOTARIS

120 Bij het verlijden van een akte treedt de notaris niet op als lasthebber van partijen. Evenmin wanneer hij hen uitleg of inlichtingen verschaft in verband met de door hem te verlijden akte. In al deze gevallen handelt hij niet in naam van partijen — essentiële voorwaarde voor lastgeving — maar vanuit zijn wettelijke opdracht, als openbaar ambtenaar. Zijn optreden kan het best nog vergeleken worden met een dienstverhuring, wat het evenwel niet is. Niettegenstaande de keuze van de notaris door de cliënt vrij is, kan immers moeilijk van een contract gesproken worden, daar de notaris zijn opdracht in de allereerste plaats put uit de wet zélf (DE PAGE, V, nr. 363; LAURENT, XXVII, nrs. 333, 361 e.v.; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 384; COLIN en CAPITANT, II, nr. 928; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1433).

De notaris die bij het verlijden van de akte foutieve inlichtingen verstrekt of nalaat de nodige raadgevingen te verschaffen, zal derhalve niet contractueel aansprakelijk zijn, maar wel op grond van artikel 1382 B.W. (DE PAGE, V, nr. 363; zie over notariële aansprakelijkheid: *Rép. P. Dr. B., Tw. Notaire*, nrs. 1873-1930).

121 Ook wanneer hij, overeenkomstig artikel 1580 Ger. W., door de beslagrechter met een verkoop gelast wordt, is hij geen mandataris. Bij het maken van de nodige publiciteit voor deze verkoop en het kenbaar maken van de voorwaarden aan eventuele kopers, oefent hij enkel zijn wettelijke functie van notaris uit en mag hij geenszins beschouwd worden als de lasthebber van de verkoper, de vervolgende schuldeiser of de koper.

Hetzelfde geldt wanneer hij, bij toepassing van artikel 1209, tweede lid, Ger. W., aangesteld wordt in de procedure van gerechtelijke verdeling. Anders is het, indien hij als gerechtelijk lasthebber van de niet-verschijnende of weigerende partijen of van de onverdeelde massa wordt aangeduid (art. 1209, derde lid en 1210 Ger. W.).

122 Samenvattend kan gesteld worden dat wanneer de notaris handelt krachtens en binnen de perken van zijn wettelijke bevoegdheid, hij geen lasthebber is. Hij kan zich dan ook niet beroepen op artikel 2002 B.W. (hoofdelijkheid tussen de lastgevers: zie verder, nrs. 219 e.v.), om betaling te bekomen van zijn ereloon (eventueel wel op art. 1218 B.W.: ondeelbare verbintenis) (DE PAGE, V, nr. 363). Evenmin geldt voor hem artikel 2001 B.W. Intresten op eventueel door de notaris gedane voorschotten beginnen slechts te lopen vanaf de ingebrekestelling (DE PAGE, V, nr. 363; zie nochtans: Kh. Antwerpen, 18 okt. 1963, *R.W.*, 1964-65, 787 en over dit vonnis verder, nr. 208).

123 Buiten zijn wettelijke opdracht wordt de notaris echter vaak nog met andere taken belast. Hij treedt dan niet langer op als openbaar ambtenaar. Ook zal hij voor deze activiteiten niet vergoed worden volgens de wettelijke honoraria. Wanneer hij aldus handelt, kan hij de hoedanigheid van lasthebber bekomen, op voorwaarde dat hij partijen bij het verrichten van een rechtshandeling vertegenwoordigt (DE PAGE, V, nr. 363; HARMEL, *Les sources et la nature de la responsabilité civile des notaires*, blz. 275).

notaris, de betaling die in zijn handen is geschied, immers niet bevrijdend werken. Het is duidelijk dat zich op dit stuk problemen kunnen voordoen. Om deze te vermijden, lijkt ons een tussenkomst van de wetgever meer dan geboden.

DE GERECHTSDEURWAARDER

127 De gerechtsdeurwaarder is de lasthebber van de persoon voor wie hij de betekeningen verricht (art. 516 Ger. W.; zie ook boven, nrs. 8 en 52). Hij wordt geacht diens mandataris te zijn, behoudens ontkenning van de gestelde proceshandeling, overeenkomstig artikelen 848 e.v. Ger. W. (BRAAS, I, nr. 295; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Huissier*, nrs. 109-123). Bij gebrek aan dergelijke ontkenning van lastgeving is de verzoekende partij door de betekeningen van de gerechtsdeurwaarder gebonden. De opdrachtgever beschikt evenwel over een vordering tot schadevergoeding tegen de gerechtsdeurwaarder, indien deze zijn mandaat slecht heeft uitgevoerd (Brussel, 16 juni 1965, *Rec. Gén. Enr. Not.*, 1966, nr. 20958).

128 Ook bij het uitvoeren van het vonnis treedt de gerechtsdeurwaarder als lasthebber op. Artikel 1393 Ger. W. voorziet zulks uitdrukkelijk: „Overhandiging van de uitgifte van het vonnis of van de akte aan de gerechtsdeurwaarder geldt als volmacht voor alle tenuitvoerleggingen”.

In verband met deze lastgeving van de gerechtsdeurwaarder werd op 16 juli 1973 een interessant vonnis gewezen door de beslagrechter te Bergen (*J.T.*, 1973, 660). Deze stelde dat het mandaat tot verdere uitvoering van een in kracht van gewijsde getreden vonnis (in casu een beslaglegging), gegeven aan de deurwaarder, ondergeschikt is aan een gelijkaardige lastgeving, die de partij voordien verleend had aan haar advocaat.

Dit vonnis wijkt af van het beginsel dat, indien er meerdere lasthebbers zijn, ieder van hen de last kan en mag uitvoeren, tenzij anders werd overeengekomen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 597). Door de beslagrechter te Bergen werd van deze regel afgestapt en de voorkeur gegeven aan de lastgeving van de advocaat, niet enkel omdat deze van vroeger dateerde, maar omwille van juridische en humane redenen. Hij ging ervan uit dat de advocaat door onderhandelingen met de raadsman van de tegenpartij een billijke uitvoering kon bekomen, waardoor de rechten van beide partijen maximaal gevrijwaard werden. Deze motivering tot het verlenen van prioriteit aan het mandaat van de advocaat op dit van de gerechtsdeurwaarder is echter vrij zwak. Men had er beter aan gedaan in de allereerste plaats na te gaan welke de bedoeling was van de lastgever, wanneer hij, buiten het weten van zijn advocaat, de gerechtsdeurwaarder met een onmiddellijke verdere uitvoering gelastte. Het is immers zeer goed mogelijk dat hij van mening was dat de onderhandelingen, die door zijn advocaat met de tegenpartij werden gevoerd, te lang aansleepten en hij zich hiermee niet langer akkoord verklaarde. In dit geval zou de aanstelling van de gerechtsdeurwaarder neerkomen op een herroeping van het mandaat van de advocaat, tegenover deze laatste evenwel slechts geldend van zodra hij hiervan is ingelicht (zie verder, nr. 298). Het weze opgemerkt dat, indien de advocaat vóór de herroeping buiten de wil van zijn cliënt b.v. een termijn heeft toegestaan, deze hierdoor eventueel toch kan gehouden zijn op grond van de theorie van het schijnmandaat (zie verder, nrs. 252 e.v.).

129 Specifiek voor het mandaat van de gerechtsdeurwaarder is dat hij de hem toevertrouwde opdracht niet kan weigeren. Hij is inderdaad verplicht zijn ambt uit te oefenen „telkens hij erom verzocht wordt en voor ieder die erom verzoekt” (art. 517 Ger. W.).

Hij die een beroep doet op een deurwaarder, is echter vrij in zijn keuze. De verplichting zijn ambt uit te oefenen belet dan ook niet dat, zohaast hij de hem toevertrouwde opdracht heeft aanvaard, de gerechtsdeurwaarder de conventionele lasthebber wordt van zijn cliënt. Alle regels van de conventionele lastgeving zijn dan ook

op het mandaat van de gerechtsdeurwaarder van toepassing (Bergen, 10 maart 1975, *Pas.*, 1975, II, 139). Voor sommige handelingen (betekening van akten en uitvoering van vonnissen) is de draagwijdte van dit mandaat evenwel wettelijk bepaald (zie ook boven, nr. 52).

Bij de betekening van akten of de uitvoering van een vonnis zal de aansprakelijkheid van de gerechtsdeurwaarder voor een tekortkoming bij het vervullen van zijn ambt derhalve contractueel zijn. Wanneer hij de hem toevertrouwde opdracht evenwel zonder geldige reden geweigerd heeft, zal bij gebrek aan contract zijn verantwoordelijkheid daarentegen van quasi-delictuele aard zijn (*DALCQ*, I, nr. 950).

130 In de praktijk wordt de gerechtsdeurwaarder doorgaans door de advocaat van de partij met de betekening van een akte gelast. In dit geval draagt hij als lasthebber enkel verantwoordelijkheid voor de betekening, doch niet voor de inhoud van het te betekenen document, vermits dit meestal door de advocaat werd opgesteld (b.v. project-dagvaarding of beroepsakte) (*Rb. Charleroi*, 7 jan. 1976, *R.G.A.R.*, nr. 9710). Werd evenwel de door de gerechtsdeurwaarder betekende akte ook door hemzelf opgesteld, dan is hij wel degelijk voor de inhoud ervan aansprakelijk. De overeenkomst tussen cliënt en deurwaarder vertoont in dit geval ook kenmerken van dienstverhuring. Het hoofdbestanddeel van het contract blijft echter ontegensprekelijk het mandaat. Het zijn dan ook hoofdzakelijk de regels van lastgeving die de verhouding tussen partijen blijven beheersen (zie ook boven, nr. 24).

131 Ook buiten de in het Ger. W. omschreven bevoegdheden kan de gerechtsdeurwaarder met een bepaalde materiële vaststelling gelast worden. In dit geval treedt hij eveneens als lasthebber op (*Kh. Antwerpen*, 20 mei 1963, *R.W.*, 1965-66, 923). Dergelijke akte van vaststelling is echter geen authentieke akte en geldt louter als titel van inlichting. Het is een gewoon bewijsmiddel, onderworpen aan het oordeel van de rechter (*BRAAS*, I, nr. 298; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Huissier*, nr. 131 en Tw. *Exploit*, nr. 23; *Vred. Mol*, 19 dec. 1966, *Turnb. Rechtsl.*, 1968, 515).

HOOFDSTUK IV

DE ARCHITECT

132 De overeenkomst tussen architect en cliënt wordt algemeen als een contract van aanneming beschouwd (zie boven, nr. 19). De architect heeft bijgevolg niet de bevoegdheid de bouwheer tegenover de aannemer te verbinden, tenzij hij van de bouwheer opdracht zou hebben bekomen in zijn naam bepaalde rechtshandelingen te stellen (DE PAGE, V, nr. 362, B, noot 8).

Vermits de architect de bouwheer in beginsel niet vertegenwoordigt, is deze niet gebonden door de vorderingsstaten van de aannemer, die door de architect werden nagekeken en goedgekeurd. Ten opzichte van de bouwheer zijn deze goedgekeurde staten niets meer dan een voorstel tot betaling (Kh. Gent, 16 maart 1971, *B.R.H.*, 1971, 557; zie ook: Cass. fr., 2 febr. 1965, *Rec. Dall.*, 1965, 648).

133 De architect kan evenwel voor welbepaalde verrichtingen als lasthebber worden aangesteld, b.v. voor het aanvaarden van het werk, het onderzoek van de rekeningen, enz. (Rb. Kortrijk, 17 juni 1948, *R.W.*, 1950-51, 60).

Indien hij opdracht heeft bekomen het door de aannemer uitgevoerde werk al dan niet te aanvaarden, zal de definitieve aanvaarding door de architect derhalve voor de bouwheer bindend zijn (Rb. Aarlen, 24 nov. 1953, *J. Liège*, 1954-55, 39).

Waar de architect slechts uitzonderlijk van de bouwheer volmacht bekomt handelingen te verrichten die buiten zijn normale werkzaamheden vallen, vergt dergelijk mandaat, volgens de rechtbank van Antwerpen, een ondubbelzinnig bewijs, dat enkel uit een schriftelijke opdracht kan blijken (Rb. Antwerpen, 4 juni 1951, *R.W.*, 1951-52, 653).

TITEL VIII

VERBINTENISSEN VAN DE LASTHEBBER

134 De lasthebber heeft twee verplichtingen:

1. het mandaat uitvoeren (art. 1991, 1992 en 1994 B.W.);
2. rekening afleggen (art. 1993 en 1996 B.W.).

HOOFDSTUK I

UITVOERING VAN HET MANDAAT

I. Principe

135 Op welke wijze dient de lasthebber het mandaat uit te voeren, m.a.w. welke zorgen dient hij aan zijn opdracht te besteden?

Voor de beantwoording van deze vraag dienen twee hypothesen onderscheiden te worden.

- de wijze van uitvoering werd uitdrukkelijk in de overeenkomst vastgelegd;
- hieromtrent werd niets overeengekomen.

136 a) Werd de wijze van uitvoering vooraf tussen partijen geregeld, dan dient de lasthebber zich hieraan strikt te houden. Hij mag op eigen initiatief het mandaat niet op een andere wijze uitvoeren (DE PAGE, V, nr. 404, 2°; LAURENT, XXVII, nr. 460; PONT, *Mandat*, nrs. 980 en 981; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 261 e.v. en 308).

Zó werd bijvoorbeeld beslist dat wanneer de lasthebber twee rechtshandelingen dient te stellen, waarvan de volgorde duidelijk door de lastgever werd bepaald, hij deze volgorde niet willekeurig mag wijzigen (Cass. fr., 29 jan. 1930, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1930, 409).

De vraag dient evenwel gesteld of deze regel even strikt van toepassing blijft, wanneer zich ingevolge de omstandigheden een wijziging in het belang van de lastgever opdringt. Sommigen pleiten in dit geval voor een soepeler interpretatie, zeker wanneer uiteindelijk het door de lastgever beoogde resultaat kon bereikt worden (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 649; TROPLONG, *Mandat*, nr. 313; zie ook: Rb. Brussel, 20 maart 1926, *Pas.*, 1927, III, 71). Deze opvatting, geruggesteund door het beginsel dat een overeenkomst te goeder trouw dient uitgevoerd te worden (dit betekent in de hedendaagse opvatting met inachtneming van de eisen van redelijkheid en billijkheid: *vgl.* KRUIHOF, PAULUS, MOONS, *a.w.*, nrs. 68, 69 en 70), verdient navolging, hoewel in ieder geval zal moeten onderzocht worden of de onderrichtingen van de lastgever, met betrekking tot de uitvoering van het mandaat, van imperatieve dan wel eerder van indicatieve aard zijn (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Commission*, nrs. 73-84). Voorzichtigheid blijft alleszins geboden. Daarom is het aangewezen dat de mandataris, om alle risico's te vermijden, de lastgever vooraf in kennis stelt van het feit dat de uitvoering van het mandaat op de overeengekomen wijze onmogelijk is geworden (DE PAGE, V, nr. 404, 2°).

Is de lastgever niet bereikbaar en dient dringend gehandeld, dan kan de lasthebber zich achteraf eventueel op de principes van zaakwaarneming beroepen.

137 b) Meestal zal over de wijze van uitvoering niets overeengekomen zijn. De lasthebber dient zich dan te gedragen zoals van een normaal, zorgvuldig mens (een „goed huisvader“) mag verwacht worden. Bij de uitvoering van zijn taak dient hij zich te laten leiden door de aard van de zaak, de bedoeling van de lastgever, de omstandigheden en het gebruik (DE PAGE, V, nr. 404, 1°; DEKKERS, II, nr. 1276; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 400; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 593; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1471; TROPLONG, *Mandat*, nr. 336).

II. Fout van de lasthebber

a) *Principe*

138 Ofwel werd de wijze waarop de lasthebber zich van zijn taak dient te kwijten vooraf vastgelegd, ofwel niet en dan geldt het criterium van de nauwlettende huisvader. Dit zijn de normen. Wijkt de lasthebber hiervan af, dan begaat hij een fout, m.a.w. hij is opzichthens de lastgever aansprakelijk wanneer hij het mandaat niet of slecht uitvoert (art. 1991, eerste lid en art. 1992, eerste lid, B.W.).

Er weze aan herinnerd dat om de lasthebber aansprakelijk te kunnen stellen, het bestaan van een fout of van schade alleen niet voldoende is. Overeenkomstig het gemeen recht is bovendien een oorzakelijk verband tussen beide vereist (DE PAGE, V, nr. 405). De lastgever dient dit verband te bewijzen (Kh. Luik, 7 mei 1925, *J. Liège*, 1925, 214). Vermelden wij tevens dat het vraagstuk van de aansprakelijkheid van de lasthebber t.o.v. de lastgever zich enkel stelt, wanneer de mandataris binnen de perken van zijn mandaat heeft gehandeld, zoniet kan de mandant zich beroepen op artikel 1998 B.W. (zie verder, nr. 241).

139 Of er al dan niet fout is, is een feitenkwestie waarover de rechter soeverein zal oordelen. Hierbij dient hij echter minder streng te zijn ten aanzien van degene die de lastgeving om niet op zich neemt, dan ten aanzien van hem die daarvoor een loon ontvangt (art. 1992, tweede lid, B.W.; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 481; Gent, 24 jan. 1959, *Pas.*, 1959, II, 277).

Deze bepaling impliceert enkel een verlegging van de aansprakelijkheidsgrens, in die zin dat bij lastgeving tegen een loon de rechter een bepaalde gedraging als wanprestatie mag beschouwen, die hij bij kosteloze lastgeving toelaatbaar acht. Heeft hij evenwel eenmaal wanprestatie vastgesteld, dan is hij gehouden ook de lasthebber om niet tot de volledige schadevergoeding te veroordelen (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 725; Amsterdam, 29 jan. 1948, *N.J.*, 1948, 239). Onjuist is dan ook de mening van hen die menen dat artikel 1992, tweede lid, B.W. de rechter de bevoegdheid verleent de lasthebber om niet slechts tot vergoeding van een gedeelte der schade te veroordelen.

Volgens de Franse Cour de Cassation ontnemt dit artikel niet de mogelijkheid aan de rechter twee lasthebbers tot een gelijk gedeelte van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid te veroordelen, niettegenstaande de lastgeving van de éne kosteloos is en die van de andere vergoed wordt (Cass. fr., 2 maart 1891, *Rec. Dall.*, 1892, I, 31).

b) *Middelenverbintenis*

140 Bij de beoordeling van de aansprakelijkheid van de lasthebber dient tevens in acht genomen te worden dat de verbintenis die hij op zich heeft genomen, geen resultaat-, doch een middelenverbintenis is. De lasthebber belooft niet een resultaat, doch verbindt er zich enkel toe alle middelen, die van een „goed huisvader” mogen verwacht worden, aan te wenden om het beoogde doel te bereiken (DE PAGE, V, nr. 406; VAN RYN, III, nr. 1804; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1474).

Het feit dat lastgeving een middelenverbintenis is, heeft tot gevolg dat de lasthebber niet automatisch verantwoordelijk is ingeval van mislukken van de zaak. De lastgever dient eerst te bewijzen dat de mandataris niet alles heeft gedaan wat van hem kon verwacht worden en dat dit de oorzaak van het falen is (DE PAGE, V, nr. 408; Brussel, 12 maart 1955, *J. Port. Anv.*, 1955, 148 en 18 april 1963, *J. Port. Anv.*,

1963, 451, betreffende aansprakelijkheid van de commissionair-verzender; zie hierover ook: Kh. Brussel, 12 april 1952, *J. Port. Anv.*, 1952, 219; Kh. Brussel, 3 maart 1964, *J. Comm. Br.*, 1965, 133; Kh. Antwerpen, 19 mei 1953, *J. Port. Anv.*, 1953, 285; Kh. Antwerpen, 11 maart 1955, *J. Port. Anv.*, 1955, 221).

c) *Ondeelbare verbintenis*

141 Lastgeving wordt tevens beschouwd als een ondeelbare verbintenis. Gedeeltelijke uitvoering van het mandaat komt dan ook met niet-uitvoering overeen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 406 en 407). Gedeeltelijke uitvoering kan de lasthebber evenwel niet verweten worden wanneer de mandant deze heeft toegestaan (*PONT, Mandat*, nr. 976).

Hoewel lastgeving doorgaans als een ondeelbare verbintenis wordt beschouwd, menen sommigen dat wanneer het mandaat diverse van elkaar onafhankelijke handelingen omvat, gedeeltelijke uitvoering mogelijk is (*TROPLONG, Mandat*, nrs. 637 e.v.). De toepassing van deze stelling heeft tot gevolg dat de lasthebber ingeval van gedeeltelijke uitvoering recht behoudt op een deel van het overeengekomen loon, dit in verhouding met het door hem correct uitgevoerde gedeelte van het mandaat (zie verder, nr. 189).

d) *Toepassingen*

142 Een fout werd weerhouden in hoofde van de lasthebber die contracteerde met een insolvable iemand, niettegenstaande diens onvermogen gemakkelijk kon achterhaald worden (*Cass.*, 6 juni 1889, *Pas.*, 1889, I, 236; zie ook: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 437 en 438). Indien de financiële toestand van de persoon met wie de lasthebber handelde, goed leek op het ogenblik van het afsluiten van het contract, kan een later onvermogen van de derde de mandataris evenwel niet verweten worden (*Luik*, 31 okt. 1930, *Pas.*, 1931, II, 51).

Is eveneens aansprakelijk de lasthebber die een lening toestaat, zonder zich vooraf ervan vergewist te hebben of de goederen die als waarborg werden aangeduid, niet met een hypotheek of een voorrecht bezwaard zijn (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 440; zie ook: *DE PAGE*, V, nr. 408).

Ook interpretatiefouten, in verband met het voor- of nadeel dat een bepaalde handeling de lastgever kan bezorgen of met betrekking tot bepaalde kwaliteiten van de zaak, met de aankoop waarvan de mandataris belast is, worden soms in aanmerking genomen (*Brussel*, 24 nov. 1923, *Pas.*, 1924, II, 81; *Luik*, 15 juni 1926, *Pas.*, 1927, II, 1; zie ook: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 444; *anders: Scheidsr. besliss.*, 1 okt. 1931, *J.T.*, 1932, 392). Hetzelfde geldt voor een foutieve juridische interpretatie, indien vaststaat dat deze had kunnen vermeden worden (*Gent*, 14 nov. 1930, *Pas.*, 1931, II, 52; *Brussel*, 24 okt. 1934, *R. P. Not.*, 1935, 58).

Fout is er ook, wanneer de lasthebber het meest geschikte ogenblik voor het uitvoeren van zijn opdracht heeft laten voorbijgaan of wanneer hij bepaalde nuttige informatie niet aan de lastgever heeft medegedeeld (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 449 en 451).

De mandataris is eveneens aansprakelijk, wanneer hij onvoldoende zorg besteedt aan de zaken die hij wegens zijn opdracht in zijn bezit heeft (*Brussel*, 15 maart 1933, *J. Comm. Br.*, 1933, 371; zie ook: *DE PAGE*, V, nr. 408 en *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 454).

Gevonnist werd dat het bestuur van de postcheck een fout beging door gevolg te geven aan een bevel tot storting, niettegenstaande het nummer van de te crediteren rekening niet overeenstemde met dat, vermeld op het stortingsbulletin. Het verhaal van de opdrachtgever tegen de lasthebber werd evenwel slechts gedeeltelijk ingewilligd, daar de mandant zélf een fout had begaan door een stortingsformulier te verzenden waarop een vergissing voorkwam (*Rb. Brussel*, 16 febr. 1956, *Pas.*, 1957, III, 58).

Ook wordt aangenomen dat de lasthebber die opdracht heeft gekregen te kopen tegen een bepaalde prijs, wel mag contracteren tegen een lager, doch niet tegen een hoger bedrag dan hetgeen werd overeengekomen. Voor het afsluiten van een koop boven het gestelde bedrag bekam hij immers geen opdracht (LAURENT, XXVII, nr. 460; TROPLONG, *Mandat*, nr. 310).

De regel dat een bezoldigd mandataris strenger dient beoordeeld te worden dan een niet-bezoldigd lasthebber, leidde tot de veroordeling van een verzekeringsagent die als bezoldigd lasthebber van zijn cliënt had nagelaten een bepaalde verzekering af te sluiten, niettegenstaande hij daartoe was verzocht (Luik, 14 okt. 1961, *Pas.*, 1963, II, 133).

Vermelden wij tevens de belangrijke beslissing van het Hof van Cassatie, volgens welke de feitenrechter, wanneer hij vaststelt dat de lasthebber tot plicht had alle maatregelen te treffen om de belangen van zijn lastgever te vrijwaren, doch in gebreke gebleven is zulks te doen, niet gehouden is na te gaan of deze maatregelen nuttig gevolg zouden gehad hebben, om dit niet-handelen als contractuele fout te weerhouden (Cass., 24 dec. 1954, *Arr. Cass.*, 1955, 306; *Pas.*, 1955, I, 424).

De lasthebber staat echter niet in voor de verborgen gebreken van de door hem gekochte zaak (DE PAGE, V, nr. 408). In dit geval dient de lastgever rechtstreeks tegen de verkoper te ageren, op grond van de vrijwaringsvordering wegens verborgen gebreken. Er kan hem evenmin iets verweten worden, indien hij in een geval van nood zijn eigen zaken heeft veilig gesteld vóór die van de lastgever. Artikel 1882 B.W., betreffende lening, mag hier niet naar analogie toegepast worden (DE PAGE, V, nr. 408; PONT, *Mandat*, nr. 998; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 409 en 410).

e) *Overmacht en toeval*

143 Overeenkomstig artikel 1148 B.W. is de lasthebber geen schadevergoeding verschuldigd indien de niet- of slechte uitvoering van het mandaat te wijten is aan overmacht of toeval (LAURENT, XXVII, nr. 476; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 426; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 596; PONT, *Mandat*, nr. 992) of aan een fout van de lastgever zélf (Rb. Luik, 27 juni 1973, *J.T.*, 1973, 625).

Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de gezondheidstoestand van de lasthebber het hem onmogelijk maakte zijn verbintenissen correct uit te voeren (Brussel, 12 febr. 1971, *J.T.*, 1971, 496). Wanneer de uitvoering van het mandaat tijdelijk onmogelijk is, dient de mandataris de lastgever hiervan in kennis te stellen en zijn opdracht te hervatten wanneer de omstandigheden die de voortzetting van zijn taak verhinderen, gewijzigd zijn (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1467; zie ook: Rb. Utrecht, 17 okt. 1934, *N.J.*, 1936, 572).

f) *Afwijkende bedingen*

144 Partijen kunnen door het inlassen van een bijzondere clause in het contract de aansprakelijkheid van de lasthebber verlichten of verstrengen. Het beding dat de mandataris ontlast van aansprakelijkheid ingeval van opzet is evenwel verboden (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 471; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1475).

g) *Verjaring*

145 De vordering van de lastgever tegen de mandataris verjaart na 30 jaar (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 639).

h) *Aansprakelijkheid van de lasthebber t.o.v. derden wegens foutieve uitvoering van zijn opdracht*

146 Indien de lasthebber in de uitvoering van zijn opdracht een contractuele fout begaat, waardoor de wederpartij, met wie hij heeft gehandeld, schade lijdt, tot wie kan deze laatste zich dan wenden: tot de lasthebber zélf of tot de mandant? Lange tijd heerste onduidelijkheid in verband met deze vraag (zie: noot bij Brussel, 4 juni 1930, *Belg. Jud.*, 1930, 555).

De zeer logische behandeling van het probleem door DE PAGE heeft aan de discussie evenwel een einde gesteld (DE PAGE, V, nr. 410).

Er weze opgemerkt dat de vraag de contractuele fouten van de lasthebber betreft. Zijn verantwoordelijkheid voor misdrijven en oneigenlijke misdrijven wordt verder behandeld (zie nrs. 238-240).

147 Twee hypothesen dienen onderscheiden te worden:

- de lasthebber heeft gehandeld in naam en voor rekening van de lastgever;
- de lasthebber heeft gehandeld voor rekening van de lastgever, maar in eigen naam (bijvoorbeeld bij naamlening en commissie: zie boven, nrs. 35-41).

a) *De lasthebber is in naam en voor rekening van de lastgever opgetreden*

In dit geval dient opnieuw een onderscheid te worden gemaakt tussen het geval dat hij binnen de perken van zijn mandaat heeft gehandeld en het geval dat hij zijn mandaat is te buiten gegaan.

1. — Heeft de lasthebber binnen de perken van zijn mandaat gehandeld, doch in de uitoefening van zijn opdracht een fout begaan (b.v. bedrog), dan zal de wederpartij zich rechtstreeks tot de mandant kunnen wenden, alsof deze zélf de fout heeft begaan. De lasthebber heeft in dit geval de lastgever immers rechtsgeldig vertegenwoordigd (zie ook verder, nr. 230). Op zichzelf kunnen deze tekortkomingen voor de lastgever geen vreemde oorzaak, toeval of overmacht uitmaken. Overmacht veronderstelt immers een onoverkomelijk beletsel (Cass., 24 jan. 1974, *Pas.*, 1974, I, 553, met noot W.G.; *R.W.*, 1973-74, 2496; Luik, 30 april 1975, *J.T.*, 1975, 551).

Kan de wederpartij zich echter ook richten tot de lasthebber? Sommigen beweren van wel (Brussel, 4 juni 1930, hoger geciteerd). DE PAGE is het daarmee niet eens. De contractuele aansprakelijkheid van de lasthebber betreft immers de verhouding lasthebber-lastgever. Aan deze contractuele verhouding blijft de wederpartij vreemd (art. 1165 B.W.). Wel zal de wederpartij de lasthebber kunnen aanspreken wanneer diens tekortkoming zich situeert op het vlak van de Aquilische aansprakelijkheid. In dit geval gelden, wanneer alle voorwaarden daartoe vervuld zijn, de artikelen 1382 e.v. B.W. (zie verder, nr. 240).

2. — Is de lasthebber de perken van zijn mandaat te buiten gegaan, dan stelt het vraagstuk van de contractuele aansprakelijkheid zich niet. De lastgever is dan immers niet gebonden door het optreden van de lasthebber (art. 1998, tweede lid, B.W.; zie verder, nr. 241). De mandant zal dus in geen geval door de wederpartij kunnen aangesproken worden. Wel zal de persoon met wie de lasthebber buiten zijn mandaat heeft gecontracteerd, zich tot de mandataris zélf kunnen richten. Hiertoe is evenwel vereist dat de wederpartij niet op de hoogte was van de draagwijdte van het mandaat en zij kan bewijzen dat de lasthebber tekortgekomen is aan de voorlichtingsplicht, hem opgelegd door artikel 1997 B.W. (zie verder, nrs. 243 en 244). In dit geval

gaat het echter niet meer om de contractuele aansprakelijkheid, maar wel om de door de wet voorziene (art. 1997 B.W.) persoonlijke aansprakelijkheid van de lasthebber t.o.v. de wederpartij.

b) *De lasthebber is voor rekening van de lastgever opgetreden, maar in eigen naam*

Alsdan dient de lasthebber zélf als contracterende partij beschouwd opzichthens de wederpartij. Ingeval van contractuele fout zal laatstgenoemde zich derhalve tot de lasthebber moeten richten.

III. Tegenpartij

148 Algemeen wordt aanvaard dat de lasthebber niet als tegenpartij mag optreden in het contract dat hij namens de lastgever moet afsluiten (DE PAGE, V, nr. 411; DEKKERS, II, nr. 1279; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1466; Cass., 5 jan. 1961, *Pas.*, 1961, I, 481; Rb. Doornik, 21 dec. 1956, *Pas.*, 1958, III, 26; *J.T.*, 1957, 94; zie ook: Cass. fr., 10 dec. 1912, *R.P.S.*, 1913, 59; *anders*: BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 618).

Dit beginsel werd nergens uitdrukkelijk in een wettekst vastgelegd. Wel wordt het in diverse bepalingen van het B.W. toegepast (o.m. art. 1596, derde lid, B.W.: „Lasthebbers mogen geen kopers worden van goederen, met de verkoop waarvan zij belast zijn” en art. 450, derde lid, B.W.: „De voogd mag de goederen van de onder zijn voogdij staande minderjarige niet kopen.”). Voor andere voorbeelden, zie: DE PAGE, V, nr. 411.

Deze regel is het gevolg van het algemeen principe dat men bij dezelfde rechtshandeling niet in verschillende hoedanigheden mag optreden. Indien de mandataris die gelast is met de verkoop van een goed, dit goed voor zichzelf zou kunnen kopen, zou hij er vanzelfsprekend naar streven het zo goedkoop mogelijk te verwerven. Als lasthebber dient hij zich evenwel in te spannen om de hoogst mogelijke prijs te bekomen. Dergelijke tegenstrijdigheid van belangen heeft men willen voorkomen. Het kunnen optreden als tegenpartij zou bovendien de natuur van het contract van lastgeving in het gedrang brengen. Een essentieel kenmerk van lastgeving is immers de „vertegenwoordiging” (zie boven, nrs. 1 en 4). De lasthebber treedt op in naam en voor rekening van de mandant. Indien hij in het contract dat hij gelast is af te sluiten, tegenpartij zou kunnen zijn, dan zou hij met zichzelf handelen, wat in strijd is met de natuur van lastgeving. Opdat de lasthebber met de lastgever zou kunnen contracteren, dient het mandaat eerst herroepen te worden.

Hierbij weze evenwel vermeld dat het verbod om tegenpartij te zijn, enkel geldt binnen de perken van het voorwerp van het mandaat. Een lasthebber, gelast met verkoop, mag niet voor zichzelf kopen. Niets staat evenwel de mandataris, gelast met het beheer van goederen, in de weg deze goederen aan te kopen (DE PAGE, V, nr. 412).

149 Indien de mandataris het hierboven beschreven verbod niet in acht heeft genomen, is de handeling nietig. Het betreft een betrekkelijke nietigheid, die enkel door de lastgever kan ingeroepen worden. De handeling kan echter ook door hem bevestigd worden (DE PAGE, V, nr. 412).

150 Het is opvallend dat, terwijl de Belgische en Franse rechtsleer en rechtspraak het er

over eens zijn om de lasthebber verbod op te leggen als tegenpartij op te treden, de Nederlandse rechtsleer op dit stuk veel minder formeel is. Door sommige auteurs wordt verdedigd dat partijen kunnen overeenkomen dat de lasthebber de overeenkomst met zichzelf mag sluiten. Werd daaromtrent niets in het contract gespecificeerd, dient nagegaan te worden of de belangen van de lastgever door het eventueel optreden van de lasthebber als tegenpartij kunnen geschaad worden. Zo zal men, met het oog op het gevaar van belangenconflicten, de lasthebber de bevoegdheid moeten ontzeggen, indien hij een zekere vrijheid heeft bij het vaststellen van de contractvoorwaarden. Daarentegen zal er in het tegen het voor zichzelf contracteren door de lasthebber geen bezwaar bestaan, indien prijs en voorwaarden nauwkeurig zijn vastgesteld en de persoon van de wederpartij onverschillig is (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 726; SUYLING, I, nr. 291).

IV. Plaatsvervang ing

a) *Principe*

151 Kan de lasthebber zich voor de uitoefening van zijn opdracht laten vervangen en mag hij zich eventueel door helpers laten bijstaan? In beginsel niet. Lastgeving is immers een contract *intuitu personae*. Men kiest iemand als lasthebber, omdat men in hem vertrouwen heeft. Het zou dan ook niet opgaan dat hij zijn taak aan een ander zou kunnen overdragen (DE PAGE, V, nrs. 360 en 414). Heeft hij dit toch gedaan, dan is hij rechtstreeks aansprakelijk voor de tekortkomingen van zijn plaatsvervanger of helper (art. 1994, 1°, B.W.; Kh. Antwerpen, 20 maart 1964, *J. Port. Anv.*, 1965, 37).

De lastgever die van de lasthebber schadevergoeding eist voor de bij de uitvoering van de lastgeving door fout berokkende schade, is evenwel niet verplicht de aangestelde van de lasthebber in zake te roepen, al is die fout door de aangestelde begaan (Cass., 6 nov. 1958, *Par.*, 1959, I, 244).

152 Het gebeurt echter vaak dat de mandant de lasthebber toelating verleent zich te laten vertegenwoordigen of bijstaan. Deze toelating kan zelfs stilzwijgend zijn en mag uit bepaalde omstandigheden afgeleid worden (Kh. Brussel, 9 okt. 1961, *J. Comm. Br.*, 1962, 37). Deze moeten evenwel van die aard zijn, dat zij geen enkele twijfel laten omtrent de bedoeling van de lastgever (DE PAGE, V, nr. 416; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1469).

Wanneer het contract de mogelijkheid tot plaatsvervang ing voorziet, kan de lastgever daarop later niet meer terugkomen. Wanneer integendeel initieel verbod tot plaatsvervang ing werd opgelegd, kan de mandant dit verbod later eventueel opheffen (SCHICKS en VANISTERBEEK, III, blz. 463).

153 Werd plaatsvervang ing toegelaten, dan zijn er twee mogelijkheden: ofwel heeft de mandant zélf deze plaatsvervanger of helper aangeduid, ofwel heeft hij de keuze aan de lasthebber overgelaten. Dit onderscheid is belangrijk, omdat de gevolgen, wat de aansprakelijkheid van de mandataris betreft, totaal verschillend zijn.

1. — Heeft de lastgever zélf de plaatsvervanger of helper aangeduid, dan verdwijnt voor de lasthebber alle aansprakelijkheid (art. 1994 B.W.). Deze laatste zal in dit geval dus nooit kunnen aangesproken worden ingeval van fout, onbevoegdheid of onvermogen van zijn plaatsvervanger (DE PAGE, V, nr. 416, 3°, a).

Er werd nochtans beslist dat wanneer de lasthebber een zeker gezag over de plaatsvervanger

uitoefent, hij t.o.v. derden gebonden is, indien hij een fout in de uitoefening van dit gezag heeft begaan (Luik, 14 juli 1943, *Par.*, 1944, II, 12).

2. — Mag de lasthebber evenwel vrij zijn plaatsvervanger of helper kiezen, dan verandert de situatie. Hij kan dan aansprakelijk gesteld worden, wanneer de door hem gekozen persoon blijkbaar onbevoegd of onvermogen was (art. 1994, 2°, B.W.; DE PAGE, V, nr. 416, 3°, b). Ingeval van fout van zijn plaatsvervanger of helper is hij dus niet automatisch aansprakelijk, doch enkel indien kan aangetoond worden dat hij een *slechte keuze* heeft gemaakt. Kan deze slechte keuze niet bewezen worden, dan zal hij niet voor de tekortkomingen van zijn plaatsvervanger of helper moeten instaan.

Indien de plaatsvervanging door de lastgever werd toegestaan, zal deze laatste gebonden zijn t.o.v. de derde, met wie de plaatsvervanger heeft gecontracteerd (zie verder, nr. 231).

b) *Stilzwijgen van het contract*

154 Zeer dikwijls blijft het contract van lastgeving stilzwijgend omtrent de aanduiding van een plaatsvervanger of helper. De plaatsvervanging wordt door het contract niet uitdrukkelijk verboden, doch ook niet expliciet toegestaan. Wat dan? Impliceert dit stilzwijgen dat het de lasthebber toegelaten is zich te laten vervangen of bijstaan? Meerdere auteurs hebben deze stelling verdedigd. Zij gaan hierbij uit van artikel 1237 B.W., volgens hetwelk „een verbintenis alleen dan door een derde niet kan voldaan worden, wanneer de schuldeiser er belang bij heeft dat zij door de schuldenaar zelf voldaan wordt” (SCHICKS en VANISTERBEEK, III, 463; GUILLOUARD, *Mandat*, nrs. 120 en 121; JOSSERAND, II, nr. 1419; PONT, *Mandat*, nr. 1016; THIRY, IV, nr. 229). Anderen temperen deze absolute zienswijze enigszins door uitzondering te maken voor de gevallen waarin de lasthebber bezoldigd is of gekozen werd omwille van bijzondere hoedanigheden (LAURENT, XXVII, nrs. 482 e.v.; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 569; COLIN en CAPITANT, II, nr. 936; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1469, blz. 815, noot 5).

Uitgaan van de veronderstelling dat stilzwijgen van het contract met toelating tot plaatsvervanging overeenstemt, heeft tot gevolg dat de mandataris slechts aansprakelijk kan gesteld worden ingeval van slechte keuze van zijn plaatsvervanger, doch hij niet voor de tekortkomingen van een goed gekozen helper of plaatsvervanger zal moeten instaan. Andere consequentie is dat de lastgever zal gebonden zijn t.o.v. de derde, met wie de plaatsvervanger heeft gehandeld.

DE PAGE gaat met deze zienswijze terecht niet akkoord. Volgens hem is het fout uit het stilzwijgen van het contract af te leiden dat de lasthebber het recht zou hebben zich te laten vertegenwoordigen. In beginsel is plaatsvervanging bij lastgeving, omwille van het *intuitu personae*-karakter van dit contract, immers steeds verboden. Het is dus de lasthebber zélf die in principe het mandaat moet uitvoeren. Deze taak kan hij niet aan een ander overdragen, tenzij zulks in het contract werd bedongen of hij achteraf van de lastgever een toelating bekomt om op een plaatsvervanger een beroep te doen, toelating die stilzwijgend kan zijn (zie boven, nr. 152). Het feit dat de plaatsvervanger zich eventueel correct van zijn taak kan kwijten en de opdrachtgever dus helemaal geen reden tot klagen heeft, doet aan dit beginsel geen afbreuk, aldus DE PAGE. Stilzwijgen komt, naar zijn opvatting, met een verbod tot plaatsvervanging overeen, met alle gevolgen daaraan verbonden, wat aansprakelijk-

heid van de lasthebber en het gebonden zijn van de mandant t.o.v. de wederpartij betreft (DE PAGE, V, nr. 416, 2°).

In Nederland gaat men ervan uit dat, indien de overeenkomst zwijgt over de mogelijkheid van plaatsvervangende, de lasthebber weliswaar gerechtigd is iemand in zijn plaats te stellen, maar hij ook verantwoordelijk is voor alwat deze doet (art. 1840, 1°, Ned. B.W.; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 738; PRTLO, III, blz. 534).

Om de hierboven geschetste interpretatiemoeilijkheden te vermijden, verdient het in ieder geval aanbeveling in het contract steeds te vermelden of de lasthebber al dan niet het recht heeft zich te laten vervangen of bijstaan.

c) *Verhouding lastgever-plaatsvervanger*

155 Artikel 1994, tweede lid, B.W. kent de lastgever in alle gevallen een rechtstreekse vordering toe tegen de persoon die de lasthebber in zijn plaats heeft gesteld. „In alle gevallen” betekent zowel wanneer de plaatsvervangende door de lastgever werd toegestaan, als wanneer zij door hem verboden werd (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 637; Brussel, 19 jan. 1952, *R.W.*, 1951-52, 1650; Kh. Antwerpen, 20 maart 1964, *J. Port. Anv.*, 1965, 37). Deze rechtstreekse vordering is vooral van belang voor de lastgever, omdat hij aldus ingeval van onvermogen van zijn mandataris, niet in concurrentie hoeft te komen met diens schuldeisers en hem evenmin de excepties kunnen tegengesteld worden die de plaatsvervanger eventueel tegen de mandataris kon laten gelden (DE PAGE, V, nr. 417; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 581; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 127; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1470; Cass., 16 dec. 1977, *R.W.*, 1977-78, 2514).

156 Kan omgekeerd de plaatsvervanger rechtstreeks de lastgever aanspreken? Een belangrijk gedeelte van de rechtsleer beantwoordt deze vraag positief door toepassing van het beginsel van de reciprociteit. De in de plaats gestelde zou zich dus rechtstreeks tot de mandant kunnen wenden, om teruggave te bekomen van zijn voorschotten, onkosten en de hem verschuldigde vergoeding (KLUYSKENS, IV, nr. 520; AUBRY en RAU, § 413, tekst en noot 17; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 587; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 128; PONT, *Mandat*, nr. 1024; zie ook: HOFMANN, blz. 456). De Franse Cour de Cassation is deze stelling bijgetreden (Cass. fr., 27 dec. 1960, *Rec. Dall.*, 1961, 491, met noot BIGOT).

Niettemin blijft over dit vraagstuk verdeeldheid heersen. Volgens DE PAGE is het fout bij stilzwijgen van de wet de plaatsvervanger een rechtstreekse vordering tegen de mandant toe te kennen (DE PAGE, V, nr. 417; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 742; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1470). Anderen zijn gematigder en sluiten de mogelijkheid van een rechtstreekse vordering enkel uit, wanneer de plaatsvervangende door de lastgever werd verboden (CORNU, noot bij Cass. fr., 27 dec. 1960, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1961, 702). Deze stelling verdient de voorkeur. Wij zouden evenwel nog ietwat verder willen gaan en de plaatsvervanger ook een rechtstreekse vordering tegen de mandant toekennen, wanneer deze het optreden van de plaatsvervanger achteraf bekrachtigt, ook al had hij de plaatsvervangende aanvankelijk verboden.

In ieder geval kan de plaatsvervanger die naar aanleiding van zijn opdracht schade heeft geleden zich tot zijn opdrachtgever wenden. De plaatsvervanger is immers de lasthebber van de oorspronkelijke mandataris. Ingeval van plaatsvervangings is er eigenlijk een „onderlastgeving”, die beheerst wordt door de regels van het oorspronkelijk mandaat, ook al heeft de lasthebber zijn plaatsvervanger over de oorspronkelijke lastgeving niet ingelicht. De oorspronkelijke lasthebber is dan ook als „ondermandant” gehouden zijn plaatsvervanger schadeloos te stellen (Cass., 4 nov. 1966, *Pas.*, 1967, I, 305, met noot; *J.T.*, 1967, 240; *R.W.*, 1966-67, 1713).

d) *Verhouding lastgever-derde met wie de plaatsvervanger heeft gehandeld*

157 Enkel ingeval van toegelaten plaatsvervangings en voor zover de plaatsvervanger in naam van de eerste lastgever handelde, is deze laatste opzichts de wederpartij gehouden. Het is dan alsof deze in de plaats gestelde gewoon de eerste lasthebber zélf was. Handelde de plaatsvervanger niet in naam van de eerste lastgever, maar wel in deze van de eerste lasthebber, dan zullen opzichts derden de rechten en verbintenissen eerst op de persoon van de eerste lasthebber gevestigd zijn, die ze aan de eerste lastgever zal moeten afstaan (KLUYSKENS, IV, nr. 520; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 645).

e) *Hoofdelijkheid*

158 Als er meerdere lasthebbers zijn voor dezelfde zaak, dan zijn dezen, in tegenstelling tot de lastgevers (zie verder, nrs. 219 e.v.), in principe niet hoofdelijk aansprakelijk, tenzij een uitdrukkelijk beding dit voorziet (art. 1995 B.W.). Zó is er bijvoorbeeld geen hoofdelijke aansprakelijkheid tussen de beheerders van een N.V. (Cass., 18 juni 1925, *Pas.*, 1926, I, 297; zie over de vraag of de beheerder van een N.V. wel degelijk lasthebber is, boven, nr. 8).

Artikel 1995 B.W. spreekt van lasthebbers, aangesteld bij een „zelfde akte”, terwijl artikel 2002 B.W., dat de hoofdelijke aansprakelijkheid poneert ingeval van meerdere lastgevers, het heeft over een lasthebber aangesteld voor een „gemeenschappelijke zaak”. Dit verschil in formulering heeft tot interpretatiemoeilijkheden geleid (zie verder, nr. 220).

159 Een uitdrukkelijk beding is echter niet vereist:

— in handelszaken, waar in strijd met artikel 1202 B.W., hoofdelijkheid steeds wordt vermoed, zodra twee of meer handelaars zich jegens dezelfde schuldeiser verbinden (DE PAGE, V, nr. 419 en III, nr. 328; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 608);

— onder testamentuitvoerders (art. 1033 B.W.; DE PAGE, V, nr. 419; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 607);

— ingeval van gemeenschappelijke fout, d.w.z. wanneer ieder van de lasthebbers tot het ontstaan van de volledige schade bijgedragen heeft door een gemeenschappelijk, gezamenlijk foutief optreden. De lastgever kan dan niet verplicht worden zijn vordering te splitsen en is gerechtigd de solidaire veroordeling van elke lasthebber te vorderen (Cass., 15 febr. 1974, *R. Crit. J. B.*, 1975, 229, met noot FAGNART; zie ook: PERILLEUX, *La solidarité et l'obligation in solidum dans la responsabilité contractuelle*, R.G.A.R., 1975, nr. 9519);

— wanneer ieder van de lasthebbers een afzonderlijke fout heeft begaan en elk van deze fouten tot het ontstaan van de volledige schade heeft bijgedragen, zodat zonder de fout van iedere lasthebber afzonderlijk de schade niet tot stand zou gekomen zijn. Ook in dit geval is de lastgever gerechtigd de veroordeling *in solidum* te eisen (Cass., 15 febr. 1974, hoger geciteerd).

Ingeval van veroordeling *in solidum* beschikt de lasthebber die de volledige schade vergoedde, evenwel over een verhaal tegen de overige medeaansprakelijken.

HOOFDSTUK II

REKENING AFLEGGEN

I. Principe

160 Zoals alwie andermans zaken beheert, is ook de lasthebber na het beëindigen van zijn opdracht verantwoording verschuldigd. Deze verplichting heeft een dubbel aspect. Vooreerst dient de mandataris „rekenschap te geven van de uitvoering van zijn opdracht”. Naar aanleiding hiervan zal nagegaan worden of hij het mandaat correct heeft uitgevoerd en of hij voor eventuele schade aansprakelijk kan gesteld worden (zie boven, nrs. 135 e.v.). Daarnaast dient hij aan de lastgever „verantwoording te doen van al hetgeen hij krachtens zijn volmacht ontvangen heeft, ook al was het door hem ontvangene aan de lastgever niet verschuldigd” (art. 1993 B.W.). Dit tweede aspect wordt in dit hoofdstuk behandeld.

161 De verplichting rekening af te leggen geldt voor alle lasthebbers, zowel voor de contractuele, als voor de wettelijke en gerechtelijke, ongeacht of het mandaat bezoldigd is of niet (DE PAGE, V, nr. 420; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 501). De lasthebber kan evenmin weigeren rekening af te leggen, onder voorwendsel dat hij schuldeiser is van de lastgever voor een hogere som dan diegene die hij de mandant verschuldigd is (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 502).

Zelfs wanneer de lasthebber zich persoonlijk heeft verbonden tegenover de derde met wie hij heeft gehandeld en deze laatste niet heeft ingelicht van het feit dat hij voor rekening en ten voordele van de lastgever optrad, blijft hij de mandant verantwoording verschuldigd van al wat hij krachtens zijn volmacht ontvangen heeft (Cass., 17 april 1848, *Pas.*, 1848, I, 387).

II. Afwijkende bedingen

162 Algemeen wordt aangenomen dat partijen de verplichting rekening af te leggen kunnen versoepelen. Zó mag de lastgever zich met een algemene rekening tevreden stellen, wanneer hij bijvoorbeeld reeds op de hoogte is of het mandaat geen detailrekening vergt (DE PAGE, V, nr. 420).

Dit laatste was o.m. het geval voor het huishoudelijk mandaat van de vrouw (Cass., 11 mei 1944, *Pas.*, 1944, I, 345; zie boven, nr. 93) en geldt tevens voor de verhouding notaris-klerk, waar er een permanente controle is van de mandant.

Deze eensgezindheid bestaat evenwel niet in verband met de vraag of het partijen ook toegelaten is bij onderling akkoord deze verbintenis volledig ongedaan te maken. De énen menen van wel. De plicht tot afrekenen raakt het privaat belang van de lastgever, wordt aangevoerd, zodat partijen deze aangelegenheid naar goeddunken mogen regelen. Het beding dat de lasthebber ontlast, houdt niets ongeoorloofds in, zeker niet wanneer de lasthebber een familielid, een vriend of een persoon is in wie men vertrouwen heeft. Evenmin wijzigt dergelijke clause de aard van het contract (DEKKERS, II, nr. 1288; KLUYSKENS, IV, nr. 552; PONT, *Mandat*, nr. 1003; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 728, volgens wie de uitsluiting van de verantwoording zelfs stilzwijgend kan geschieden).

Anderen gaan hiermee niet akkoord en hun stelling verdient de voorkeur. Volgens hen is de verplichting tot het afleggen van rekening inherent aan het contract van lastgeving. Overeenkomen dat de mandataris geen verantwoording zal verschuldigd zijn van het krachtens zijn mandaat ontvangene, maakt van het contract niet langer een lastgeving, doch een vermomde schenking (DE PAGE, V, nr. 420; LAURENT, XXVII, nr. 496; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 519; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 673; TPOPLONG, *Mandat*, nr. 415; Brussel, 23 april 1932, *J. P. Dr. Fisc.*, 1932, 219). Hiertegen zou kunnen ingebracht worden dat om van een schenking te kunnen gewagen, vooraf zal dienen aangetoond te worden dat de lastgever met een *animus donandi* heeft gehandeld, wanneer hij de lasthebber van het afleggen van rekening heeft ontslaan. Er wordt evenwel nog een bijkomend argument aangehaald. De rekening, stelt men, is de basis van de vordering die de lastgever tegen de lasthebber bezit ingeval van niet- of foutieve uitvoering van het mandaat. Hem ontlasten van het afleggen van rekening zou derhalve inhouden dat hij ongestraft de zwaarste fouten, zelfs bedrog, zou kunnen begaan. Een dergelijke overeenkomst, die de lasthebber zelfs van eventueel bedrog ontlast, dient dan ook beschouwd als strijdig met de openbare orde en de goede zeden (LAURENT, XXVII, nr. 496).

163 Zoals men het er algemeen over eens is dat partijen de plicht tot afrekenen kunnen versoepelen, wordt eveneens aangenomen dat zij deze ook mogen verzwaren en bedingen dat de afrekening, die in principe na het beëindigen van het mandaat dient te geschieden, op geregelde tijdstippen zal gebeuren (b.v. maandelijks, wekelijks, dagelijks) (DE PAGE, V, nr. 420). De bedoeling van partijen op dit stuk dient niet noodzakelijk uitdrukkelijk vermeld te zijn in het contract, maar mag uit de omstandigheden afgeleid worden (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 522).

III. Vorm

164 De rekening is aan geen bijzondere vormvoorwaarden onderworpen. Zij kan zelfs mondeling afgelegd worden (DE PAGE, V, nr. 420).

Uitzondering dient gemaakt voor bepaalde wettelijke lasthebbers (b.v. de voogd) (DE PAGE, II, nrs. 223 e.v.).

Tevens weze vermeld dat de notarisklerk, die als mandataris werd aangesteld in de plaats van de notaris, de verplichting rekening af te leggen dient na te komen in zijn woonplaats of op de studie van de notaris, tenzij anders werd overeengekomen (Rb. Antwerpen, 27 febr. 1954, *R. P. Not.*, 1954, 290).

Om bewijsmoeilijkheden te voorkomen, is een schriftelijke rekening evenwel aangewezen (Rb. Leuven, 25 jan. 1936, *R.W.*, 1935-36, 1288).

165 De lasthebber dient de lastgever in ieder geval alle elementen te verschaffen die nodig zijn om deze laatste toe te laten de uitvoering van het mandaat na te gaan (DE PAGE, V, nr. 420; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 729 en 730). Slechts het globaal bedrag van inkomsten, uitgaven en saldo vermelden, is dan ook ontoereikend (LAURENT, XXVII, nrs. 495 en 518; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1476).

Het afleveren van een borderel door een wisselagent kan evenmin als afrekening beschouwd worden (Kh. Brussel, 24 maart 1933, *J. Comm. Br.*, 1933, 289).

Wel werd aangenomen dat de echtgenote die krachtens lastgeving van haar man goederen

van de gemeenschap beheerde, niet zó stipt rekenschap moest geven als dit tussen vreemden gebruikelijk is. Wanneer zij over het gebruik van de door haar beheerde sommen en waarden uitleg verschaft, die door de feitenrechter voldoende werd geacht, moest zij, tot bewijs van het tegendeel, vermoed worden er een goed gebruik van te hebben gemaakt (Cass., 11 mei 1944, *Arr. Cass.*, 1944, 156; *Pas.*, 1944, I, 345). De wet van 14 juli 1976, betreffende de rechten en de verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, schafte het huishoudelijk mandaat van de gehuwde vrouw af (zie boven, nr. 93). In het licht van de mogelijkheid tot lastgeving, voorzien door het nieuwe artikel 219 B.W. (zie eveneens boven, nr. 93), blijft het cassatiearrest van 11 mei 1944 evenwel zijn betekenis behouden.

Het contract kan de lasthebber ook een globale afrekening toestaan en hem van het voorleggen van bepaalde bewijsstukken ontlasten (DE PAGE, V, nr. 420; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 133; PONT, *Mandat*, nr. 1003; TROPLONG, *Mandat*, nr. 415; Kh. Brussel, 25 mei 1905, *J. Comm. Br.*, 1905, 326). De bedoeling van partijen op dit stuk mag, bij gebrek aan uitdrukkelijk beding, zelfs uit de omstandigheden afgeleid worden (*Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 522).

Zijn er meerdere lasthebbers voor dezelfde zaak, dan mogen zij één enkele rekening voorleggen, behalve wanneer de lastgeving voor ieder van hen onderscheiden verplichtingen inhoudt (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1476).

166 Ontstaat er betwisting in verband met de rekening, dan dient zij in rechte te worden afgelegd, overeenkomstig de artikelen 1358 e.v. Ger. W.

IV. Samenstelling van de rekening

167 Wij beperken ons hier tot wat de lasthebber aan de lastgever verschuldigd is, m.a.w. tot wat aan de debetzijde van de rekening dient vermeld te worden. Aan de schuldvorderingen die de mandataris tegen de lastgever kan laten gelden, wordt aandacht besteed bij de behandeling van de verbintenissen van de mandant (zie verder, nrs. 184-217).

a) *Het krachtens het mandaat ontvangene*

168 Overeenkomstig artikel 1993 B.W. is de lasthebber „verantwoording verschuldigd van al hetgeen hij krachtens het mandaat ontving, ook al was het door hem ontvangene aan de lastgever niet verschuldigd”.

De lasthebber zal dus niet moeten nagaan of de aan hem gedane betaling wel degelijk aan de lastgever verschuldigd was. Zelfs indien zulks niet het geval zou zijn, dient hij het ontvangene aan de lastgever over te dragen.

Waarom deze regel? Omdat de lasthebber die „krachtens” het mandaat (d.w.z. binnen de perken van zijn bevoegdheid) optreedt, de lastgever vertegenwoordigt. Betaalt de derde met wie de mandataris heeft gehandeld, wat hij niet verschuldigd is, dan betaalt hij dit eigenlijk aan de lastgever en moet hij dit bijgevolg van deze laatste terugvorderen (DE PAGE, V, nr. 422; DEKKERS, II, nr. 1284).

Volgens de Franse rechtsleer geldt dit echter niet voor hetgeen de lasthebber ingevolge een materiële vergissing heeft ontvangen. In dit geval zou de wederpartij rechtstreeks de mandataris moeten aanspreken (AUBRY en RAU, § 413, tekst en noot 5; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 678; COLIN en CAPITANT, II, nr. 938; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 135; PONT, *Mandat*, nr. 1006; TROPLONG, *Mandat*, nr. 425; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1477; zie ook: Cass. fr., 24 juli 1900, *Pas.*, 1901, IV, 52 en LAURENT, XXVII, nr. 502). DE PAGE ziet echter terecht

geen enkele reden om de toepassing van artikel 1993 B.W. hier uit te sluiten (DE PAGE, V, nr. 422, noot 1).

169 Echter niet alleen wat derden hem onverschuldigd hebben betaald, dient de lasthebber de mandant over te maken, maar ook de persoonlijke voordelen die hij naar aanleiding van zijn mandaat heeft bekomen, tenzij anders werd overeengekomen. Al wat hij in het raam van zijn opdracht doet, doet hij immers in naam en voor rekening van de lastgever. Als verlengstuk van de persoon van de mandant mag hij dan ook geen enkel persoonlijk voordeel, ten nadele van de lastgever, uit de lastgeving halen. Er wordt van hem een scrupuleuze getrouwheid gevergd (DE PAGE, V, nr. 422; LAURENT, XXVII, nr. 502; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1477).

Voornoemde regel heeft de vraag doen rijzen of de lasthebber kan erkennen schuldenaar te zijn van de lastgever. Door de rechtbank te Brussel werd hierop bevestigend geantwoord. Dat de lasthebber de lastgever vertegenwoordigt, heeft enkel tot gevolg dat hij niet mag handelen „ten nadele” van de mandant, wat hij zeker niet doet ingeval van schuldbekentenis (Rb. Brussel, 11 juni 1969, *Pas.*, 1972, III, 1).

170 Uit wat voorafgaat, volgt dat de lasthebber aan de lastgever zal moeten overdragen:

1. — alle voordelen die hem door de derden met wie hij gehandeld heeft, werden toegekend (DE PAGE, V, nr. 422);

Dit is bijvoorbeeld het geval voor het commissieloon, dat hem bij de verkoop van een goed door de koper werd toegekend (Luik, 12 jan. 1954, *Pas.*, 1955, II, 7; *R. P. Not.*, 1957, 34). Hetzelfde geldt voor terugbetalingen op verzekeringspremies (Rb. Antwerpen, 3 dec. 1892, *J. Port. Anv.*, 1893, I, 23).

2. — alle winsten die hij naar aanleiding van de uitvoering van het mandaat persoonlijk heeft gemaakt (DE PAGE, V, nr. 422);

Zó zal de lasthebber die gelast is te verkopen tegen een bepaalde prijs, doch erin geslaagd is de zaak tegen een hogere prijs van de hand te doen, het reëel ontvangen bedrag aan de lastgever moeten overmaken, tenzij tussen partijen is overeengekomen dat de mandataris de som die hij boven de vastgestelde prijs zal ontvangen, voor zichzelf mag behouden (DE PAGE, V, nr. 422; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 528). Ook de mandataris, gelast met het afsluiten van een lening zonder intrest, die toch een intrest heeft bedongen, zal de door hem ontvangen intresten aan de lastgever moeten overdragen (PONT, *Mandat*, nr. 1007; TROPLONG, *Mandat*, nr. 417).

3. — alle documenten, titels (o.m. de procuratie) en goederen, die hij van de lastgever had bekomen, met het oog op de uitvoering van zijn opdracht (TROPLONG, *Mandat*, nr. 428; Luik, 17 febr. 1930, *R. Faill.*, 1930, 255; Kh. Brussel, 11 juni 1931, *Pas.*, 1931, III, 204; Rb. Brussel, 1 maart 1966, *J.T.*, 1966, 392).

Deze goederen en waarden dient hij in natura aan de mandant terug te bezorgen, met alle toebehoren (koepons, premies, enz.) (DE PAGE, V, nr. 422; DEKKERS, II, nr. 1284; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1477). Indien deze overdracht in natura onmogelijk is geworden, dan is de mandataris de lastgever een som verschuldigd, die deze laatste moet toelaten een gelijk aantal waarden van dezelfde soort te verwerven (Brussel, 12 dec. 1962, *J.T.*, 1962, 320, met noot).

Het behoort aan de lastgever te bewijzen dat de lasthebber wel degelijk de sommen, waarden of goederen heeft ontvangen, waarvan de lastgever meent dat zij hem dienen

overgedragen te worden. Alle bewijsmiddelen zijn hem hiervoor toegelaten (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 542 en 543; PLANIOL en RIPERT, XI, nrs. 1474 en 1477).

b) *Intrest*

171 Artikel 1996 B.W. verplicht de lasthebber tot het betalen van intrest:

— op de geldsommen die hij voor eigen gebruik heeft besteed;

— op het door hem verschuldigde saldo.

1. *Op de geldsommen die hij voor eigen gebruik heeft besteed*

172 Daar de lasthebber het krachtens zijn mandaat ontvangene enkel moet bewaren en bij het einde van zijn opdracht aan de lastgever overdragen, doch hiervan geen eigenaar wordt, is hij in principe geen intrest verschuldigd. Het is slechts wanneer hij de ontvangen gelden voor eigen gebruik heeft aangewend, dat hij tot het betalen van een rente verplicht is. Hij mag immers in beginsel geen enkel persoonlijk voordeel halen uit de lastgeving, dus ook het door hem ontvangene niet voor eigen rekening gebruiken. Doet hij het toch, dan is hij intrest verschuldigd. Deze intrest dient beschouwd als een vergoeding voor de door de lasthebber begane contractuele fout, nl. het niet in acht te hebben genomen van een verbintenis iets niet te doen (DE PAGE, V, nr. 423, 2°; DEKKERS, II, nr. 1285; LAURENT, XXVII, nr. 510; Rb. Brugge, 28 maart 1961, *T. Not.*, 1961, 156).

Voor de berekening van de rente wordt de datum van het gebruik als uitgangspunt genomen (art. 1996 B.W.; Cass., 7 mei 1897, *Pas.*, 1897, I, 169; Brussel, 12 dec. 1962, hoger geciteerd).

173 Het *vergoedend* karakter van deze intrest heeft tot gevolg dat:

— de intrest van rechtswege verschuldigd is, zonder dat enige aanmaning vereist is (DE PAGE, V, nr. 423, 2°, b; DEKKERS, II, nr. 1285, c; PONT, *Mandat*, nr. 1043);

— de intrest de wettelijke rentevoet mag overschrijden. Artikel 1153, eerste lid, B.W., waarin bepaald wordt dat „inzake verbintenissen die alleen betrekking hebben op het betalen van een bepaalde geldsom, de schadevergoeding nooit in iets anders dan de wettelijke intrest bestaat”, wordt hier niet toepasselijk geacht. De initiële verbintenis van de lasthebber is immers niet het betalen van een som geld, doch zich ervan te onthouden de ontvangen gelden voor eigen gebruik te besteden (DEKKERS, II, nr. 1285, c; LAURENT, XXVII, nr. 510; AUBRY en RAU, § 413, tekst en noot 7; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1478; PONT, *Mandat*, nr. 1045; TROPLONG, *Mandat*, nr. 504; *anders*: BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 690).

DE PAGE twijfelt er evenwel aan of het wel degelijk de bedoeling van de wetgever is geweest de intrest steeds de wettelijke rentevoet te laten overschrijden, wanneer de schade die door de lastgever geleden werd wegens persoonlijk gebruik van de ontvangen gelden door de lasthebber, meer bedraagt dan het bedrag van de wettelijke intrest. Volgens hem mag de wettelijke rentevoet enkel overschreden worden, wanneer de mandataris bedrieglijk heeft gehandeld (DE PAGE, V, nr. 423, 2°, e).

— het de lastgever is die moet bewijzen dat de lasthebber de gelden voor eigen rekening heeft aangewend. Hij mag zich hierbij op getuigen of vermoedens beroepen (DE PAGE, V, nr. 423, 2°, c; DEKKERS, II, nr. 1285, c; LAURENT, XXVII, nrs. 508 en 509; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 561 en 562; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1478; Kh. Antwerpen, 17 febr. 1903, *J.T.*, 1903, 390).

Zó doet bijvoorbeeld de vergetelheid van de lasthebber de som bij de ontvangsten te vermelden of het fictief inschrijven ervan bij de uitgaven, het vermoeden ontstaan dat de mandataris het geld voor zichzelf heeft gebruikt (LAURENT, XXVII, nr. 509; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 558 en 563).

De mandant dient tevens de datum van het gebruik te bewijzen, vermits van dat oogenblik af de intresten lopen. Ook hiervoor zijn hem alle bewijsmiddelen toegelaten. Kan het bewijs van de datum niet geleverd worden, dan is de rente verschuldigd vanaf het oogenblik dat de mandataris zijn opdracht heeft beëindigd (LAURENT, XXVII, nr. 509; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 693; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1478).

Welk gebruik de lasthebber precies van de gelden gemaakt heeft, moet door de lastgever evenwel niet aangetoond worden. Het is voldoende dat hij bewijst dat de mandataris de sommen voor eigen rekening heeft besteed (LAURENT, XXVII, nr. 509; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 693; Kh. Antwerpen, 17 febr. 1903, hoger geciteerd).

— de lasthebber niet noodzakelijk bedrieglijk moet gehandeld hebben. Is dit wel het geval, dan is hij bovendien strafbaar op grond van artikel 491 Sw., inzake misbruik van vertrouwen (DE PAGE, V, nr. 423, 2°, a; DEKKERS, II, nr. 1285, c; LAURENT, XXVII, nr. 506; PONT, *Mandat*, nr. 1046);

— de verjaringstermijn van vijf jaar, waarvan sprake in artikel 2277 B.W., hier niet geldt, maar wel de 30-jarige verjaring (DE PAGE, V, nr. 423, 2°, d; DEKKERS, II, nr. 1285, c; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 689; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1478; PONT, *Mandat*, nr. 1044; Cass., 2 jan. 1852, *Pas.*, 1852, I, 265).

174 De vraag dient gesteld of artikel 1996 B.W. ook van toepassing is, wanneer het niet gaat om een som geld, maar om goederen die de lasthebber voor zichzelf heeft aangewend. In dit geval dient niet langer van intrest gesproken te worden, wel van schadevergoeding, die ongetwijfeld verschuldigd is, daar ook hier de lasthebber een contractuele fout of zelfs een misdrijf heeft begaan en uit het mandaat een persoonlijk voordeel heeft gehaald (DE PAGE, V, nr. 423, 2°, f; *vgl.* PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1478).

175 Artikel 1996 B.W. is niet van openbare orde. Het staat partijen dan ook vrij ervan af te wijken (Cass., 18 nov. 1946, *R.W.*, 1947-48, 1207; *Pas.*, 1946, I, 418). Zó kan de lastgever de lasthebber machtigen de ontvangen gelden te gebruiken. In dit geval gaat het mandaat met lening gepaard en is slechts intrest verschuldigd, wanneer zulks uitdrukkelijk werd overeengekomen (DEKKERS, II, nr. 1285, b; PONT, *Mandat*, nr. 1047; TROPLONG, *Mandat*, nr. 501). Het mandaat kan de lasthebber ook tot belegging verplichten. Het is evident dat hij in dit geval de intresten op de door hem belegde sommen aan de mandant dient over te maken (DE PAGE, V, nr. 423, 1°; DEKKERS, II, nr. 1285, a).

Vaak wordt in de contracten van lastgeving een clause ingelast, die de lasthebber verplicht de door hem ontvangen gelden onverwijld te beleggen of aan de lastgever over te maken, op straf van intrest vanaf de ontvangst van de sommen. Met dergelijke bedingen wil men bewijsmoeilijkheden oplossen omtrent de vraag of de lasthebber de gelden al dan niet voor eigen rekening heeft aangewend (KLUYSKENS, IV, nr. 640).

2. Op het door hem verschuldigde saldo

176 Indien de rekening met een voor de lasthebber nadelig saldo wordt afgesloten, dan is hij op dit saldo intrest verschuldigd vanaf de dag dat hij in gebreke is gesteld (art. 1996 B.W.). In tegenstelling met de intresten verschuldigd wegens gebruik van de ontvangen gelden, die vergoedende intresten zijn, gaat het hier om *m o r a - t o i r e* intresten.

177 Dit heeft tot gevolg dat:

— inmorastelling vereist is, om de intresten te doen lopen (LAURENT, XXVII, nrs. 511 en 512; AUBRY en RAU, § 413, tekst en noot 8; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 685; PONT, *Mandat*, nr. 1048; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 507 en 508; Brussel, 18 jan. 1923, *Belg. Jud.*, 1923, 577; voor de vorm van de ingebrekestelling, zie: KRUIHOF, PAULUS en MOONS, *a.w.*, nr. 132);

De vraag of een aanmaning tot afrekenen als inmorastelling geldt, is betwist. De meeste auteurs menen van wel (DE PAGE, V, nr. 423, 3°; LAURENT, XXVII, nrs. 513-515; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 576; PLANIOL en RIPERT, VI, nr. 1478; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 731; HOFMANN, blz. 458; *vgl. H.R.*, 18 febr. 1921, *N.J.*, 1921, 452). Enkele zijn het daarmee evenwel niet eens, daar op het ogenblik van de aanmaning niemand weet of er wel degelijk een nadelig saldo zal zijn (zie o.m.: DEKKERS, II, nr. 1286).

De vrij algemeen aanvaarde stelling dat een aanmaning tot afrekenen wel degelijk als inmorastelling geldt, verdient echter de voorkeur. De lastgever die tot afrekenen aanmaant, laat immers duidelijk zijn wil kennen zich alle eventuele voordelen van deze afrekening toe te eigenen, nl. de onverwijld overdracht van het hem eventueel verschuldigde saldo. Het aanvaarden van de tweede stelling zou bovendien tot gevolg hebben dat wanneer de lasthebber, niettegenstaande de aanmaning tot afrekenen, al dan niet te kwader trouw zou talmen, de intresten van het uiteindelijk saldo inmiddels niet aan de lastgever zouden toekomen (tenzij de lasthebber de gelden voor eigen gebruik heeft besteed; zie boven, nr. 172). Dit zou allesbehalve billijk zijn.

— de rente de wettelijke rentevoet niet mag overschrijden, vermits het saldo een gewone geldschuld is (DE PAGE, V, nr. 423, 3°; DEKKERS, II, nr. 1286; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 579);

— de vijfjarige verjaring van artikel 2277 B.W. van toepassing is (DE PAGE, V, nr. 423, 3°, noot 4; LAURENT, XXVII, nr. 448; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 689; PONT, *Mandat*, nr. 1050; *anders*: DEKKERS, II, nr. 1286).

V. Schuldvergelijking

178 De lasthebber beschikt op zijn beurt over een aantal schuldvorderingen tegen de lastgever, nl. zijn recht op loon en op vergoeding voor de gedane voorschotten en het geleden verlies (zie verder, nrs. 184-217).

Tussen wat lasthebber en lastgever elkaar verschuldigd zijn, heeft evenwel, tenzij andersluidend beding, niet automatisch schuldvergelijking plaats. Het gaat hier om debet- en creditposten die deel uitmaken van een ondeelbaar geheel, nl. de eindafrekening. Het is slechts op het ogenblik dat een definitieve afrekening is geschied, dat compensatie tussen wat ontvangen en uitgegeven werd, mag plaats hebben. In afwachting van deze afrekening blijven lasthebber en lastgever opzichts elkaar schuld-eiser en schuldenaar (DE PAGE, V, nr. 421; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 509; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1476; Kh. Antwerpen, 6 april 1933, *J. Port. Anv.*, 1933, 145 en 11 dec. 1933, *J. Port. Anv.*, 1934, 199).

Met deze regel voor ogen werd beslist dat, tenzij anders werd overeengekomen, de lastgever geen van de door de lasthebber ontvangen sommen kan opvorderen, alvorens afrekening heeft plaats gevonden en meer bepaald de uitgaven van de lasthebber in rekening werden gebracht (Brussel, 27 juni 1934, *Belg. Jud.*, 1934, 565, met noot).

179 Belangrijk is dat de schuldvergelijking, nadat de afrekening is opgesteld, enkel de geldsommen kan betreffen (KLUYSKENS, IV, nr. 521). Bovendien dienen de artikelen 1291 en 1293 B.W. in acht genomen te worden. De compensatie geldt niet voor de goederen die de lasthebber in natura aan de lastgever dient over te maken (KLUYSKENS, IV, nr. 521). Op deze zaken kan eventueel een retentierecht uitgeoefend worden (SCHICKS en VANISTERBEEK, III, 463; zie verder, nr. 226).

VI. Kwijting

180 Ofwel keurt de lastgever de uitvoering van het mandaat goed, ofwel rijst tussen hem en de lasthebber een betwisting. In dit laatste geval komt de rechter tussen om de rechten en plichten van partijen te bepalen (DE PAGE, V, nr. 424). De goedkeuring van de lastgever dient niet noodzakelijk uitdrukkelijk te zijn, maar kan blijken uit het feit dat een vrij lange termijn is verlopen sedert de afrekening, zonder enige reactie van zijnentwege (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 638).

181 Is er geen geschil of werd de betwisting in der minne geregeld, dan kan de lasthebber aan de lastgever een kwijting vragen (DE PAGE, V, nr. 424). Wat is de draagwijdte van dergelijke kwijting? Het antwoord op deze vraag is vooral belangrijk voor het geval dat de mandant na het verlenen van de kwijting nog een fout van de lasthebber zou ontdekken. Kan de lastgever dan nog op de verleende kwijting terugkomen of is deze onherroepelijk? Hierbij dienen twee hypothesen onderscheiden te worden:

1. — er is geen werkelijke afrekening voorafgegaan, maar tóch werd reeds kwijting verleend: in dit geval slaat deze kwijting slechts op wat de mandant wist of behoorde te weten op het ogenblik dat hij ze verleende (DE PAGE, V, nr. 424; DEKKERS, II, nr. 1287);

2. — er is een werkelijke afrekening aan de kwijting voorafgegaan: hierop kan dan niet meer teruggekomen worden. De rekening wordt beschouwd als zijnde definitief goedgekeurd. Overeenkomstig artikel 1368 Ger. W. is slechts herziening mogelijk ingeval van dwaling, bedrog of materiële vergissing (DE PAGE, V, nr. 424; *Rép. Not.*, IX, *Tw. Mandat*, nr. 45).

VII. Vordering tot het afleggen van rekening

182 Enkel de lastgever, zijn erfgenamen of zijn wettelijke vertegenwoordiger (wanneer de mandant bijvoorbeeld juridisch onbekwaam is) kunnen deze vordering instellen (LAURENT, XXVII, nr. 517; PONT, *Mandat*, nr. 1012), niet een derde, zelfs niet wanneer hij uit de lastgeving voordeel haalt (Gent, 13 maart 1890, *Par.*, 1890, II, 210).

Zijn er meerdere lastgevers, dan beschikken zij allen individueel over het recht de vordering in te spannen (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 587).

De vordering kan enkel ingesteld worden tegen de lasthebber, diens erfgenamen of tegen zijn plaatsvervanger, voor zover de plaatsvervanging door de lastgever werd toegelaten en de plaatsvervanger in naam van de eerste lastgever handelde (*PONT, Mandat*, nr. 1012; zie ook boven, nr. 157).

Wanneer op regelmatige tijdstippen rekening dient afgelegd te worden (zie boven, nr. 163), kan telkens opnieuw (bijvoorbeeld jaarlijks, maandelijks of wekelijks) de vordering ingespannen worden.

183 De vordering verjaart na 30 jaar, termijn die begint te lopen vanaf het ogenblik dat de verplichting van de lasthebber tot het afleggen van rekening ontstaat, d.i. in beginsel bij het beëindigen van het mandaat (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 590).

TITEL IX

VERBINTENISSEN VAN DE LASTGEVER

184 De wetgever legt de lastgever volgende verplichtingen op:

1. het betalen van het beloofde loon (art. 1999, eerste lid, B.W.);
2. het terugbetalen van de door de lasthebber gedane voorschotten en kosten (art. 1999, eerste lid en 2001 B.W.);
3. het vergoeden van het door hem geleden verlies (art. 2000 B.W.).

HOOFDSTUK I

HET BETALEN VAN HET BELOOFDE LOON

I. Principe

185 Lastgeving geschiedt in beginsel kosteloos. Het is partijen echter toegelaten hiervan af te wijken (art. 1986 B.W.). Meestal wordt trouwens een loon bedongen. Wanneer de overeenkomst uitdrukkelijk de betaling van een loon voorziet, is de lastgever dit dan ook verschuldigd (art. 1999, eerste lid, B.W.; zie ook: Rb. Luik, 31 maart 1930, *J. Liège*, 1930-31, 179). De verplichting tot betaling van het overeengekomen loon moet door de mandant zélf nagekomen worden.

Zó dient een verzekeringsmaatschappij zélf de expert te vergoeden, die gelast werd met de schatting van de schade aan het voertuig van één van haar verzekerden. Het loon van de expert mag niet ten laste gelegd worden van de verzekerde (Rb. Luik, 3 febr. 1966, *J. Liège*, 1965-66, 202).

Men gaat echter verder en neemt aan dat, ook al is er geen uitdrukkelijke clausule in het contract, de mandant toch een loon dient te betalen, wanneer de omstandigheden geen twijfel laten omtrent de bedoeling van partijen terzake. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer gelijkaardige prestaties in het verleden tussen partijen steeds zijn gehonoreerd geworden (Luik, 22 mei 1929, *J. Liège*, 1929, 185). Ook wanneer de lasthebber handelt in de uitoefening van zijn beroep of het mandaat een commercieel karakter heeft, is steeds een loon verschuldigd, al werd dit niet expliciet overeengekomen (DE PAGE, V, nrs. 359, B en 430; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 700; Brussel, 25 maart 1965, *Pas.*, 1966, II, 66).

Op grond van deze regel kunnen o.m. recht op een loon laten gelden: zaakvoerders, makelaars, wisselagenten, handelsvertegenwoordigers, notarissen en advocaten (als zij als lasthebber zijn opgetreden: zie boven, nrs. 27-30 en 112-126), gerechtsdeurwaarders, curatoren van faillissementen, vereffenaars van vennootschappen, enz. (DE PAGE, V, nr. 430, noot 4; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 694).

186 Staat de wil tot bezoldiging vast, dan dient nog het bedrag van het loon door de rechter bepaald te worden. Hij zal zich hierbij laten leiden door de wettelijke tarieven, het gebruik en de omstandigheden (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 699; Rb. Luik, 14 juli 1949, *Pas.*, 1950, III, 9). De gebruiken zijn deze van de plaats waar het mandaat werd uitgevoerd (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 749). Beslist werd dat de notariële tarieven toepasselijk zijn op de prestaties, verricht door een notaris-klerk, die als lasthebber in de plaats van de notaris werd aangesteld (Rb. Antwerpen, 27 febr. 1954, *R. P. Not.*, 1954, 290).

II. Enkele bijzonderheden

187 Het loon hoeft niet noodzakelijk uit een vaste som geld te bestaan. Het kan op een bijzondere wijze bepaald of berekend worden, overeenkomstig de wil van partijen (b.v. een percentage op het bedrag dat de lastgever zal ontvangen) (DE PAGE, V, nr. 430; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 704).

Is omtrent het ogenblik en de wijze van betaling van het loon niets bepaald in het contract, dan geldt het gebruik (art. 1135 B.W.).

In ieder geval kan hij die gelast werd met de aankoop van een onroerend goed, zijn aanspraak op een loon niet doen gelden zolang de koop niet werd afgesloten (Rb. Kortrijk, 27 febr. 1930, *J. Comm. Fl.*, 1929-30, nr. 5074).

188 Soms wordt in het contract bedongen dat het loon slechts zal verschuldigd zijn ingeval van welslagen van het mandaat. Een dergelijke clause wordt als geldig beschouwd (DE PAGE, V, nr. 430; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 719; Rb. Antwerpen, 5 okt. 1927, *Par.*, 1928, III, 51).

Zijn er meerdere lasthebbers, dan wordt het loon op gelijke wijze tussen hen verdeeld, tenzij andersluidend beding (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 703).

Ingeval van laattijdige betaling zullen, overeenkomstig artikel 1153 B.W., vanaf het ogenblik van de aanmaning moratoire intresten verschuldigd zijn.

III. Fout van de lasthebber

189 De lasthebber die zijn mandaat niet uitvoert of bedrieglijk handelt, verliest zijn recht op loon (art. 1999, tweede lid, B.W.; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 708).

Wat evenwel indien hij het mandaat gedeeltelijk heeft uitgevoerd? Vermits lastgeving een ondeelbare verbintenis is, stemt gedeeltelijke uitvoering met niet-uitvoering overeen en kan de lasthebber derhalve geen aanspraak op het overeengekomen loon laten gelden (zie boven, nr. 141). Sommigen menen nochtans terecht dat deze stelling niet opgaat, wanneer het mandaat verschillende, duidelijk van elkaar onderscheiden handelingen omvat. Volgens hen behoudt hij in dit geval recht op een deel van het overeengekomen loon, in verhouding met het door hem correct uitgevoerde gedeelte van het mandaat (TROPLONG, *Mandat*, nrs. 637 e.v.; PONT, *Mandat*, nr. 636).

190 Heeft de lasthebber in de uitoefening van zijn opdracht een fout begaan, dan blijft het overeengekomen loon in principe verschuldigd. Er zal echter compensatie plaats hebben tussen de schadevergoeding die de lasthebber wegens zijn wanprestatie aan de lastgever verschuldigd is en het overeengekomen loon. Een vermindering van het bedongen loon kan hiervan het gevolg zijn (DE PAGE, V, nr. 430; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1473; PONT, *Mandat*, nr. 999; TROPLONG, *Mandat*, nr. 403; *anders*: AUBRY en RAU, § 413; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 646; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 108).

191 Het is mogelijk dat de lasthebber kan bewijzen dat de slechte of niet-uitvoering te wijten is aan een vreemde oorzaak of overmacht. Dient hem dan een loon uitbetaald te worden? Men neemt aan van niet, wanneer het voorval zich heeft voorgedaan vooraleer met de uitvoering van de lastgeving een aanvang werd genomen. Was het mandaat echter reeds gedeeltelijk uitgevoerd op het ogenblik dat de omstandigheid, vreemd aan de wil van de mandataris, zich voordeed, dan blijft de lastgever

een gedeelte van het afgesproken loon verschuldigd (LAURENT, XXVIII, nr. 27; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 743; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 641-651).

In dit verband kan zich tevens de vraag voordoen of de lasthebber recht op loon heeft, indien de voorgenomen transactie buiten zijn schuld mislukt en later toch nog, buiten de lasthebber om, tot stand komt. Door de Nederlandse rechtspraak werd hierop positief geantwoord, wanneer vaststaat dat de bemoeiingen van de lasthebber voor het uiteindelijk resultaat van waarde geweest zijn (H.R., 2 febr. 1951, *N.J.*, 1951, 493, met noot P.A.N.H.).

Volgens sommigen mag het loon ook niet verminderd worden, wanneer de lasthebber, die maandelijks betaald wordt, ziek valt, zodat de uitvoering van de lastgeving tijdelijk is opgeschort (PONT, *Mandat*, nr. 1106; TROPLONG, *Mandat*, nr. 649).

192 In ieder geval dient geen loon betaald te worden, indien vaststaat dat het mandaat verwezenlijkt werd zonder enige tussenkomst van de lasthebber (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 713; Kh. Brussel, 29 jan. 1929, *J. Comm. Br.*, 1929, 32).

193 Werd het loon op voorhand betaald, dan kan het in de hierboven vermelde gevallen geheel of gedeeltelijk door de lastgever teruggevorderd worden (LAURENT, XXVIII, nr. 27).

IV. Herroeping van het mandaat

194 Indien het mandaat wordt herroepen, dan heeft de lasthebber slechts recht op een gedeelte van het loon, in verhouding met zijn prestaties tot op het ogenblik van de herroeping. Werd het salaris bij voorbaat uitbetaald, dan kan de lastgever derhalve een gedeelte ervan terugvragen (DE PAGE, V, nr. 467, D; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 715 en 716; Rb. Antwerpen, 5 okt. 1927, hoger geciteerd; zie ook: H.R., 29 juni 1923, *N.J.*, 1923, 1165).

Is de herroeping evenwel het gevolg van een wanprestatie van de lasthebber, dan is het principe, vermeld in nr. 189, van toepassing.

De regeling ingeval van herroeping van het mandaat geldt eveneens bij overlijden, faillissement of kennelijk onvermogen van de lasthebber en ingeval van opzegging van de lastgeving door de mandataris (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 717).

V. Overdreven loon — Matiging door de rechter

195 Fel betwist is de vraag of het de rechter toegelaten is het overeengekomen loon te verminderen, wanneer het kennelijk in wanverhouding is met de door de lasthebber geleverde prestaties.

Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn hierop negatief te antwoorden, gezien het beginsel van artikel 1134 B.W., dat vooropstelt dat „alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, degenen die deze hebben aangegaan tot wet strekken”. Ons Hof van Cassatie heeft er evenwel — nu reeds lange tijd terug — anders over geoordeeld. In twee arresten, die de rechtspraak gedurende lange tijd hebben georiënteerd, werd aan de rechter een matigingsbevoegdheid toegekend. Om deze stelling te rechtvaardigen, werd een beroep gedaan op de overweging dat lastgeving in principe een contract onder kosteloze titel is en dat, hoewel een loon kan bedongen

worden, uit de voorbereidende werken van het Burgerlijk Wetboek duidelijk blijkt dat deze beloning slechts een vergoeding, maar nooit een winst mag zijn. Vandaar het standpunt dat de rechter het afgesproken loon mag herleiden tot wat hij billijkheidshalve verschuldigd acht (Cass., 17 jan. 1851, *Pas.*, 1851, I, 314). Later werd er nog een bijkomend argument aan toegevoegd, als zou de overeengekomen vergoeding, wanneer ze de werkelijke prestatie van de lasthebber overtreft, een verbintenis zonder oorzaak zijn (Cass., 28 nov. 1889, *Pas.*, 1890, I, 27). Vele jaren lang bleef deze rechtspraak ongewijzigd (zie o.m.: Gent, 6 juni 1900, *Pas.*, 1901, II, 13; Brussel, 11 juli 1904, *Pas.*, 1905, II, 36; Brussel, 14 jan. 1909, *Pas.*, 1909, II, 95; Brussel, 3 april 1931, *Pas.*, 1931, II, 161; Luik, 20 okt. 1936, *Pas.*, 1937, II, 86; Rb. Dendermonde, 27 juni 1903, *J. Comm. Fl.*, 1904, nr. 2754; Rb. Brussel, 5 juni 1906, *Belg. Jud.*, 1906, 908; Rb. Brussel, 27 mei 1908, *Belg. Jud.*, 1908, 1102; Kh. Gent, 26 dec. 1905, *J. Comm. Fl.*, 1907, nr. 3159; Kh. Gent, 14 febr. 1907, *J. Comm. Fl.*, 1907, nr. 3246; Kh. Luik, 23 jan. 1928, *J. Liège*, 1928, 71; Kh. Luik, 26 juni 1928, *J. Liège*, 1928, 278; Kh. Luik, 15 jan. 1929, *J. Liège*, 1929, 68; Kh. Luik, 18 jan. 1932, *R. P. Not.*, 1932, 285; Kh. Luik, 30 mei 1932, *J. Liège*, 1932, 222; *anders*: Kh. Luik, 1 febr. 1930, *J. Liège*, 1930-31, 62).

196 Door de meerderheid van de rechtsleer wordt deze zienswijze nochtans streng afgekeurd (DE PAGE, V, nr. 431; DEKKERS, II, nr. 1294; DE BACKER, *Les agents d'affaires parasites et véreux*, *J.T.*, 1948, 69 e.v.; LAURENT, XXVII, nr. 347 en XXVIII, nr. 23; MATTHIJS en BAETEMAN, *Overzicht rechtspraak verbintenissen (1961-1964)*, *T.P.R.*, 1966, blz. 75-76, nrs. 13-19; BAUDRY-LACANTINERIE, *Mandat*, nr. 738; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 732). De realiteit leert dat de meeste mandaten vandaag bezoldigd zijn. Het mandaat is dus niet langer een vriendendienst, zoals in het Romeinse recht. Er is dan ook geen enkele reden meer om af te wijken van het algemeen beginsel overeenkomst-wet, aldus deze auteurs.

Deze opvatting van de rechtsleer kreeg de jongste jaren geleidelijk meer ingang in de rechtspraak (Luik, 21 juni 1949, *R. Crit. J. B.*, 1951, 48, met noot FALLY; Luik, 23 okt. 1969, *J. Liège*, 1969-70, 201; Rb. Nijvel, 9 nov. 1959, *R. J. Niv.*, 1960, 125; Rb. Aarlen, 16 juni 1970, *J. Liège*, 1970-71, 38; Kh. Brussel, 30 maart 1951, *J. Comm. Br.*, 1951, 199; Kh. Brussel, 27 maart 1959, *J. Comm. Br.*, 1959, 159; Kh. Brussel, 9 okt. 1961, *J. Comm. Br.*, 1962, 37; Vred. Seraing, 28 mei 1971, *J. Liège*, 1972-73, 40), hoewel daarnaast toch ook heel wat beslissingen dienden genoteerd waarin de traditionele stelling werd geponeerd (Brussel, 8 okt. 1952, *Pas.*, 1953, II, 65; Brussel, 27 febr. 1968, *Pas.*, 1968, II, 153; Luik, 13 mei 1964, *J. Liège*, 1963-64, 293; Luik, 20 mei 1969, *J. Liège*, 1969-70, 185; Rb. Luik, 27 jan. 1958, *J.T.*, 1958, 190; Rb. Luik, 6 juli 1961, *J. Liège*, 1961-62, 36, met noot M.H.; Rb. Oudenaarde, 22 dec. 1966, *R.W.*, 1968-69, 324; Rb. Namen, 10 juni 1967, *J. Liège*, 1968-69, 27; Kh. Antwerpen, 12 jan. 1953, *R. Crit. J. B.*, 1954, 186, met noot DE BERSAQUES; Kh. Luik, 18 dec. 1965, *J. Liège*, 1965-66, 141; zie ook: Cass. fr., 13 jan. 1970, *Rec. Dall.*, 1970, Somm., 117).

197 Een allesbehalve duidelijke situatie dus in onze rechtspraak, die vandaag steeds voortduurt.

Het is ongetwijfeld zó dat sommige bedongen lonen overdreven zijn. De recht-

spraak die ze vermindert, kan dus als sociaal verantwoord beschouwd worden. De argumenten ter staving van de matigingsbevoegdheid van de rechter zijn echter juridisch zwak. Daarom werd door sommigen naar meer afdoende rechtsgronden gezocht. Zó werd een beroep gedaan op de theorie van de gekwalificeerde benadeling (FALLY, *La réductibilité du salaire du mandataire*, *R. Crit. J. B.*, 1951, 55), terwijl ook verdedigd werd dat de verbintenis van de éne contractant nietig is wegens een ongeoorloofde oorzaak, wanneer deze aan de andere verplichtingen oplegt die buiten verhouding zijn met die welke hijzelf aangaat en dit met uitbuiting van de zwakheid, het gemis aan ondervinding, de onwetendheid, de nalatigheid of de behoeften van die medecontractant (DE BERSAQUES, *Le juge peut-il réduire le salaire stipulé par le locateur d'industrie?*, *R. Crit. J. B.*, 1954, 186 e.v. en kritiek op deze stelling: LIMPENS en VAN DAMME, *Examen de jurisprudence (1953-1955)*, *R. Crit. J. B.*, 1956, blz. 201, nr. 4).

Gezien enerzijds de evolutie van de lastgeving van vriendendienst naar vrijwel steeds bezoldigde opdracht en anderzijds het bestaan van het beginsel overeenkomst-wet, één van de hoekstenen van ons verbintenissenrecht, is het juridisch bijzonder moeilijk een sluitende argumentatie te vinden om het toetsingsrecht van de rechter te verdedigen. Het lijkt ons echter meer dan tijd dat de wetgever zélf tussenkomt en de rechter de bevoegdheid verleent in uitzonderlijke omstandigheden de overeenkomst te wijzigen. Dit marginaal toetsingsrecht kan gesteund worden op het beginsel van de goede trouw (art. 1134, derde lid, B.W.) (KRUIHOF, PAULUS en MOONS, *a.w.*, nr. 7; LIMPENS en VAN DAMME, *Examen de jurisprudence (1956-1959)*, *R. Crit. J. B.*, 1960, blz. 342, nr. 9). Aldus zou eindelijk aan de huidige, nu reeds al te lang durende twistvraag, een einde gesteld worden.

198 In tegenstelling met de verdeeldheid in onze rechtspraak bestaat in Frankrijk en ook in Nederland eensgezindheid over de vraag of een overdreven loon door de rechter kan gematigd worden. De Franse rechtspraak, bijgetreden door de rechtsleer, aanvaardt de vermindering door de rechtbank van het loon van alle tussenpersonen en zaakgelastigden (en dit dus niet alleen ingeval van lastgeving) (Cass. fr., 13 mei 1884, *Rec. Dall.*, 1885, I, 21). Ter rechtvaardiging van deze zienswijze wordt een beroep gedaan op gronden die ook in België courant worden aangewend, nl. dat de overeengekomen vergoeding, voor zover ze de werkelijke prestatie van de tussenpersoon overtreft, een verbintenis zonder oorzaak is (CAPITANT, *Les grands arrêts de la jurisprudence civile*, 4de uitg. door Julliot de la Morandière, 1964, blz. 528) en dat het toezicht verantwoord is, omdat lastgeving principieel kosteloos geschiedt (Cass. fr., 29 jan. 1867, *Rec. Dall.*, 1867, I, 53).

In Nederland wordt aangenomen dat de rechter geen matigingsrecht heeft, indien het loon van de lasthebber bedongen werd door partijen of uit het gebruik kan worden afgeleid. Alleen in gevallen van zeer buitensporige geldelijke vergoedingen zou de overeenkomst nietig kunnen verklaard worden als zijnde in strijd met de goede zeden. Is de vaststelling van het loon aan de lasthebber overgelaten, dan oefent de rechter steeds toezicht uit, gezien het vereiste van de goede trouw (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 732).

VI. Verjaring

199 Het recht op loon verjaart na 30 jaar (art. 2262 B.W.), tenzij de wet een kortere termijn bepaalt (art. 2272 en 2273 B.W.).

HOOFDSTUK II

HET VERGOEDEN VAN DE DOOR DE LASTHEBBER GEDANE VOORSCHOTTEN EN ONKOSTEN

I. Principe

200 Artikel 1999 B.W. verplicht de lastgever „tot het vergoeden van de voorschotten en kosten, die de lasthebber tot uitvoering van zijn opdracht gedaan heeft”.

Deze bepaling is gebaseerd op de overweging dat het mandaat ten behoeve van de lastgever wordt uitgevoerd en dat deze laatste derhalve de lasthebber alle kosten dient terug te betalen, die hij voor de uitvoering van zijn opdracht heeft gedaan (DE PAGE, V, nr. 426).

De regel blijft onveranderd, wanneer het voorschot door een derde gedaan werd in naam en voor rekening van de mandataris. De mandant blijft in dit geval de lasthebber een vergoeding verschuldigd, zelfs wanneer vaststaat dat de mandataris door de derde van terugbetaling werd vrijgesteld (Gent, 31 maart 1927, *Belg. Jud.*, 1928, 82).

201 Schuldvergelijking is na de afrekening mogelijk tussen de door de mandataris ontvangen gelden, die hij de lastgever dient over te dragen en de door hem gedane voorschotten en onkosten, die de mandant hem dient te vergoeden (zie boven, nrs. 178 en 179).

202 De termen „voorschotten” en „kosten” dienen in de meest ruime zin geïnterpreteerd te worden. Het betreft hier niet alleen *n o o d z a k e l i j k e* uitgaven, maar alle *n u t t i g e* onkosten, die in het belang van de lastgeving werden gedaan (DE PAGE, V, nr. 427, B; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 658).

Zó worden o.m. in aanmerking genomen: kosten van vervoer, borgstelling, publiciteit en registratie, tolrechten, notaris- en reiskosten, fooien, enz. (DE PAGE, V, nr. 426, A; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nrs. 658 en 659; Brussel, 1 febr. 1927, *Par.*, 1927, II, 165; Brussel, 8 dec. 1932, *J. Port. Anv.*, 1932, 371).

Ook de gelden die door de wisselagent worden voorgeschoten voor de uitvoering van orders van zijn cliënt, vallen onder toepassing van artikel 1999 B.W. (Luik, 9 maart 1939, *R. P. Not.*, 1941, 106, met noot J.B.).

203 Artikel 1999 B.W. zou de indruk kunnen wekken dat het de plicht is van de lasthebber alle sommen, nodig voor de uitvoering van het mandaat, voor te schieten. Niets is minder waar. Zoals DE PAGE en DEKKERS het zó kernachtig zeggen: de lasthebber is niet de bankier van de lastgever (DE PAGE, V, nr. 426, B; DEKKERS, II, nr. 1290). Het is integendeel de lastgever die de verplichting heeft de lasthebber al het nodige te verschaffen voor de vervulling van zijn taak, indien vereist dus ook een provisie (*Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nrs. 491 en 656). De enige bedoeling van artikel 1999 B.W. is de mandataris een juridische grond te bezorgen tot terugverdering van hetgeen hij bij gebrek aan een provisie van de lastgever heeft moeten voorschieten.

De verplichting die artikel 1999 B.W. de lastgever oplegt, is niet inherent aan het contract van lastgeving, maar slechts incidenteel (DE PAGE, V, nr. 426, B; LAURENT, XXVIII, nr. 5). Er

bestaan inderdaad lastgevingen die door de lasthebber kunnen uitgevoerd worden, zonder dat hieraan bepaalde onkosten verbonden zijn. Vermits het hier dus niet gaat om een verbintenis die eigen is aan lastgeving, zal de lasthebber zich bij gebrek aan provisie niet op de *exceptio non adimpleti contractus* kunnen beroepen. Wel mag hij de uitvoering van het mandaat uitstellen totdat hem de noodzakelijke provisie voor de vervulling van zijn opdracht wordt verschaft (DE PAGE, V, nr. 426, B).

II. Bewijs

204 Het is de lasthebber die het bewijs dient te leveren van de uitgave en van het ogenblik waarop deze is geschied (dit laatste is belangrijk voor de intresten: zie verder, nrs. 207 e.v.). Artikel 1341 B.W. is van toepassing, wanneer het voorschot, waarvan de terugbetaling wordt gevorderd, voortvloeit uit een daad die voor een geschreven bewijs vatbaar is (DE PAGE, V, nr. 427; DEKKERS, II, nr. 1290; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 672; Rb. Aarlen, 6 nov. 1912, *Pas.*, 1913, III, 98; zie voor de algemene regels: DE PAGE, III, nr. 713).

Het weze herinnerd dat, ook al overschrijdt de uitgave 3.000 fr., een bewijs door getuigen of vermoedens kan worden toegelaten: in handelszaken (art. 1341, tweede lid, B.W.), indien reeds een begin van schriftelijk bewijs bestaat (art. 1347 B.W.), indien het onmogelijk is geweest zich een schriftelijk bewijs te verschaffen (art. 1348, 2° en 3°, B.W.) en indien het geschrift door een toeval werd vernietigd of verloren is gegaan (art. 1348, 4°, B.W.).

III. Fout van de lasthebber

205 Indien de lasthebber een fout heeft begaan, dan verliest hij zijn recht op terugbetaling van de gedane onkosten en voorschotten (art. 1999, tweede lid, B.W.). Om het even welke fout in de uitoefening van zijn opdracht? De tekst van artikel 1999, die te algemeen is gesteld, zou zulks doen vermoeden. Dit kan echter niet de bedoeling zijn. Juister lijkt de opvatting dat de fout verband moet houden met de gedane uitgave. Dit zal o.m. het geval zijn, wanneer deze uitgave onnodig of overdreven is of op een inopportuun ogenblik is geschied. Een weigering of beperking van de terugbetaling is dan mogelijk (DE PAGE, V, nr. 427; LAURENT, XXVIII, nr. 9; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 668; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 705). Artikel 1999, tweede lid, *in fine*, B.W., verwekt nochtans de indruk dat de lastgever niet kan weigeren terug te betalen, ook al kan hij aantonen dat de gedane uitgave geringer had kunnen zijn. Deze indruk is fout. Indien vaststaat dat een heel wat geringere uitgave mogelijk was geweest, is er ontegensprekelijk fout en derhalve toepassing van het hiervoor vermelde. Wat de wetgever heeft willen uitsluiten, zijn discussies over geringe besparingen, die eventueel mogelijk zouden geweest zijn (DE PAGE, V, nr. 427; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 671).

IV. Afwijkende bedingen

206 Het staat partijen vrij van de hierboven geschetste principes af te wijken en bijvoorbeeld overeen te komen dat de door de lastgever ter beschikking gestelde provisie alle onkosten dient te dekken, dat het loon als volledige vergoeding zal gel-

den of dat de onkosten en voorschotten enkel zullen terugbetaald worden ingeval van welslagen van de zaak (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 676).

V. Intrest op de voorschotten

207 De lastgever is bovendien op de door de lasthebber gedane voorschotten intrest verschuldigd, te rekenen vanaf de dag waarop zij blijken te zijn gedaan (art. 2001 B.W.).

Dit is maar billijk. Tot op het ogenblik van de terugbetaling verliest de mandataris immers het genot van de gelden die hij in het belang van de lastgever heeft aangewend. Het gaat hier dus om een vergoeding van het door de lasthebber geleden verlies en niet om een vertragings-intrest in de zin van artikel 1153 B.W. (DE PAGE, V, nr. 428; DEKKERS, II, nr. 1291).

Vermits het hier om een vergoedende intrest gaat, is hij van rechtswege verschuldigd, zonder dat enige aanmaning vereist is (*Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 48). Het is de lasthebber die het bewijs van de uitgave en van het tijdstip ervan dient te leveren (DE PAGE, V, nr. 428; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 687). De intrest mag de wettelijke rentevoet overschrijden, b.v. wanneer zulks werd overeengekomen of de lasthebber kan bewijzen dat hij, met het oog op het voorschot, geld tegen een hogere intrest heeft moeten ontlenen (DE PAGE, V, nr. 428; *Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 48).

208 In ieder geval mag de intrest enkel berekend worden op de voorschotten die niet betwistbaar zijn. Zó zal wanneer de lasthebber een provisie van de lastgever had ontvangen, doch niettemin met eigen gelden heeft betaald, vooraf moeten uitgemakkt worden hoeveel van zijn eigen gelden de lasthebber noodzakelijk heeft moeten aanwenden voor de uitvoering van zijn opdracht. Slechts op dit bedrag zal artikel 2001 B.W. toegepast worden. Had de lasthebber waardepapieren van de lastgever in handen, doch maakte hij deze niet te gelde, dan zal de hiervoor vermelde regeling nochtans niet toegepast worden, wanneer kan aangetoond worden dat de lasthebber als „goed huisvader” heeft gehandeld. Dit zal het geval zijn, wanneer de waarden moeilijk konden gerealiseerd worden, het ogenblik daartoe weinig geschikt was of de uitgave bij hoogdringendheid diende te geschieden (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 684 en 685).

In dezelfde geest mag, wanneer de lastgever kan aantonen dat de uitgave overdreven was en hij bijgevolg niet het volledige bedrag van het gedane voorschot dient te vergoeden (zie boven, nr. 205), de intrest slechts op het uiteindelijk door hem verschuldigde bedrag berekend worden.

Gevonist werd dat, hoewel de notaris bij het verlijden van een akte niet als mandataris van de partijen optreedt (zie boven, nr. 120), hij naar analogie met artikel 2001 B.W. recht heeft op de intresten van de door hem voorgeschoten sommen, omdat hij als zaakwaarnemer van zijn cliënt handelde (Kh. Antwerpen, 18 okt. 1963, *R.W.*, 1964-65, 787). Deze beslissing is aanvechtbaar, vooreerst omdat *in casu* de vereisten voor toepassing van zaakwaarneming niet voor handen waren en tevens omdat het fout is artikel 2001 B.W. buiten lastgeving toe te passen.

In dit verband weze evenwel vermeld dat de meerderheid van de rechtsleer en ook van de rechtspraak er een andere mening op nahoudt. Doorgaans breidt men artikel 2001 B.W. inderdaad tot zaakwaarneming uit (DE PAGE, II, nr. 1094; *Pand. B.*, Tw. *Gestion d'affaires*, nr. 139; ARNTZ, III, nrs. 463 e.v.; AUBRY en RAU, IV, blz. 724; DEMOGUE, III, blz. 73 e.v.; COLIN en

CAPITANT, II, nr. 956; JOSSERAND, II, nr. 1447; Cass., 8 juni 1893, *Pas.*, 1893, I, 252; Brussel, 7 febr. 1964, *Pas.*, 1965, II, 70).

Sommigen verdedigen daarentegen de stelling dat ingeval van zaakwaarneming niet artikel 2001 B.W., maar wel artikel 1153 B.W. moet toegepast worden en dat derhalve slechts intresten verschuldigd zijn vanaf de aanmaning (LAURENT, XX, nr. 331; BAUDRY-LACANTINERIE, XV, nr. 2820; PLANIOL en RIPERT, II, nr. 2283; zie ook: conclusies van het openbaar ministerie bij Cass., 8 juni 1893, hoger geciteerd). Deze zienswijze verdient de voorkeur. Artikel 1372 B.W., dat bepaalt dat „hij die vrijwillig andermans zaak waarneemt, hetzij met, hetzij buiten het weten van de eigenaar, zich onderwerpt aan alle verplichtingen, die zouden ontstaan uit een uitdrukkelijke lastgeving, die hij van de eigenaar zou hebben gekregen”, spreekt immers enkel van de „verplichtingen van de zaakwaarnemer”. De betaling van intresten op de door de zaakwaarnemer gedane voorschotten betreft evenwel geen verplichting van de „zaakwaarnemer”, maar wel van de „belanghebbende”. Wat de verbintenissen van deze laatste betreft, wordt evenwel nergens in het Burgerlijk Wetboek van een gelijkschakeling met lastgeving gesproken. Er is dan ook geen enkele rechtsgrond om artikel 2001 B.W. ook op zaakwaarneming toe te passen (zie ook boven, nr. 49).

209 Tenslotte dient vermeld dat partijen bij contractueel beding van de wettelijke regeling inzake intresten op de door de lasthebber gedane voorschotten kunnen afwijken (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 688).

VI. Verjaring

210 De vordering tot terugbetaling van de gedane onkosten en voorschotten en van de intresten hierop verjaart na 30 jaar (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 691; PONT, *Mandat*, nr. 1120).

HOOFDSTUK III

HET VERGOEDEN VAN HET DOOR DE LASTHEBBER GELEDEN VERLIES

I. Principe

211 Artikel 2000 B.W. verplicht de lastgever de lasthebber schadeloos te stellen voor de verliezen, die deze ter gelegenheid van de uitvoering van zijn opdracht geleden heeft.

Het is billijk en volledig in overeenstemming met de algemene beginselen van het civiel recht dat de lasthebber die ten gevolge van zijn optreden schade heeft geleden, hiervoor door de lastgever vergoed wordt. Dat lastgeving in principe om niet geschiedt, betekent immers niet dat de mandataris afziet van vergoeding voor geleden schade.

212 Uit de termen van artikel 2000 B.W. „verliezen ter gelegenheid van de uitvoering van zijn opdracht” mag niet afgeleid worden dat om het even welk verlies, geleden tijdens de uitoefening van het mandaat, voor vergoeding in aanmerking komt. Er dient een oorzakelijk verband te bestaan tussen de uitvoering van de lastgeving en de opgelopen schade.

Dit is o.m. het geval, wanneer de lasthebber een ongeval oploopt naar aanleiding van de uitvoering van zijn opdracht, echter niet indien hij ziek valt en deze ziekte geen enkel verband houdt met de vervulling van zijn taak (DE PAGE, V, nr. 429; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 741).

Het is duidelijk dat zich hier randgevallen kunnen voordoen. Zij dienen aan de soevereine beoordeling van de rechter te worden overgelaten.

213 Niet alleen lichamelijke, maar ook morele schade komt voor vergoeding in aanmerking (DE PAGE, V, nr. 429; LAURENT, XXVIII, nr. 32; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1481).

A fortiori is aan de lasthebber vergoeding verschuldigd wanneer het door hem geleden verlies aan een fout of bedrog van de lastgever zélf te wijten is (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 743; Luik, 2 nov. 1927, *Pas.*, 1928, II, 34).

Artikel 2000 B.W. maakt geen onderscheid tussen een bezoldigd of niet-bezoldigd mandaat (DE PAGE, V, nr. 429; DEKKERS, II, nr. 1292; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 748).

II. Fout van de lasthebber

214 Het is evident dat de lasthebber geen aanspraak kan maken op vergoeding voor de schade die aan een onvoorzichtigheid van hemzelf te wijten is (art. 2000 B.W. *in fine*). Zó wordt bijvoorbeeld aanvaard dat de lasthebber geen vergoeding dient toegekend te worden voor het verlies dat voortvloeit uit het feit dat hij wegens de omvang van het mandaat onvoldoende tijd aan zijn eigen zaken heeft kunnen besteden. Hij is onvoorzichtig geweest door er zich niet bij voorbaat van te verge-

wissen hoeveel tijd een degelijke uitvoering van zijn opdracht hem zou vergen (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 746).

Een wel bijzondere subtiële, doch gegronde interpretatie van de regel dat de schade, te wijten aan een onvoorzichtigheid van de mandataris, niet moet vergoed worden, vindt men in een niet meer zo recente beslissing van het Hof van Beroep te Colmar (Colmar, 16 febr. 1937, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1937, 851). Het loont de moeite even de feiten in herinnering te brengen. Mandaat was gegeven om kapitaal uit Duitsland te exporteren. In die periode was export van kapitaal door de Duitse wetgeving evenwel verboden, zodat in de allereerste plaats de vraag diende beantwoord of het contract van lastgeving wel degelijk geldig was. In de traditie van de rechtspraak van de Franse Cour de Cassation werd hierop bevestigend geantwoord. Het Hof stelde inderdaad voorop dat, wanneer bepaalde handelingen, die op zichzelf niets ongeoorloofds inhouden, door een vreemde wetgeving worden verboden, contracten, in Frankrijk afgesloten, met de bedoeling deze buitenlandse wetgeving te omzeilen, geldig zijn (Cass. fr., 28 maart 1928, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1928, 671). De operatie werd evenwel ontdekt door de Duitse overheid en de Franse lasthebber werd veroordeeld. Kon hij een vergoeding eisen voor het geleden verlies? Het antwoord op deze vraag veronderstelt voorafgaandelijk een antwoord op de vraag of de lasthebber door de aanvaarding van dergelijke opdracht onvoorzichtig was geweest. Neen, volgens het Hof van Colmar. Hij heeft enkel een zeker risico aanvaard, wat helemaal niet hetzelfde is als onvoorzichtig handelen. Bovendien merkt het Hof op dat niet wegens onvoorzichtigheid van de lasthebber de operatie werd achterhaald.

III. Overlijden van de lasthebber

215 Overlijdt de lasthebber ten gevolge van de uitoefening van zijn opdracht, dan kan de vergoeding door zijn erfgenamen opgevorderd worden (DE PAGE, V, nr. 429; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 720).

IV. Afwijkende bedingen

216 Partijen kunnen steeds van het in artikel 2000 B.W. bepaalde afzien (DE PAGE, V, nr. 429).

V. Verjaring

217 De vordering op grond van artikel 2000 B.W. verjaart na 30 jaar (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 724 *bis*).

HOOFDSTUK IV

WAARBORGEN VOOR DE LASTHEBBER

218 Voor de betaling van zijn schuldvorderingen werden de lasthebber volgende waarborgen toegekend:

1. hoofdelijkheid onder lastgevers voor dezelfde zaak (art. 2002 B.W.);
2. een roerend voorrecht voor de kosten gemaakt tot behoud van de zaak (art. 20, 4^e, Hyp. W.);
3. een retentierecht.

AFDELING I

HOOFDELIJKHEID

I. Principe

219 Krachtens artikel 1202 B.W. wordt hoofdelijkheid nooit vermoed; ze moet uitdrukkelijk bedongen of door de wet voorzien zijn. Dit laatste is het geval inzake lastgeving. „Wanneer verscheidene personen een lasthebber hebben aangesteld voor een gemeenschappelijke zaak, is ieder van hen hoofdelijk jegens hem verbonden voor alle gevolgen van de lastgeving”, bepaalt artikel 2002 B.W.

Deze hoofdelijkheid is het logisch gevolg van het feit dat de lastgevers allen voordeel halen uit het mandaat. Het is dan ook maar normaal dat ieder van hen tevens volledig instaat voor de lasten, die het mandaat meebrengt (DE PAGE, V, nr. 432).

Er weze aan herinnerd dat er integendeel geen hoofdelijkheid is, wanneer er meerdere lasthebbers zijn voor dezelfde zaak (zie boven, nr. 158).

II. Begrip „gemeenschappelijke zaak”

220 Het begrip „gemeenschappelijke zaak” heeft tot betwisting aanleiding gegeven. Volgens sommigen betekent dit dat er enkel hoofdelijkheid is, indien het mandaat door de lastgevers bij een zelfde rechtshandeling is gegeven. Men verwijst hiervoor naar de formulering van artikel 1995 B.W., dat spreekt van „aangesteld bij een zelfde akte” (zie boven, nr. 158). Wanneer zij door afzonderlijke akten de lasthebber hebben aangesteld, zou er dus geen „gemeenschappelijke zaak” zijn en derhalve geen hoofdelijke aansprakelijkheid (LAURENT, XXVIII, nr. 34; BAUDRY-LACANTINERIE, *Mandat*, nr. 760; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 179; PONT, *Mandat*, nr. 1125; TROPLONG, *Mandat*, nr. 693; zie ook: HOFMANN, blz. 462).

Anderen gaan hiermee niet akkoord. Het is enkel het voorwerp van de lastgeving dat gemeenschappelijk dient te zijn voor de verschillende lastgevers. Dat zij allen individueel een mandaat hebben gegeven, speelt hoegenaamd geen rol, aldus deze auteurs (DE PAGE, V, nr. 432; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1486; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 735). Deze laatste zienswijze lijkt ons de juiste. De hoofdelijkheid vindt immers, zoals hierboven vermeld, haar grondslag in het gemeenschappelijk

voordeel, dat voor de lastgevers uit het mandaat voortvloeit. Dit gemeenschappelijk belang, wat een feitelijke kwestie is, is dan ook de enige voorwaarde, die voor de toepassing van artikel 2002 B.W. mag gesteld worden.

Door de Franse Cour de Cassation wordt bovendien gesteld dat ieder van de lastgevers van het bestaan van de andere mandanten op de hoogte dient te zijn (Cass. fr., 7 febr. 1866, *Rec. Dall.*, 1866, I, 259; zie ook: Cass. fr., 27 april 1971, *Rec. Dall.*, 1972, *Somm.*, 7).

221 Volledigheidshalve dienen nog twee andere omstandigheden vermeld, waarover evenwel geen discussie bestaat.

Er is vooreerst het geval dat de mandataris slechts door één enkel persoon werd aangesteld, doch de lastgeving meerdere personen baat bij brengt. Het is evident dat hier slechts één mandant is. Slechts hij kan door de lasthebber aangesproken worden. Tegenover de personen die uit het mandaat voordeel hebben gehaald, kan hoogstens een vordering wegens vermogensverschuiving zonder oorzaak ingespannen worden (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 767, 1°). Andere mogelijkheid is dat de lasthebber door verschillende lastgevers werd aangewezen en dit bij een zelfde akte, doch de mandanten uiteenlopende, doch niet tegenstrijdige belangen hebben, wat het voorwerp van de lastgeving betreft. In dit geval zijn er zoveel mandaten als er diverse belangen zijn (LAURENT, XXVIII, nr. 35; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 760; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1486).

III. Toepassingsgebied

222 Artikel 2002 B.W. is van strikte interpretatie. Deze bepaling mag niet uitgebreid worden tot zaakwaarneming (DE PAGE, II, nrs. 1085 en 1093 en V, nr. 432; LAURENT, XX, nr. 315; PAULUS, *a.w.*, nr. 92; PLANIOL en RIPERT, VII, nr. 731) en evenmin tot andere contracten, zoals bijvoorbeeld huur van diensten (DE PAGE, V, nr. 432).

Dit illustreert nogmaals het belang van een duidelijk onderscheid tussen lastgeving en dienstverhuring (zie boven, nrs. 19-23).

Ook ingeval van wettelijk mandaat is artikel 2002 B.W. niet van toepassing. Zó kan een voogd, die de belangen van meerdere pupillen behartigt, zich niet op de principes van de hoofdelijkheid beroepen. Artikel 2002 B.W. beoogt enkel het geval dat de lasthebber door de lastgevers werd aangesteld, m.a.w. vrij door hen werd gekozen (DE PAGE, V, nr. 432; LAURENT, XXVIII, nr. 41; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1486; PONT, *Mandat*, nr. 1129). Men is er het eveneens vrij algemeen over eens dat voor de toepassing van artikel 2002 B.W. geen onderscheid dient gemaakt te worden tussen een bezoldigd en een niet-bezoldigd mandaat (DE PAGE, V, nr. 432; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 757; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1486; TROPLONG, *Mandat*, nr. 688; *anders*: LAURENT, XXVIII, nr. 33).

223 Wél is de vraag gerezen of de notaris, die door verschillende personen werd gelast met het verlijden van een akte, artikel 2002 B.W. mag invoeren. Een bepaalde rechtspraak heeft hem het recht toegekend zich tot elk van zijn opdrachtgevers te wenden, om voor het geheel betaling te bekomen van zijn honorarium en van de door hem voorgeschoten kosten. Men ging hierbij uit van de opvatting dat de notaris, benevens datgene wat hij doet krachtens de hem door de wet verleende opdracht, toch ook in zekere mate als lasthebber van de partijen optreedt. Dezen zouden hem immers stilzwijgend mandaat hebben gegeven de regelmatigheid van de akte te con-

troleren, de kosten voor te schieten, enz. (Gent, 25 febr. 1905, *Pas.*, 1906, II, 12; Kh. Antwerpen, 18 okt. 1963, *R.W.*, 1964-65, 787 en over dit vonnis boven, nr. 208; zie ook: *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 774). Deze stelling is echter niet aanvaardbaar. Een notaris die handelt binnen zijn wettelijke bevoegdheid, is geen lasthebber (zie boven, nr. 120). Het recht zich op artikel 2002 B.W. te beroepen voor de betaling van zijn honorarium, dient hem dan ook ontzegd te worden (DE PAGE, V, nrs. 363 en 432; LAURENT, XXVIII, nr. 37; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 757). Het wordt natuurlijk volledig anders wanneer de notaris, buiten zijn wettelijke opdracht, als werkelijk mandataris voor partijen is opgetreden.

IV. Afwijkende bedingen

224 Partijen mogen bij onderling akkoord van artikel 2002 B.W. afwijken (DE PAGE, V, nr. 432; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1486; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 780 en 781).

AFDELING II

VOORRECHT

225 De hypotheekwet kent de lasthebber een roerend voorrecht toe voor de kosten die hij gedaan heeft, met het oog op het behoud van de zaak (art. 20, 4°; DE PAGE, V, nr. 433; zie ook: Tw. *Voorrechten* door DERYCKE, nrs. 124-129).

AFDELING III

RETENTIERECHT

226 Doorgaans wordt aangenomen dat de lasthebber, naar analogie met de bewaarnemer (art. 1948 B.W.), een retentierecht kan uitoefenen op de zaak, die hem in uitvoering van het mandaat door de lastgever of door een derde werd overhandigd (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 763; COLIN en CAPITANT, II, nr. 1051, B; GULLOUARD, *Mandat*, nr. 180; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1487). Een eerste vraag is te weten welke schuldvorderingen door dit retentierecht worden gewaarborgd. Sommige auteurs verdedigen de opvatting dat de lasthebber het kan laten gelden voor al wat hem wegens de lastgeving verschuldigd is (COLIN en CAPITANT, II, nr. 1051; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1487; *Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 51). Anderen beperken de uitoefening van het retentierecht evenwel tot de gedane voorschotten, doch stellen dat het nooit kan ingeroepen worden voor de betaling van het loon (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 767).

Ook over de kwestie op welke zaken het retentierecht precies slaat, bestaat verdeeldheid. De énen beweren dat het kan uitgeoefend worden op al wat de lasthebber wegens zijn opdracht in zijn bezit heeft, dus niet alleen op de zaken die hij in uitvoering van zijn mandaat in naam en voor rekening van de lastgever heeft verworven,

maar ook op de titels en stukken (b.v. de procuratie), die hem voor de uitoefening van zijn taak werden overhandigd (ARNTZ, IV, nr. 1483; GUILLOUARD, *Droit de rétention*, nrs. 87 en 88; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1487). Daarnaast zijn er echter die menen dat de lasthebber in geen geval kan weigeren de procuratie terug te geven (HUC, XII, nr. 123). Deze opvatting lijkt juist. Zulks zou inderdaad tot misbruiken kunnen aanleiding geven, waarvoor achteraf de lastgever zélf aansprakelijk zou kunnen gesteld worden (zie verder, nr. 254). Ook de stukken die de mandataris werden toevertrouwd, ten einde hem toe te laten de rechten van zijn lastgever te verdedigen, zouden volgens sommigen aan het retentierecht ontsnappen (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 759).

Er is dus een duidelijk gebrek aan een vaste richtlijn, wat tot de grootste verwarring in de rechtspraak heeft geleid. Dit alles heeft DE PAGE ertoe gebracht het standpunt te verdedigen dat, vermits geen enkele wettekst de mandataris uitdrukkelijk een retentierecht toekent, het beter is hier te gewagen van de *exceptio non adimpleti contractus* (DE PAGE, V, nr. 434; zie ook: Cass., 7 nov. 1935, *Pas.*, 1936, I, 38). De lasthebber kan deze niet-uitvoeringsexceptie inroepen, wanneer alle algemene voorwaarden voor de uitoefening ervan voorhanden zijn (DE PAGE, II, nr. 866, A). Dit standpunt van DE PAGE lijkt ons het verdedigen waard, alleen reeds omdat aldus, dank zij een duidelijke leer, uiteindelijk een einde zou kunnen gesteld worden aan de hoger geschetste twistvragen.

De *exceptio non adimpleti contractus* geldt echter enkel inzake wederkerige contracten. Nu is lastgeving slechts een wederkerig contract, wanneer zij bezoldigd is. Ingeval van bezoldigde lastgeving kan dus de theorie van DE PAGE toegepast worden.

Wat evenwel indien de lastgeving kosteloos is? Van de niet-uitvoeringsexceptie kan dan geen sprake zijn. In dit geval dient de mandataris, als uitbreiding van de *exceptio non adimpleti contractus*, wel degelijk een retentierecht toegekend te worden tot waarborg van de door hem gedane voorschotten en eventueel geleden verliezen. Dit retentierecht slaat op de voorwerpen die de lasthebber ingevolge de door hem verrichte rechtshandeling in handen heeft gekregen of die hij, met het oog op de uitvoering van het mandaat, heeft bekomen. Algemeen wordt immers voor de uitoefening van het retentierecht een rechtstreeks verband tussen de zaak en de gewaarborgde schuldvordering vereist (zie o.m.: DE PAGE, III, nr. 813; DERYCKE, *Enkele beschouwingen over het retentierecht*, *R.W.*, 1961-62, 2117).

De opvatting dient evenwel gevolgd van dezen die voorhouden dat de procuratie steeds dient teruggegeven te worden, evenals de stukken die de lasthebber overhandigd werden om de rechten van de lastgever te verdedigen (b.v. het aan de advocaat door zijn cliënt overhandigd dossier), dit om misbruiken te vermijden.

TITEL X

GEVOLGEN VAN DE LASTGEVING T.O.V. DERDEN

ALGEMENE PRINCIPES

227 Vermits de lasthebber in naam en voor rekening van de lastgever rechtshandelingen verricht met derden, komen rechten en verplichtingen tot stand, niet alleen tussen lastgever en lasthebber onderling, maar ook in hoofde van derden. Wat is nu de juridische verhouding tussen lastgever en lasthebber enerzijds en de wederpartij, met wie de lasthebber gehandeld heeft, anderzijds?

De artikelen 1997 en 1998 B.W. geven hierop een antwoord. Artikel 1998 B.W. bepaalt dat „de lastgever slechts gehouden is de verbintenissen na te komen die de lasthebber overeenkomstig de hem verleende macht heeft aangegaan en niet tot hetgeen daarbuiten mocht zijn gedaan, dan voor zover hij zulks uitdrukkelijk of stilzwijgend bekrachtigd heeft”. Voor het bepalen van de gevolgen van de lastgeving zal dus in de allereerste plaats moeten onderzocht worden of de lasthebber al dan niet de perken van zijn mandaat heeft overschreden.

Vervolgens dient nagegaan te worden of de wederpartij voldoende kennis had van de draagwijdte van de lastgeving. Volgens artikel 1997 B.W. immers is „de lasthebber die aan de partij, met wie hij als lasthebber handelt, voldoende kennis van zijn volmacht gegeven heeft, niet aansprakelijk voor hetgeen daarbuiten gedaan is, behalve indien hij zich daartoe persoonlijk heeft verbonden”. Het is dus ook belangrijk te weten of de lasthebber zich al dan niet persoonlijk tegenover de wederpartij heeft verbonden.

HOOFDSTUK II

DE LASTHEBBER HEEFT GEHANDELD BINNEN DE PERKEN VAN ZIJN MANDAAT

228 Of de lasthebber binnen de perken van het mandaat is gebleven, wordt door de rechter ten gronde soeverein beoordeeld (Cass., 4 dec. 1890, *Pas.*, 1891, I, 22).

a) *De lasthebber handelde in naam van de lastgever*

229 Dit geval wordt beschouwd alsof de lastgever zélf rechtstreeks met de wederpartij heeft gecontracteerd. De lasthebber heeft in dit geval de mandant slechts „vertegenwoordigd”. Bijgevolg wordt de lastgever en niet de lasthebber schuldeiser of schuldenaar van de wederpartij en is de lastgeving gebonden door alle handelingen die de mandataris in de uitoefening van de hem toevertrouwde opdracht heeft gesteld (art. 1998, eerste lid, B.W.). De lasthebber blijft volledig buiten de verhouding lastgever-wederpartij. Enkel de mandant kan door de wederpartij aangesproken worden (DE PAGE, V, nr. 440; LAURENT, XXVIII, nrs. 50 en 51; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 772 e.v.; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1498; Kh. Brussel, 14 juli 1952, *Res Jura Imm.*, 1952, 269; Kh. Antwerpen, 27 okt. 1970, *R. H. Ant.*, 1970, 381).

230 Het beginsel dat de binnen de grenzen van zijn volmacht optredende lasthebber de lastgever heeft „vertegenwoordigd”, heeft tevens tot gevolg dat:

— de lastgever zich niet mag beroepen op artikel 1328 B.W., wat de onderhandse akten betreft, die door de lasthebber werden ondertekend (DE PAGE, III, nr. 794, A; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 808);

Deze akten hebben dus ook t.o.v. de mandant vaste datum zonder registratie, het overlijden van één der partijen of het overnemen van de hoofdinhoud van de onderhandse akte in een authentieke akte. De lastgever mag evenwel steeds, overeenkomstig het gemeen recht, bewijzen dat de datum van de akte vals is (LAURENT, XXVIII, nr. 52; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 808; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 773; PLANIOL en RIPERT, VII, nr. 1483).

— de tegenbrieven van de lasthebber tegenstelbaar zijn aan de lastgever (DE PAGE, II, nr. 637; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 80);

— een begin van schriftelijk bewijs, uitgaande van de lasthebber, tegen de lastgever kan worden ingeroepen (DE PAGE, III, nr. 894, B, 2°; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 807);

— de bekentenis van de lasthebber de lastgever bindt, op voorwaarde natuurlijk dat de lasthebber volmacht had om eventueel een bekentenis af te leggen (DE PAGE, III, nr. 1019; *Rép. P. Dr. B.*, *Tw. Mandat*, nr. 810; Cass., 17 nov. 1976, *R.W.*, 1976-77, 1517; zie over dit arrest ook boven, nr. 106);

— indien de lasthebber in de uitvoering van zijn opdracht een contractuele fout begaat, waardoor de wederpartij schade lijdt, de lastgever rechtstreeks door deze wederpartij kan aangesproken worden. In dit geval zal de lastgever zich weliswaar kunnen verhalen op de lasthebber wegens slechte uitvoering van de verbintenissen,

spruitende uit de lastgevingsovereenkomst zélf (DE PAGE, V, nr. 441, 5°; LAURENT, XXVIII, nr. 54; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1497; Cass., 24 febr. 1974, *R.W.*, 1973-74, 2496; Rb. Brussel, 16 febr. 1956, *Pas.*, 1957, III, 58; zie ook boven, nr. 147);

— ingeval van bedrog door de lasthebber bij het afsluiten van de overeenkomst, waarmee hij gelast werd, de wederpartij gerechtigd zal zijn de nietigheid van de overeenkomst te vorderen tegen de lastgever (DE PAGE, V, nr. 441, 6°; LAURENT, XXVIII, nr. 54; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 772 *bis* en 782; HUC, XII, nr. 82; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1502; Kh. Luik, 5 mei 1913, *Pand. Pér.*, 1914, 470; Rb. Brussel, 4 dec. 1958, *J.T.*, 1959, 476).

Het bedrog van de lasthebber is in dit geval een misdrijf of oneigenlijk misdrijf, inherent aan de uit te voeren rechtshandeling, zodat het dient beschouwd als een contractuele tekortkoming van de lasthebber binnen de perken van zijn mandaat, dus opzichtens de wederpartij als een contractuele tekortkoming van de lastgever zélf en niet als een louter misdrijf of oneigenlijk misdrijf van de lasthebber, waarvoor de mandant niet zou gehouden zijn (DE PAGE, I, nr. 54; Brussel, 2 mei 1951, *Bull. Ass.*, 1951, 420; zie ook verder, nrs. 238-240).

231 De bovenvermelde regels gelden eveneens voor de plaatsvervangende lasthebber, voor zover de plaatsvervangende lastgever bindt (zie boven, nrs. 151 e.v.).

232 Op het principe dat, indien de lasthebber binnen de perken van zijn mandaat is opgetreden, de lastgever geacht wordt zélf de rechtshandeling te hebben verricht en er bijgevolg een rechtstreekse band ontstaat tussen hem en de wederpartij, bestaat één uitzondering, nl. wanneer de mandataris in overleg met de wederpartij gehandeld heeft met de bedoeling de lastgever schade te berokkenen (b.v. de lasthebber verkoopt mits eigen voordelen tegen een lagere prijs dan mogelijk was).

„In overleg met de wederpartij” betekent dat de derde minstens van de intentie van de lasthebber op de hoogte moet geweest zijn (DE PAGE, V, nr. 443).

Dit bedrog van lasthebber en wederpartij bindt de lastgever niet. Evenmin zal de wederpartij zich in dit geval tot de lasthebber kunnen richten. Zij wist immers dat deze de perken van zijn mandaat was te buiten gegaan en heeft bijgevolg volledig op eigen risico gecontracteerd (DE PAGE, V, nr. 443; DEKKERS, II, nr. 1298; LAURENT, XXVIII, nr. 57; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 781; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 187; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1498; PONT, *Mandat*, nr. 1065; Gent, 31 jan. 1924, *Pand. Pér.*, 1924, 224; zie ook: Cass. fr., 14 april 1908, *Pas.*, 1908, IV, 170).

Het Hof van Beroep te Brussel paste deze regel toe in het volgende geval. Een lastgever A had opdracht gegeven aan B om in zijn naam bepaalde aankopen te verrichten. De lasthebber had van een verkoper C in het geheim een commissieloon bekomen voor elke aankoop, die hij namens A zou doen. A vernam zulks en weigerde de koopwaar te aanvaarden en te betalen. Het Hof besliste dat B bij het afsluiten van de contracten met C buiten de perken van zijn mandaat was getreden, vermits deze contracten als leidende en determinerende oorzaak het verlangen van B hadden, om zich een persoonlijk voordeel te verschaffen en niet de belangen van A op zijn best te behartigen (goede kwaliteit aan zo laag mogelijke prijs). A was derhalve niet tegenover C gebonden voor de door B verrichte aankopen. Evenmin kon C de lasthebber aanspreken, daar hij geacht werd op eigen risico te hebben gecontracteerd (Brussel, 1 april 1936, *Pas.*, 1936, II, 170).

233 Was de wederpartij daarentegen te goeder trouw, m.a.w. totaal onwetend van de bedrieglijke intentie van de lasthebber, dan blijft de lastgever tegenover haar

gehouden, met de mogelijkheid evenwel van later verhaal op zijn mandataris (DE PAGE, V, nr. 443; DEKKERS, II, nr. 1293).

Wat de bewijslast betreft, dient te worden uitgegaan van de goede trouw van de wederpartij. Deze mag worden vermoed. Het behoort derhalve aan de lastgever het tegenbewijs te leveren (Cass., 8 febr. 1966, *Pas.*, 1966, I, 69; Gent, 31 jan. 1924, hoger geciteerd; Brussel, 1 april 1936, hoger geciteerd).

b) *De lasthebber handelde in eigen naam*

234 Er zijn inderdaad mandaten die jegens derden niet blijken, b.v. naamlening en commissie (zie boven, nrs. 35-41). Het kan ook voorkomen dat de lasthebber niet bekend maakt dat hij voor andermans rekening optreedt.

235 Wanneer de lasthebber in eigen naam tegenover de wederpartij is opgetreden, is hij persoonlijk gebonden. Hij wordt rechtstreeks de schuldeiser of schuldenaar van de wederpartij. Aan de door hem aangegane contractuele verbintenissen kan hij zich niet onttrekken door achteraf naar zijn hoedanigheid van lasthebber te verwijzen (DE PAGE, V, nr. 437; LAURENT, XXVIII, nr. 60; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 800 *in fine*; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1497 *in fine*; Gent, 17 juni 1882, *Pas.*, 1883, II, 8; Rb. Dinant, 2 febr. 1934, *Pas.*, 1936, III, 23; zie ook: Cass. fr., 3 mei 1893, *Rec. Dall.*, 1893, I, 567 en boven, nrs. 36 en 40).

236 De verhouding lastgever-lasthebber daarentegen blijft door de regels van de lastgeving beheerst (DE PAGE, V, nr. 437; LAURENT, XXVIII, nrs. 61 en 76). De mandataris zal dan ook alle rechten die hij ingevolge zijn optreden tegenover de wederpartij heeft bekomen, aan de lastgever moeten overdragen (DE PAGE, V, nr. 437; LAURENT, XXVIII, nr. 62; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 896; HUC, XII, nr. 81; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1508).

Op grond van dit beginsel werd door het Hof van Cassatie beslist dat de lasthebber die binnen de perken van zijn mandaat een huurovereenkomst afsluit, opzichthens de lastgever geen recht bekomt om het gehuurde goed te betrekken, zelfs niet indien hij in eigen naam tegenover de wederpartij is opgetreden (Cass., 5 jan. 1961, *Pas.*, 1961, I, 481).

237 De lastgever heeft evenwel geen rechtstreekse vordering tegenover de wederpartij, met wie de lasthebber in eigen naam heeft gecontracteerd. Wel kan hij de wederpartij aanspreken op basis van de zijdelingse vordering (art. 1166 B.W.) of op grond van de overdracht van schuldvordering, wanneer de lasthebber zijn rechten tegenover de wederpartij aan de mandant heeft overgedragen (DE PAGE, V, nr. 437; LAURENT, XXVIII, nr. 62; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Commission*, nrs. 231, 237 e.v.; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 896; PONT, *Mandat*, nrs. 1060 en 1061; Brussel, 8 juni 1903, *Belg. Jud.*, 1905, 1065; Luik, 27 nov. 1912, *Pas.*, 1913, II, 158; Kh. Brussel, 25 okt. 1930, *J. Comm. Br.*, 1931, 354). Omgekeerd kan evenmin de wederpartij een rechtstreekse vordering tegen de lastgever instellen. Wel kan ook zij zich tot de mandant richten op basis van de zijdelingse vordering of van de overdracht van schuldvordering, wanneer deze door de lasthebber werd toegestaan (DE PAGE, V, nr. 437; LAURENT, XXVIII, nr. 63; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Commission*, nr. 231; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 773, *in fine* en 899; GUILLOUARD, *Mandat*,

nr. 192). De wederpartij zou zich eveneens op de vermogensverschuiving zonder oorzaak kunnen beroepen (DE PAGE, V, nr. 437; LAURENT, XXVIII, nr. 63; PLANIOL en RIPERT, VII, nrs. 759 en 761).

Door het Hof van Beroep te Luik werd aan de wederpartij evenwel een rechtstreekse vordering tegen de lastgever toegekend, op grond van de overweging dat zij wist dat de lasthebber, niet-tegenstaande deze in eigen naam was opgetreden, voor rekening van een lastgever handelde. Volgens het Hof was de lasthebber in dit geval niet persoonlijk gebonden (Luik, 24 juni 1914, *Pas.*, 1914, II, 309). Deze beslissing is echter alleenstaande en wijkt duidelijk af van de algemeen geldende leer dat, wanneer de lasthebber in eigen naam heeft gehandeld, het zonder belang is te weten of de wederpartij al dan niet op de hoogte was van het feit dat de lasthebber in werkelijkheid voor rekening van een ander optrad (LAURENT, XXVIII, nr. 77; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 870; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 895; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1508; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 532 e.v.; *anders*: PONT, *Mandat*, nr. 1080).

c) *Misdrijven en oneigenlijke misdrijven, begaan door de lasthebber*

238 Indien de lasthebber in de uitvoering van zijn opdracht of naar aanleiding hiervan een misdrijf of oneigenlijk misdrijf begaat, waardoor een derde schade wordt berokkend, is hij persoonlijk gehouden tot het vergoeden van de schade. De lastgever staat hiervoor niet in. Bij het plegen van een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf kan de lasthebber de lastgever immers niet hebben „vertegenwoordigd”, zelfs niet wanneer dit in de uitoefening van zijn taak werd begaan, daar lastgeving nooit misdrijven of oneigenlijke misdrijven tot voorwerp kan hebben (DE PAGE, V, nr. 452, B; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1502; Cass. fr., 25 juni 1889, *Rec. Dall.*, 1890, I, 151; Brussel, 8 april 1963, *Pas.*, 1964, II, 91).

Het wordt natuurlijk anders, indien blijkt dat het misdrijf of oneigenlijk misdrijf op bevel van de lastgever werd begaan of deze een initiële fout kan verweten worden (b.v. gebrek aan toezicht), waardoor het misdrijf of oneigenlijk misdrijf mogelijk werd. De lastgever is dan wel gehouden, echter niet wegens een tekortkoming van de lasthebber, maar wegens een persoonlijke fout (DE PAGE, V, nr. 452, B; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1502; Kh. Luik, 29 okt. 1929, *J. Liège*, 1929, 299).

Ook is de lastgever aansprakelijk voor door de mandataris gepleegde delicten of quasi-delicten, wanneer de lasthebber tevens de aangestelde is van de lastgever. Er is dan toepassing van artikel 1384, derde lid, B.W. (Brussel, 7 jan. 1933, *J. Comm. Br.*, 1933, 117).

Er zeze evenwel aan herinnerd dat er ingeval van lastgeving doorgaans geen aanstelling is (zie boven, nrs. 21 en 22).

239 De door de lasthebber naar aanleiding van zijn opdracht begane misdrijven of oneigenlijke misdrijven mogen niet verward worden met de gewone contractuele fouten. Bedoeld wordt o.m. de foutieve uitvoering opzichtsens de wederpartij van de overeenkomst, die de mandataris gelast was af te sluiten of uit te voeren. In dit geval geldt niet meer de Aquilische, maar de contractuele verantwoordelijkheid. De wederpartij kan zich dan rechtstreeks tot de lastgever wenden, vermits de lasthebber de lastgever heeft „vertegenwoordigd”. Hij is binnen de perken van zijn mandaat gebleven en voerde uit wat hem was opgedragen. Alleen deed hij het foutief (DE PAGE, V, nr. 542, A; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1502; zie ook boven, nrs. 147 en 230).

Hetzelfde geldt voor een door de lasthebber begaan misdrijf of oneigenlijk misdrijf, dat inherent is aan de door hem te verrichten rechtshandeling (b.v. bedrog bij het afsluiten van de overeenkomst met de wederpartij). Men gaat ervan uit dat dit een contractuele tekortkoming is van de lasthebber, handelend binnen de perken van zijn mandaat, zodat de lastgever hiervoor gehouden is opzichtens de wederpartij (DE PAGE, I, nr. 54 en V, nr. 441, 6°; zie boven, nr. 230).

Indien hij door de wederpartij wordt aangesproken, zal de lastgever zich achteraf evenwel op de lasthebber kunnen verhalen wegens diens contractuele tekortkoming.

240 De vraag rijst welke verantwoordelijkheid primeert indien de lasthebber in de uitvoering van zijn opdracht een contractuele fout begaat, maar deze wanprestatie eveneens een tekortkoming uitmaakt aan de algemene plicht tot voorzichtigheid, gesteld door de artikelen 1382 e.v. B.W. Het betreft het probleem van het samengaan van de contractuele en de quasi-delictuele aansprakelijkheid (zie hierover: DALCO, *Traité de responsabilité civile*, I, nrs. 119-132; DALCO, *Examen de jurisprudence* (1968-1972), *La responsabilité délictuelle et quasi-délictuelle*, *R. Crit. J. B.*, 1973, 629; KRUTHOF, PAULUS, MOONS, *a.w.*, nrs. 71 en 72; RASIR, *Cumul de la responsabilité contractuelle et aquilienne*, *J.T.*, 1976, 164; VAN RYN, *Le concours de responsabilités contractuelle et délictuelle*, *R. Crit. J. B.*, 1957, 308; Cass., 4 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 989; Cass., 7 dec. 1973, *R.W.*, 1973-74, 1597, met noot HERBOTS; Brussel, 18 febr. 1975, *R.G.A.R.*, nr. 9504).

Door de Belgische rechtspraak wordt sinds lang de samenloop van de aansprakelijkheidsvorderingen uit wanprestatie en onrechtmatige daad gehuldigd (zie: DALCO, *a.w.*, nrs. 146 e.v.). Het Hof van Cassatie bevestigde, maar verfijnde tegelijk deze theorie in twee arresten van 4 juni 1971 en 7 december 1973 (hoger geciteerd). Uit deze arresten blijkt dat het Hof de theorie van de samenloop nog steeds aanvaardt, maar naast de eis dat de contractuele tekortkoming tevens een onrechtmatige daad moet zijn, een tweede voorwaarde stelt, nl. dat de schade niet louter contractueel mag zijn, d.w.z. haar ontstaan en bestaansvoorwaarde niet uitsluitend mag vinden in het contract. Wanneer evenwel de tekortkoming een misdrijf uitmaakt, heeft de benadeelde steeds de keuze tussen de contractuele of delictuele aansprakelijkheid, zonder dat voormelde bijkomende voorwaarde vereist is (DE PAGE, II, nr. 927; zie ook: noot W.G. bij Cass., 16 mei 1974, *Pas.*, 1974, I, 973; Luik, 8 juni 1971, *Pas.*, 1971, II, 303).

De samenloop van de aansprakelijkheidsvorderingen uit wanprestatie en onrechtmatige daad geldt, binnen de door het Hof van Cassatie vermelde voorwaarden, ook voor de lasthebber (Cass., 7 dec. 1973, hoger geciteerd; Cass., 3 dec. 1976, *R.W.*, 1977-78, 1303, met noot VAN OEVELEN). Het staat de wederpartij dus vrij de lasthebber aan te spreken op grond van artikel 1382 B.W. (zie boven, nr. 238), ofwel de lastgever wegens contractuele fout van de persoon die hem vertegenwoordigde (zie boven, nr. 230).

HOOFDSTUK III

DE LASTHEBBER HEEFT GEHANDELD BUITEN DE PERKEN VAN ZIJN MANDAAT

A. DE WEDERPARTIJ WAS OP DE HOOGTE VAN DE DRAAGWIJDTE VAN DE LASTGEVING

a) *De lasthebber handelde in naam van de lastgever*

241 In dit geval is de lastgever niet gehouden tegenover diegene met wie de lasthebber heeft gehandeld. De lasthebber die zijn mandaat is te buiten gegaan, heeft immers de lastgever niet „vertegenwoordigd” (art. 1998, tweede lid, B.W.; DE PAGE, V, nr. 444, A; LAURENT, XXVIII, nr. 64; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 829; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 777; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1499; PONT, *Mandat*, nr. 1068; Brussel, 11 jan. 1952, *Pas.*, 1953, II, 49).

De wederpartij zal evenmin de lasthebber kunnen aanspreken, daar zij op de hoogte was van de overschrijding van het mandaat door deze laatste. Indien zij desondanks toch met de lasthebber heeft gecontracteerd, was dit op eigen risico, eventueel met de hoop dat de lastgever de handeling van de lasthebber nadien zou bekrachtigen (LAURENT, XXVIII, nr. 46; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 889; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 804; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 208; PONT, *Mandat*, nr. 1057; Kh. Luik, 16 juni 1921, *J. Liège*, 1921, 229; Kh. Brussel, 6 november 1928, *J. Comm. Br.*, 1928, 318).

b) *De lasthebber handelde in eigen naam*

242 Hij is dan persoonlijk gehouden tegenover de wederpartij, waarvan hij de rechtstreekse schuldeiser of schuldenaar wordt. De lastgever is door de handeling van de lasthebber niet gebonden en omgekeerd kan de wederpartij evenmin de mandant aanspreken, tenzij deze laatste de door de lasthebber buiten zijn mandaat verrichte handeling achteraf bekrachtigt (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 908).

B. DE WEDERPARTIJ WAS NIET OP DE HOOGTE VAN DE DRAAGWIJDTE VAN DE LASTGEVING

243 De wet legt de lasthebber de verplichting op de wederpartij voldoende in te lichten over de draagwijdte van zijn mandaat (art. 1997 B.W.).

Dit is logisch. Hij immers weet best hoever zijn opdracht reikt. De wederpartij kan wel de voorlegging of afgifte van de procuratie vorderen, maar zij is daartoe niet verplicht (zie boven, nr. 106). Bovendien zal er ingeval van mondelinge of stilzwijgende lastgeving geen procuratie zijn opgesteld. Ook is de tekst van de procuratie niet steeds even duidelijk (DE PAGE, V, nrs. 444, B en 450).

Er zal dan ook steeds moeten onderzocht worden of de lasthebber wel degelijk deze verplichting is nagekomen. Ingeval van betwisting is het de wederpartij die zal dienen te bewijzen dat zij onvoldoende door de lasthebber werd geïnformeerd (DE

PAGE, V, nr. 450; LAURENT, XXVIII, nr. 47; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 899; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 805; DEMOGUE, I, nr. 131; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 209; HUC, XII, nr. 77; PLANIOL en RIPERT, XI, nrs. 1453 en 1497; TROP-LONG, *Mandat*, nrs. 517 en 518; Kh. Antwerpen, 23 juli 1920, *J. Port. Anv.*, 1921, 81; Kh. Brussel, 6 nov. 1928, *J. Comm. Br.*, 1928, 310; Kh. Brussel, 10 dec. 1930, *J. Comm. Br.*, 1930, 474). Alle bewijsmiddelen zijn haar hiervoor toegelaten, vermoedens inbegrepen (DE PAGE, V, nr. 450).

Deze zienswijze wordt gerechtvaardigd door de overweging dat de wederpartij ongelijk heeft te contracteren zonder zich vooraf te laten inlichten over de omvang van het mandaat van de lasthebber. Zij heeft evenwel als nadeel dat de wederpartij een negatief feit moet bewijzen.

a) *De lasthebber handelde in naam van de lastgever*

244 Wat de verhouding lastgever-wederpartij betreft, is er geen enkele moeilijkheid. Het principe blijft gehandhaafd: de lastgever is niet gebonden door wat de lasthebber buiten zijn mandaat heeft gedaan (DE PAGE, V, nr. 444, A). T.o.v. de mandant speelt het dus hoegenaamd geen rol of de wederpartij al dan niet de preciese draagwijdte van de lastgeving kende.

Zal de wederpartij dan de lasthebber zélf kunnen aanspreken? In beginsel niet. De lasthebber heeft immers namens de lastgever en niet in eigen naam gecontracteerd. Hij is dus niet persoonlijk gebonden. Indien de wederpartij evenwel kan aantonen dat de lasthebber haar verkeerdelijk of onvoldoende over de omvang van zijn mandaat heeft ingelicht, m.a.w. indien zij kan bewijzen dat de lasthebber is tekortgekomen aan de voorlichtingsplicht, hem opgelegd door artikel 1997 B.W., is de mandataris haar schadevergoeding verschuldigd (DE PAGE, V, nrs. 444, B en 450; LAURENT, XXVIII, nrs. 45, 49 en 73; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 893; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 801 en 804; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1497; TROP-LONG, *Mandat*, nrs. 590 en 600; Kh. Brussel, 1 dec. 1932, *J. Comm. Br.*, 1932, 222; Kh. Antwerpen, 9 april 1953, *R.W.*, 1953-54, 185; Kh. Antwerpen, 27 mei 1960, *R.W.*, 1960-61, 649).

Door de rechtbank van koophandel te Brussel werd gesteld dat het feit dat de machten van de lasthebber gepubliceerd werden in het Belgisch Staatsblad, niet volstaat om de lasthebber te ontslaan van zijn verantwoordelijkheid, indien de wederpartij de beperkingen van het vertegenwoordigingsrecht van de lasthebber, vermeld in de in het Staatsblad gepubliceerde statuten, niet kende (Kh. Brussel, 6 nov. 1928, *J. Comm. Br.*, 1928, 318).

b) *De lasthebber handelde in eigen naam*

245 De toestand is dan net dezelfde als deze vermeld in nr. 242. Wanneer de lasthebber in eigen naam is opgetreden, is het dus zonder belang of de wederpartij al dan niet de overschrijding van het mandaat door de lasthebber kende.

HOOFDSTUK IV

BEKRACHTIGING

246 Wat de lasthebber buiten zijn mandaat doet, bindt de lastgever dus niet (art. 1998, tweede lid, B.W.). De lastgever kan de door de lasthebber verrichte handeling evenwel bekrachtigen (art. 1998 *in fine* B.W.), waardoor hij zich de door de mandataris gestelde daad, die hem oorspronkelijk vreemd was, toeëigent: „*Ratihabitio mandato aequiparatur*” (DE PAGE, V, nr. 446; DEKKERS, II, nr. 1300, a; LAURENT, XXVIII, nrs. 65 en 68; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 783; PLANIOL en RIPERT, VI, nr. 64; PONT, *Mandat*, nrs. 1070 en 1071; Cass., 15 dec. 1932, *Pas.*, 1933, I, 52; Brussel, 3 maart 1964, *Pas.*, 1965, II, 96).

Een gedeeltelijke bekrachtiging is niet mogelijk, tenzij het gaat om een reeks afzonderlijke handelingen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 841; Kh. Brussel, 15 febr. 1930, *J. Comm. Br.*, 1930, 35).

247 De bekrachtiging dient uit te gaan van de mandant zélf, zijn erfgenamen of zijn vertegenwoordiger (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 793 *bis*; DEMOGUE, I, nr. 120; PLANIOL en RIPERT, VI, nr. 64). Hij die bekrachtigt, dient evenwel de bekwaamheid te bezitten om de handeling die het voorwerp van de goedkeuring uitmaakt, zélf te verrichten (DEMOGUE, I, nrs. 119 *ter* en 120).

248 De bekrachtiging kan uitdrukkelijk of stilzwijgend gebeuren (art. 1998, tweede lid, B.W.). Zij is uitdrukkelijk, wanneer zij klaar en duidelijk en op rechtstreekse wijze tot uiting wordt gebracht (DE PAGE, V, nr. 446; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 846). Zij is stilzwijgend, wanneer uit bepaalde omstandigheden met zekerheid de wil tot bekrachtigen van de lastgever kan afgeleid worden (DE PAGE, V, nr. 446; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nrs. 847 en 848; Brussel, 12 mei 1971, *Pas.*, 1971, II, 261).

Het louter niet-afkeuren door de mandant van de door de lasthebber buiten zijn mandaat verrichte handeling, geldt nog niet noodzakelijk als goedkeuring. Feitelijke elementen kunnen aan de ontstentenis van ontkenning evenwel de draagwijdte van een bekrachtiging verlenen (Cass., 26 juni 1947, *Pas.*, 1947, I, 295).

Het is de feitenrechter die soeverein beoordeelt of bepaalde omstandigheden al dan niet een stilzwijgende bekrachtiging inhouden (DE PAGE, V, nr. 446; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 785; DEMOGUE, I, nr. 122; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1499; PONT, *Mandat*, nr. 1074; Cass., 20 juli 1883, *Pas.*, 1883, I, 347; Cass., 13 april 1889, *Pas.*, 1889, I, 179; Arbh. 18 dec. 1974, *J.T. Trav.*, 1975, 297).

Zó werd door het Hof van Beroep te Brussel beslist dat de uitvoering door een vennootschap van een overeenkomst, die werd afgesloten door een persoon, onbevoegd om de vennootschap te binden, als een stilzwijgende bekrachtiging mag beschouwd worden (Brussel, 23 okt. 1964, *Pas.*, 1965, II, 212).

249 De bekrachtiging is een éénzijdige daad, die door alle middelen van recht mag bewezen worden, dus ook door getuigen, vermoedens en zelfs door de aanvullende eed (DE PAGE, V, nr. 446; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 850; DEMOGUE, I, nr. 122 *in fine*; Cass., 20 juli 1883, hoger geciteerd).

Zij is onherroepelijk, ook al werd zij de wederpartij niet ter kennis gebracht (DE PAGE, V, nr. 446; DEKKERS, II, nr. 1300; Cass., 20 juli 1883, hoger geciteerd). Zij is niet onderworpen aan de vereisten, gesteld door artikel 1338 B.W., in verband met de akten van bevestiging. De bekrachtiging, waarvan sprake in artikel 1998, tweede lid, B.W., mag inderdaad niet verward worden met deze van artikel 1338 B.W., dat betrekking heeft op de afstand van middelen en excepties, die men eventueel tegen een handeling kan inroepen (DE PAGE, V, nr. 446; Cass., 15 jan. 1857, *Pas.*, 1857, I, 78; Rb. Dendermonde, 1 juli 1937, *Pas.*, 1938, III, 158).

250 Tussen partijen (lastgever en wederpartij, met wie de lasthebber heeft gehandeld) heeft de bekrachtiging terugwerkende kracht *ab initio*, m.a.w. vanaf het ogenblik dat de lasthebber het contract met de wederpartij afsloot (DE PAGE, V, nr. 446; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 789; DEMOGUE, I, nr. 126; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 198; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1499; PONT, *Mandat*, nr. 1075; Cass., 7 maart 1969, *Pas.*, 1969, I, 602; *anders*: LAURENT, XXVIII, nrs. 74 en 75). Wie zich andermans daad toeëigent, aanvaardt die immers zoals ze is, dus met haar datum (DEKKERS, II, nr. 1300, a). Ook t.o.v. derden (anderen dan de wederpartij) geldt de terugwerkende kracht, op voorwaarde dat hierdoor de rechten, die door deze derden werden verworven tussen het ogenblik van de door de lasthebber gestelde handeling en de bekrachtiging ervan door de lastgever, niet geschaad worden (DE PAGE, V, nr. 446; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 790; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1499; Cass., 15 dec. 1932, *Pas.*, 1933, I, 52; Cass., 6 febr. 1953, *Pas.*, 1953, I, 436; zie ook: Cass., 7 maart 1969, hoger geciteerd).

251 Het weze opgemerkt dat de lastgever ook op grond van zaakwaarneming of van vermogensverschuiving zonder oorzaak kan gebonden worden door wat de lasthebber buiten zijn mandaat heeft verricht, op voorwaarde dat de vereisten voor toepassing van deze rechtsfiguren vervuld zijn (DE PAGE, V, nr. 447; DEKKERS, II, nr. 1300, b en c).

SCHIJNMANDAAT

252 Overeenkomstig artikel 1998, tweede lid, B.W. is de lastgever dus niet gebonden door hetgeen de lasthebber buiten de hem verleende volmacht heeft verricht.

Het is evenwel mogelijk dat de lastgever zélf een fout heeft begaan bij het vastleggen van de bevoegdheden van zijn lasthebber (b.v. dubbelzinnige procuratie) en de wederpartij hierdoor in dwaling werd gebracht omtrent de juiste draagwijdte of het al dan niet bestaan van het mandaat. Welnu, rechtspraak en rechtsleer nemen aan dat, wanneer de wederpartij redelijkerwijze mocht vertrouwen dat de zgn. opdracht houder bevoegd was tot het verrichten van de betwiste handeling, de opdrachtgever tegenover de wederpartij zal gehouden zijn tot de door de schijnvertegenwoordiger verrichte handeling (zie: VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, nr. 80, blz. 219). Dit is de zgn. theorie van het „schijnmandaat”. Tot verantwoording van deze leer wordt een beroep gedaan op artikel 1382 B.W. Men stelt, dat het in het leven roepen van een schijnbare toestand of zelfs het laten creëren van zodanige toestand op zichzelf een schuldige gedraging uitmaakt. De door deze fout aan derden berokkende schade moet worden vergoed. Vermits de uitvoering in natura de beste vorm van vergoeding is, gaat men ervan uit dat de lastgever (de schijnverwekkende partij) tegenover derden te goeder trouw gehouden is voor wat de lasthebber buiten zijn volmacht heeft gedaan, juist alsof het binnen zijn macht gelegen had (DE PAGE, V, nr. 448; DEKKERS, II, nr. 1301; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 815; VAN GERVEN, *a.w.*, blz. 219 en van dezelfde auteur *Bewindsbevoegdheid*, blz. 226, noot 2; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 780; COLIN en CAPITANT, II, nr. 946, 2°; DE HARVEN, *Etude sur la notion de l'apparence en droit privé*, R. Dr. B., X, blz. 91 e.v.; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1500; Cass., 11 april 1929, *Pas.*, 1929, I, 154; Cass., 7 nov. 1940, *Pas.*, 1940, I, 283; Cass., 13 jan. 1972, *Pas.*, 1972, I, 472; Brussel, 15 jan. 1936, *R. P. Not.*, 1936, 252; Gent, 21 mei 1912, *Pas.*, 1912, II, 190; Gent, 4 jan. 1952, *Pas.*, 1953, II, 16; Kh. Brussel, 19 febr. 1947, *J. Comm. Br.*, 1949, 25; Kh. Brussel, 7 sept. 1968, *B.R.H.*, 1969, I, 16).

253 Op de theorie van het schijnmandaat werd een beroep gedaan in het volgende interessante geval. In een geschil, betreffende een erfdiensbaarheid, was een vonnis gewezen. Met het oog op de minnelijke uitvoering ervan werd door de advocaten van beide partijen briefwisseling gevoerd. In antwoord op een voorstel van de éne raadsman werd door de andere geantwoord dat zijn cliënt had toegezegd het nodige te zullen doen om de feitelijke situatie conform te maken aan de gerechtelijke beslissing. Nadien werd door deze partij nochtans hoger beroep aangetekend, onder voorwendsel dat zij nooit mandaat had verleend aan haar advocaat om in de eis te berusten. Dit hoger beroep werd evenwel onontvankelijk verklaard met de volgende motivering. Bij de uitvoering van een vonnis treedt de advocaat op als lasthebber van zijn cliënt (zie boven, nr. 115). Door de opdracht van zijn raadsman niet voldoende nauwkeurig te hebben omschreven, beging de lastgever, aldus de rechtbank, een fout. Deze fout is er de oorzaak van dat de tegenpartij terecht mocht aannemen dat de advocaat ook de bevoegdheid had om in die eis te berusten. Op grond van dit schijnmandaat is de cliënt gebonden door het optreden van zijn advocaat (Rb. Brussel, 29 juni 1964, *J.T.*, 1964, 636 en commentaar op dit vonnis: REUMONT, *L'avocat mandataire*, *J.T.*, 1965, 149; zie in dezelfde zin: Kh. Kortrijk, 6 febr. 1960, *R.W.*, 1960-61, 1207, in verband met de lastgeving van een handelsreiziger, waarvan de omvang door derden niet te controleren was ingevolge de schuld

van de lastgever (de wet van 30 juli 1963 tot instelling van het statuut van de handelsvertegenwoordigers bestond toen nog niet; zie over deze wet: boven, nrs. 29 en 30) en Vred. Sint-Joost-ten-Node, 26 jan. 1962, *T. Vred.*, 1963, 52). Op te merken valt evenwel dat de uitdrukkelijke berusting in een vonnis buiten het mandaat *ad litem* van de advocaat valt en een bijzondere volmacht vereist (art. 1045 Ger. W.). Zo het nadien ingesteld beroep gepaard ging met een vordering tot ontkenning van rechtshandeling (art. 848 Ger. W.), diende de partij die de berusting inriep, het bestaan van een bijzondere volmacht hiertoe te bewijzen. Dit bewijs was te vinden in het feit dat de cliënt aan zijn advocaat de procedurekosten, waartoe hij bij het vonnis *a quo* veroordeeld was, betaald had (zie boven, nrs. 116-118). De theorie van het schijnmandaat, met de argumentering dat de cliënt een fout beging door de opdracht van de advocaat onnauwkeurig te hebben omschreven, komt in de gegeven omstandigheden dan ook eerder zwak voor.

De leer van het schijnmandaat werd eveneens toegepast om te beslissen dat de verhuurder gebonden is door de bepaling van de huurschade door een expert, waarvan de verhuurder beweerde dat hij enkel was aangesteld om de staat van het verhuurde goed te beschrijven op het ogenblik van het verlaten ervan door de huurder (Rb. Brussel, 20 mei 1964, *Res Jura Imm.*, 1965, 37).

Tevens werd gevonnist dat een bank op de verwekte schijn mag vertrouwen, wanneer personen zich gedragen als mandatarissen van door privé-personen onder een handelsbenaming geëxploiteerde firma, althans wanneer de bank redelijkerwijze en rechtmatig mag geloven dat de schijnmandataris wel degelijk in naam en voor rekening van de betrokken firma handelt (Kh. Brussel, 11 dec. 1974, *R.W.*, 1974-75, 2036; zie ook boven, nr. 102 *in fine*).

254 Niet alleen wanneer de omvang van het mandaat onnauwkeurig door de lastgever werd omschreven, kan de theorie van het schijnmandaat worden ingeroepen, maar ook wanneer de mandant de procuratie niet heeft teruggevraagd bij het einde van de lastgeving. Men gaat ervan uit dat deze nalatigheid van de lastgever het misbruiken van de procuratie door de lasthebber in de hand heeft gewerkt (DE PAGE, V, nr. 448; LAURENT, XXVIII, nr. 56; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 780 en 781; HUC, XII, nr. 86; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1500).

255 Het schijnmandaat wordt eveneens aanvaard, wanneer de lastgever een blanco-procuratie heeft verleend. Zulks was immers ontegensprekelijk onvoorzichtig van de mandant (DE PAGE, V, nr. 448; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 782; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1500; Cass. fr., 29 dec. 1890, *Rec. Dall.*, 1891, I, 464; zie ook boven, nr. 95).

256 Zelfs wanneer helemaal geen mandaat werd gegeven, kan op de leer van het schijnmandaat een beroep worden gedaan, indien de zogenaamde lastgever door enig feit of verzuim het bestaan van een lastgeving had laten uitschijnen (DE PAGE, V, nr. 448; Kh. Luik, 29 okt. 1929, *J. Liège*, 1929, 299).

257 Het zeve evenwel benadrukt dat het aanvaarden van het schijnmandaat enkel opgaat, wanneer de partij met wie gehandeld werd, te goeder trouw was, m.a.w. zich niet op normale en voldoende wijze kon vergewissen van de omvang of het bestaan van de lastgeving (DE PAGE, V, nr. 448).

258 Ook dient te worden vermeld dat de toepassing van de leer van het schijnmandaat geen afbreuk doet aan de aansprakelijkheid van de lasthebber t.o.v. de lastgever. Door de overschrijding van zijn mandaat heeft hij immers een fout begaan in de uitvoering van zijn contract, voor zover er natuurlijk een lastgevingsovereenkomst bestaat (DE PAGE, V, nr. 448; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1500 *in fine*).

259 Zoals vermeld, is de theorie van het schijnmandaat gebaseerd op de quasi-delictuele fout van de lastgever. De nalatigheid van de mandant moet de rechtstreekse oorzaak zijn van de dwaling van de persoon waarmee de lasthebber heeft gehandeld. Ook in Frankrijk werd aanvankelijk van deze stelling uitgegaan (zie o.m.: Cass. fr., 30 dec. 1935, *Rec. Dall.*, 1936, 81 en 20 dec. 1938, *Gaz. Pal.*, 1939, I, 330). Een cassatiearrest van 13 december 1962 heeft er echter voor de nodige ommekeer gezorgd. In dit arrest werd gesteld dat de lastgever op grond van een schijnmandaat kan gehouden zijn, ook al werd door hemzelf geen fout begaan (Cass. fr., 13 dec. 1962, *Rec. Dall.*, 1963, 277, met noot CALAIS-AULOY; *J.C.P.*, 1963, II, nr. 13105, met noot ESMEIN; *R. Trim. Dr. Civ.*, 1963, 572, met noot CORNU).

Het Hof moest uitspraak doen over een voorziening ingesteld tegen een arrest van het Hof van Beroep te Poitiers van 6 mei 1957. De feiten waren de volgende. De „président-directeur général” van een bank had, in naam van de bank, een solidaire borgstelling ondertekend ten gunste van de „Administration des Domaines”. Deze handeling was evenwel in strijd met de regelmatig bekend gemaakte statuten van de bank, die in dat geval de handtekening van twee vertegenwoordigers van de vennootschap vereisten. Door de bank werd dan ook ingeroepen dat haar „président-directeur général” zijn bevoegdheden was te buiten gegaan en dat zij derhalve niet gebonden was. Het Hof te Poitiers verwierp evenwel deze zienswijze, zich steunende op de theorie van het schijnmandaat. Volgens dit Hof kon de Administratie er rechtmatig op vertrouwen dat de bankmandataris binnen de grenzen van zijn normale bevoegdheden was gebleven. De Cour de Cassation sloot zich bij deze stelling aan en poneerde in ondubbelzinnige bewoordingen dat ook buiten een fout van de lastgever de wederpartij dient beschermd te worden, wanneer haar dwaling als gerechtvaardigd voorkomt, d.i. wanneer in gelijkaardige omstandigheden ieder persoon met een normaal onderscheidingsvermogen deze dwaling zou begaan hebben.

Grondslag van het schijnmandaat is dus, volgens de Franse Cour de Cassation, het rechtmatig vertrouwen (*la croyance légitime*) van de wederpartij en niet de schuld van de schijnverwekker.

In een later arrest werd deze zienswijze herhaald, hoewel enigszins verstrengd. Gesteld werd dat de wederpartij enkel mag beschermd worden, indien vaststaat dat zelfs „de meest voorzichtige persoon” in dezelfde omstandigheden zou gedwaald hebben. Dit is duidelijk strenger dan het arrest van 13 dec. 1962, waarin gesproken werd van iemand met een normaal onderscheidingsvermogen (Cass. fr., 30 nov. 1965, *Rec. Dall.*, 1966, 449, met noot CALAIS-AULOY; *R. Trim. Dr. Civ.*, 1966, 830, met noot CORNU). Na herhaalde aarzelingen (Cass. fr., 29 maart en 25 mei 1967, *J.C.P.*, 1967, nr. 15310, met noot R.L.; Cass. fr., 13 juni 1967, *J.C.P.*, 1967, nr. 15217; zie over deze arresten: CORNU, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1968, 169), kwam het Hof later evenwel op de stelling, vervat in het oorspronkelijk arrest van 13 december 1962, terug (Cass. fr., 29 april 1969, *Rec. Dall.*, 1970, 23, met noot CALAIS-AULOY; *J.C.P.*, 1969, nr. 15972, met noot LINDON; Cass. fr., 5 jan. 1970, *Rec. Dall.*, 1970, *Somm.*, 45; Cass. fr., 16 jan. 1970, *Rec. Dall.*, 1970, *Somm.*, 105; Cass. fr., 29 april 1970, *Rec. Dall.*, 1970, 173; zie ook: CORNU, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1969, 804, nr. 4).

260 De recente Belgische rechtsleer is voor de Franse stelling gewonnen (zie: VAN GERVEN, *a.w.*, nrs. 81-85 en 152). In bepaalde gevallen is het immers zeer moeilijk een persoon die een schijn heeft verwekt of laten verwekken, een schuld ten laste te leggen.

Veronderstel bijvoorbeeld dat iemand een bestelling doet namens een ander op briefpapier van deze laatste. Tenzij men diegene wiens briefpapier werd aangewend een zekere slordigheid zou kunnen verwijten, omdat hij b.v. zijn briefpapier op onverantwoorde wijze liet rondslingeren, is hier normaal geen schuld in hoofde van de „vertegenwoordigde”. Toch is het denkbaar dat men hem gebonden wil achten voor de gedane bestelling, die immers door de bestemming te goeder trouw werd aanvaard en uitgevoerd (VAN GERVEN, *a.w.*, nr. 81, blz. 220; in een arrest van 15 april 1966 werd door het Hof van Beroep te Brussel (*J.T.*, 1966, 545) in een dergelijk geval de toepassing van de leer van het schijnmandaat weliswaar verworpen).

Er kunnen zich dus omstandigheden voordoen waar derden te goeder trouw verdienen beschermd te worden, doch waar het gebrek aan schuld in hoofde van de schijnverwekker de toepassing van de leer van het schijnmandaat bemoeilijkt. Aldus is men ertoe gekomen de zogenaamde opdrachtgever aansprakelijk te achten voor de gecreëerde schijnsituatie, ook al kan hem niet een geconcretiseerde fout ten laste gelegd worden. Het laten creëren van een schijntoestand wordt op zichzelf reeds als een schuldige gedraging beschouwd. Om het beoogde doel te bereiken, moet echter de schuldtheorie als té eng worden afgewezen en dient naar andere verantwoordingsgronden te worden gezocht. Volgens VAN GERVEN zijn dit de rechtszekerheid en de billijkheid, die beide vragen om de bescherming van de derde te goeder trouw, de eerste omwille van het algemeen belang, de tweede omwille van de derde zélf. Wil de derde om bescherming in aanmerking komen, moeten daarom, aldus VAN GERVEN, twee voorwaarden samen vervuld zijn: een aan de schijnverwekker toerekenbare schijn en de goede trouw van de op de schijntoestand vertrouwende derde. Onder schijn verstaat hij „de uiterlijke voor derden zichtbare toestand die niet aan de werkelijke toestand beantwoordt”. Wil de vertrouwensleer echter toepassing vinden, dan moet de verwekte schijn toerekenbaar zijn aan de schijnverwekker. „Alleen dan is het immers verantwoord het belang van de schijnverwekker achter te stellen bij dat van de derde te goeder trouw. Het is bijgevolg nodig dat de verwekte schijn teruggaat op een gedraging — een handelen of een niet-handelen — van de schijnverwekker. Het is daarentegen niet nodig dat die gedraging daarenboven schuldig is. De gedraging op zichzelf, ook al kan zij niet als foutief worden aangemerkt, volstaat: de auteur van de gedraging trekt het voordeel uit zijn gedraging, maar moet dan ook het eraan verbonden risico, dat door zijn gedraging een misleidende schijn in het leven wordt geroepen, dragen” (VAN GERVEN, *a.w.*, nr. 85, blz. 227).

De Franse leer van „l'erreur légitime” laat blijkbaar toch ook onze rechtspraak niet onberoerd. Zó is er een interessante beslissing van de rechtbank van koophandel te Verviers, waarin schijnmandaat wordt weerhouden, zonder dat ergens sprake is van een fout in hoofde van de lastgever.

Het ging *in casu* om een handelsvennootschap, die veroordeeld werd tot betaling van facturen voor herstelling en onderhoud met betrekking tot de wagen van één van haar vroegere gevolmachtigde personeelsleden. In het vonnis werd gesteld dat de vennootschap, ook al is zij het slachtoffer van het bedrieglijk optreden van dit personeelslid, dat zonder daartoe gemachtigd te zijn de herstellings- en onderhoudswerken had laten uitvoeren, gebonden is tot betaling, omdat de wederpartij rechtmatig mocht veronderstellen dat in opdracht van de vennootschap werd gehandeld (Kh. Verviers, 24 april 1969, *B.R.H.*, 1970, 1, 183; zie ook: Kh. Verviers, 7 maart 1968, *J. Liège*, 1968-1969, 61).

TITEL XI

EINDE VAN DE LASTGEVING

261 De gronden die een einde stellen aan de lastgeving zijn van tweeërlei aard:

1. de gronden van gemeen recht, die om het even welk contract beëindigen;
2. de gronden, die enkel gelden voor de lastgeving.

Onze aandacht gaat hoofdzakelijk uit naar de tweede categorie. Voor de overige gronden wordt verwezen naar de beginselen van gemeen recht.

GRONDEN VAN GEMEEN RECHT

262 1. *Het verstrijken van de termijn voor dewelke lastgeving was verleend* (DE PAGE, V, nr. 453; AUBRY en RAU, § 416, 6°; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 848 en 849; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1489; PONT, *Mandat*, nr. 1150).

Indien de lasthebber zijn taak na het verstrijken van de overeengekomen termijn tóch voortzet, treedt hij eventueel op als zaakwaarnemer, op voorwaarde dat alle vereisten voor de toepassing van deze rechtsfiguur vervuld zijn (*Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 52).

Beslist werd dat de lasthebbers van een V.Z.W. zelfs na het verstrijken van de termijn voor dewelke zij benoemd werden, hun opdracht dienen voort te zetten, indien zulks in het belang van de vereniging geboden is (Rb. Antwerpen, 27 april 1934, *R. P. Not.*, 1934, 744). Een dergelijke zienswijze is eventueel aanvaardbaar voor dringende handelingen, die kort na het verlopen van het mandaat absoluut vereist zijn. *In casu* valideerde de rechtbank evenwel een daad van beschikking, in verband met een onroerend goed van de V.Z.W., die door de beheerders werd verricht meer dan twee jaar na het verlopen van hun mandaat, wat onbegrijpelijk voorkomt (zie ook: *Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 52).

2. *Tenietgaan van de zaak die het voorwerp van de lastgeving uitmaakt* (DE PAGE, V, nr. 453; AUBRY en RAU, § 416, 6°; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 848; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1489; PONT, *Mandat*, nr. 1153).

3. *Onmogelijkheid de lastgeving uit te voeren ingevolge een vreemde oorzaak* (DE PAGE, V, nr. 453; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 846; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1489; zie boven, nr. 143).

4. *Ontbinding wegens fout van één van de partijen.*

De vordering tot ontbinding verliest inzake lastgeving evenwel veel van haar praktisch belang, gezien de mogelijkheden tot herroeping en opzegging (zie verder, nrs. 287-311). Niettemin kan ook ingeval van mandaat, ongeacht het recht tot herroeping of opzegging, de ontbinding gevorderd worden, indien de voorwaarden daartoe vervuld zijn. Dit zal het geval zijn bij bezoldigde lastgeving, wanneer één van de contractanten aan zijn verplichtingen is tekortgekomen (DE PAGE, V, nr. 454; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1489).

5. *De nietigheid van het contract* (DE PAGE, V, nr. 453).

6. *De verwezenlijking van een uitdrukkelijk voorziene ontbindende voorwaarde* (DE PAGE, V, nr. 453; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 848; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1489; PONT, *Mandat*, nr. 1152).

HOOFDSTUK II

GRONDEN EIGEN AAN DE LASTGEVING

AFDELING I

OVERLIJDEN VAN DE LASTHEBBER

I. Principe

263 De dood van de lasthebber stelt een einde aan het mandaat (art. 2003 B.W.).

Lastgeving is immers een contract *intuitu personae* in hoofde van de lasthebber (zie boven, nr. 11). Men kiest iemand als lasthebber op grond van het vertrouwen dat men in hem stelt. De erfgenamen van de lasthebber verdienen dit vertrouwen niet automatisch (DE PAGE, V, nr. 457; DEKKERS, II, nr. 1305; LAURENT, XXVIII, nr. 79; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 832; PONT, *Mandat*, nr. 1133).

Werd mandaat gegeven aan een handelsvennootschap, dan zal de ontbinding van de vennootschap dezelfde gevolgen resulteren als het overlijden van een lasthebber als fysisch persoon (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Commission*, nr. 311; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 834; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; PONT, *Mandat*, nr. 1137).

264 Indien er meerdere lasthebbers zijn, dan zal het overlijden van één van hen niet noodzakelijk een einde stellen aan het contract. Alles zal in dit geval afhangen van de bedoeling van de lastgever. Beoogde hij met het aanstellen van meerdere lasthebbers een gezamenlijk optreden van hen, met het oog op een controle van de éne door de andere, dan zal het overlijden van één van de lasthebbers de lastgeving beëindigen. Was zulks niet de intentie van de mandant en dienden de lasthebbers allen afzonderlijk te handelen, dan zal het contract daarentegen voortbestaan (DE PAGE, V, nr. 457; *Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 57; HUC, XII, nr. 138; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; PONT, *Mandat*, nr. 1138).

265 Heeft de lasthebber zich voor de uitoefening van zijn opdracht laten vervangen, dan zal het overlijden van de oorspronkelijke lasthebber slechts een einde stellen aan het mandaat, voor zover het contract geen plaatsvervangende voorzorg of deze verboden was (SCHICKS en VANISTERBEEK, III, 462).

II. Afwijkende bedingen

266 Het is partijen toegelaten van het hierboven vermelde beginsel, dat niet van openbare orde is, af te wijken. Zij kunnen dus geldig overeenkomen dat het mandaat door de erfgenamen van de lasthebber zal voortgezet worden. Het is zelfs niet noodzakelijk dat zij zulks uitdrukkelijk hebben bedongen. Hun wil terzake mag uit de omstandigheden afgeleid worden. De rechter oordeelt hierover soeverein. De

bedoeling van partijen dient evenwel ondubbelzinnig vast te staan (DE PAGE, V, nr. 458; LAURENT, XXVIII, nr. 85; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; Cass., 23 maart 1860, *Pas.*, 1860, I, 211).

De erfgenamen die de lastgeving dienen voort te zetten, kunnen echter steeds, zoals de lasthebber zélf en onder dezelfde voorwaarden, hun opdracht verzaken (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494, noot 1; Parijs, 1 dec. 1876, *Rec. Dall.*, 1878, II, 73, met noot).

Het is mogelijk dat, buiten elke initiële overeenkomst, de erfgenamen van de lasthebber zich in overleg met de lastgever bereid verklaren de opdracht van de oorspronkelijke lasthebber verder te zetten. Dit kan zich ook voordoen met de opvolgers van de mandataris, wanneer de lastgeving kaderde in de uitoefening van een beroep. In beide gevallen komt dan echter een nieuw mandaat tot stand en gaat het niet om de voortzetting van de oorspronkelijke lastgeving (DE PAGE, V, nr. 458; *anders: Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 1052; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 238).

III. Verplichtingen van de erfgenamen

267 Tenzij andersluidend uitdrukkelijk of stilzwijgend beding gaat de lastgeving dus niet op de erfgenamen van de lasthebber over. Niettemin hebben zij bepaalde verplichtingen. Het overlijden van de lasthebber heeft immers enkel een weerslag *ex nunc*, m.a.w. resulteert enkel in gevolgen voor de toekomst. Dit impliceert dat de erfgenamen van de mandataris aan de lastgever rekening verschuldigd zijn van alwat de lasthebber tot op het ogenblik van zijn overlijden heeft verricht en zij tevens de gevolgen zullen moeten dragen van de wijze waarop het mandaat door de lasthebber werd uitgevoerd (DE PAGE, V, nrs. 457 en 459; zie ook: Rb. Assen, 22 jan. 1952, *N.J.*, 1953, 194).

Daarnaast is er nog artikel 2010 B.W., dat hen een bijkomende dubbele verplichting oplegt, nl. de lastgever van het overlijden inlichten en alles doen wat de omstandigheden in het belang van de lastgever vereisen.

a) *De lastgever van het overlijden inlichten*

268 De niet-uitvoering van deze verplichting kan de erfgenamen evenwel niet verweten worden, wanneer zij kunnen aantonen dat zij van de lastgeving niet op de hoogte waren of de lastgever onmogelijk konden terugvinden (DE PAGE, V, nr. 459, 2°).

b) *Alles doen wat de omstandigheden in het belang van de lastgever eisen*

269 Deze verplichting heeft aanleiding gegeven tot een betwisting in de rechtsleer. Door sommige auteurs wordt beweerd dat het hier zou gaan om een voortzetting van de lastgeving en de erfgenamen bij de uitvoering van deze verplichting als werkelijke lasthebbers optreden, met alle gevolgen vandie, o.m. wat aansprakelijkheid betreft (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 1049; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 859). Dit is onjuist. Met het overlijden van de mandataris heeft de last-

geving immers een einde genomen. Van voortzetting kan dan ook geen sprake zijn. Het gaat hier om een wettelijke verplichting *sui generis*, die haar oorsprong vindt in de billijkheid en vergeleken kan worden met de opdracht die artikel 419 B.W. oplegt aan de erfgenamen van de voogd. „Alles doen wat de omstandigheden in het belang van de lastgever eisen”, dient dan ook tot dringende, onontbeerlijke handelingen beperkt te blijven. Het is vanuit deze optiek dat de aansprakelijkheid van de erfgenamen van de mandataris dient beoordeeld te worden. Doen zij meer dan wat van hen mag gevergd worden, dan kunnen zij eventueel als zaakwaarnemers beschouwd worden, op voorwaarde dat alle vereisten hiertoe vervuld zijn (DE PAGE, V, nr. 459, 3°; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 749). Ook wat deze verplichting betreft, kan de niet-uitvoering ervan aan de erfgenamen niet verweten worden, wanneer zij van het mandaat geen kennis hadden. Evenmin geldt de verplichting „alles te doen wat de omstandigheden in het belang van de lastgever eisen” voor de juridisch onbekwame erfgenamen. Men gaat hierbij uit van de overweging dat zij zich ook niet geldig door de aanvaarding van een mandaat kunnen verbinden (DE PAGE, V, nr. 459, 3°; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1050).

Een bepaalde doctrine verdedigt nochtans het standpunt dat, wanneer de erfgenaam minderjarig is, zijn vertegenwoordiger de verbintenissen, opgelegd door artikel 2010 B.W., dient na te komen (LAURENT, XXVIII, nr. 84; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 749; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 838, 856, 859 en 860; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; GUILLOUARD, *Mandat*, nrs. 238 en 239; PONT, *Mandat*, nrs. 1184 en 1185).

AFDELING II

OVERLIJDEN VAN DE LASTGEVER

I. Principe

270 Ook de dood van de lastgever stelt een einde aan het contract (art. 2003 B.W.).

Deze regel is geïnspireerd door diverse overwegingen. Zó kan de lastgever bepaalde redenen hebben gehad om zich te laten vertegenwoordigen, redenen die niet noodzakelijk ook voor zijn erfgenamen gelden. Ook moeten dezen vrij kunnen beschikken over de goederen die hen toekomen, wat niet het geval zou zijn, indien het mandaat ook na het overlijden van de lastgever zou voortduren. Bovendien bestaat het vertrouwen dat de lastgever had in de lasthebber, niet automatisch ook in hoofde van de erfgenamen van de mandant (DE PAGE, V, nr. 460, A). Ingeval van onbezoldigde lastgeving is er nog een bijkomende reden. Het contract heeft dan immers ook een *intuitu personae*-karakter in hoofde van de lastgever (zie boven, nr. 11). De lasthebber die de mandant een vriendendienst bewees, is daartoe echter niet noodzakelijk ook bereid voor de erfgenamen van de lastgever.

Gaat de lastgeving uit van een handelsvennootschap, dan wordt de ontbinding van de vennootschap met het overlijden van de lastgever gelijkgesteld (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 834; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; PONT, *Mandat*, nr. 1137; Kh. Antwerpen, 21 dec. 1891, *R. P. S.*, 1894, nr. 442; Kh. Brussel, 15 april 1896, *Pand. Pér.*, 1896, 1443). Afwezigheid van de mandant stelt daarentegen geen einde aan het contract (LAURENT, XXVIII, nr. 82; BAUDRY-LACANTI-

NERIE, XXIV, nr. 847; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 237; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 934).

271 Indien er meerdere lastgevers zijn, dan stelt het overlijden van één van hen slechts een einde aan de lastgeving, wanneer het voorwerp van het mandaat ondeelbaar is. Is dit niet het geval, dan wordt het contract slechts in hoofde van de overleden lastgever beëindigd (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 835; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; PONT, *Mandat*, nr. 1138).

II. Afwijkende bedingen

272 Het beginsel dat de lastgeving een einde neemt met het overlijden van de lastgever, raakt niet de openbare orde, zodat partijen geldig kunnen overeenkomen dat ook na het overlijden van de lastgever de lasthebber het mandaat mag verderzetten. Zij kunnen dit uitdrukkelijk, maar ook stilzwijgend doen. In het laatste geval kan hun bedoeling door de rechter o.m. afgeleid worden uit het voorwerp van de lastgeving, uit het bestaan van andere met het mandaat verwante contracten of uit het doel dat met de lastgeving wordt beoogd (DE PAGE, V, nr. 462; LAURENT, XXVIII, nrs. 85 en 86; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 832; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; Cass., 2 juni 1887, *Pas.*, 1887, I, 285; Cass., 15 juni 1911, *Pas.*, 1911, I, 353).

Zó wordt aangenomen dat zij stilzwijgend zijn afgeweken van het beginsel dat het mandaat met de dood van de lastgever eindigt, wanneer de lastgeving twee van elkaar onafscheidelijke handelingen tot voorwerp heeft, waarvan de éne vóór en de andere na het overlijden van de lastgever dient verricht te worden (Cass., 17 juni 1957, *Pas.*, 1957, I, 1234).

Eveneens wordt deze stilzwijgende wil aanwezig geacht, wanneer de lastgeving het gemeenschappelijk belang van de lastgever en de lasthebber of van de lastgever en een derde beoogt, of een onderdeel uitmaakt van een wederkerig contract (LAURENT, XXVIII, nr. 86; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1009; *Rép. Not.*, IX, Tw. *Mandat*, nr. 55; SCHICKS en VANISTERBEECK, III, 471; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 837; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; PONT, *Mandat*, nrs. 1140-1142).

273 Er is een strekking in de moderne rechtsleer om dergelijke afwijkende bedingen echter enkel als geldig te beschouwen voor zover met de lastgeving reeds vóór het overlijden van de lastgever een aanvang werd genomen. De geldigheid wordt derhalve betwist van de zgn. mandaten „*post mortem*”, d.w.z. lastgevingen met de uitvoering waarvan enkel na de dood van de lastgever kan en mag begonnen worden (DE PAGE, V, nrs. 462 en 463; Rb. Antwerpen, 16 juni 1948, *R.W.*, 1948-49, 632; zie ook, maar minder formeel: LAURENT, XXVIII, nr. 88; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; *anders*: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 748; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 837 en 838; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 232; PONT, *Mandat*, nr. 1145; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 728 en 737).

De stelling als zouden deze mandaten niet geldig zijn, wordt gestaafd door de overweging dat de erfgenamen niet het recht mag ontzegd worden vrij te beschikken over de goederen die hen toekomen. Met een lastgeving die slechts na het overlijden van de lastgever een aanvang neemt, zou zulks het geval zijn. Vandaar de eis van deze auteurs dat met de lastgeving reeds tijdens het leven van de lastgever moet gestart

zijn. Het zou immers niet opgaan door middel van een contract erfgenamen te belasten met verbintenissen, waardoor de erflater zélf nooit is getroffen geworden. Een dergelijke last dient bij middel van een laatste wilsbeschikking opgelegd te worden. De mandaten „*post mortem*” zijn evenwel slechts betrekkelijk nietig. De erfgenamen kunnen dus het intropen van de nietigheid verzaken (DE PAGE, V, nr. 463).

274 Waarover geen betwisting bestaat, is de regel dat de lastgeving die een schenking van hand tot hand beoogt, onmogelijk na het overlijden van de lastgever kan voortgezet worden, ook al was dit duidelijk de bedoeling van partijen. Een schenking van hand tot hand dient, volgens de wet, immers tijdens het leven van de schenker verwezenlijkt te worden door de werkelijke overhandiging van de zaak die het voorwerp van de schenking uitmaakt (DE PAGE, V, nr. 462; Cass., 2 juli 1914, *Pas.*, 1915-1916, I, 36; Luik, 4 juni 1910, *Pas.*, 1911, II, 176; Brussel, 13 maart 1912, *Pas.*, 1912, II, 130; Brussel, 23 okt. 1961, *J.T.*, 1962, 157; Brussel, 1 febr. 1963, *Pas.*, 1964, II, 199; Rb. Brussel, 3 febr. 1926, *R. P. Not.*, 1926, 541).

III. Verplichtingen van de lasthebber

275 Niettegenstaande het mandaat met het overlijden van de lastgever eindigt, is de lasthebber gehouden de zaak waarmee ten tijde van het overlijden van de lastgever een aanvang was gemaakt, ten einde te brengen, indien de aangelegenheid geen uitstel gedooft (art. 1991, tweede lid, B.W.).

Wat de draagwijdte van deze verplichting betreft, gaat de ene auteur verder dan de andere. Sommigen pleiten voor een analogie met de verplichting die door artikel 2010 B.W. aan de erfgenamen van de lasthebber wordt opgelegd. Volgens hen dient het optreden van de lasthebber na het overlijden van de mandant dan ook tot het strikt noodzakelijke beperkt te blijven (zie boven, nr. 269). De mandataris moet enkel datgene doen, waarvan vaststaat dat indien het niet zou gedaan worden, de lastgever schade zou lijden, met bovendien nog de beperking dat het om zaken moet gaan waarmee reeds een aanvang was genomen (DE PAGE, V, nr. 461). DEKKERS vat deze theorie kernachtig samen en stelt dat „indien de lastgever sterft, de lasthebber de lopende zaken moet voortzetten, indien uitstel tot nadeel strekt”.

Hij geeft hierbij twee voorbeelden. Wat de lasthebber wél moet doen, is een reeds vóór de dood van de lastgever gesloten overeenkomst ondertekenen. Is het mandaat evenwel met deze overeenkomst niet ten einde (hij moet b.v. niet alleen kopen, maar ook verkopen), dan mag de lasthebber de nog resterende handeling (verkoop) niet meer verrichten (DEKKERS, II, nr. 1306).

Anderen geven evenwel een ruimere inhoud aan wat van de lasthebber na het overlijden van de mandant mag verwacht worden. Zij verdedigen de stelling dat, zelfs wanneer aan het uitstel van een welbepaalde handeling niet noodzakelijk schade voor de lastgever zou verbonden zijn, de lasthebber die handeling tóch moet verrichten, wanneer deze als een noodzakelijk vervolg dient beschouwd te worden van wat hij reeds begonnen is (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1041).

Onze voorkeur gaat evenwel naar de meer strikte interpretatie. Men mag inderdaad niet uit het oog verliezen dat het contract door de dood van de lastgever een einde heeft genomen. Het nog kunnen optreden van de lasthebber is dan ook uitzonder-

lijk. Vanuit deze optiek dient artikel 1991, tweede lid, B.W., benaderd te worden. Heeft de lasthebber meer gedaan dan wat hij diende te doen, dan is er eventueel toepassing van de beginselen van zaakwaarneming (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 859; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 224; TROP LONG, *Mandat*, nrs. 78 en 84).

276 Betwisting is ook gerezen over de vraag of artikel 1991, tweede lid, B.W. enkel van toepassing is, wanneer het om een welbepaalde, afzonderlijke zaak gaat, dan wel ook geldt wanneer het meerdere van elkaar onderscheiden handelingen betreft (b.v. het vereffenen van een handelszaak). De énen sluiten in het tweede geval artikel 1991, tweede lid, B.W. uit (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1494; Lyon, 28 maart 1895, *Rec. Dall.*, 1896, II, 347). Anderen zien daartoe terecht geen enkele reden (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 857).

In de zin van deze tweede stelling werd beslist dat het mandaat, dat de levering van drukwerk en periodieken tot voorwerp heeft, niet plots na het overlijden van de lastgever mag stopgezet worden (Brussel, 9 jan. 1892, *Pas.*, 1892, II, 210).

IV. Onwetendheid van de lasthebber

277 Het overlijden van de lastgever beëindigt het contract *ex nunc* (DE PAGE, V, nr. 460, C). De erfgenamen van de lastgever zullen dus gebonden zijn door wat de lasthebber tot op dat ogenblik verricht heeft (onder voorbehoud van de principes, uiteengezet in de nrs. 241 e.v.).

De handelingen, verricht op de dag zélf van het overlijden van de lastgever, worden geacht te dateren van vóór de dood van de mandant. Zij die beweren dat de lastgever op het ogenblik van de handeling reeds overleden was, moeten het bewijs hiervan leveren (DE PAGE, V, nr. 460 *in fine*; Cass. fr., 30 nov. 1925, *Pas.*, 1927, II, 53).

278 Nu is het evenwel zeer goed mogelijk dat de lasthebber, in uitvoering van zijn mandaat, nog bepaalde handelingen verricht heeft na het overlijden van de mandant, omdat hij van dit overlijden niet op de hoogte was. Om de lasthebber tegen een dergelijke situatie te beschermen, is er artikel 2008 B.W., dat bepaalt dat hetgeen de lasthebber in onwetendheid heeft verricht, geldig is en derhalve bindend voor de erfgenamen van de lastgever. Ook t.o.v. derden te goeder trouw moeten dergelijke door de lasthebber aangegane verbintenissen nagekomen worden (art. 2009 B.W.; zie verder, nr. 315).

Bij toepassing van deze regel werd de dagvaarding, betekend door de lasthebber, zonder dat deze van de dood van zijn mandant op de hoogte was, geldig verklaard (Brussel, 14 juli 1955, *J. Port. Anv.*, 1955, 408; Rb. Brussel, 29 maart 1956, *R.W.*, 1958-59, 596; zie ook: Parijs, 11 april 1951, *J.T.*, 1951, 651).

Het is evident dat de lasthebber zich slechts op artikel 2008 B.W. kan beroepen, indien hij te goeder trouw heeft gehandeld. Zijn onwetendheid mag niet aan een persoonlijke fout te wijten zijn (DE PAGE, V, nr. 460, B; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1054). In dit geval zal hij tot schadevergoeding gehouden zijn jegens de persoon met wie hij heeft gehandeld.

Volgens de Nederlandse rechtsleer kan de lasthebber zich niet op onwetendheid beroepen, wanneer hij de dood van de lasthebber „had behoren te kennen”. Zulks mag evenwel niet tot

„hebben kunnen kennen” uitgebreid worden. Een enkele openbaarmaking van het feit, b.v. door een advertentie, behoeft niet voldoende te zijn (ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 748-749).

Wie heeft evenwel de bewijslast? Volgens sommigen is het de lasthebber die zijn onwetendheid zal moeten bewijzen (LAURENT, XXVIII, nr. 113; Cass. fr., 25 april 1864, *Rec. Dall.*, 1864, 182). Anderen stellen dat deze mag worden vermoed en dat het derhalve de erfgenamen zijn van de mandant die dienen aan te tonen dat de mandataris van het overlijden van de lastgever op de hoogte moet geweest zijn (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 861; PONT, *Mandat*, nr. 1173; zie over deze betwisting ook verder, nr. 315). Deze laatste stelling schijnt de jongste tijd terecht in de rechtspraak de bovenhand te halen (Luik, 24 dec. 1964, *J. Liège*, 1964-1965, 154; Parijs, 11 april 1951, hoger geciteerd).

AFDELING III

ONBEKWAAMHEID, KENNELIJK ONVERMOGEN EN FAILLISSEMENT VAN LASTHEBBER EN LASTGEVER

I. Onbekwaamheid

279 „Onbekwaamverklaring van lastgever en lasthebber stelt een einde aan de lastgeving”, bepaalt artikel 2003 B.W.

Deze grond van tenietgaan van de lastgeving is goed begrijpelijk in hoofde van de lasthebber: in een onbekwaam geworden lasthebber zal de lastgever geen vertrouwen meer stellen en hij kan ervoor bedanken een voogd of een curator zich met zijn zaken te zien bezighouden. Voor de onbekwaam geworden lastgever gaat deze redenering evenwel niet op. Wordt hij onbekwaam, dan zal hem immers gewoonlijk het beheer over zijn vermogen ontnomen worden (DEKKERS, II, nr. 1307). De wet bepaalt evenwel duidelijk dat ook de onbekwaamverklaring van de lastgever het contract beëindigt.

280 Waar de wet enkel de onbekwaamverklaring beoogt, zijn de meeste auteurs het er over eens dat de regel tot elke verandering van staat dient uitgebreid te worden, steeds met de motivering dat de mandant geen vertrouwen kan hebben in een mandataris die achteraf onbekwaam wordt (DE PAGE, V, nr. 464; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1011; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 839; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1496; *anders*: LAURENT, XXVIII, nr. 91).

Met andere verandering van staat dan onbekwaamverklaring werd bedoeld: het huwelijk voor de vrouw en de onder gerechtelijk raadsman-stelling. Voor de gehuwde vrouw, die thans volle bekwaamheid geniet, heeft de vraag alle betekenis verloren. Wel blijft het probleem of de lastgeving eveneens een einde neemt, wanneer lastgever of lasthebber onder gerechtelijk raadsman worden gesteld. Volgens de meerderheid van de doctrine zou dit dus het geval zijn. Bij gemis aan een uitdrukkelijke vermelding in de wettekst, waarin uitsluitend de onbekwaamverklaring wordt vermeld, is de rechtspraak evenwel veel minder formeel (zie o.m.: Kh. Brussel, 29 maart 1905, *Pand. Pér.*, 1905, nr. 1236).

De vraag is tevens gerezen of het mandaat ook beëindigd wordt ingeval van internering of opsluiting ten huize van de lasthebber, zonder dat hij echter onbekwaam verklaard werd. Zover mag artikel 2003 B.W., volgens het merendeel der auteurs, evenwel niet uitgebreid worden (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 840; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 242; JOSSERAND, I, nr. 125; *anders: Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 1011). Niettegenstaande internering en opsluiting ten huize de bekwaamheid van de betrokkene niet aantasten, kan men zich toch afvragen of het redelijk voorkomt de lastgeving in deze gevallen, waar de zwakzinnigheid van de lasthebber de uitvoering van het mandaat feitelijk onmogelijk maakt, te laten voortbestaan. In ieder geval zal de lastgever ingeval van feitelijke krankzinnigheid van zijn lasthebber het mandaat kunnen herroepen (zie verder, nrs. 293 e.v.).

281 Het onbekwaam worden van één der partijen zal evenwel geen einde stellen aan het mandaat, indien de lastgeving onafscheidelijk aan een ander contract gebonden is. De latere onbekwaamheid van lastgever of lasthebber zal immers niets aan dit contract wijzigen, zodat ook de lastgeving, die er een integrerend deel van uitmaakt, dient voort te bestaan. Hetzelfde geldt voor het mandaat dat het gemeenschappelijk belang van de lastgever en de lasthebber of van de mandant en een derde beoogt (DE PAGE, V, nr. 464; COLIN en CAPITANT, II, nr. 955; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1496; zie ook boven, nr. 272).

282 Neemt de lastgeving een einde ingevolge onbekwaamheid van lasthebber of lastgever, dan zijn de artikelen 2008 en 2009 B.W. van toepassing (DE PAGE, V, nr. 464; zie verder, nrs. 315 en 317).

II. Kennelijk onvermogen en faillissement

283 Ook het kennelijk onvermogen van lasthebber of lastgever is een grond van tenietgaan van de lastgevingsovereenkomst (art. 2003 B.W.). Faillissement wordt met kennelijk onvermogen gelijkgesteld (DE PAGE, V, nr. 465; LAURENT, XXVIII, nrs. 92 en 93; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 1022; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 841; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1495; Brussel, 16 april 1927, *J. Comm. Br.*, 1927, 395; Gent, 25 mei 1932, *J. Comm. Fl.*, 1932, nr. 5231; Kh. Brussel, 19 maart 1932, *R. Faill.*, 1933, 467).

Deze regel is begrijpelijk in hoofde van de lasthebber. Zijn kennelijk onvermogen of faillissement zal het vertrouwen ondermijnen dat de lastgever in hem stelde (DE PAGE, V, nr. 465; DEKKERS, II, nr. 1308). Deze overweging geldt echter niet voor de lastgever. De wet is evenwel formeel en stelt dat ook wanneer de mandant kennelijk onvermogend wordt (of failliet gaat), de lastgeving een einde neemt.

284 Zijn er meerdere lastgevers of lasthebbers, dan zal het kennelijk onvermogen of faillissement van één van hen slechts een einde stellen aan de lastgeving, indien het voorwerp van het mandaat ondeelbaar is (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 867 *bis*; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1495; zie ook boven, nrs. 264 en 271).

285 Betwisting is gerezen over de vraag op welk ogenblik precies de lastgeving een einde neemt ingeval van kennelijk onvermogen of faillissement. Is dit slechts

op de datum van de gerechtelijke uitspraak, die de toestand van kennelijk onvermogen of faillissement vaststelt? Sommigen hebben dit beweerd (LAURENT, XXVIII, nr. 92; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 843 *bis*). De rechtspraak schijnt evenwel een andere mening toegedaan. Zó werd beslist dat de lasthebber zijn hoedanigheid van mandataris reeds verliest vanaf het ogenblik dat hij kennis heeft van het feit dat de lastgever zijn betalingen heeft gestaakt, m.a.w. vanaf de feitelijke toestand van diens kennelijk onvermogen of faillissement (Gent, 9 april 1874, *Pas.*, 1874, II, 239; Kh. Gent, 1 mei 1900, *Pas.*, 1901, III, 9; zie ook: PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1495).

286 Net zoals ingeval van latere onbekwaamheid wordt aangenomen dat de lastgeving dient verdergezet te worden, ongeacht het kennelijk onvermogen of faillissement van lastgever of lasthebber, wanneer het mandaat onafscheidelijk met een ander contract verbonden is of verleend werd in het belang van meerdere personen (DE PAGE, V, nr. 465; LAURENT, XXVIII, nr. 95; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 843; COLIN en CAPITANT, II, nr. 955; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493; Brussel, 1 april 1931, *J. Comm. Br.*, 1931, 273; Rb. Dendermonde, 3 april 1909, *J. Comm. Fl.*, 1909, nr. 3516; Kh. Gent, 29 juli 1925, *Pas.*, 1926, III, 160).

AFDELING V

OPZEGGING DOOR DE LASTHEBBER

I. Principe

287 Artikel 2007 B.W. verleent aan de lasthebber het recht het mandaat op te zeggen.

Deze regel vindt zijn oorsprong in de overweging dat lastgeving in beginsel kosteloos geschiedt en de lasthebber niet het slachtoffer mag zijn van zijn welwillendheid, die hem ertoe aanzette een dienst te bewijzen (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 827; GUILLOUARD, *Mandat*, nrs. 101 en 226; PONT, *Mandat*, nr. 1164; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 338 en 795). Artikel 2007 B.W. maakt evenwel geen onderscheid tussen een niet-bezoldigd en een bezoldigd mandaat. Ook in dit laatste geval kan de lasthebber de lastgeving éézijdig beëindigen (DE PAGE, V, nr. 466; LAURENT, XXVIII, nr. 107; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 829; PONT, *Mandat*, nr. 1170). Het hogervermelde motief, dat ten grondslag ligt van artikel 2007 B.W., nl. dat iemand die een dienst bewijst niet langer mag gebonden zijn dan hij raadzaam acht, gaat ingeval van bezoldigde lastgeving echter niet meer op. DE PAGE beschouwt artikel 2007 B.W. dan ook als een „anachronisme” in ons recht (DE PAGE, V, nr. 466).

II. Vereisten

288 De lasthebber die het mandaat opzegt, dient zulks niet te rechtvaardigen (DE PAGE, V, nr. 466; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 827; PONT, *Mandat*, nr. 1164).

Het enige wat hij moet doen, is de lastgever van zijn ontslag in kennis stellen (art. 2007 B.W.). Voor deze kennisgeving zijn geen bijzondere vormen vereist, hoewel een deurwaardersexploot of een aangetekende brief aangewezen zijn, om latere bewijsmoeilijkheden te voorkomen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 980; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 828; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493). Het is immers de lasthebber die ingeval van betwisting zal moeten bewijzen dat de opzegging wel degelijk aan de lastgever betekend werd (KLUYSKENS, IV, nr. 650).

Wanneer hij de mandant niet heeft kunnen verwittigen ingevolge overmacht, staat de lasthebber vanzelfsprekend niet in voor de schade die hierdoor eventueel aan de lastgever werd berokkend (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 981). Evenmin kan hij aansprakelijk gesteld worden voor een laattijdige verwittiging of een totaal gemis aan kennisgeving, wanneer vaststaat dat zulks de lastgever niet heeft benadeeld (LAURENT, XXVIII, nrs. 105 en 106; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493; PONT, *Mandat*, nr. 1168; Rb. Dendermonde, 7 maart 1872, *Pas.*, 1872, III, 182).

Indien er meerdere lastgevers zijn, dan dienen zij allen van het ontslag van de lasthebber in kennis gesteld te worden (Brussel, 17 juni 1835, *Pas.*, 1835, II, 241).

289 De lasthebber die het mandaat opzegt, zal de lastgever evenwel moeten schadeloos stellen, indien deze door dit ontslag wordt benadeeld (art. 2007, tweede lid, B.W.).

Het recht van de lasthebber het contract éézijdig te beëindigen, loopt dus niet parallel met dat van de lastgever. Deze kan immers het mandaat herroepen zonder enige vergoeding verschuldigd te zijn, ook al berokkent de beëindiging van de lastgeving schade aan de lasthebber (zie verder, nr. 299). Er is wel analogie met artikel 1794 B.W. (DE PAGE, V, nr. 466).

Het begin van uitvoering van het mandaat is een omstandigheid waarmee rekening moet gehouden worden bij het bepalen van de door de lastgever geleden schade (LAURENT, XXVIII, nr. 106; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493; Brussel, 17 juni 1835, hoger geciteerd). Eveneens dienen in acht te worden genomen: de belangrijkheid van het voorwerp van de lastgeving, de aan de lasthebber toegekende vergoeding en de duurtijd van de tussen partijen bestaande relaties (Rb. Brussel, 1 maart 1966, *J.T.*, 1966, 392).

Artikel 2007, tweede lid, B.W. blijft van toepassing, ook al is de lastgever zélf tekortgekomen aan zijn verplichtingen tegenover de lasthebber. De mandataris dient in dergelijk geval de hem beschikbare rechtsmiddelen aan te wenden (b.v. de vordering tot ontbinding van het contract). Heeft hij zulks niet gedaan en neemt hij ontslag, dan is hij schadevergoeding verschuldigd aan de mandant, wanneer deze door het ontslag benadeeld wordt, ongeacht het feit dat laatstgenoemde zélf in fout is (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493).

290 De lasthebber zal evenwel geen schadevergoeding verschuldigd zijn, zelfs al berokkent zijn ontslag nadeel aan de lastgever, indien de voortzetting van de lastgeving hem zélf een aanmerkelijke schade zou bezorgen (art. 2007, tweede lid *in fine*, B.W.). Het behoort aan de lasthebber het bewijs hiervan te leveren (DE PAGE, V, nr. 466, noot 2; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493, noot 2).

Ook deze regel spruit uit de opvatting die de auteurs van het Burgerlijk Wetboek over lastgeving hadden, nl. dat het in beginsel een contract onder kosteloze titel is. De dienst die de lasthebber heeft willen bewijzen, mag hem geen aanmerkelijke schade berokkenen (LAURENT, XXVIII, nr. 107; PONT, *Mandat*, nr. 1166; TROPONG, *Mandat*, nr. 800). Gezien artikel 2007, tweede lid, B.W. geïnspireerd werd door de idee dat lastgeving een vriendendienst is, dient deze bepaling bijgevolg met omzichtigheid toegepast te worden ingeval van bezoldigd mandaat (DE PAGE, V, nr. 466).

291 Het Burgerlijk Wetboek spreekt van een „aanmerkelijke” schade. Volgens sommige auteurs dient dit begrip evenwel niet al te absoluut geïnterpreteerd te worden. Zij menen dat de lasthebber het mandaat kan opzeggen, zonder enige vergoeding verschuldigd te zijn, wanneer de schade die hij bij de voortzetting van het mandaat zou ondervinden, minstens gelijk is aan deze die de lastgever ingevolge het ontslag van de lasthebber lijdt (zie o.m.: PONT, *Mandat*, nr. 1166). Deze zienswijze verdient geen navolging. Veronderstel immers dat de lastgever slechts licht benadeeld wordt door het ontslag van de lasthebber. Op grond van de hiervoor vermelde opinie zou het volstaan dat de mandataris kan aantonen dat hij minstens evenveel nadeel zou ondervinden bij de voortzetting van het mandaat, opdat hij vrijuit zou gaan. Dit betekent *in casu* een lichte schade. Zulks is zeker niet de bedoeling van de wetgever geweest.

Omgekeerd kan de schade die de lasthebber bij het verderzetten van zijn taak zou ondervinden, aanzienlijk zijn, ook al is zij geringer dan deze die de lastgever ondergaat wegens het ontslag van de lasthebber (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 989; ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 747). Hoewel het begrip „aanmerkelijke” schade dus niet al te soepel mag geïnterpreteerd worden, is het wel juist dat de strikte interpretatie binnen bepaalde grenzen moet blijven. Met deze idee voor ogen wordt verdedigd dat de lasthebber niet alleen gerechtigd is zijn opdracht te verzaken, wanneer hij wegens een vreemde oorzaak in de onmogelijkheid verkeert ze verder te zetten, maar ook wanneer hij werkelijk zeer ernstige redenen heeft om het mandaat te beëindigen (DE PAGE, V, nr. 466; zie ook: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 747). Het behoort aan de rechter hierover te oordelen.

Als gegronde redenen worden doorgaans aanvaard: ziekte, de dood van een naaste verwant, verandering van beroep, een noodzakelijke reis, enz. (BAUDRY-LACANTINIERE, XXIV, nrs. 828, 830 en 847; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 229; PONT, *Mandat*, nr. 1167; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 801-805).

Er werd evenwel beslist dat het mandaat, verleend aan een notaris, maar vreemd aan zijn ambt, niet automatisch met zijn ontslag als notaris eindigt. Wil hij het mandaat opzeggen en berokkent zulks nadeel aan de mandant, dan is hij derhalve schadevergoeding verschuldigd, tenzij hij kan bewijzen dat de voortzetting van zijn opdracht hem persoonlijk een aanzienlijke schade zou berokkenen (Rb. Brussel, 31 dec. 1889, *Pas.*, 1890, III, 143).

Het weze opgemerkt dat verschillende van de hoger opgesomde redenen tot opzegging niet kunnen ingeroepen worden door de commissionair. Deze mag immers het commissiecontract nooit op een ongeschikt ogenblik beëindigen (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Commission*, nr. 313).

III. Afwijkende bedingen

292 De lasthebber kan (tenzij het gaat om een contract van onbepaalde duur: zie verder, nr. 307) aan de mogelijkheid die artikel 2007 B.W. hem biedt om het contract éézijdig te beëindigen, verzaken (DE PAGE, V, nr. 466; BAUDRY-LACANTINIERE, XXIV, nr. 829; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493). Om interpretatiemoeilijkheden in verband met de toepassing van artikel 2007, tweede lid, B.W. te vermijden, kunnen partijen ook geldig overeenkomen dat de lasthebber ingeval van

opzegging alleszins een vergoeding zal verschuldigd zijn, zelfs wanneer de lastgever door de éézijdige beëindiging niet zou benadeeld worden of de voortzetting van het mandaat de lasthebber zélf een aanmerkelijke schade zou berokkenen (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 831).

Deze afwijkende bedingen kunnen zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend zijn. Zó mag de intentie van partijen om het recht tot opzegging aan de lasthebber te ontnemen bijvoorbeeld afgeleid worden uit de clause volgens welke de lastgeving op een welbepaald oogenblik een einde neemt. Dergelijke clause zou immers geen zin hebben, indien de lasthebber het contract vóór dit tijdstip éézijdig zou kunnen opzeggen (*Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 982; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 829; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1493).

Ook zal de lasthebber de lastgeving nooit kunnen opzeggen, wanneer deze een onderdeel uitmaakt van een wederkerig contract (in dit geval heeft de lasthebber het mandaat immers aanvaard als tegenprestatie voor wat in zijn voordeel werd bedongen), of het middel is om de uitvoering van een ander contract te verwezenlijken of te vergemakkelijken (DE PAGE, V, nr. 466; LAURENT, XXVIII, nr. 109; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 983; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 829; PONT, *Mandat*, nr. 1169).

Zó zal een architect die niet alleen gelast werd met de constructie van een gebouw, maar door de bouwheer tevens als lasthebber werd aangesteld om in zijn naam en voor zijn rekening met de leveranciers van de bouwmaterialen te onderhandelen, dit mandaat niet éézijdig kunnen opzeggen, zoniet zou het hoofdcontract geschonden worden (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 829).

AFDELING V

HERROEPING DOOR DE LASTGEVER

I. Principe

293 De artikelen 2003 en 2004 B.W. verlenen aan de lastgever het recht het mandaat naar goeddunken te herroepen.

Het betreft hier een belangrijke uitzondering op het beginsel, geponeerd door artikel 1134 B.W., volgens hetwelk een overeenkomst enkel kan worden herroepen mits wederzijdse toestemming van de partijen of op de gronden erkend door de wet. In ons recht wordt van deze regel slechts afgeweken inzake contracten met een onbepaalde duur (DE PAGE, II, nr. 763). Ingeval van lastgeving speelt de duur van het contract echter geen rol. Ongeacht of de overeenkomst al dan niet een tijdsbepaling omvat, kan de mandant ze éézijdig beëindigen (DE PAGE, V, nr. 467, D; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 943).

Zoals uiteengezet, kan ook de lasthebber het mandaat opzeggen zonder zijn ontslag te moeten motiveren (zie boven, nr. 288). In dat geval gaat het echter niet om een werkelijke uitzondering op het principe overeenkomst-wet, daar de lasthebber de lastgever zal moeten schadeloos stellen voor het nadeel dat deze ingevolge het ontslag wordt berokkend. Van dergelijke schadevergoeding is ingeval van herroeping van het mandaat door de lastgever geen sprake.

Waarom deze uitzondering op één van de basisprincipes van het verbintenissenrecht? Volgens sommigen moet de reden gezocht worden in de Romeinse opvatting van het „kosteloos” mandaat. Lastgeving werd beschouwd als een vriendendienst. De lasthebber heeft dan ook geen enkele reden om zich te verzetten tegen een eventuele herroeping door de lastgever, vermits hij aldus bevrijd wordt van een „last”, die hij op zich genomen heeft. Ook wordt aangehaald dat het vertrouwen dat de lastgever oorspronkelijk in de lasthebber stelde, kan verdwenen zijn en daarom aan de mandant de mogelijkheid moet geboden worden éézijdig aan de overeenkomst een einde te stellen (KLUYSKENS, IV, nr. 528).

Anderen gaan met deze argumenten niet akkoord. Bij de overige contracten *intuitu personae* wordt het recht tot éézijdige herroeping van de overeenkomst immers niet als absoluut erkend. Bovendien kan van een vriendendienst enkel gewaagd worden ingeval van kosteloze lastgeving. De artikelen 2003 en 2004 B.W. maken evenwel geen onderscheid tussen een bezoldigd en een niet-bezoldigd mandaat (DE PAGE, V, nr. 467, A; LAURENT, XXVIII, nrs. 96 en 97; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 808). Er dient dan ook naar een andere uitleg gezocht. Volgens DE PAGE moet het herroepingsrecht van de mandant worden verklaard door het feit dat hij het vrij beheer over zijn patrimonium moet kunnen behouden. Daarom is het noodzakelijk dat hij zelfs in de loop van het contract van mening kan veranderen over de opportuniteit een welbepaalde rechtshandeling door een ander te laten verrichten (DE PAGE, V, nr. 467, A).

294 Zijn er meerdere lastgevers, dan kan ieder van hen de lastgeving herroepen, wat zijn deel betreft. T.o.v. de overige mandanten duurt de lastgeving voort, op voorwaarde dat het voorwerp van de lastgeving deelbaar is. Is dit niet het geval en herroept één van de lastgevers het mandaat, doch wordt hij hierin niet door de overige lastgevers gevolgd, dan dient de rechter te oordelen of het gemeenschappelijk belang van de mandanten een gezamenlijke herroeping vergt, dan wel de lastgeving in haar geheel dient behouden te blijven (KLUYSKENS, IV, nr. 528; *Rép. P. Dr. B., Tw. Mandat*, nr. 945; *R. P. Not.*, 1909, 694; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 820 en 821; PONT, *Mandat*, nr. 1158; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492, *in fine*; Rb. Antwerpen, 29 maart 1899, *Pand. Pér.*, 1900, 272).

In Nederland gaat men er daarentegen van uit dat, indien er meerdere lastgevers zijn, zij alleen gezamenlijk kunnen herroepen, tenzij anders werd overeengekomen (HOFMANN, blz. 465; *vgl. Hoge Raad*, 14 febr. 1851, *Weekblad R.*, 1239).

295 De regel dat het mandaat te allen tijde door de lastgever kan herroepen worden, geldt evenwel niet wanneer de lastgeving zowel het belang van de lastgever, als dat van de lasthebber of een derde beoogt. In dit geval is het mandaat onherroepelijk (zie verder, nr. 304).

II. Vereisten

296 Voor de herroeping van het mandaat door de lastgever worden geen bijzondere vereisten gesteld.

297 a) De lastgever dient zijn houding niet te rechtvaardigen. „Hij kan herroepen, wanneer zulks hem goeddunkt”, bepaalt artikel 2004 B.W.

298 b) Hij dient evenmin enige termijn in acht te nemen. Wél moet hij de lasthebber en ook derden van de herroeping in kennis stellen. Tegenover mandataris en

derden heeft de herroeping immers slechts uitwerking vanaf de dag waarop zij hen bekendgemaakt werd of althans vanaf het tijdstip waarop ze de herroeping behoorden te kennen (art. 2005 en 2006 B.W.; DE PAGE, V, nr. 467, D; Rb. Tongeren, 9 dec. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1108; Kh. Sint-Niklaas, 5 juni 1956, *R.W.*, 1956-57, 1578).

Men neemt aan dat ten aanzien van derden individuele betekeningen vereist zijn. Een gezamenlijke kennisgeving (b.v. in de krant of in de studie van een notaris) volstaat niet (DE PAGE, V, nr. 476; DEKKERS, II, nr. 1311, noot 1; KLUYSKENS, IV, nr. 528; LAURENT, XXVIII, nr. 103; Cass., 8 febr. 1866, *Pas.*, 1866, I, 69; zie ook verder, nr. 318).

Is deze bekendmaking niet geschied, dan blijft hetgeen de lasthebber in onwetendheid verricht heeft, geldig (art. 2008 B.W.; zie ook boven, nrs. 278 e.v. en nr. 315). Werden alleen de derden met wie de lasthebber heeft gehandeld niet ingelicht, dan blijft de lastgever t.o.v. deze derden „te goeder trouw” gebonden. Hij beschikt dan evenwel over een verhaal op zijn lasthebber (art. 2005 B.W.; zie verder, nr. 320). De wijze van deze kennisgeving wordt vrij door de lastgever gekozen. Een deurwaardersexploot is niet vereist, hoewel aangewezen om latere bewijsmoeilijkheden te vermijden, vermits de bewijslast op de lastgever berust (DE PAGE, V, nr. 768; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 825; zie verder, nr. 315).

299 c) De lastgever is geen vergoeding verschuldigd aan de lasthebber, zelfs niet wanneer deze door de herroeping benadeeld wordt (DE PAGE, V, nr. 467, C; LAURENT, XXVIII, nrs. 97 en 98; KLUYSKENS, IV, nr. 528; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 812).

Uitzondering wordt evenwel gemaakt, wanneer het een bezoldigde lastgeving betreft en de lastgever van het herroepingsrecht op onrechtmatige wijze gebruik maakt, om de lasthebber schade te berokkenen. Er is dan toepassing van de artikelen 1382 en 1383 B.W., wegens misbruik van recht (DE PAGE, V, nr. 467, C; LAURENT, XXVIII, nrs. 98 en 99; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 812, 814 en 815; COLIN en CAPITANT, II, nr. 949, A; PONT, *Mandat*, nr. 1160; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1491).

Dit is het geval wanneer de lastgeving plots en op een voor de lasthebber ongeschikt ogenblik wordt herroepen, louter met de bedoeling deze laatste op een niet-gerechvaardigde wijze te benadelen (Cass., 24 april 1845, *Pas.*, 1846, I, 484; Luik, 6 juni 1906, *Pand. Pér.*, 1906, 605; Rb. Kortrijk, 27 febr. 1930, *J. Comm. Fl.*, 1930, nr. 5074; Kh. Brussel, 7 jan. 1933, *J. Comm. Br.*, 1933, 117; Kh. Brussel, 8 april 1938, *J. Comm. Br.*, 1939, 384; Kh. Antwerpen, 17 dec. 1941, *J. Port. Anv.*, 1942, 29; Kh. Verviers, 24 dec. 1964, *J. Liège*, 1964-65, 205; Rb. Luik, 29 juni 1965, *J. Liège*, 1965-66, 157, met noot; Vred. Luik, 22 dec. 1969, *J. Liège*, 1969-70, 215; zie ook: Cass. fr., 4 maart 1914, *Rec. Dall.*, 1916, I, 69) en ook wanneer de lastgever zijn herroeping motiveert met redenen die niet met de waarheid overeenstemmen en de lasthebber hierdoor wordt gekrenkt (LAURENT, XXVIII, nr. 100; SCHICKS en VANISTERBEECK, III, blz. 467).

300 d) Het recht tot herroeping bestaat zowel ingeval van bezoldigd, als ingeval van onbezoldigd mandaat (DE PAGE, V, nr. 467, B; LAURENT, XXVIII, nrs. 97 en 98; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 812; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1491; Luik, 9 juni 1906, *Pand. Pér.*, 1906, 605).

III. Vorm

301 De herroeping is evenmin aan enige vorm onderworpen. Zij kan zowel uitdrukkelijk, als stilzwijgend geschieden (DE PAGE, V, nr. 468; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 948).

Een stilzwijgende herroeping wordt afgeleid uit omstandigheden die geen twijfel laten omtrent de bedoeling van de lastgever. Het is dus niet voldoende dat de intentie van de lastgever kan worden vermoed. Zijn wil tot herroeping moet onweerlegbaar uit de feiten blijken. Het is de taak van de rechter zulks te beoordelen (PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1490).

De lastgeving wordt geacht stilzwijgend te zijn herroepen, wanneer de mandant zélf de handeling verricht, die aan de lasthebber was toevertrouwd (DE PAGE, V, nr. 468; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 824; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1490; Kh. Antwerpen, 6 april 1933, *J. Port. Anv.*, 1933, 145; zie ook: Parijs, 24 dec. 1943, *Gaz. Pal.*, 1943, II, 248).

Een stilzwijgende herroeping werd eveneens aanwezig geacht in het volgende geval. Een schuldeiser had aan zijn echtgenote volmacht gegeven om het geleende bedrag van de schuldenaar in ontvangst te nemen. De vrouw verliet evenwel haar echtgenoot, om de bijzit van de schuldenaar te worden. Beslist werd dat deze omstandigheid van aard was om het vertrouwen van de lastgever in zijn gemachtigde te doen verdwijnen en dat de schuldenaar zulks diende te beseffen, zonder hiertoe een uitdrukkelijke herroeping van het mandaat nodig was. De betaling die de schuldenaar aan zijn bijzit beweerde gedaan te hebben, kon derhalve aan de schuldeiser niet worden tegengeworpen en bevrijdde hem niet van zijn schuld (Kh. Sint-Niklaas, 5 juni 1956, *R.W.*, 1956-57, 1578).

302 Het Burgerlijk Wetboek zélf geeft in artikel 2006 een voorbeeld van stilzwijgende herroeping, nl. de aanstelling van een nieuw lasthebber voor dezelfde zaak. Zulks brengt automatisch de herroeping van het eerste mandaat mede, te rekenen vanaf de dag waarop de initiële lasthebber van deze aanstelling kennis is gegeven. Zelfs wanneer het nieuwe mandaat nietig is of de nieuwe lasthebber zijn opdracht niet aanvaardt, blijft de oorspronkelijke lastgeving herroepen. Wat telt, is de wil van de lastgever het mandaat te beëindigen en deze is ontegensprekelijk aanwezig (DE PAGE, V, nr. 468; LAURENT, XXVIII, nr. 101; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 824; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1490; PONT, *Mandat*, nr. 1161; Rb. Namen, 11 dec. 1883, *Belg. Jud.*, 1885, 108; Vred. Namen, 8 febr. 1935, *T. Vred.*, 1935, 90; in dezelfde zin: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 744).

Het begrip nieuw lasthebber voor „dezelfde zaak” heeft tot discussie geleid. Volgens sommigen wordt het mandaat door de aanstelling van een nieuwe lasthebber enkel herroepen, wanneer de nieuwe lastgeving volledig onverenigbaar is met de eerste (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 949; Rb. Antwerpen, 7 maart 1940, *R. P. Not.*, 1941, 291). Anderen stellen dat het zonder belang is of de twee lastgevingen al dan niet met elkaar verenigbaar zijn (DE PAGE, V, nr. 468; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 824). O.i. betekent „dezelfde zaak” een zaak met dezelfde inhoud. Heeft de lastgever iemand met een opdracht op een aangrenzend terrein gelast, dan zal de aanduiding van de nieuwe lasthebber aan het oorspronkelijk mandaat echter slechts een einde stellen, ingeval de lastgever het eerste mandaat uitdrukkelijk heeft herroepen (zie in dezelfde zin: ASSER-KAMPHUISEN, III, blz. 744).

Het is mogelijk dat de lastgever aan een bepaald persoon een algemeen mandaat heeft verleend en hij nadien een nieuw lasthebber voor een specifieke opdracht aanstelt. In dit geval verdwijnt

het eerste mandaat niet volledig. Door de aanstelling van de nieuwe lasthebber wordt het slechts gedeeltelijk herroepen (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 826).

IV. Afwijkende bedingen

303 Rechtsleer en rechtspraak zijn het erover eens dat het recht van de lastgever om het mandaat naar goeddunken te herroepen, wel tot de natuur van de lastgeving behoort, doch niet tot de essentie ervan (DE PAGE, V, nr. 469; LAURENT, XXVIII, nr. 104; AUBRY en RAU, § 416, 1°; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV nr. 818; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; PONT, *Mandat*, nr. 1159; Cass., 26 febr. 1885, *Pas.*, 1885, I, 85; Cass., 13 jan. 1938, *Pas.*, 1938, I, 6; Cass., 16 jan. 1962, *Pas.*, 1962, I, 571). Het is partijen derhalve toegelaten aan de lastgever het recht te ontzeggen om het mandaat te herroepen, m.a.w. een „onherroepelijk mandaat” te sluiten.

Zij kunnen eveneens geldig overeenkomen dat de lastgeving niet vóór het verstrijken van een welbepaalde termijn zal kunnen herroepen worden. Deze intentie van partijen mag b.v. afgeleid worden uit de clause die de lasthebber een bepaalde tijd gunt voor het uitvoeren van zijn opdracht (Rb. Kortrijk, 27 febr. 1930, *J. Comm. Fl.*, 1930, nr. 5074; Rb. Luik, 7 jan. 1953, *J.T.*, 1954, 86; zie ook boven, nr. 292).

Ook kunnen zij bedingen dat, indien de mandant de lastgeving herroept, hij alleszins een vergoeding aan de lasthebber zal verschuldigd zijn.

Tussen deze types van afwijkende clauses dient een onderscheid te worden gemaakt. Alvorens er grondiger op in te gaan, dient vermeld dat deze afwijkende bedingen zowel uitdrukkelijk, als stilzwijgend kunnen zijn (DE PAGE, V, nr. 469; LAURENT, XXVIII, nr. 98; PONT, *Mandat*, nr. 1160; Gent, 25 mei 1928, *J. Comm. Fl.*, 1929, nr. 4974). In het laatste geval dient de wil van partijen echter ondubbelzinnig vast te staan. Zoals steeds, is het de feitenrechter die hierover soeverein oordeelt (zie boven, nr. 266).

A. PARTIJEN KOMEN OVEREEN DAT DE LASTGEVING NIET (OF NIET VOOR HET VERSTRIJKEN VAN EEN WELBEPAALED TERMIJN) ZAL KUNNEN HERROEPEN WORDEN

304 Een dergelijk „onherroepelijk mandaat” is in beginsel geldig (DE PAGE, V, nr. 469, B; LAURENT, XXVIII, nr. 104; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 818; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; Cass., 26 febr. 1885, hoger geciteerd; Cass., 16 jan. 1962, hoger geciteerd; Luik, 14 juli 1942, *Pas.*, 1943, II, 38; Brussel, 19 juli 1957, *R.W.*, 1957-58, 456; Kh. Brussel, 6 april 1938, *J. Comm. Br.*, 1939, 384; Kh. Brussel, 6 mei 1943, *J. Comm. Br.*, 1946, 275; Rb. Leopoldstad, 5 dec. 1950, *J.T. d'Ostremer*, 1950-51, 172). Er is evenwel een voorwaarde aan verbonden, nl. dat de lastgeving niet uitsluitend het belang van de mandant beoogt. Opdat de clause die de lastgever het recht ontnemt de lastgeving te herroepen, geldig zou zijn, is het dus vereist dat ook de lasthebber of een derde een persoonlijk belang hebben bij de uitvoering van het mandaat (DE PAGE, V, nr. 469, B; HUC, XII, nrs. 117 en 118).

Hebben trouwens én mandant én lasthebber of derden een gemeenschappelijk belang bij de uitvoering van het mandaat, dan kan het contract, zelfs al werd de onherroepelijkheid niet expliciet bedongen, nooit éézijdig door de lastgever herroepen worden. Vermits de lastgeving in

TOEVOEGING
aan het trefwoord
LASTGEVING

door
Camille PAULUS en Robert BOES

Blz. 77 - Nummer 117

De tekst die volgt op de laatste twee aandachtstreepjes wordt vervangen door de hiernavolgende tekst:

— Voor het instellen van hoger beroep en het zich voorzien in cassatie is dus ook een bijzonder mandaat vereist, ook al is zulks niet uitdrukkelijk voorzien in het Ger. W. en het Sv. (art. 203 *bis* en 417, zoals ingevoegd en gewijzigd bij wetten van 16 februari 1961 en 20 december 1974). Men neemt inderdaad aan dat deze handelingen geen deel uitmaken van het normale mandaat *ad litem* (Luik, 19 sept. 1963, hoger geciteerd).

— Aan te stippen valt dat, vermits het hier niet gaat om bijzondere mandaten, gevergd door de wet, in deze gevallen het vermoeden van artikel 440, tweede lid, Ger. W. blijft bestaan (Cass., 9 febr. 1978, *J.T.*, 1978, 361; Arbh. Brussel, 21 april 1974, *R.W.*, 1974-75, 546).

Blz. 77 - Nummer 118

De eerste regel dient gelezen te worden als volgt:

Wanneer *de wet* een bijzondere lastgeving vereist, is de situatie, wat het bewijs

dergelijke gevallen meestal onafscheidelijk met een ander contract verbonden is, houdt men zich hier strikt aan de regel van artikel 1134 B.W. en is derhalve de toestemming van de contracterende partijen vereist om een einde te stellen aan de overeenkomst (LAURENT, XXVIII, nr. 104; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 970; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 810 en 811; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492).

305 De vraag rijst of het volstaat dat een loon ten gunste van de lasthebber werd bedongen, om van een belang in zijnen hoofde te kunnen gewagen. Meestal wordt aangenomen van niet (DE PAGE, V, nr. 469, B; LAURENT, XXVIII, nr. 97; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 812; HUC, XII, nrs. 117 en 118; PONT, *Mandat*, nr. 1160; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; Luik, 9 juni 1906, *J. Liège*, 1906, 195; Kh. Antwerpen, 17 dec. 1941, *J. Port. Anv.*, 1942, 29; zie ook: Cass. fr., 1 mei 1907, *T. Vred.*, 1908, 392 en Rb. Leopoldstad, 5 aug. 1950, *J.T. d'Outre-mer*, 1950-51, 187, met noot L.B.). DEKKERS is evenwel een andere mening toegedaan. Vermits de lastgeving thans niet meer in se een contract „*inter amicos*” is, dient het mandaat, wanneer het in de professionele activiteit van de lasthebber kadert, volgens hem, aangezien als zijnde in het belang van zowel lastgever als lasthebber en is het bijgevolg onherroepelijk (DEKKERS, noot bij Gent, 16 jan. 1956, *R. Crit. J. B.*, 1957, 317; zie ook: HÉMARD, *Chronique de jurisprudence*, *R. Trim. Dr. Comm.*, 1957, 435).

306 Samenvattend kan gesteld worden dat de lastgeving onherroepelijk is:

a) wanneer zij in het belang van beide partijen geschiedt en niet uitsluitend in dat van de lastgever (de vraag buiten beschouwing latend of hiervoor de betaling van een loon aan de lasthebber volstaat: zie boven, nr. 305) (DE PAGE, V, nr. 469, B, a; Gent, 27 jan. 1900, *Belg. Jud.*, 1900, 393; Gent, 10 april 1912, *J. Comm. Fl.*, 1913, nr. 4043; Brussel, 12 nov. 1971, *J.T.*, 1972, 302; Rb. Dendermonde, 16 maart 1935, *Pas.*, 1936, III, 73; Rb. Brussel, 12 nov. 1971, *J.T.*, 1972, 302; zie ook: Cass. fr., 1 maart 1907, *T. Vred.*, 1908, 392).

Het behoort aan de rechter te oordelen of dit gemeenschappelijk belang aanwezig is. Hiervoor zal hij zich baseren op de aard van het contract zelf of op de omstandigheden (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 810; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; zie ook: Rb. Antwerpen, 29 maart 1899, *Pand. Pér.*, 1900, 272).

Zó wordt aangenomen dat de lastgeving het gemeenschappelijk belang van lastgever en lasthebber beoogt, wanneer zij het beheer betreft van een goed, waarop zowel mandant, als mandataris rechten hebben, in die zin dat voor hen beiden het goed een gemeenschappelijke zaak uitmaakt. Ook is er een gemeenschappelijk belang, wanneer samenwerking tussen mandant en mandataris noodzakelijk is, om laatstgenoemde toe te laten zijn opdracht uit te voeren (zie: CORNU, *R. Trim. Dr. Civ.*, 1975, 556; LAMBERT, noot bij Cass. fr., 8 okt. 1969, *Rec. Dall.*, 1970, 145; Cass. fr., 13 nov. 1969, *Rec. Dall.*, 1970, Somm., 113; Cass. fr., 13 mei 1970, *Rec. Dall.*, 1970, 701, met noot GUYÉNOT; Cass. fr., 15 febr. 1972, *Rec. Dall.*, 1972, Somm., 85).

b) wanneer zij een derde ten goede komt en deze daarmee instemt (DE PAGE, V, nr. 469, B, c).

Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen, wanneer tussen een schuldeiser en een schuldenaar werd overeengekomen dat de betaling zal gebeuren in handen van een derde. Deze derde kan de lasthebber zijn van de schuldeiser (gelast met het ontvangen van de betaling), doch is dit niet noodzakelijk. Hij kan ook de schuldeiser zijn van de schuldeiser of een begiftigde. Is hij lasthebber, dan zal zijn mandaat evenwel niet kunnen herroepen worden, wanneer blijkt dat

zijn aanwijzing als lasthebber de schuldenaar ten goede komt of in het gemeenschappelijk belang van schuldeiser en schuldenaar is geschied (DE PAGE, III, nrs. 427 en 611).

c) wanneer zij slechts een onderdeel uitmaakt van een ander contract. In dit geval moeten de regels inzake lastgeving wijken voor deze die het hoofdcontract beheersen (DE PAGE, V, nr. 469, B, d; LAURENT, XXVIII, nr. 104; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 810; COLIN en CAPITANT, II, nr. 949; HUC, XII, nr. 118; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; Cass., 26 febr. 1885, *Pas.*, 1885, I, 85).

Dit is bijvoorbeeld het geval met het mandaat, dat deel uitmaakt van een verzekeringscontract en waarbij de verzekerde het inleiden van alle rechtsoverdrachten, die met het verzekerde risico verband houden, aan de verzekeraar overlaat (Rb. Mons, 23 juni 1897, *Pand. Pér.*, 1897, 1014; Rb. Namen, 26 juli 1897, *J. Namur*, 1897, nr. 83; Kh. Brussel, 23 mei 1898, *Pas.*, 1898, III, 268; zie hierover ook nrs. 41 en 102).

Een andere toepassing van deze regel is artikel 1856 B.W., betreffende het mandaat van de vennoot, door een bijzondere clause van het vennootschapscontract gelast met het beheer van de vennootschap.

Nog een voorbeeld is de overeenkomst waarbij de delegant, die een prestatie (b.v. betaling) mag verwachten van de gedelegeerde, aan deze laatste opdracht geeft zich persoonlijk te verbinden jegens de delegataris, die op zijn beurt een prestatie verwacht van de delegant. In de verhouding delegant-gedelegeerde is lastgeving aanwezig. Als onderdeel van een ruimere overeenkomst is dit mandaat onherroepelijk (zie Tw. *Delegatieovereenkomst*, door RONSE, nr. 99, kleine tekst).

Van de regel dat het mandaat dat een onderdeel uitmaakt van een ander contract, onherroepelijk is, werd ook toepassing gemaakt door het Hof van Beroep te Gent in het volgende geval. Door een bejaarde dame werd op naam van een ander een depositboekje geopend, met evenwel voor haar volmacht om bedragen af te halen. Deze volmacht werd nadien ingetrokken, ten onrechte volgens het Hof. Het openen van een depositboekje op naam van een ander persoon, doch met behoud van het boekje en van een volmacht om bedragen af te halen, mag niet worden beschouwd als een schenking. Er was hier duidelijk naar het meest geschikte middel gezocht om, met de hulp van de bank, het beperkt kapitaal van de bejaarde tijdens haar leven en bij haar dood te kunnen aanwenden voor haar behoeften en begrafeniskosten. De intrekking van de volmacht door de persoon op wiens naam het depositboekje geopend was, werd strijdig geacht met hetgeen tussen partijen was overeengekomen. In het raam van de overeenkomst tussen partijen was de aan de bejaarde vrouw gegeven volmacht dus onherroepelijk (Gent, 10 jan. 1975, *R.W.*, 1977-78, 462). Op te merken valt dat de volmacht uitsluitend in het belang van de gevolmachtigde was verleend en ook op die grond onherroepelijk was (zie boven, nr. 16). Ook weze vermeld dat het *in casu* geen lastgeving betrof, maar een louterere volmacht (zie boven, nrs. 1-5).

d) wanneer partijen het contract dat zij hebben afgesloten, verkeerdelijk als lastgeving hebben gekwalificeerd, waar het in werkelijkheid om een dienstverhuring of om een andere overeenkomst gaat. Het is evident dat men zich in dit geval dient te houden aan de algemene regels van het verbintenissenrecht of aan deze die dat welbepaalde type van contract beheersen (DE PAGE, V, nr. 469, B, a).

307 Volledigheidshalve weze vermeld dat de clause van onherroepelijkheid vanzelfsprekend niet geldt, wanneer de lastgever noodzakelijkerwijze het mandaat dient te beëindigen wegens een ernstige fout van de lasthebber (DE PAGE, V, nr. 469; DEKKERS, II, nr. 1312; Brussel, 9 maart 1910, *Pas.*, 1910, II, 213; Rb. Leopoldstad, 5 dec. 1950, hoger geciteerd) en evenmin wanneer het mandaat voor onbepaalde termijn werd verleend. In dit laatste geval vergt het beginsel van de vrijheid van het individu dat steeds een einde kan gesteld worden aan het contract, mits eer-

biediging evenwel van een redelijke opzegtermijn (zie: DEKKERS, noot bij Gent, 16 jan. 1956, *R. Crit. J. B.*, 1957, 316).

308 De vraag is gerezen of een onherroepelijk mandaat de lasthebber het recht verleent, ter uitsluiting van wie ook, de hem toevertrouwde opdracht uit te voeren. De Franse Cour de Cassation heeft hierover uitspraak gedaan naar aanleiding van het volgende geval.

Een grondeigenaar had aan zijn vertrouwensman notariële, onherroepelijke volmacht verleend om al zijn goederen te verkopen. De lastgever, die later uit het buitenland terugkeerde, verkocht evenwel zélf zijn goederen. De verkoopakte werd verleend door de notaris, vóór wie ook het mandaat werd afgesloten. De mandant en de notaris werden tot vóór het Hof vervolgd door de lasthebber, die ervan overtuigd was dat een onherroepelijke lastgeving hem het recht verleende, bij uitsluiting van om het even wie, de goederen te verkopen. Het Hof sprak de notaris echter vrij van elke beroepsfout, daar een eigenaar steeds het recht behoudt zijn goederen te verkopen, zelfs wanneer hij een onherroepelijke lastgeving tot verkopen aan een derde verleende (Cass. fr., 16 juni 1970, *R. P. Not.*, 1971, 640; *Rec. Dall.*, 1971, 261, met noot AUBERT; zie ook: *T.P.R.*, 1974, 117 en in dezelfde zin: Rb. Brussel, 27 juni 1950, *Pas.*, 1950, III, 82).

Door het verlenen van een onherroepelijk mandaat tot verkoop van zijn goederen, had de lastgever evenwel een verbintenis aangegaan „iets niet te doen”, nl. niet zélf te verkopen of iemand anders dan de lasthebber te laten verkopen. Nu hij toch zélf had verkocht, is deze verkoop weliswaar geldig en kan hij niet worden aangevochten noch door hen die partij waren bij de verkoop, noch door de lasthebber, maar is de lastgever wegens niet-nakoming van zijn verbintenis „om niet te doen” tot schadevergoeding gehouden. *In casu* werd deze schadevergoeding evenwel niet toegekend, daar niet bewezen was dat de lasthebber enige schade had geleden. Hij had nl. nog niets ondernomen om de kwestieuze goederen te verkopen. Op dit stuk is het arrest evenwel voor kritiek vatbaar (zie: noot AUBERT, hoger geciteerd).

B. PARTIJEN KOMEN OVEREEN DAT, INDIEN DE LASTGEVER VAN ZIJN HERROEPINGSRECHT GEBRUIK MAAKT, HIJ EEN SCHADEVERGOEDING AAN DE LASTHEBBER ZAL VERSCHULDIGD ZIJN

309 In beginsel is de lastgever geen schadevergoeding verschuldigd aan de lasthebber, indien hij het mandaat herroept (zie boven, nr. 299). Een clause waardoor partijen van deze regel afwijken, is evenwel geldig (DE PAGE, V, nr. 469, A; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 815; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 225; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1491; Luik, 9 juni 1906, *Pand. Pér.*, 1906, 605; Kh. Luik, 3 juni 1930, *Pas.*, 1931, III, 17; Kh. Brussel, 9 okt. 1961, *J. Comm. Br.*, 1961, 37; zie ook: Cass. fr., 19 nov. 1889, *Rec. Dall.*, 1890, I, 295).

Werd de betaling van een vergoeding bedongen, dan zijn er twee mogelijkheden. Een eerste is dat partijen zich over het principe van de vergoeding hebben akkoord verklaard, doch niet over het bedrag ervan. In dit geval zijn de regels van gemeen recht, wat de bepaling van schade betreft, van toepassing (DE PAGE, V, nr. 469, A). Andere hypothese is dat ook het verschuldigd bedrag expliciet werd afgesproken. Hier rijst dan evenwel de vraag of de rechter zich hieraan strikt dient te houden,

dan wel of hij het recht heeft deze overeengekomen vergoeding te verminderen, wanneer hij oordeelt dat ze niet in verhouding is met de werkelijke schade. Geïnspireerd door een arrest van het Hof van Cassatie (Cass., 26 febr. 1885, hoger geciteerd), werd aanvankelijk de onveranderlijkheid van de overeengekomen vergoeding geponeerd (zie o.m.: DE PAGE, V, nr. 469, A; Kh. Luik, 3 juni 1930, hoger geciteerd). Naar aanleiding van de meer recente arresten van het Hof inzake schadebedingen dient deze zienswijze evenwel te worden herzien. Indien partijen bij voorbaat de schadevergoeding hebben bepaald is, volgens deze beslissingen, een dergelijk beding slechts geldig, voor zover het geen ruimer voordeel bezorgt dan de normale uitvoering van het contract. Doet het dit wel, dan kan dergelijke clausule geen vergoeding van schade beogen, doch legt zij de schuldenaar een privaatrechtelijke sanctie op, die krachtens de artikelen 6, 1131 en 1133 B.W. voor nietig moet worden gehouden (Cass., 17 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 754, met besluiten Adv. Gen. KRINGS; Cass., 24 nov. 1972, *Pas.*, 1973, I, 297; *R. Crit. J. B.*, 1973, 302, met noot MOREAU-MARGRÈVE; zie ook: KRUIHOF, PAULUS, MOONS, *a.w.*, nrs. 143-149). Deze rechtspraak dient *mutatis mutandis* op de schadebedingen ingeval van herroeping van de lastgeving toegepast te worden.

310 Het is evident dat, wanneer een schadevergoeding werd overeengekomen, de lastgever deze niet verschuldigd is, wanneer hij tot de herroeping werd genoodzaakt ingeval een ernstige tekortkoming van de lasthebber (DE PAGE, V, nr. 469, A; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 813; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1492; Gent, 25 mei 1928, *J. Comm. Fl.*, 1929, nr. 4974, met noot; Kh. Namen, 9 juni 1933, *J. Liège*, 1933, 231; zie ook: Cass. fr., 19 febr. 1889, hoger geciteerd).

311 Op de regel dat partijen een onherroepelijk mandaat kunnen sluiten, bestaat een belangrijke uitzondering. Zij betreft de beheerders, de afgevaardigde beheerders en de beheerders-directeurs van een naamloze vennootschap, wier mandaat (over de vraag of zij inderdaad lasthebbers zijn: zie boven, nr. 8), overeenkomstig artikel 55 Venn. W., steeds moet kunnen herroepen worden door de algemene vergadering. Deze regel raakt de openbare orde, zodat er niet mag van afgeweken worden. Evenmin mag in hun voordeel een vergoeding bedongen worden voor het geval hun lastgeving zou herroepen worden (DE PAGE, V, nr. 470; RESTEAU, *Soc. anon.*, II, nrs. 800, 802 en 803; Luik, 9 febr. 1895, *Pas.*, 1895, II, 191; Brussel, 16 jan. 1906, *Pas.*, 1908, II, 270; Brussel, 9 dec. 1933, *J. Comm. Br.*, 1934, 61; Kh. Antwerpen, 14 nov. 1929, *R. Faill.*, 1931, 136; Kh. Brussel, 24 mei 1930, *R. P. S.*, 1931, nr. 3131).

Het doet helemaal niets terzake of de beheerder aangesteld werd in de stichtingsakte zélf van de vennootschap, dan wel ingeval een latere beslissing van de algemene vergadering (RESTEAU, *a.w.*, nrs. 800 en 803; Luik, 9 febr. 1895, hoger geciteerd; Brussel, 16 jan. 1906, hoger geciteerd; Brussel, 11 febr. 1908, *Pas.*, 1909, II, 352; Brussel, 15 maart 1909, *R. P. S.*, 1910, nr. 2092; Brussel, 9 dec. 1933, hoger geciteerd; Gent, 24 nov. 1908, *Pas.*, 1909, II, 352; Kh. Brussel, 7 dec. 1906, *Belg. Jud.*, 1908, 633; Kh. Brussel, 24 mei 1930, hoger geciteerd).

De situatie is volledig anders voor de zaakvoerders van een P.V.B.A. Een onderscheid dient hier gemaakt tussen de niet-statutaire en de statutaire zaakvoerder. De niet-statutaire zaakvoerder kan, bij toepassing van artikel 2204 B.W., „*ad nutum*” afgezet worden. Vermits hier evenwel geen expliciete tekst bestaat, zoals voor de N.V. (art.

55 Venn. W.), wordt aangenomen dat de afzetting van bepaalde conventionele voorwaarden afhankelijk kan worden gemaakt en de betaling van een vergoeding kan worden voorzien (FREDERICQ, II, nr. 1007, a; VAN RYN, II, nr. 929).

Wat de statutaire zaakvoerder betreft, „hij wordt geacht benoemd te zijn voor de duur van de vennootschap en zijn bevoegdheid kan slechts geheel of gedeeltelijk worden herroepen om ernstige redenen” (art. 129, derde lid, Venn. W.). Die onafzetbaarheid is evenwel niet van openbare orde. Het maatschappelijk contract mag er dan ook van afwijken en de afzetting „*ad nutum*” invoeren (FREDERICQ, II, nr. 1007, b; VAN RYN, II, nr. 930).

HOOFDSTUK III

GEVOLGEN VAN HET EINDE VAN DE LASTGEVING

AFDELING I

GEVOLGEN TUSSEN PARTIJEN ONDERLING

I. Algemeen

312 Het merendeel van deze gevolgen werd reeds in andere hoofdstukken behandeld. Brengen wij ze nog even in herinnering. Zó zal, wanneer het mandaat ophoudt, de lasthebber rekening moeten afleggen (art. 1993 B.W.; zie boven, nrs. 160-182). Hij zal ook de lopende zaken moeten voltooien, ingeval het mandaat beëindigd wordt wegens het overlijden van de lastgever (art. 1991, tweede lid, B.W.; zie boven, nrs. 275 en 276). Neemt het mandaat een einde ingevolge de dood van de lasthebber, dan zullen zijn erfgenamen dat overlijden aan de lastgever moeten ter kennis brengen. Tevens dienen zij de door de omstandigheden geboden dringende maatregelen te treffen (art. 2010 B.W.; zie boven, nrs. 268 en 269).

Ook de lastgever heeft bepaalde verplichtingen bij het einde van het mandaat. Op dat ogenblik dient hij immers het overeengekomen loon aan de lasthebber te betalen (naar verhouding met wat gepresteerd werd) en hem te vergoeden voor de gedane onkosten en het eventueel geleden verlies (art. 1986 en 1999-2001 B.W.; zie boven, nrs. 185-217). Wordt het mandaat door de mandant herroepen, dan dient hij zulks aan de lasthebber te betekenen (art. 2005 en 2008 B.W.; zie boven, nr. 298).

II. Teruggave van de procuratie

313 Bij de bespreking van de verplichting van de lasthebber rekening af te leggen, werd reeds aangestipt dat, wanneer de lastgeving een einde heeft genomen, de mandataris alle documenten die hij van de lastgever heeft bekomen met het oog op de uitvoering van zijn opdracht dient terug te geven (zie boven, nr. 170). Het belangrijkste van deze documenten is ongetwijfeld de procuratie, waarmee de lasthebber zijn macht t.o.v. de wederpartij, met wie hij handelde, kon doen blijken. Teneinde te beletten dat hij na het beëindigen van het mandaat van deze procuratie misbruik zou maken, met alle nadelige gevolgen vandien voor de lastgever (zie boven, nr. 254), voorziet artikel 2004 B.W. expliciet de teruggave van „hetzij het onderhands geschrift dat de lastgeving bevat, hetzij het origineel van de volmacht, indien deze in brevet is afgegeven, hetzij de uitgifte, indien een minuut ervan gehouden is”.

Artikel 2004 B.W. handelt weliswaar over de herroeping van het mandaat, doch algemeen wordt aangenomen dat deze bepaling ook in de andere gevallen van beëindiging van de lastgeving van toepassing is (DE PAGE, V, nr. 473; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 852; Rb. Brussel, 1 maart 1966, *J.T.*, 1966, 392).

DE PAGE is zelfs van oordeel dat, gezien het belang van de maatregel en het dringend karakter ervan, de teruggave van de procuratie door de lastgever in kortgeding kan gevorderd worden (DE PAGE, V, nr. 473, noot 2). Vergeten wij immers niet dat, indien het misbruiken van de procuratie mede aan de nalatigheid van de mandant te wijten is, de theorie van het schijnmandaat wordt toegepast (zie boven, nr. 254).

Terwijl meestal wordt aangenomen dat de lasthebber de teruggave van de andere stukken die hem werden toevertrouwd, eventueel kan weigeren op grond van zijn retentierecht, is zulks zeker niet het geval voor de procuratie (zie boven, nr. 226).

III. Onwetende lasthebber

314 Neemt de lastgeving een einde, dan heeft zulks echter enkel effect „*ex nunc*”, m.a.w. voor de toekomst. Alwat gedaan werd, blijft geldig.

Deze regel heeft moeilijkheden doen rijzen in de gevallen dat het contract van lastgeving werd vernietigd of ontbonden wegens wanprestatie van één der partijen. Deze gronden van gemeen recht werken immers met terugwerkende kracht. Zij wissen het contract volledig uit, ook voor het verleden („*ex tunc*”). Is dat ook zó ingeval van mandaat? Helemaal niet. Een lastgeving kan nooit met terugwerkende kracht worden ontbonden, stellen de auteurs (BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nrs. 863 en 864; GUILLOUARD, *Mandat*, nrs. 223 en 225; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1488; PONT, *Mandat*, nr. 1155; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 708 en 764). DE PAGE corrigeert deze absolute stelling evenwel terecht door te wijzen op de nuance dat zulks enkel waar is, wanneer de lastgeving een begin van uitvoering heeft gekregen. Op de verrichte handeling kan dan bij latere ontbinding of vernietiging niet meer teruggekomen worden, zodat ook het recht op loon en vergoeding voor gedane onkosten blijft bestaan. Werd echter nog geen enkele daad in uitvoering van het mandaat gesteld op het ogenblik dat de grond waardoor de lastgeving een einde neemt zich voordoet, dan blijft de terugwerkende kracht wel degelijk bestaan (DE PAGE, V, nr. 455). Praktisch heeft dit onderscheid echter bijzonder weinig belang. Wat telt, is te weten dat, ingeval van vernietiging of ontbinding van een reeds begonnen lastgeving, de overeenkomst enkel voor de toekomst geen gevolgen meer heeft, dit in afwijking van het gemeen recht.

Zodra het contract een einde heeft genomen, houdt de bevoegdheid van de lasthebber dus op. Vanaf dat ogenblik kan hij niet meer optreden in naam en voor rekening van de mandant, uitzondering gemaakt voor de lopende zaken (art. 1991, tweede lid, B.W.; zie boven, nr. 275).

315 Nu is het evenwel mogelijk dat de lasthebber niet wist dat het mandaat een einde had genomen en dat hij de lastgeving heeft verdergezet. Hij werd bijvoorbeeld niet van het overlijden van de lastgever ingelicht of hij wist niet dat deze onbekwaam was geworden of de herroeping werd hem niet betekend. Zijn de in onwetendheid verrichte daden dan waardeloos t.o.v. de lastgever, resp. diens erfgenamen? Neen. Wat in onwetendheid verricht werd, blijft geldig, stelt artikel 2008 B.W. De wet gaat dus uit van de goede trouw van de lasthebber. Het zijn dan ook de lastgever (of diens erfgenamen) die ingeval van betwisting dienen te bewijzen dat de lasthebber de reden, waarom het mandaat werd beëindigd, kende of althans behoorde te kennen (DE PAGE, V, nr. 474; DEKKERS, II, nr. 1315; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 861; PONT, *Mandat*, nr. 1173; *anders*: LAURENT, XXVIII, nr. 113; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 212; zie ook boven, nr. 278).

Was de lasthebber te goeder trouw, doch was dat niet het geval met de persoon met wie hij handelde (deze wist dat het mandaat een einde had genomen, doch lichte de lasthebber daarvan niet in), dan zal de lastgever niet tegenover deze persoon gebonden zijn. De lasthebber behoudt dan evenwel het recht op loon en vergoeding voor de eventueel door hem gedane kosten (DE PAGE, V, nr. 474).

316 Zet de lasthebber de lastgeving verder, al weet hij dat het mandaat ophield, dan is er eventueel toepassing van de principes van zaakwaarneming, indien alle

vereisten daartoe vervuld zijn, zoniet is er onrechtmatige daad (art. 1382 B.W.) (DE PAGE, V, nr. 474; DEKKERS, II, nr. 1315).

AFDELING II

GEVOLGEN T.O.V. DERDEN

317 In beginsel is de lastgever niet gebonden tegenover personen met wie de lasthebber na het beëindigen van het mandaat heeft gehandeld. De wetgever maakt evenwel een uitzondering wanneer dezen „te goeder trouw” waren, m.a.w. niet wisten dat het mandaat een einde had genomen. Het is maar normaal dat zij van dezelfde bescherming genieten als de onwetende lasthebber. Artikel 2009 B.W. bepaalt dan ook dat de handelingen die ze met de lasthebber blijven verrichten, niet wetende dat het mandaat ophield, gelden tegenover de lastgever, resp. diens erfgenamen.

Algemeen wordt aanvaard dat artikel 2009 B.W. van toepassing is, ongeacht de wijze waarop het mandaat een einde heeft genomen (DE PAGE, V, nr. 475; BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 870; PLANIOL en RIPERT, XI, nr. 1501; Cass., 8 febr. 1866, *Par.*, 1866, I, 69).

Of ook de lasthebber zélf al dan niet te goeder trouw handelde, speelt voor de toepassing van artikel 2009 B.W. geen rol. De goede trouw van de derde volstaat (DE PAGE, V, nrs. 474 en 475; LAURENT, XXVIII, nr. 115; PONT, *Mandat*, nr. 1179). Is echter wel de lasthebber, doch niet de wederpartij te goeder trouw, dan geniet deze laatste vanzelfsprekend van geen enkele bescherming (zie boven, nr. 315).

Het merendeel van de rechtsleer neemt aan dat, ingeval van betwisting omtrent de goede trouw van de wederpartij, het de lastgever is die moet bewijzen dat deze wederpartij niet te goeder trouw was of had moeten weten dat de lastgeving een einde had genomen op het ogenblik dat zij contracteerde (DE PAGE, V, nr. 475; PONT, *Mandat*, nr. 1180; TROPLONG, *Mandat*, nrs. 770, 774, 827 en 828; *anders*: BAUDRY-LACANTINERIE, XXIV, nr. 869; GUILLOUARD, *Mandat*, nr. 212).

318 Dezelfde idee als deze geponeerd door artikel 2009 B.W., wordt in artikel 2005 B.W., dat handelt over de herroeping van de lastgeving, nog eens apart herhaald. Personen die handelen met een lasthebber zonder te weten dat diens mandaat herroepen werd, contracteren geldig.

Het is dus niet voldoende dat de herroeping aan de lasthebber betekend werd. Ook **derden dienen van de herroeping ingelicht te worden, zoniet is de mandant, op voorwaarde dat deze derden te goeder trouw waren, tegenover hen gebonden.**

Zoals reeds aangestipt, zijn voor de herroeping geen bijzondere vormen voorgeschreven. Ingeval van betwisting is het echter de lastgever die zal moeten bewijzen dat hij de derden wel degelijk over de herroeping van het mandaat heeft geïnformeerd, ofwel dat zij deze in ieder geval behoorden te kennen (zie boven, nrs. 298 en 315).

319 Het weze aangestipt dat de terugvordering van de procuratie door de lastgever eventuele misbruiken van de lasthebber na de herroeping van het mandaat beperkt, doch niet volledig uitsluit. Vergeten wij immers niet dat de derde, die met een lasthebber contracteert, het recht, doch niet de plicht heeft de voorlegging van de procuratie te eisen. Hij kan dus zeer goed te goeder trouw zijn, met alle gevolgen vandien voor de lastgever, ook wanneer hij geen voorlegging van de procuratie heeft gevraagd (*Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1072; zie ook: DE PAGE, V, nr. 476).

320 Hoewel hij dus gebonden is t.o.v. derden te goeder trouw, behoudt de lastgever niettemin een verhaal op de lasthebber (art. 2005, *in fine*, B.W.). Dit verhaal, dat gebaseerd is op artikel 1382 B.W., is mogelijk, wanneer de herroeping aan de lasthebber werd betekend, doch deze laatste zulks geheim heeft gehouden tijdens zijn onderhandelingen met derden (DE PAGE, V, nr. 476; DEKKERS, II, nr. 1316; LAURENT, XXVIII, nr. 115; *Rép. P. Dr. B.*, Tw. *Mandat*, nr. 1079; PLANIOL en RIPERT, XI, nrs. 1491 en 1501).

ZAAKREGISTER

A

- Aansprakelijkheid, 138, 146 e.v., 160, 227, 238, 240, 258, 260.
- van commissionair-verzender, 140.
- ontlasting van —, 144.
- bij plaatsvervulling, 151 e.v.
- van erfgenamen, 269.
- quasi delictuele —, 240.
- Advokaat, 8, 79, 112 e.v., 130, 185, 226, 253.
- Afwezigheid, 53, 270.
- Afwijkende bedingen, 144, 206, 217, 224, 266, 292, 303 e.v.
- Arbeidsovereenkomst, 3.
- Architect, 9, 132 e.v., 292.

B

- Bedrog, 62, 95, 230, 232.
- Beheerder,
 - van goederen van afwezige, 53.
 - van N.V., 8, 158, 311.
 - van Coop. Venn., 8.
 - van aandelen, 8.
- Bekentenis, 230.
- Bekrachtiging, 246 e.v.
- Bekwaamheid,
 - lastgever, 65 e.v.
 - lasthebber, 68 e.v.
- Belang,
 - mandaat in het — van lastgever, 14.
 - — van lasthebber, 13.
 - — van derde, 17.
 - mandaat door lastgevers met tegenstrijdige —, 18.
- Benadeling, 64.
 - omstandige —, 64.
 - theorie van gekwalificeerde —, 197.
- Bewijs, 104 e.v., 116, 117, 170, 249, 317.
 - van schriftelijke en mondelinge lastgeving, 105 e.v.
 - van stilzwijgende lastgeving, 107 e.v.
 - last, 204, 278, 317.

- middelen, 170, 204, 243, 249.
- Bouwpromotor, 34.

C

- Commissie, 2, 35 e.v., 234.
- loon.
- Commissionair, 140, 291.
- Curator,
 - faillissement, 53.
 - onbeheerde nalatenschap, 53.

D

- Deskundige, 9.
- Dwaling, 61.
- Draagwijdte van mandaat, 241 e.v.

E

- Echtgenote, 53, 54, 79, 165.
- Erfgenaam, 266, 267.
 - aansprakelijkheid van —, 269.
- Exceptio non adimpleti contractus, 236.
- Einde lastgeving, 261 e.v.

F

- Faillissement, 189, 194, 283 e.v.
- Fout, 138 e.v., 142, 153, 205, 214, 238, 252, 260, 262, 278, 307, 310.
 - contractuele —, 146, 147, 174, 230, 239.
 - quasi delictuele —, 259.
 - interpretatie— van lasthebber, 142.
 - — van verschillende lasthebbers, 159.

G

- Gefailleerde, 67, 73.
- Geneesheer, 9.

Gerechtsdeurwaarder, 8, 127 e.v., 185.
 Gevolgen,
 — van lastgeving, 227 e.v.
 — einde lastgeving, 312 e.v.
 Geweld, 63.
 Goede trouw, 233, 252, 278, 315, 317, 320.
 Griffier, 73.

H

Handelsvertegenwoordiger, 9, 29 e.v., 102, 185.
 Herroeping van mandaat, 148, 194, 293 e.v., 303.
 Hersteller, 102.
 — stilzwijgend mandaat aan —, 94.
 Hoofdelijkheid,
 — onder lastgevers, 122, 219 e.v.
 — onder lasthebbers, 158.
 Huishoudelijk mandaat, 93, 162, 165.
 Huur van werk en diensten, 2, 19 e.v., 222.
 Huwelijk, 280.
 — aangaan van een —, 81.
 Hypotheek, 87.

I

Internering, 280.
 Interpretatie,
 — regels, 98 e.v.
 — fout van lasthebber, 142.
 Intresten, 172 e.v.
 — op voorschotten, 207 e.v.
 — — van de notaris, 122.

K

Kennelijk onvermogen, 194, 283 e.v.
 Koop,
 — met tussenpersoon, 42 e.v.
 — met commandverklaring, 44 e.v.
 Krankzinnigheid,
 — van lastgever, 66.
 Kwijting, 180 e.v.

L

Lastgeving.
 Zie: Mandaat.
 Loon, 185 e.v.
 — overdreven —, 195 e.v.

— — in Frans recht, 198.
 — — in Nederlands recht, 198.
 — verjaring, 199.
 — verlies van —, 189.

M

Makelaar,
 — van onroerende goederen, 27 e.v.
 — verzekerings—, 31 e.v., 102.
 — loon, 185.
 Mandaat, 12. 300.
 — ad litem, 113 e.v., 118, 119.
 — algemeen —, 99.
 — bezoldigd —, 86, 299, 300.
 — blanco —, 95, 255.
 — conventioneel —, 51.
 — gerechtelijk —, 53, 57.
 — huishoudelijk, 93, 162, 165.
 — in algemene bewoordingen, 98 e.v.
 — mondeling,
 — schriftelijk —, 85 e.v.
 — — bij authentieke akte, 87, 88, 90.
 — — bij onderhandse akte, 89.
 — stilzwijgend —, 91 e.v.
 — uitdrukkelijk —, 100 e.v.
 — onherroepelijk —, 304 e.v.
 — onbeperkt —, 97.
 — onbepaalde termijn, 307.
 — onbezoldigd —, 12, 82, 86.
 — — post mortem, 273.
 — schijnmandaat,
 — — theorie van —, 67, 95, 251 e.v., 260.
 — wettelijk —, 52, 57.
 — uitvoering van —, 135 e.v.
 — — gedeeltelijk, 141.
 — — niet, slecht, 143.
 — overschrijding van, 241 e.v.
 — draagwijdte van —, 241, 243.
 — misbruik van — door lasthebber, 252, 254.

Minderjarige,

— ontvoogde —, 65, 69, 73, 269.

Misbruik,

— van mandaat, 252, 254.

Misdrijven,

— eigenlijke of oneigenlijke, 174, 238, 239.

N

Naamkening, 2, 39 e.v., 234.

Naamloze vennootschap, 79, 87.

Nalatigheid, 254, 259.

Notaris, 8, 73, 93, 102, 111, 120 e.v., 162, 186, 208, 223, 291, 308.

- klerk, 73, 164.
- Nietigheid, 61, 67, 80, 82, 87, 149, 197, 262, 273, 302.
- betrekkelijke —, 71, 149.

O

- Onbekwaam, 68, 69, 70, 71, 72, 74.
- bijzondere onbekwaamheid, 73.
- verjaring van lasthebber en lastgever, 279 e.v.
- Onder gerechtelijk raadsman gestelde, 280.
- Ontkenning van verrichte proceshandeling, 112.
- Onrechtmatige daad, 75, 316.
- Ontbinding van vennootschap, 263, 270.
- Onwetendheid van lasthebber, 277 e.v.
- Openbare orde, 82, 175, 266, 272.
- Opsluiting ten huize, 280.
- Opzegging, 287, 293.
- schadeloosstelling, 286.
- Overdracht schuldvordering, 237.
- Overmacht, 143, 147, 191, 288.
- Overlijden,
 - lastgever, 60, 270 e.v., 275, 315.
 - lasthebber, 194, 215, 263 e.v.

P

- Plaatsvervanging, 151 e.v., 231, 265.
- aansprakelijkheid, 151 e.v.
- verhouding lastgever-plaatsvervanger, 155.
- verhouding lastgever-derde, 157.
- Procuratie.
 - Zie: Mandaat, 7, 59, 170, 311.
- Procura, 5.

R

- Rechtshandeling, 75 e.v.
- Rechtsvordering, 77 e.v.
- Rekening, 160 e.v.
 - algemene —, 162.
 - vorm van —, 164.
 - samenstelling van —, 168 e.v.
 - vordering tot afleggen van —, 182 e.v.
- Retentierecht, 266.

S

- Schade, 138 e.v., 146, 230, 232, 252, 289, 290, 299, 309.

- aanmerkelijke —, 291.
- Schadevergoeding, 211 e.v., 244, 269, 278, 293, 299, 309.

- Schenking,
 - van hand tot hand, 274.
 - vermomde —, 162.

Schuld.

Zie: Fout.

- Sociale sekretariaten: 52.

T

- Tegenbrief, 230.
- Tenietgaan, 262.
- Termijn,
 - verstrijken van termijn, 262.
- Terugbetaling,
 - verlies van —, 205.
- Teruggave, 156, 313.
- Testator, 65.
- Testament, 81.
 - uitvoerders, 159.
- Toestemming, 55 e.v.
 - van lastgever, 56 e.v.
 - van lasthebber, 58 e.v.
 - gebreken in —, 61 e.v.
- Tegenpartij,
 - lasthebber als —, 148 e.v.
 - — in Nederlands recht, 150.

U

- Uitvoering,
 - mandaat,
 - — principe, 135 e.v.
 - — fout in —, 138 e.v.
 - overmacht en toeval bij —, 143.
 - — verjaring, 145.
 - — aansprakelijkheid van lasthebber t.o.v. derden bij —, 146 e.v.
 - uiterste wilsbeschikking, 72.

V

- Verantwoording, 160 e.v.
- Verbintenis.
 - Zie: Verplichtingen.
- Vereffenaar van vennootschap, 8.
- Vereniging,
 - zonder winsttoogmerk (VZW), 262.
 - feitelijke —, 78, 79.
- Vergoeding, 195, 252.
- Verhaal op lasthebber, 320.

Verjaring, 145, 177, 183, 199, 210, 217.

Verlies, 211 e.v.

Vermogensverschuiving zonder oorzaak, 237, 251.

Verplichtingen,

— van lastgever, 184 e.v.

— van lasthebber, 134 e.v.

— — bij overlijden lastgever, 275 e.v.

— van erfgenamen van lasthebber, 267 e.v.

Vertegenwoordiging, 2, 152.

— volmacht van —, 102.

— verbod —, 81.

Verschijning in rechte, 79 e.v.

Verzekeraar, 8.

Volmacht, 1 e.v., 6.

— van vertegenwoordiging, 102.

Voogd, 73.

Voorrecht, 87, 225.

Voorschot, 200 e.v., 202.

— bewijs van —, 204.

— intrest —, 207 e.v.

— intrest — notaris, 122.

Voorwaarde,

— ontbindende —, 262.

W

Wisselagent, 8, 165, 185.

Z

Zaakvoerder, 8, 311.

Zaakwaarneming, 46 e.v., 136, 208, 222, 251,

316.

Zijdelingse vordering, 237.